

•

Несвідоме не терпить ніяких затримок у вдоволенні потреб. Воно завжди прагне і відчуває незадоволене бажання. Зигмунд Фройд

Людська агресія закладена на інстинктивному рівні. У процесі еволюції людство не набуло ритуалізованих механізмів стримування агресії, щоб забезпечити виживання виду. Саме тому людина вважається дуже небезпечною твариною. Конрад Лоренц

А зараз чутно? «Верізон» [1 «Верізон» — американська телекомунікаційна компанія. (Тут і далі прим. перекладача.)]

Те, що цивілізація вдруге провалилася у криваву безодню темних віків, було не дивно, але швидкість, з якою це сталося, не зміг би передбачити навіть найзатятіший песиміст. Усе відбулося так, наче підготовка тривала давно. Першого жовтня Господь, як завжди, був на небі, фондова біржа трималася на 10 140, а більшість літаків прибували вчасно (крім тих, що сідали й злітали в Чикаго, але це було природно). За два тижні по тому небеса знову безроздільно належали птахам, а від фондової біржі залишилися самі згадки. Настав Геловін — усі великі міста від Нью-Йорка до Москви поволі розкладалися під порожніми небесами, а від колишнього світу не зосталося й сліду.

Імпульс 1 Подія, яку пізніше назвуть «Імпульсом», розпочалася у пообіддя першого жовтня о 15:03 за східним часовим поясом. Звичайно ж, сам термін був ужитий неправильно, та більшість науковців, здатних на це вказати, були вже мертві або збожеволіли за ті десять годин, протягом яких розгорталися події. Хай там як, назва була неістотною. Наслідки — ось що мало значення. О третій годині того дня молодий чоловік, особа якого ще не залишила помітного сліду в історії, ішов, мало не підстрибуючи, на схід по бостонській Бойлстон-стріт. Молодика звали Клайтон Ріддел. Його обличчя виражало безмежне вдоволення, що дуже пасувало до пружної ходи. У лівій руці чоловік ніс за ручку теку художника, яку можна застібнути і перетворити на дорожній кейс. Пальці правої руки стискали шворки коричневого поліетиленового пакета із написом «Маленькі скарби», надрукованим спеціально для тих, кому спадало на думку читати написи на пакетах. У пакеті з боку на бік перекочувався невеликий округлий предмет. Подарунок, могли б подумати ви, і вгадали. Напевно,

ви також здогадалися, що Клайтон Ріддел хотів за допомогою «маленького скарбу» відзначити якусь невеличку (а може, не таку вже й маленьку) перемогу — і знову ж таки мали рацію. У пакеті було досить дороге скляне прес-пап'є, у середині якого сірим серпанком мерехтіла пухнаста кульбаба. Клай придбав його, коли повертався з готелю «Коплі-сквер» до значно скромнішого мотелю «Атлантик-авеню», у якому зупинився. Нажаханий дев'яностодоларовим цінником напідставці прес-пап'є, він ще більше злякався, усвідомивши, що тепер може дозволити собі таку дорогу річ. Щоби простягнути кредитну картку касирові, Клаєві довелося зібрати до купи всю свою мужність. Навряд чи він зміг би купити прес-пап'є для себе. Промимривши щось на зразок «Я передумав», він забрався б із крамниці геть. Але воно призначалося Шарон. Їй подобалися такі речі — і він сам ще й досі їй подобався. «Я вболіватиму за тебе, сонце», — сказала вона у переддень його від'їзду до Бостона. Зважаючи на те, скільки вони псували одне одному нерви протягом останнього року, він був розчулений. Тепер йому хотілося розчулити її, якщо це ще було можливо. Прес-пап'є було невеличким (маленький скарб), але він був упевнений, що Шарон сподобається ніжний сірий серпанок глибоко ускільки — ніби імла, захована у кишеню.² Увагу Клая привернув дзвоник фургона з морозивом. Машина стояла навпроти готелю «Пори року» (навіть шикарнішого за «Коплі-сквер») поряд із парком Бостон-Коммон, що простягався уздовж Бойлстон-стрит на два-три квартали по цей бік вулиці. На фургоні кольорами веселки над малюнком, що зображав танець двох ріжків морозива, були надруковані слова «МІСТЕР СОФТІ». Довкола віконця скупчилися трійко дітлахів, які з таким нетерпінням чекали, коли ж їм дадуть смакоту, що аж покидали шкільні портфелі собі під ноги. За ними стояла жінка у брючному костюмі, яка тримала на повідку пуделя, і двоє дівчат-підлітків у джинсах з низькою талією, з айподами [2 Айпод (iPod) — широко розповсюджена у США марка програвана музичних файлів у форматі MP3.] і навушниками, що зараз звисали з ший без ужитку, аби дівчата могли пошепотітися — серйозно, без хихотіння. Клай став позаду, і маленька група людей враз перетворилася на коротку чергу. Він придбав подарунок для своєї дружини, яка мешкала окремо від нього. Подорозі додому він зайде до крамниці, де продаються комікси, і купить синовіновий випуск

пригодлюдини-павука. Не завадило б потішити і самого себе теж. Його аж розпирало від нетерплячкиповідомити Шарон новину, але вона буде недосяжна, поки не повернеться додому отретій сорок п'ять чи приблизно о цій порі. Він збирався перебути час, доки не зможе поговорити з нею, у motelі, здебільшого тиняючись із кутка в куток свого маленького номера і поглядаючи на закриту теку. Пригоститися морозивом було прийнятним відхиленням від цих планів. Продавець морозива обслужив трьох дітлахів біля віконця, простягнувши двом побатончику «Діллі», а великому марнотратникові посередині, що вочевидь збирався розплатитися за всіх малих,— велетенський шоколадно-ванільний ріжок. Поки він витягав з кишені своїх модних мішкуватих джинсів купу пожмаканих доларів, жінка у дорогому костюмі, що тримала на повідку пуделя, пошукала щось у своїй сумочці, яка висіла на плечі, дістала мобільний телефон—адже жінки у ділових костюмах почуваються без мобільного телефону, як без картки «Американ Експрес»,—і відкрила його кришку. Позаду них, у парку, загавкав собака і хтось закричав. Клаєві здалося, що той крик не був радісним, але коли він озирнувся, то побачив тільки кількох пішоходів, собаку, що біг з тарілкою-фризбі в зубах («Хіба господарі не зобов'язані тримати їх тут на повідках?»—подумав Клай), та кілометри освітленого сонцем парку, зеленого й дуже принадного. Як на чоловіка, який щойно продав свій перший роман у картинках—і його продовження—за шалену купу грошей, парк був чудовим місцем, де можна посидіти й поїсти шоколадного морозива. Коли він знову подивився на фургон, то трьох малих у мішкуватих джинсах уже не було, а жінка в костюмі замовляла собі вершкове морозиво. Одна з двох дівчат, що стояли за нею, мала телефон ядучо-зеленого кольору, пристебнутий до стегна, а жінка у костюмі притискала свій до вуха. Клай подумав—утім, у його свідомості на тому чи іншому рівні така думка з'являлася мало незавжди, коли він бачив різні варіанти подібного поводження,—що перед його очима відбувається те, що колись вважалося неприпустимо грубим (так, навіть при спілкуванні з абсолютно незнайомою людиною), а тепер це стало нормою повсякденної поведінки. «Використай це у "Темному Мандрівнику", любий», — сказала Шарон. Той її образ, що він тримав у голові, часто висловлювався і мавобов'язково щось сказати. Такою Шарон була і в реальному житті, попри те, мешкала вона окремо чи ні. Хоча розмов по

його мобільному це не стосувалося. Тому що мобільного у Клая не було. Ядучо-зелений телефон почав награвати мелодію «Крейзі фрог» [3 Crazy Frog — у перекладі з англ. «Скажене жабеня» — популярна мелодія для мобільних телефонів, ремікс саундтреку до фільму «Поліцейський з Беверлі-Гіллз», головного героя якого звали Аксель Фолі.], яка так подобалася Джонні, — як вона називалася, «Аксель Еф», чи що? Клай не міг пригадати, мабуть, простовикинув це з голови. Власниця телефону зняла його зі стегна і сказала: «Бет?» Послухала, посміхнулася й повідомила своїй приятельці, що це Бет. Друга дівчинанахилилася, і вони разом почали вслухатися в трубку. Ці дівчата з майже однаковими короткими рваними зачісками фей, які в унісон роздмухував полуденний вітерець, нагадували Клаєві персонажів ранкового недільного мультику. — Медді? — майже одночасно промовила жінка у дорогому костюмі. Її пудель сидів на повідку (червоному, вкритому якимось блискучим лаком), із виразом глибокої задуми спостерігаючи за дорожнім рухом на Бойлстон-стрит. На іншому боці вулиці, біля «Пір року», швейцар у коричневій уніформі — чомусь вони завжди або коричневі, або сині — робив знаки рукою, мабуть, підкликаючи таксі. Повз них пропливла машина-амфібія [4 Амфібія — машина, що за часів Другої світової війни слугувала і як вантажівка для пересування сушею, і як морське судно. Нині відновлені амфібії використовуються у Бостоні для проведення екскурсій.], переповнена туристами, помпезна і неприродна на суші; водій горлав у мегафон щось про історію. Дівчата, що вслухалися в трубку зеленого телефону, презирнувшись, посміхнулися у відповідь на щось почуте звідти, але все одно незахихотіли. — Медді? Ти мене чуєш? Ти мене... Жінка у стильному дорогому костюмі підняла руку, у якій тримала поводок, ізаткнула вільне вухо пальцем із довгим нігтем. Клай скривився, побоюючись за її барабанну перетинку. Він уявив, як це виглядатиме на малюнку: собака на повідку, стильний костюм, модна коротка зачіска... і тоненька цівка крові, що просочується довкола пальця, який стирчить у вусі. Амфібія вже майже поза кадром і швейцар на задньому плані — усі ці деталі якимось чином нададуть замальовці правдоподібності. Так і буде, це один із тих випадків, коли знаєш напевно. — Медді, ти зникаєш! Просто хотіла сказати тобі, що підстриглася у тому новому... зачіску зробила... З-А-Ч-І-С-К-У... Продавець морозива нахилився і простягнув їй ріжок вершкового.

Його вінчав білий монблан, по боках якого стікали ріки шоколадно-полуничного сиропу. Обличчя морозивника, вкрите щетиною, лишалося непроникним. На ньому було написано, що він таке вже бачив раніше. Клай був переконаний, що бачив, і не раз. У парку хтось закричав. Клай знову озирнувся через плече, намагаючись переконати себе, що це мусить бути крик радості. О третій годині сонячного дня у бостонському парку це міг бути тільки крик радості. Хіба ні? Пробурмотівши у трубку до Медді щось нерозбірливе, жінка звичним порухом руки зачинила кришку телефону. Вона вкинула телефон назад у сумочку і залякла намісці, так, наче забула, що вона тут робить або де знаходиться взагалі.— З вас чотири п'ятдесят, — сказав продавець, що й досі терпляче простягав їй ріжок вершкового морозива. «Яке в біса всього у цьому місті», — устиг подумати Клай. Мабуть, жінка у дорогому костюмі теж так вважала (принаймні, таким було його перше припущення), бо на якусь хвилю вона просто застигла, дивлячись на ріжок, над яким височів курган морозива, залитого сиропом, так, наче вперше його бачила. А тоді з боку парку долинув інший крик. Цього разу він був нелюдським і нагадував щось середнє між скавчанням від несподіванки і болісним виттям. Клай озирнувся і побачив собаку, що тягнув у зубах фризбі. Це був здоровенний коричневий пес, можливо, лабрадор (Клай не надто розумівся на породах: коли йому потрібно було намалювати собаку, він діставав книжку і просто копіював із неї зображення). Біля собаки навколішках стояв якийсь чоловік у діловому костюмі, міцно тримав його за горло і вочевидь. ..— ні, мій зір мене зраджує, і я бачу не те, що відбувається насправді, подумав Клай — гриз собаче вухо. Пес ізнову завив і спробував вирватися. Проте чоловік у діловому костюмі міцно тримав його, у його роті справді було вухо, і на очах у Клая чоловік відірвав вухо у пса. Лемент собаки, що пролунав після цього, дуже нагадував людський, а зі ставка, розташованого неподалік, із гучним кряканням здійнялася у повітря зграя качок.— Р-рест! — закричав хтось за спиною у Клая. Принаймні прозвучало це як «рест». Може, малося на увазі «хрест» або «ряст», але те, що сталося потім, змусило його пристати на думку, що прозвучало саме слово «рест» — точніше навіть не слово, а нерозбірливий агресивний вигук. Він знову повернувся в бік фургона з морозивом, якраз вчасно, щоби побачити, як Бізнес-вумен намагається влізти у віконце, аби вчепитися у продавця. Їй вдалося схопити його за

поли білої блузи, що вільно спадали складками спереду, але він різко зробив рух назад, і цього виявилось досить, аби звільнитися від її хватки. Її високі підбори миттєво відірвалися від тротуару, і Клай почув неприємні звуки тертя тканини і торохтіння гудзиків, коли поли її піджака спочатку шугонули над невеликим виступом прилавка, а потім безсило опали. Ріжок із вершковим морозивом зник з поля зору. Коли високі підбори Бізнес-вумен цокнули об тротуар, Клай побачив, що її ліве зап'ястя і передпліччя перемазані морозивом і сиропом. Коліна жінки зігнулися, й вона заточилася. Вираз неприступної, вихованої світської дами — маску, яку Клай про себе називав «без-обличчя-для-вулиці», — змінився конвульсивним вищиром: очі перетворилися на дві вузькі щілини і відкрилися два ряди зубів. Її верхня губа повністю вивернулася назовні, оголивши рожеву оксамитову лінію ясен, інтимну, наче вульва. Пудель вибіг напроїжджу частину, тягнучи за собою червоний поводок із петлею на кінці. Невстиг він добігти навіть до середини вулиці, як його збив чорний лімузин. Частка секунди — і від пухнастого створіння залишилася тільки купа кишок. «Бідна собакенція, мабуть, не встигла дізнатися, що здохла, а вже дзявкала усобачому раю», — подумав Клай. Підсвідомо він розумів, що шокований, але це аж ніяк не впливало на глибину його зачудування. Він заляк на місці з відвислою щелепою, в одній руці тека, у другій — коричневий пакет. Десь — судячи зі звуку, на розі Ньюбері-стріт — щось вибухнуло. Двоє дівчат над навушниками своїх айподів мали абсолютно однакові зачіски, але власниця зеленого мобільного телефону була білявкою, а її подруга — брюнеткою. Світла Фея і Темна Фея. У цей момент Світла Фея впустила телефон на тротуар, від чого він розлетівся на друзки, й ухопила Бізнес-вумен за талію. Клай вирішив (якщо він взагалі здатен був щось вирішувати в ці хвилини), що вона збирається втримати Бізнес-вумен, аби та знову не кинулася на морозивники, аби не побігла на дорогу за своїм собакою. Якась частина його свідомості навіть була у захваті від самовладання дівчини. Її подруга, Темна Фея, широко розкрити очі, вражено задкувала, стиснувши маленькі кулачки між грудьми. Клай кинув на землю свої речі, по одній з кожного боку, і зробив крок уперед, щоб допомогти Світлій Феї. На іншому боці вулиці (він бачив це тільки краєм ока) якась машина різко звернула з дороги і помчала через тротуар у напрямку входу до готелю «Пори року», швейцар якого кинувся убік,

аби не потрапити підколеса. З площадки перед входом до готелю розляглися крики. І перш ніж Клайустиг хоч якось допомогти Світлій Феї вгамувати Бізнес-вумен, Світла зішвидкістю змії стрімголов кинулася вперед, наблизивши своє гарненьке маленькеличко впритул до Бізнес-вумен, вишкірила міцні молоді зуби і впилася в шиюжінки. Кров із рани забила фонтаном. Дівчинка-фея занурила в неї обличчя, начевмивалася, а може, навіть і пила— Клай був майже впевнений, що пила, —а потім почала трусити Бізнес-вумен, наче ляльку. Жінка була вищою і, напевно,важила принаймні на сорок фунтів більше, ніж дівчина, але фея трусила її зтакою силою, що голова жінки бовталася вперед і назад, розбризкуючи кров на усібоки. При цьому дівчина підвела перемазане кров'ю обличчя в чисте жовтневе небоі, ніби святкуючи перемогу, завила.«Вона збожеволіла, — подумав Клай. — Геть із глузду з'їхала».— Хто ти? Що відбувається? — закричала Темна Фея.Зачувши голос своєї подруги, Світла Фея повернула закривавлену голову. Зкоротких рваних пасом волосся, що нависали над її чолом, стікала кров. Біліліхтарі очей витріщалися з очниць, налитих кров'ю.Темна Фея подивилася на Клая широко розкритими очима.— Хто ти? — повторила вона... а тоді спитала: — Хто я?Світла Фея кинула Бізнес-вумен, і та повалилася на тротуар (з розгризеноїсонної артерії досі струменіла кров), потім стрибнула на дівчину, разом з якоюлише кілька хвилин тому спілкувалася по телефону.Клай не роздумував. Якби він почав роздумувати, Темній Феї розпанахали б горлотак само, як жінці у дорогому костюмі. Навіть не глянувши, він нахилився,простягнув руку вниз і праворуч, вхопив свій пакет змаленьким скарбом і з усього розмаху опустив його на потилицю Світлої Феї якраз у той момент,коли та стрибнула на свою колишню подружку, простягаючи до неї руки зрозчепіреними пальцями, наче збиралася показати на стіні театру тіней, якоюслугувало блакитне небо, кігтисту рибу. Якби він схибив...Але він не схибив, і удар навіть не був легким. Складне прес-пап'є у пакеті зпритлумленим звукомпам опустилося прямо на її потилицю. Безсило опустивши руки — одна у крові, а друга досі чиста, — Світла Фея впала на тротуар під ноги своїй подрузі, наче сумка листоноші.— Що, чорт забирай, відбувається? —закричав Містер Софті. Його голос був неправдоподібно високим. Мабуть, цейвисокий тенор був спричинений шоком.— Я не знаю, — відповів Клай. Його серце

відбійним молотком калатало в грудях. — Швидше, допоможіть мені. Ця жінка може померти, бо стікає кров'ю. Позаду них, з Ньюбері-стрит, донісся глухий звук трам-бам, що свідчив про автомобільну аварію. Цей звук, супроводжуваний криками, ні зчим не можна було сплутати. Інший вибух, цього разу гучніший, ударний, пролунавза криками і струсонув повітря. За фургонем «Містер Софті» інша машина, стрімкоперетнувши три ряди Бойлстон-стрит, вискочила на майданчик перед «Порами року», та, збивши двох пішоходів, врізалася у задній бампер машини, що перед цим в'їхала у обертіві двері готелю та так і залишилася там. Від цього зіткнення першу машину проштовхнуло далі у двері, й вони перекошилися. Клай не бачив, чи у дверях хтось потрапив у пастку — з проломленого радіатора першої машини клубочіла пара, — та крики болю, що долинали з тіні, були поганою ознакою. Дуже поганою. Містер Софті, якому з того боку нічого не було видно, висунувся з віконця і витріщився на Клая. — Що там таке? — Не знаю. Дві машини розбилися. Людські жертви. Не зважай. Краще допоможи мені. — Він став навколішки біля закривавленої Бізнес-вумен та уламків мобільного Світлої Феї. Конвульсії Бізнес-вумен вже майже стихли. — Над Ньюбері дим, — сказав Містер Софті, досі не виходячи зі свого відносно надійного сховку у фургоні. — Там щось підірвали. Я про сильний вибух. Мабуть, це терористи. Щойно це слово злетіло з його вуст, як Клай відчув упевненість у своїй правоті. — Допоможи мені. — ХТО Я? — зненацька заверещала Темна Фея. Клай геть про неї забув. Він подивився вгору і побачив, як дівчина сильновдарилася себе ребром долоні у чоло, а потім, звівшись майже на кінчики кросівок, тричі швидко обкрутилась навколо своєї осі. Це видовище нагадало йому вірш, який він читав у коледжі на заняттях з літератури, — Обведіть його колом тричі. Здається, його автором був Колрідж. Вона заточилася, а потім швидко побігла потротуару і врізалася просто у ліхтарний стовп. Дівчина не зробила жодної спроби уникнути зіткнення чи хоча б захиститися руками. Спочатку вона вдарилася обличчям, відскочила од удару, похитнулася, а потім знову кинулася на стовп. — Припини! — закричав Клай. Він зірвався на ноги, побіг до неї, послизнувся у крові Бізнес-вумен, мало не впав, знову зіп'явся на ноги, перечепився через Світлу Фею і знову мало не впав. Темна Фея озирнулася на нього. З її розбитого носа, заливаючи підборіддя, стрімко юшила кров. На лобі, як грозова хмара у літній

день, повільно рослагуля. Одне око було майже вирване з очниці. Вона розтулила рота, показуючи жалюгідні уламки зубів, над якими, мабуть, раніше працював дорогий ортодонт, ізасміялася. Цього сміху він ніколи не забуде. А тоді вона з криком побігла по тротуару. Клай почув, як позаду завівся двигун, а з гучномовця полинула мелодія дзвониківна мотив із «Вулиці Сезам» [5 «Вулиця Сезам» — освітній серіал для американських дітей дошкільного віку, що поєднує у собі навчальні та розважальні елементи. Відомий своїми персонажами-ляльками, створеними Джимом Хенсоном, автором «Мапет-шоу»]. Повернувшись, Клай побачив, що фургон Містера Софті, набираючи швидкість, рвонув із узбіччя, і саме в цей момент на останньому поверсі готелю навпроти скрайовими бризками розсипалося вікно. У жовтневий день вивалилося тіло. Воно впало на тротуар і від удару розірвалося на шматки. На подвір'ї готелю знову крики. Крики жаху, крики болю. — Ні! — прокричав Клай, що біг поряд із фургоном Містера Софті. — Ні, повернися й допоможи мені! Мені потрібна допомога, ти, сучий сину! Містер Софті не відповів, мабуть, тому що музика грала надто гучно і він нічого не чув. Клай пам'ятав слова цієї пісні ще відтоді, коли навіть гадки не мав проте, що його шлюб не триватиме вічно. У ті дні Джонні щодня дивився «Вулицю Сезам», сидячи у своєму маленькому синьому кріслі й стискаючи в руках чашечку. Щось про сонячний день і хмари ген-ген за небокраєм. З парку, щосили горляючи якісь нерозбірливі звуки, вибіг чоловік у діловому костюмі; поли його піджака лопотіли позаду на вітрі. Клай впізнав його зацапиною борідкою з собачої шерсті. Чоловік вибіг на проїжджу частину Бойлстон-стрит. Навколо нього автомобілі робили віражі, насилу уникаючи зіткнення. Чоловік перебіг на інший бік, не перестаючи лементувати і змахувати руками до неба. Він зник у тіні тенту, натягнутого на майданчику перед «Порамироку», і його більше не було видно, але напевно одразу втрапив у ще більшу халепу, бо звідти долинула нова хвиля криків. Клай припинив переслідувати Містера Софті. Він стояв однією ногою на тротуарі, а другою у стічній канаві, і спостерігав, як фургон, ще й досі супроводжуваний мелодією дзвоників, виїхав у центральний ряд Бойлстон-стрит. Клай вже збирався повернутися до дівчини, що зомліла, та помираючої жінки, коли з'явився інший туристичний автобус. Ця амфібія вже не пливла, як на прогулянці, а неслася наповній швидкості, сильно похилившись з

лівого борту на правий. Деяких пасажирівкидало по салону вперед і назад, і вони ридали,благаючи водія зупинитися. Інші просто мертвою хваткою вчепилися у вертикальні металевістояки, що стирчали у відкритих бортах неповороткої машини, яка повним ходомнеслася по зустрічній смузі Бойлстон-стрит.Чоловік у спортивній сорочці схопив водія ззаду, і через примітивнийгучномовець амфібії Клай почув ще один нерозбірливий вигук, коли водій потужнимпорухом плечей відкинув нападника назад. Цього разу прозвучало не«Рест!», а щось більш гортанне і схоже на «Глу!». А потім водій амфібії помітив — Клай був у цьому впевнений — фургон Містера Софті й змінив курс, спрямувавши автобус на нього.— Ні, Господи, будь ласка, ні! — закричала жінка, що сиділа в автобусі спереду. І коли амфібія наблизилася дофургона з морозивом, що був приблизно у шість разів меншим, у пам'яті Клаяпостала чітка картина параду переможців, який він дивився по телевізору тогороку, коли «Ред Сокс» [б «Бостон Ред Сокс» — бостонська бейсбольна команда Головної ліги.]перемогли у щорічному світовому чемпіонаті. Під холодною осінньою мжичкоюкоманда повільною процесією їхала в таких самих амфібіях, вітаючи помахами рукошалілий натовп.— Боже, ні! —знову заверещала жінка, а за спиною у Клая якийсь чоловік майже спокійносказав:— Господи.Автобус вривався у борт фургона і перекинув його, мов дитячу іграшку. Під звукигучномовця, що й досі видзвонював мотив із«Вулиці Сезам», вантажівка перекинулася на бік, і її потягнуло у напрямку парку Коммон. Іскривід тертя розсипалися навсібіч. Дві жінки, що спостерігали за видовищем,кинулися вбік, тримаючись за руки, і ледве встигли врятуватися. Фургон МістераСофті вискочив на тротуар, трохи пролетів над землею, вдарився об залізнийпаркан, яким був обгороджений парк Коммон, і аж тоді вже остаточно зупинився.Музика двічі гикнула і стихла.Тим часом божевільний водій амфібії остаточно втратив керування машиною. Та зробила петлю назад на Бойлстон-стрит (перелякані пасажирів, що кричали віджаху, міцно трималися за відкриті борти), виїхала на тротуар приблизно зап'ятдесят ярдів від того місця, де під дзвіночки сконав фургон Містера Софті, іврізалася у низьку цегляну підпірну стінку під вітриною фешенебельногомеблевого магазину, що називався «Вогні міста». Вітрина розлетілася з сильнимнемелодійним брязкотом. Задня частина амфібії (рожевою фарбою на ній

було написано «Господиня порту») піднялася у повітря приблизно на півтора метра. Величезний механізм розкачувався, сила інерції тягнула його перевернутися, але маса не дозволяла. Він важко опустився на тротуар, зарившись носом у розкидані дивани і дорогі крісла для вітальні, але перед цим із нього прожогом вискочили щонайменше дюжина людей і хутко зникли з поля зору. У магазині спрацювала сигналізація.— Господи, — удруге повторив спокійний голос десь під правим ліктем Клая. Він повернувся назвук і побачив коротуна з рідким темним волоссям, невеличкими темними вусами і в окулярах із золотою оправою.— Що відбувається?— Не знаю, — відповів Клай. Слова давалися йому важко. Дуже. Йому доводилося мало не виштовхувати їх із себе. Він подумав, що це від шоку. По вулиці бігли люди, хто з «Пір року», хто із розбитої амфібії. Спостерігаючи за ними, Клай побачив, як втікач із амфібії зіткнувся із втікачем з «Пір року», і вони обоє повалилися на тротуар. Варто було поміркувати, чи він, бува, не став психом і чи не примарилося йому це все в якійсь божевільні. Може, це Джуніпер-Гілл у Огасті, час між уколами торазину.— Хлопець у тому фургоні казав, що це можуть бути терористи.— Щось я не бачу тут озброєних людей, — сказав вусатий коротун. — І чуваків із бомбами, прив'язаними до спини, теж. Клаєві теж не було їх видно, але що він справді бачив, так це свій пакет із маленьким скарбом і портфель, що лежали на тротуарі, а ще він бачив, що кров із розітнутого горла Бізнес-вумен — о боги, подумав він, як багато крові, — уже майже дісталася портфеля. У ньому були майже всі його малюнки до «Темного Мандрівника», за винятком якоїсь дюжини. І саме ці малюнки були рятівною соломинкою, за яку вхопився його розум. Він спринтерською ходою попрямував до портфеля, коротун невідставав. Коли охоронна сигналізація (може, й не охоронна, але все-таки якась сигналізація) спрацювала вдруге, цього разу в готелі, і приєдналася своїм хрипким виттям до ляскоту сигналізації «Вогні міста», малий чоловік аж підскочив.— Це у готелі, — сказав Клай.— Знаю, це я просто так... О Боже! — Він побачив Бізнес-вумен, яка лежала у калюжі магічної субстанції, що відповідала за всі порухи її тіла та душі лише... скільки хвилин тому? Чотири? Лише дві?— Вона мертва, — сказав йому Клай. — Принаймні я цілком у цьому впевнений. — Це зробила он та дівчина... — Він показав на Світлу Фею. — Зубами.— Жартуєш?— Хотів би я,

щоб це був жарт. Десь на Бойлстон-стрит пролунав черговий вибух. Обидва чоловіки зіщулилися. Клай зрозумів, що зараз відчуває запах диму. Він підхопив пакет із маленьким скарбом та свій портфель і забрав їх подалі від калюжі крові.— Це моє, — сказав він, подумки здивувавшись, чому це він відчуває потребу пояснити. Низькорослий чоловік, на якому був твідовий костюм — досить елегантний, подумав Клай, — усе ще з жахом незмигнано дивився на скоцюрблене тіло жінки, що спинилася, аби купити морозива, і втратила спочатку свою собаку, а потім і життя. Позаду них, сміючись і вигукуючи «Ура!», по тротуару бігли троє юнаків. Двоє були у кепках «Ред Сокс», повернутих козирками назад. Один притискав до грудей картонну коробку, на якій збоку синім шрифтом було надруковане слово Panasonic. Цей хлопець вступив правою кросівкою в калюжу крові, що натекла з Бізнес-вумен, і однією ногою залишав за собою слід, який поступово зникав за ним, коли він його приятелі все далі й далі бігли у напрямку східного краю парку Коммон і китайського кварталу, що лежав за ним. З Клай опустився на одне коліно й вільною рукою (у другій він тримав портфель, бо ще більше боявся втратити його після того, як побачив хлопця-спринтера з коробкою Panasonic) підняв руку Світлої Феї. Пульс він намацав одразу — повільний, але відчутний і рівномірний. Клай відчув величезне полегшення. Що б вона не зробила, це лише дитина. Йому не хотілося думати, що він забив її насмерть прес-пап'є, яке мало стати подарунком для його дружини.— Обережно, обережно! — майже проспівав вусатий коротун. Але Клай не мав часу озирнутись. На щастя, попередження про небезпеку не справдилося. З Бойлстон-стрит різко звернув великий джип — один із тих, що є безпечними, з точки зору ОПЕК, — і щонайменше за двадцять ярдів від того місця, де стояв Клай, в'їхав у парк, змитаючи кований залізний паркан на своєму шляху, і зупинився, занурившись посамий бампер у качиний ставок. Двері відчинилися, і з салону, викрикуючи у небо щось незрозуміле, виповз молодий чоловік. Він впав на коліна у воду, зачерпнув трохи обома руками і напився (Клай побіжно подумав про те, скільки поколінь качок роками безтурботно гидили у цей ставок), а тоді з зусиллям зіп'явся на ноги і побрів напротилежний бік. Усе ще розмахуючи руками й вигукуючи слова своєї безглуздої проповіді, він зник у гушавині дерев.— Треба знайти лікаря для цієї дівчинки, — звернувся Клай до вусатого чоловіка. — Вона непритомна, але

помирати їй ще рано.— Що нам справді треба зробити, так це хутчіше забратися з вулиці, поки нас не переїхали, —сказав вусань. Ніби на доказ цих слів, неподалік від розбитої амфібії якесьтаксі зіштовхнулося з довжелезним лімузином. Лімузин їхав по зустрічній смузі,але найбільше від аварії постраждало таксі. Стоячи навколішках на тротуарі,Клай зі свого місця побачив, як таксист вилетів крізь передній отвір, у якомуна той момент вже не було лобового скла, і впав на проїжджу частину, піднявскривавлену руку догори і заволав.Авжеж, вусань мав рацію. Найраціональніший хід думок, на який Клай був ниніздатний (він лише трохи зміг пробитися крізь пелену шоку, що огортала йогосвідомість), підказував, що у цих обставинах найрозумнішим буде забратися додідька з Бойлстон-стрит і знайти безпечне місце. Якщо це й акт тероризму, товін не схожий на жоден з тих, які Клай коли-небудь бачив чи про які читав. Щойому— їм —слід зараз зробити, так це пересидіти у сховку, поки ситуація не проясниться. Адля цього, мабуть, треба знайти десь телевізор. Але він не хотів кидати навулиці цю непритомну дівчинку, що несподівано перетворилася на навіжену. Усіфібри його в цілому доброго і, без сумніву, шляхетного серця опиратися цьому.— Ви йдіть, —звелів він коротунові з вусами. Але сказано це було з відчутним ваганням. Вінне мав жодного уявлення про те, Що це за людина, але принаймні коротун не плівнісенітниць і не здіймав руки догори. І не кидався на Клая, вишкіривши зуби, знаміром перегризти йому горлянку.— Знайдіть собі безпечне місце в будинку. Я... — Що сказати на закінчення, Клай не знав.— Що ви? —спитав вусань і зіщулився, бо пролунав черговий вибух, відлуння якого,здавалося, йшло просто з-за готелю. Звідти стовпом повалив чорний дим: вінзалишав плями на блакитному небі й здіймався дедалі вище, а на значній височинійого розвіював вітер.— Слід зателефонувати до поліції, — несподівано осяяло Клая. —У неї є мобільний. Він показав великим пальцем на мертву Бізнес-вумен, щолежала в калюжі власної крові.— Вона розмовляла по ньому перед тим... як уся ця фігня...Він замовк, докладно відновлюючи у пам'яті картину того, що сталося перед тим, як почався весь цей кошмар. Його погляд несвідомо переміщувався змертвої жінки на дівчину, що лежала непритомна, і мандрував далі, до уламків їїзеленого мобільного телефону.У повітрі почали наростати звуки сирен, що помітно різнилися за своєютональністю. Клай припустив, що сирена однієї

висоти звуку належала поліцейським машинам, іншої—пожежникам. Мабуть, людині, що мешкала у цьому місті, було б легко розрізнити їх, але Клай не міг цього зробити, бо він був із Кент-Понда, штат Мен, і понадусе на світі зараз бажав опинитися там, удома. Якраз перед тим як розпочався весь цей кошмар, Бізнес-вумен телефонувала своїй подрузі Медді, щоб розповісти про свою нову зачіску, а Світлій Феї дзвонила одна з її приятельок. У цій телефонній розмові брала участь Темна Фея. Після цього всі троє збожеволіли. Ти ж не думаєш, що... Десь позаду них, на сході, пролунав найпотужніший з усіх вибухів, які сталися досі: жахлива автоматна черга вибухів. Клай схопився на ноги. Він і низенький чоловік у твідовому костюмі злякано перезирнулися і подивилися в напрямку китайського кварталу й бостонського Норт-Енду. Вони не могли бачити, що вибухнуло, але зараз на горизонті над будівлями здіймалися значно густіші клуби диму. Поки вони дивилися на дим, перед «Порами року» пригальмували дві машини: поліцейська й пожежна. Клай зиркнув у той бік і тієї ж миті побачив, як із останнього поверху готелю полетів униз другий стрибун, а слідом за ним— ще два з даху. Класві здалося, що ці двоє, падаючи, борюкаються одне з одним.— Ісусе, Маріє та Йосипе, НІ! — закричала якась жінка уривчастим голосом. — НІ, БІЛЬШЕ не треба, НЕ ТРЕБА! Перший із трійці самогубців впав на задній бампер поліцейської машини, надрузки розбивши заднє скло й заляпавши багажник кров'ю і мізками. Інші двоє вдарилися об пожежну машину, й пожежники, вдягнені у яскраво-жовті куртки, порснули навсібіч, наче зграя фантастичних птахів.— НІ! — верещала жінка. — БІЛЬШЕ НЕ треба! НЕ треба! ГОСПОДИ, НЕ ТРЕБА! Але знову, всупереч її благанням, з п'ятого чи шостого поверху випала жінка. Перевертаючись у повітрі, наче божевільний акробат, вона впала на полісмена, що дивився вгору, вбилася сама і, без сумніву, вбила його. З північної частини міста долинув страшний гуркіт чергового сильного вибуху — диявол у пеклі стріляв із дробовика — і Клай знову подивився на коротуна, який теж занепокоєно зиркав на нього з низу вгору. Стовпів диму побільшало, і навіть попри свіжий морський вітерець, блакить майже зникла за чорною пеленою.— Вони знову використовують літаки, — сказав коротун. — Ці мерзенні вилупки знову використовують літаки. Ніби на підтвердження цієї думки, з північно-східної частини міста до них докотилися звуки третього

жахливого вибуху.— Але ж... там Логан [7 Логан — міжнародний аеропорт Бостона.]. —Слова знову застрягали в горлі, та думати Клаєві було ще важче. Здавалося, щовсе, на що був зараз спроможний його мозок,— це тупий недороблений жарт: «А ви чули про терористів з [вставити улюблену етнічну групу], які вирішили поставити Америку на коліна, підірвавши аеропорт?»— То й що? — майже агресивно спитав коротун.— А чому не вежа Хенкока або Пруденшл?Коротун знітився.— Не знаю. Знаю тільки, що хочу забратися з цієї вулиці якнайдалі.Повз них, ніби наочно ілюструючи його думки, спринтерським бігом пронеслося щечоловік шість молоді. «Бостон— місто молодих, — подумки відзначив Клай, —тут стільки коледжів». Ці шестеро, троє хлопців і троє дівчат, принаймні біглибез награбованого добра й не сміялися. Біжучи, один із юнаків дістав свогомобільного й приклав його до вуха.Клай роззирнувся довкола і побачив, що позаду першої чорно-білої поліцейськоїмашини припаркувалася ще одна. Зрештою, тепер немає потреби користуватисямобільним телефоном Бізнес-вумен (це добре, бо він вирішив, що справді не хочеього робити). Натомість можна просто перейти дорогу і поговорити зполіцейськими. .. от тільки він не був упевнений, що наважиться перетнутиБойлстон-стрит у цю хвилину. І навіть якщо він це зробить, то де гарантія, щовони прийдутьсюди, аби подивитися на одну непритомну, коли в них бозна-скільки жертв там? Поки він розмірковував, пожежники почали пакуватися у свою машину, так, начезбиралися на інший виклик. Цілком імовірно, що до аеропорту Догана або ж...— О Господи Ісусе, стережіться он того, — сказав вусатий коротун низьким напруженим голосом. Його погляд був спрямованийна захід Бойлстон-стрит, у напрямку центру міста, туди, звідки йшов Клай, колиметою його життя було додзвонитися до Шарон. Він навіть знав, як заведерозмову:«Гарні новини, люба. Хай там як усе буде між нами, та наша дитина голодною незалишиться».У його уяві це звучало легко й весело — як у старі часи.Але у видовищі, яке зараз постало перед його очима, нічого веселого не було. Наних— не бігом, а великими рішучими кроками —насувався чоловік років п'ятдесяти, вдягнений у костюмні штани й те, щозалишилося від сорочки та краватки. Штани були сірі; колір сорочки і краватки,поплямованих кров'ю і подертих, годі було розрізнити. У правій руці чоловіктримав предмет, схожий на ніж м'ясника, з лезом

завдовжки сорок п'ятьсантиметрів. Клай був твердо переконаний, що вже бачив цей ніж у вітринікрамниці, яка називалася «Душа кухні», коли повертався із зустрічі в готелі«Коплі-сквер». Ряд ножів, виставлених у вітрині(ШВЕДСЬКА СТАЛЬ! —проголошувала маленька вигравіювана табличка перед ними), сяяв у оманливомусвітлі прихованих ламп, але це лезо вже добряче— чи зле —попрацювало відтоді, як його вкрали з вітрини, і тепер його поверхня потьмянілавід крові.Наближаючись до них семимильними кроками, чоловік у подертій сорочці почаврозмахувати ножем, розсікаючи повітря вгору і вниз дугоподібними рухами. Вінпомилився тільки один раз, щоб різонутися себе. Крізь новий проріз у подертійсорочці линув свіжий струмок крові. Залишки краватки залопотіли. Долаючивідстань, він, наче проповідник із глушини, на якого зійшов Святий Дух,виголошував у екстазі:— Ейела! — Ііла — ейела-а-баббала наз! А-баббала чому? А-бун-нало скромний? Каззалах! Каззалах-МОЖУ! Фай! ШАЙ-фай!»Тепер він підніс ножа до правого стегна, а тоді відвів його, і Клай, з йогонадзвичайно розвиненим візуальним сприйняттям, одразу ж побачив, що ці діїпередують нанесенню стрімкого удару. Удару, яким тельбушать туші, удару, якого він завдасть, ні на мить не припиняючи свій жовтневоденний марш сповненогорішучості бундючного психа, що крокує в нікуди.— Стережися! — закричав чоловічок із вусами, але сам не стерігся. Вусатий коротун — перша нормальна людина, з якою Клай Ріддел розмовляв відтоді, як почалося все це божевілля, — яка насправді заговорила до нього, що, зважаючи на обставини, коштувало неабиякої хоробрості —закляк на місці, а його очі за скельцями окулярів у золотій оправі неймовірнорозширилися. Невже псих обрав його тому, що з двох чоловіків вусань був меншийі здавався легшою здобиччю? Якщо так, то, ймовірно, панРозмовляю-Невідомими-Мовами бувне зовсім божевільним. Несподівано Клай разом з переляком відчув страшенну злість. Він биміг так розсердитися, якби крізь шкільний паркан побачив, що хуліган чіпляєтьсядо беззахисної малої дитини.— ОБЕРЕЖНО! — мало не заскиглив чоловічок із вусами, але навіть не поворухнувся, щоб уникнутисмерті, яка швидко прямувала до нього, смерті, вкраденої з магазину під назвою«Душа кухні», де, поза сумнівом, приймали картки «Дайнерс клуб» та «Віза», атакож Персональні Чеки Разом із Вашими Кредитними Картками.Клай не

роздумував. Просто знову взяв свій портфель за подвійні ручки і вставив його між ножем, що невпинно наближався, та новим знайомим у твідовому костюмі. Із глухим звуком так лезо увійшло по саму рукоятку, і його кінчик спинився за десять сантиметрів від живота чоловічка. Коротун нарешті отямився і кинувся убік, до парку, несамовитово лаючи про допомогу. Чоловік у подертій сорочці та краватці — у нього намічалось друге підборіддя і вже обважніла шия, так, наче баланс між спожитою їжею та фізичними вправами було порушено років зо два тому — різко перестав верзти нісенітницю. На його обличчі з'явився вираз абсурдної розгубленості, що межувала зі здивуванням, не кажучи вже про безмежне зачудування. Клай відчув, як його затоплює хвиля неймовірного гніву. Лезо пройшло крізь усієї картини до «Темного Мандрівника» (він завжди називав їх тільки картинами, ні в якому разі не малюнками чи ілюстраціями), і йому здалося, що звуком так супроводжувалося проникнення леза у особливу камеру його серця. Це було нерозумно, бо ж він мав репродукції до всіх картинок, у тому числі чотириколірних сплеш-сторінок [8 Сплеш-сторінка — сторінка коміксу, на якій вказується ім'я автора, назва й перелічуються персонажі.], але він усе одно страждав. Лезо психа простромило Чарівника Джона (названого так на честь Клаєвого сина), Чарівника Флака, Френка й Озброєних Хлопців, Соню Джинна, Отруйну Саллі, Лілі Астолет, Синю Відьму і, звичайно ж, Рея Деймона — самого Темного Мандрівника. Божевільний зарізав створених ним фантастичних істот, що жили у печері його уяви і рятували його від нудьги життя провінційного вчителя малювання, який, об'їджаючи дюжину сільських шкіл штату Мен, долав тисячі миль на місяць і практично жив у машині. Клай міг поклястися, що чув стогін, коли їх, сонних і невинних, простромила шведська сталь божевільного. Розлючений, не звертаючи ніякої уваги на ніж (принаймні в цей момент), він стрімко відштовхнув чоловіка у порізаний сорочці, затуляючись портфелем, наче щитом, і дедалі сильніше гніваючись, тому що портфель у тому місці, де в ньому застряг ніж, утинався клином. — Блет! — заверещав псих і спробував витягти ножа. Та лезо сиділо надто міцно й не піддалось. — Блет кай-йам доу-рам каз-залах а-баббалах! — Я тобі покажу а-баббалах і а-каззалах, ти, паскудо! — вигукнув Клай і вдарив божевільного, що відступав, по ногах лівою ногою ззаду. Пізніше йому

спаде на думку, що тіло знає, як битися, коли йому це потрібно. Цетаємниця, яку воно надійно зберігає так само, як секрети здатності перестрибувати струмок чи займатися сексом, або (дуже схоже на те) як помирати, коли немає іншого вибору. Що у стані надзвичайного стресу тіло просто перебирає на себе керування і робить те, що потрібно робити, а розум стоїть збоку, свистить або колупає носом землю і дивиться у небо. Або спостерігає за тим, як ніж торує собі шлях крізь портфель, що його подарувала тобі дружина надцятих восьмиріччя, якщо вже на те пішло. Псих спіткнувся об ногу Клая, як і передбачало мудре тіло Клая, і впав спиною на тротуар. Важко дихаючи, Клай стояв над ним, усе ще стискаючи обома руками портфель, наче щит, погнутий у бою. Із нього досі стримів ніж м'ясника — рукоятка з одного боку, лезо з іншого. Псих спробував підвестися. Але новий друг Клая зреагував швидше: прожогом метнувшись уперед, він досить сильно пнув його в шию. Чоловічок ридав — по його щоках, затуманюючи скельця окулярів, стікали сльози. Псих знову впав на тротуар, висолопивши язика. Вони почули здушені звуки, що нагадували Клаєві попередню його ляпотню мовами. — Він намагався нас убити! — схлипував чоловічок. — Убити! — Так, так, — сказав Клай. Він пригадав, що колись так само казав так, так, втішаючи Джонні в ті часи, коли його ще називали Крихітка Джонні й той доріжкою перед будинком прямував до них із подряпаними колінами або ліктями, ниніючи: «У мене КРОВ»! Сильно закривавлений чоловік на тротуарі вже звівся на лікті, знову намагаючись встати. Цього разу честь випала Клаєві: підбивши один з ліктів психа, він поклав його назад на тротуар. Здавалося, що ці стусани — єдино правильний, хоч і не надто приємний, тимчасовий захід із тих, що були у їхньому розпорядженні. Клай ухопив рукоятку ножа, скривився, бо її вкривав слизький шар крові, що вже наполовину згорнулася, — відчуття було таке, наче він тер долоню, вкриту холодним жиром для смаження бекону, — і сильно смикнув за неї. Ніж трохи зрушив з місця, але потім чи то застряг, чи то рука Клая зісковзнула з рукоятки. Він уявив собі, як його персонажі жалібно бурмочуть у темряві портфеля, і сам застогнав. Він не міг нічого вдіяти. І постійно ловив себе на думці, що робитиме з ножем, якщо витягне його. Заріженим психа? Він подумав, що міг би це зробити під гарячу руку, але, мабуть, зараз уже на таке не здатен. — Що

сталося? —крізь сльози запитав чоловічок. Хоча Клая й самого терзали душевні страждання, він не міг не проїнятися турботою, яка бриніла у цьому голосі.—Він встиг добратися до вас? Ви на кілька секунд заступили його, і я нічого небачив. Так встиг чи ні? Ви не поранені?— Ні, — відповів Клай. — Зі мною все га...На півночі пролунав іще один гігантський вибух, і можна було майже напевно сказати, що це сталося у аеропорту Логан на іншому боці Бостонської затоки. Обидва чоловіки припишили і поморщилися. Тим часом божевільному вдалося сісти і він вже спинався на ноги, коли чоловічку твідовому костюмі завдав йому незграбного, але ефективного удару збоку, заїхавши черевиком прямо посередині порізаної краватки, внаслідок чого псих знову опинився на землі. Він заревів і вхопив чоловічка за ногу. І якби Клай несхопив свого нового знайомого за плече й не відтягнув його на достатню відстань, псих збив би його з ніг, а тоді навалився усім тілом, ламаючи кістки.— У нього мій черевик! — заволав чоловічок. Позаду них розбилися ще дві машини. Нові крики та ввімкнення сигналізації. Автомобільна, пожежна, сильна та пронизлива охоронна сигналізація. Десять далеко чулося виття сирен.— Ця падлюка забрала мого не...Зненацька біля них з'явився полісмен. «Один із групи швидкого реагування, що приїхала до готелю»,—припустив Клай. Коли поліцейський опустився на одне коліно біля психа, який щось белькотів, Клай відчув щось на зразок безмежної любові до полісмена. Він знайшов час, щоби прийти сюди! Більше того, він їх помітив!— Будьте обережні, — нервово сказав чоловічок. — Він...— Я знаю, що з ним таке, — відповів полісмен, і тут Клай помітив, що в руках у нього табельний автоматичний пістолет. Він не второпав, чи коп витягнув його після того, як став на коліно, чи тримав у руці весь час. Клай подумки був надто захоплений почуттям вдячності до нього, щоб помітити це. Поліцейський подивився на психа. Потім нахилився до нього. Збоку видавалося, ніби він пропонує свої послуги божевільному. — Гей, чуваче, як життя? — пробурмотів він. — Ну типу що чути? Божевільний кинувся на полісмена й вхопив його обома руками за горло. Щойно він це зробив, як поліцейський підніс дуло пістолета йому до скроні й вистрілив. Крізь сивину, що вже почала пробиватися на іншій скроні божевільного, в усібоки бризнув фонтан крові, й псих знову впав на тротуар, мелодраматично розкинувши руки: Дивися, ма, я мертвий. Клай і вусатий чоловічок презирнулися. Тоді вони разом

повернули голови до полісмена, що вже вклав зброю в кобуру і виймав із нагрудної кишені своєї уніформи шкіряний футляр. Клай із радістю відзначив, що рука, якою він цербив, трохи тремтіла. Зараз він боявся полісмена, але йому було б щестрашніше, якби в того не тремтіли руки. Те, що сталося щойно, не було поодиноким випадком. Постріл наче якось вплинув на слух Клая, спричинивши розблокування якоїсь лінії зв'язку. Тепер він чув інші постріли — окремі потріскування, що тільки підкреслювали наростання какофонії дня. Із тонкого шкіряного футляра коп вийняв картку — Клай подумав, що це візитівка, — і поклав футляр назад у нагрудну кишеню. Тепер він тримав картку між двома першими пальцями лівої руки, а права його рука знову лежала на рукоятці табельної зброї. Біля начищених до блиску черевиків з простріленої голови божевільного на тротуарі калюжею розтікалася кров. Неподалік, у такій самій калюжі крові, що вже почала скипатися й набувати бурого відтінку, лежала Бізнес-вумен. — Ваше ім'я та прізвище, сер? — запитав у Клая полісмен. — Клайтон Ріддел. — Хто президент Сполучених Штатів? Клай відповів. — Який сьогодні день, сер? — Перше жовтня. Ви знаєте, що... Поліцейський подивився на вусатого чоловічка. — Як ваше ім'я? — Я Томас Маккерт, 140, Салем-стріт, Молден. Я... — Хто був опонентом президента на минулих виборах? Том Маккерт назвав ім'я політика. — З ким одружений Бред Пітт? Маккерт підняв руки вгору. — А я звідки знаю? Мабуть, із якоюсь кінозіркою. — Добре. — Поліцейський простягнув Клаю картку, яку тримав у руці. — Я офіцер Ульрих Ешленд. Ось моя картка. Вас можуть викликати до суду як свідків того, що тут сталося, панове. А сталося те, що вам потрібна була допомога, я її надав, на мене напали, і я відреагував. — Ви хотіли його вбити, — сказав Клай. — Так, сер, ми робимо все можливе для того, щоб якомога швидше звільнити їх від страждань, — погодився офіцер Ешленд. — І якщо ви повідомите суду чи комісії з питань розслідування, що я це сказав, я все заперечуватиму. Але це потрібно було зробити. Ці люди з'являються всюди. Деякі тільки вчиняють самогубство. Багато хто нападає. — Завагавшись на мить, він додав: — Наскільки ми можемо зараз судити, нападають усі інші. — Наче на підтвердження цієї думки через дорогу перед готелем «Пори року», дезараз із битого скла, понівечених тіл, розбитих машин і пролитої крові утворилося звалище, пролунав інший постріл, пауза, потім швидка черга трьохнаступних. — Як у довбаній

«Ночі живих мерців». — Офіцер Ульрих Ешленд рушив назад у напрямку Бойлстон-стрит, все ще тримаючи руку на рукоятці пістолета. — Тільки ці люди не мертві. Поки ми їм не допоможемо такими стати. — Ріку! — З іншого боку вулиці його кликав у нагальній справі інший поліцейський. — Ріку, вирушаймо у Логан! Усі машини! Повертайся! Офіцер Ешленд подивився в обидва боки вулиці, перевіряючи, чи немає машин, але їх не було. Бойлстон-стрит за якусь мить спорожніла, й на ній залишилися тільки уламки автомобілів. Але з навколишнього району досі лунали звуки вибухів та аварій. Запах диму посилювався. Ешленд почав переходити вулицю, дійшовши досередини, він озирнувся. — Знайдіть безпечне місце, — сказав він. — Ідіть в укриття. Один раз вам поталанило, але вдруге може й не пощастити. — Офіцере Ешленд, — запитав Клай, — поліцейські не користуються мобільними телефонами, правда ж? Ешленд уважно дивився на нього, стоячи посеред Бойлстон-стрит — не надто безпечне місце, як на думку Клая (він згадав про амфібію, що втратила керування). — Ні, сер, — відповів поліцейський. — У наших машинах радіо. І ось це. — Він постукав по рації, яка висіла у нього на поясі, на протилежному боці відкобури. Клаю, який із перших вивчених літер став фанатом коміксів, на мить згадався диво-пояс Бетмена, у якому було багато корисних речей. — Не користуйтеся ними, — сказав Клай. — Перекажіть це іншим. Не користуйтеся мобільними телефонами. — Чому ви це кажете? — Бо вони користувалися. — Він показав жестом на мертву жінку й непритомну дівчину. — Перед тим як з'їхати з глузду І готовий побитися об заклад на що завгодно, щочувак із ножем... — Ріку! — знову крикнув поліцейський на тому боці вулиці. — Швидше, хай тобі грець! — Знайдіть укриття, — повторив офіцер Ешленд і поспішив на той бік вулиці, де розташовувався готель «Пори року». Клай пошкодував, що не встиг повторити застереження щодо мобільних телефонів, але загалом був радий бачити, що поліцейський зійшов з дороги й був поза небезпекою. Однак насправді він не думав, що сьогодні це можна сказати про будь-яку людину в Бостоні.⁴ — Що ви робите? — запитав Клай у Тома Маккурта. — Не торкайтеся його, бо раптом він заразний, чи що. — Я не збираюся його чіпати, — відповів Том. — Просто хочу забрати свого черевики. Черевик лежав біля скрючених пальців лівої руки божевільного й принаймні був на віддалі від розбризканої крові. Том обережно ухопив черевика

пальцями за задники підтягнув до себе. Тоді сів на бордюр Бойлстон-стрит саме в тому місці, де раніше припаркувався фургон Містера Софті (але це було ніби в іншому житті, подумав Клай), і взувся.— Шнурки порвані, — сказав Том. — Той клятий недоумок порвав шнурки. — І він знову заплакав.— Зробіть усе, що в ваших силах, — сказав Клай. Він заходився виймати різницького ножа з портфеля. Його було засаджено щосили, тож, щоб витягти, Клаю довелося торсати ним угору-вниз. Ніж виходив з великою неохотою, ривками, і це супроводжувалося огидними звуками шкрябання, від яких Клаю мимоволі хотілося зіщулитися. Його не полишала думка про те, кому з персонажів дісталось найбільше. Це були дурниці, мислення у стані стресу, але він нічого не міг з собою вдіяти.— А ви не можете зробити шнурівку коротшою?— Та думаю, що м... Клай весь час чув механічний комариний писк, що тепер переріс у гул і невпинно наближався. Том витягнув шию, намагаючись щось розгледіти зі свого місця на бордюрі. Клай повернувся. Маленький караван поліцейських машин із ввімкненими мигалками, що саме від'їжджав від «Пір року», пригальмував перед «Вогняним містом» та розбитою амфібією. Поліцейські повисовувалися з вікон і спостерігали, як над будівлями, розташованими між Бостонською затокою і Бостон-Коммон, з'явився приватний літак середніх розмірів, може, «Цессна» або «Твін Бонанца» (Клай не надто добре розумівся на літаках), і полетів, швидко втрачаючи висоту. Похитуючись із боку на бік, мов п'яний, літак накренився над парком, мало не чиркаючи нижнім крилом об верхівки по-осінньому яскравих дерев, а тоді взяв курс на каньйон Чарльз-стрит, так, ніби його пілот вирішив, що це літально-посадкова смуга. Коли відстань до землі становила менше шести метрів, літак нахилився вліво і вдарився крилом із того боку об фасад сірого цегляного будинку, можливо, банку, розташованого на розі Чарльз-стрит та Бікон. І в цюсаму хвилину будь-яке відчуття того, що літак рухається повільно, майже плавно, ліне у повітрі, зникло. Він скажено закрутився довкола застряглого крила, наче іграшка йо-йо на гумовій мотузці, з гуркотом вривався у будівлю з червоної цегли, що стояла поряд із банком, і зник у яскравих язиках помаранчево-червоного полум'я. Парком прокотилася ударна хвиля. Качки знялися у повітря ще до неї. Клай опустил очі й помітив, що стискає різницького ножа в руці. Він витяг його, коли разом із Томом Маккуртом

спостерігав за авіакатастрофою. Обережно, щоб непоранитися (тепер його руки тремтіли), він витер ножа об полу сорочки спочатку з одного боку, а потім з іншого. Тоді— дуже обережно —засунув його за ремінь пояса по саму рукоятку. Коли він це робив, йому згадалася одна з його ранніх спроб створити комікс... власне, юнацька спроба. «Пірат Джоксер до ваших послуг, красуне», — пробурмотів він.— Що? — запитав Том. Він уже стояв біля Клая, широко розкритими очима роздивляючись, як пекельне полум'я пожирає літак на дальньому кінці Бостон-Коммон. З вогню стирчав тільки хвіст. На ньому Клай зміг прочитати номер LN6409B. Над номером було щось схоже на емблему спортивної команди. А тоді й вони зникли. Шкірою обличчя він відчув, як поволі накочуються перші хвили жару.— Нічого, — сказав він чоловічку в твідовому костюмі. — А тепер у ритмі бугі.— Що?— Треба звідси забиратися.— А-а. Ходімо. Клай рушив уздовж південного боку парку, у тому напрямку, куди він ішов отретій годині вісімнадцять хвилин і цілу вічність тому. Том Маккурт намагався не відставати. Він справді був дуже низьким на зріст.— Скажіть, — запитав він, — а ви часто говорите нісенітниці?— Авжеж, — відповів йому Клай. — Запитайте в моєї дружини.5 — Куди ми йдемо? — запитав Том. — Я йшов до метро. — Він показав на фарбований у зелений колір павільйон, розташований приблизно за квартал від того місця, де вони зараз знаходилися. Там зібрався невеликий натовп.— Але зараз я не впевнений, що під землею мені буде добре.— Я теж, — сказав Клай. — У мене є номер у мотельчику «Атлантик-авеню» — до нього звідсидесь п'ять кварталів. Том просяяв.— Здається, я знаю це місце. На Лоуден, насправді далеко від Атлантики.— Правильно. Ходімо туди. Подивимося, що кажуть по телевізору. І я зможу зателефонувати дружині.— З телефону в номері.— Авжеж, із нього. У мене навіть немає мобільного.— А в мене є, тільки я залишив його вдома. Він зламався. Раф (мій кіт) скинув його зі столу. Саме сьогодні я збирався купити новий, але... послухайте, пане Ріддел...— Клай.— Добре, Клаю. А ти впевнений, що телефоном у твоєму номері безпечно користуватися? Клай зупинився. Це навіть не спало йому на думку. Але якби й наземні лінії зв'язку були небезпечними, то що б тоді взагалі почалося? Він саме збирався сказати про це Томові, коли біля станції метро зненацька почалася бійка. Звідти лунали панічні крики, верески й знову це дике белькотіння— він упізнав його, цей особистий

підпис божевілля. Маленький клубок людей, щотовклися довкола сірої кам'яної коробки і сходинок, які вели до підземного переходу, розпався. Деякі побігли на дорогу, двоє пішли обійнявшись і потайкозираючись через плече. Інші ж (і таких була більшість) розбіглися по парку, і від цього Клаєве серце трохи краялося. Пара, що пішла обійнявшись, турбувала його менше. Біля станції метро досі стояли двоє чоловіків та дві жінки. Клай був цілком певний, що це саме вони, вигулькнувши з підземки, розігнали інших. Клай і Том, які перебували приблизно за півкварталу від місця подій, спостерігали, як четверо, що залишилися, почали битися між собою. Це побоїщемало в собі щось істеричне, вбивчу порочність, яку вже доводилося спостерігати раніше, але в ньому не було жодних закономірностей. Ані «трьох проти одного», ані «двоє проти двох», і, безперечно, не «дівчата проти хлопців». Насправді, однією з «дівчат» була жінка—на вигляд років шістдесяти п'яти, приземкувата, зі строгою зачіскою, що наводила Клая на думку про кількох знайомих вчительок передпенсійного віку. Вони лупцювали одне одного ногами, кулаками, дряпали нігтями і гризли зубами, рохкаючи, викрикуючи й кружляючи навколо приблизно півдужини тіл людей, що вже лежали на землі непритомні, а може, й мертві. Один із чоловіків, що билися, перечепився через чиясь простягнуту ногу і впав на коліна. Молодша з двох жінок кинулася на нього зверху. Чоловік, стоячи на колінах, підібрав щось із тротуару там, де починалися сходи,— Клай зовсім не здивувався, коли побачив, що це мобільний телефон,—і, замахнувшись, вдарив ним жінку по щоці. Телефон розбився на друзки, розриваючи її щоку. З рани на плече її легкої світлої куртки потік кривавий ручай, але у крику, що пролунав услід за цим, було більше люті, ніж болю. Вона вхопила чоловіка, що стояв навколішках, за вуха, наче глечик за ручки, вперлася колінами у його ноги і потягла його назад у п'тьму сходової клітки підземки. Вони зникли з поля зору, щільно зімкнувшись і лупцюючи одне одного, як котина весні.— Ходімо,— пробурмотів Том, надивовижу делікатно смикаючи Клая за сорочку.— Ходімо на той бік вулиці. Ну ж бо, пішли. Клай дозволив перевести себе через Бойлстон-стрит. Він подумав, що або Том Маккерт був дуже обачним, або був везунчиком, тому що вони без пригод дісталися до іншого боку вулиці. Вони знову зупинилися перед магазином «Книги з колоній» («Найкраще з класики, найкраще з нового»), спостерігаючи за тим, як сумнівна переможниця

битви біля метро попрямувала до парку, туди, де горів літак, акраплі крові стікали їй на комір з кінчиків сивого волосся, вкладеного узачіску типу «жодних поблажок». Клая зовсім не здивувало те, що у бійцівистояла саме жінка, схожа на бібліотекарку чи вчительку латини, якій залишалося рік чи два до отримання золотого годинника. У колективах шкіл, де він вчителював, були такі дами, і ті з них, що дотягнули до такого віку, найчастіше були майже непотоплюваними. Він розтулив рота, щоб сказати щось подібне Томові (сам він вважав це досить дотепним спостереженням), але зміг видобути з себе тільки жалібне квиління. Зірзатуманився. Схоже, що Том Маккерт, чоловічок у твідовому костюмі, був неєдиним, хто не міг впоратися зі слізьми. Клай різко тернув рукою по очах, знову спробував заговорити і в черговий раз спромігся тільки на слізне кавкання.— Нічого, — сказав Том. — Краще поплач. І, стоячи перед вітриною зі старими книжками, якими була оточена друкарська машинка «Ройал», що походила з доби, коли ще не було й сліду мобільного зв'язку, Клай заплакав. Він оплакував Бізнес-вумен, Світлу Фею, Темну Фею і себе, тому що Бостон не був його домом, а дім ніколи не здавався йому таким далеким.⁶ За парком Коммон Бойлстон-стрит звужувалася й була так запруджена машинами, розбитими й просто покинутими, що вони вже могли не боятися лімузинів-камікадзе або норавливих амфібій. І від цього ставало легше. Місто довкола них бахкало й билось, наче чорти у пеклі святкували Новий рік. Десь неподалік від них теж було дуже шумно (переважно спрацьовувала автомобільна й охоронна сигналізація), але сама вулиця у цей момент запалу була моторошно безлюдною. Ідіть в укриття, сказав їм офіцер Ульрих Ешленд. Один раз вам поталанило, але вдруге може й не пощастити. Але за два квартали на схід від крамниці «Книжки з колоній», коли доне-зовсім-нічліжки, у якій зупинився Клай, залишався Ще один квартал, їм знову ж таки поталанило. Інший божевільний — цього разу молодий чоловік років двадцяти п'яти, з м'язами, що наче булина качані на тренажерах «Наутілу» і «Сайбекс», — вискочив із алеї просто перед ними і метнувся через дорогу, перестрибнувши через зчеплені бампери двох машин і на ходу вивергаючи з себе нескінченну лаву абракадабри. Він тримав по автомобільній антені у кожній руці й, простуючи своїм смертельним курсом, робив ними різкі випадки вперед і назад, наче кинджалами. Він був голий і мав на собі тільки кросівки, схожі на

новісінькі «Найкі» з яскраво-червоними галочками. Його член розгойдувався в обидва боки, як прискорений маятник дідусевого годинника. У фантастичному ритмі стискаючи й розслабляючи сідниці, він дістався до тротуару на дальньому кінці вулиці й звернув на захід, назад у напрямку Коммон. Том Маккурт міцно стиснув руку Клая й повільно ослабив хватку тільки тоді, коли цей останній із тих, що досі траплялися на їхньому шляху, псих зник. — Якби він нас помітив... — почав він. — Еге ж, але цього не сталося, — відповів Клай. Він зненацька відчув себе абсурдно щасливим. Знаючи, що це відчуття минеться, він, проте, просто насолоджувався ним у цей момент. Він почувався як людина, що мала успішний розклад для того, щоб зірвати найбільший куш за всю ніч гри у карти. — Мені шкода тих, кого він помітить, — сказав Том. — А мені — тих, хто побачить його, — відповів Клай. — Ходімо.

7 Двері «Атлантик-авеню» були замкнені. Це так здивувало Клая, що єдине, на що він спромігся у той момент, — просто стояти перед дверима, намагаючись повернути ручку і відчуваючи, як вона ковзає між пальців, та переварювати інформацію: замкнено. Двері його готелю замкнені, щоб він не міг увійти. Том підійшов, став коло нього, притулився лобом до скла, щоб відблиски не заважали дивитися, і зазирнув усередину. З півночі — з Догана, безумовно, — донісся ще один надзвичайно потужний вибух, але цього разу Клай тільки здригнувся. Він не думав, що Том Маккурт взагалі якось відреагує. Тома занадто поглинуло видовище, яке постало перед його очима. — На підлозі лежить мертвий, — нарешті сповістив він. — В уніформі, але надто старий, щоб бути коридорним. — Мені не треба, щоб хтось ніс мій довбаний багаж, — сказав Клай. — Я просто хочу зайти у свій номер. Том якось дивно схлипнув. Клай подумав, що чоловічок, мабуть, знову збирається розплакаться, але тоді збагнув, що він ледве стримує сміх. На одній скляній панелі подвійних дверей було надруковано «МОТЕЛЬ "АТЛАНТИК-АВЕНЮ"», а на другій — відверта брехня: «НАЙКРАЩИЙ ГОТЕЛЬ БОСТОНА». Том ляснув долонею по склу лівої панелі, між написом «НАЙКРАЩИЙ ГОТЕЛЬ БОСТОНА» і рядом наклейок з назвами кредитних карток. Тепер Клай теж зазірав усередину. Хол був не дуже великим. Ліворуч знаходилася стійка адміністратора. Праворуч — два ліфти. На підлозі лежав яскраво-червоний килимок. На ньому обличчям додолу, закинувши одну ногу на диван, лежав старий в уніформі. Його

сідниці прикривавантикварний відтиск «Кер'єр енд Айвс» у рамці, на якому був зображений вітрильник. Добрий гумор Клая наче рукою зняло, і коли Том почав вже не просто ляскати долонею, а барабанити по склу, він поклав руку на кулак Тома. — Не старайся, — сказав він. — Вони все одно нас не впустять, навіть якщо вони живі й психічно здорові. — Він подумав про це і кивнув. — Тим паче якщо здорові. Том здивовано подивився на нього. — Не доганяєш, так? — Га? А що я маю доганяти? — Усе змінилося. Вони не можуть тримати нас на вулиці. — Том скинув Клаєву руку зі свого кулака, але не забарабанив, а знову притисся лобом до скла й заволав. Клай подумав, що, як на такого мініатюрного хлопця, кричить він досить гучно. — Гей! Гей, там, усередині! Пауза. У холі без змін. Старий коридорний і досі був мертвий, а його сідниці прикривала картинка. — Гей, якщо там хтось є, то краще відчиніть! Тут зі мною чоловік, який заплатив за проживання у цьому готелі, а я його гість! Відчиніть негайно, бо я візьму каменюку і розіб'ю скло! Чуєте мене? — Каменюку? — повторив Клай. Він розсміявся. — Ти сказав каменюку? Просто чудово. — Утративши контроль над собою, він розреготався. А тоді краєм ока помітив ліворуч якийсь рух. Обернувшись, він побачив дівчину-підлітку, що стояла на вулиці трохи далі і дивилася на них поглядом знесиленої жертви стихійного лиха. Дівчинка була вдягнена у білу сукню, на якій угорі, наче нагрудник, розтікалася величезна пляма крові. Під носом, на губах і підборідді теж були сліди засохлої крові. Але, якщо не брати до уваги закривавлений ніс, інших поранень наче не було, і вона зовсім не скидалася на божевільну — лише на страшенно налякану. Майже смертельно налякану. — З тобою все гаразд? — запитав Клай. Він зробив крок до неї, але вона відразу ж відступила на крок назад. Зважаючи на обставини, він її добре розумів. Клай зупинився, але простягнув до неї руку, як вуличний регулювальник: залишайся на місці. Том швидко огледівся, а тоді знову заходився грюкати в двері, цього разу так сильно, що скло у старій дерев'яній рамі заторохкотіло, а відображення самого Тома затряслося. — Даю вам останній шанс, а тоді ми заходимо! Клай повернувся і розтулив було рота, щоб сказати йому, що всі ці майстерні погрози не подіють, принаймні не сьогодні, та саме в цю мить з-за стійки адміністратора повільно з'явилася голомоза голова. Це нагадувало підняття перископа. Клай упізнав цю голову ще до того, як з'явилося обличчя. Вона належала адміністраторові, що

zareєстрував його вчора і поставив печатку-дозвіл на його квиток для паркування на стоянці, розташованій за квартал звідси, тому самому адміністраторові, що сьогодні вранці пояснював йому, як пройти до готелю «Коплі-сквер». На якусь мить він нерішуче заглянув за стійкою, і Клай показав йому ключ від номера, з якого звисав зелений пластиковий брелок «Атлантик-авеню». А ще він виставив уперед свого портфеля, сподіваючись, що адміністратор його впізнає. Можливо, так і сталося. Але найімовірніше, він просто вирішив, що іншого вибору немає. Так чи інакше, але він вийшов через прохід у кінці стійки і швидко попрямував до дверей, обходячи тіло. Клай Ріддел подумав, що зараз уперше в житті спостерігає поспіх з-під палиці. Коли адміністратор підійшов до дверей, він перевірив погляд з Клая на Тома, а тоді знову подивився на Клая. І хоча, очевидно, побачене його не надто переконало, він все ж дістав з кишені низку ключів, швидко почав їх перебирати, знайшов один і вставив його в замок. Коли Том потягнувся до ручки, голомозий адміністратор зробив жест піднятою рукою майже так само, як і Клай, коли зупиняв закривавлену дівчинку, що стояла позаду них. Він знайшов другий ключ, вставив його в інший замок і нарешті відімкнув двері. — Заходьте, — сказав він. — Швидше. — Тоді побачив дівчинку, що нерішуче застигла неподалік і спостерігала. — Тільки без неї. — Саме з нею, — сказав Клай. — Заходь, дитинко. Але вона не зрушила з місця і, коли Клай зробив крок до неї, різко крутнулася і побігла так швидко, що аж спідниця її сукні замайоріла на вітрі.⁸ — Вона може там загинути, — сказав Клай. — А це не моя проблема, — відповів адміністратор. — То ви заходите, пане Рідл, чи ні? — Він говорив з бостонським акцентом, але не з таким робочо-південним, до якого Клай звик, мешкаючи в штаті Мен (де кожний третій зустрічний виявляється експатріантом з Массачусетсу), а з химерним «шкода-що-я-не-британець». — Моє прізвище Ріддел. — Звичайно, він збирався увійти, тепер, коли двері були відчинені, цьому хлопцю аж ніяк не вдалося б тримати його на вулиці, але він трохи завагався перед входом, визираючи дівчинку. — Заходь, — тихо промовив Том. — Нічого не вдієш. І мав рацію. Нічого не можна було вдіяти. У цьому було все паскудство. Він зайшов услід за Томом, і адміністратор знов замкнув двері «Атлантик-авеню» надва замки, так, наче це мало вберегти їх від хаосу вулиці.⁹ — То був Франклін, — ідучи попереду них, сказав

адміністратор, коли обходив чоловіка в уніформі, що лежав обличчям додолу. Надто старий, щоб бути коридорним, сказав Том, коли зазірав крізь вікно, і Клай подумки погодився з цим. Це був невисокий чоловік із розкішною сивою шевелюрою. На його нещастя, голова, на якій ця шевелюра, ймовірно, ще й досі росла (Клай десь читав, що сигнал просмерть господаря до нігтів й волосся доходить згодом), була вивернута піджахливим кривим кутом, як у повішеного. Він працював у цьому готелі тридцять п'ять років і (я абсолютно переконаний) говорив це кожному клієнту, якого хочраз обслуговував. А більшості з них і не раз. Той скутий легкий акцент діяв на розхитані нерви Клая. Він подумав, що, якби це було пердіння, то воно б звучало як ріжок для вечірки, у який дме дитина, хворана астму.— З ліфта вийшов чоловік, — розповідав далі адміністратор, черговий раз користуючись проходом, щоб стати застійкою. Там він, вочевидь, почувався як удома. Світло згори било йому в обличчя, і Клай побачив, що він дуже блідий.— Один із психів. Франклінові дуже не пощастило, тому що він стояв просто перед дверима...— Бачу, що вам навіть не спало на думку забрати цю кляту картинку з його дули, — сказав Клай. Він нахилився, підібрав відтиск і поклав його на диван. При цьому скинув ногу мертвого коридорного з дивана, де вона упокоїлася. Нога впала добре знайомим Клаєві звуком. Він передавав його у безлічі коміксів— БАЦ.— Чоловік із ліфта вдарив його лише один раз, — промовив адміністратор. — Бідний Франклін відлетів аж до стіни. Думаю, він зламав собі шию. У будь-якому разі, картина злетіла зі стіни, тому що Франклін об неї вдарився. Мабуть, адміністратор думав, що цим усе пояснюється.— А той чоловік, який його вдарив? — запитав Том. — Божевільний? Куди він пішов?— Надвір, — відповів адміністратор. — Саме тоді я відчув, що замкнути двері — це найрозумніше, що можна зробити у цих обставинах. Після того як він вийшов. — У його погляді страх поєднувався з нестримною жагою попліткувати, яка здалася Клаю особливо огидною.— Що відбувається там, надворі? Наскільки все погано?— Думаю, ви можете собі уявити, — заважив Клай. — Хіба не тому ви замкнули двері?— Так, але ж...— Що кажуть по телебаченню? — втрутився Том.— Нічого. Кабельне не працює... — він зиркнув на годинника, — уже майже півгодини.— А радіо? Адміністратор зміряв Тома святенницьким поглядом типу ви-мабуть-жартуєте. Клаю спало на думку, що цей тип міг би написати книжку

«Як миттєво викликати відразу в незнайомих людей».— Радіо тут? У готелі в центрі міста? Ви, мабуть, жартуєте.Знадвору на високій ноті донісся зойк страху. Дівчина у заляпаній кров'ю білійсукні знову з'явилася біля дверей і почала щосили гамселити у них долонею,постійно озираючись через плече. Клай прожогом кинувся до неї.— Ні, він же знову їх замкнув, пам'ятаєш! — закричав Том йому навздогін.Клай забув про це. Він повернувся до адміністратора.— Відімкни.— Ні, —відповів адміністратор і впевнено схрестив руки на вузьких грудях, щобпоказати, наскільки твердо він вирішив опиратися такому перебігу подій. Задверима дівчина у білій сукні знову озирнулася через плече і почала грюкати щесильніше. Обличчя, на якому кров залишила смуги, помертвіло від жаху.Клай витяг з-за паска різницького ножа. Він майже забув про нього, і тепер йоговразила думка про те, як швидко і природно сплив цей спомин.— Відчини, сучий сину, — сказав він адміністраторові, — або я переріжу тобі горлянку.¹⁰— Немає часу! —закричав Том і вхопив один зі стільців з високими спинками, зроблених у стилідоби королеви Анни, які стояли по обидва боки дивана в холі. А потім з розгонууперісвив ніжками стільця у подвійні двері.Дівчина побачила, як він наближається, і подалася назад, піднявши обидві руки,щоб захистити обличчя. Тієї ж миті перед дверима з'явився її переслідувач. Цебув величезний тип, схожий на робочого-будівельника, із животом, що випираєз-під жовтої футболки, і засаленим кінським хвостом кольору солі з перцем, щопідстрибував ззаду в такт рухам свого власника.Ніжки стільця пробили скло подвійних дверей: дві ліворуч пройшли крізь напис «МОТЕЛЬ "АТЛАНТИК-АВЕНЮ"», а дві праворуч — крізь «НАЙКРАЩІЙ ГОТЕЛЬ БОСТОНА». Схожий на робочого-будівельника тип дістав потужний удар правими ніжками стільця у м'ясисте плече, обтягнуте жовтою тканиною, саме тієї миті, коли йогопальці зімкнулися на шиї дівчинки. Нижній бік сидіння стільця вперся у міцнийстик дверей, а приголомшений Том Маккерт подався назад.Будівельник горланив щось тією абракадаброю, яка нагадувала говоріння мовами, апо його лівому біцепсу, поцяткованому веснянками, почала стікати кров. Дівчинцівдалося вивернутися, але ноги заплуталися, і вона незграбно впала, плачучи відстраху та болю, її тіло опинилось наполовину на тротуарі, наполовину— у стічній канаві.Клай не пам'ятав, як перетнув хол, і дуже слабо пригадував, як

відіпхнув стільця, що перекривав шлях. Розбиті панелі скляних дверей, за якими він тепер стояв, обрамлювали його, як картину.— Гей, членоголовий! — закричав він і відчув незначне полегшення, коли словесний потік маячні на якусь мить спинився і здоровань застиг наче вкопаний.— Так, ти! Я з тобою розмовляю! — А тоді вигукнув єдине, що зміг вигадати у той момент: — Коли я трахав твою маму, вона лежала як колода! Здоровенний маніяк у жовтій футболці вигукнув щось зловісне, на зразок того, щокричала перед своїм кінцем Бізнес-вумен— лихе, як «Р-рест!» — і різко розвернувся до будівлі, у якій зненацька виростили зуби, з'явився голос, і вона напала на нього. Він бачив там що завгодно, але тільки не похмурого чоловіка зі спітнілим обличчям, що тримав у руці ніж, висунувшись із прямокутної рами, у якій недавно було скло, тому що Клаєві зовсім не довелося атакувати. Чоловік у жовтій футболці стрибнув прямо на лезо різницького ножа. Шведська сталь плавно увійшла у відвисле засмагле воло підборіддя здорованя і випустила на волю червоний потік. Навдивовижу гарячий, майже як чашка щойно наливої кави, він омив руку Клая, але той поборову собі відразу і не відступив. Натомість він засунув ножа ще глибше і нарешті відчув, як лезо натрапило на перешкоду. Рух ножа трохи вповільнився, та його вже годі було зупинити. Лезо пройшло крізь хрящ і, пропоровши шкіру, вийшло на потилиці. Велетень упав уперед (однією рукою Клай аж ніяк не міг його втримати, бо тип був у біса важкий і важив, мабуть, фунтів двісті шістдесят—двісті дев'яносто), на мить прихилившись до дверей, наче п'яний до ліхтаря. Карі очі викотилися з орбіт, язик у плямах нікотину звисав набік, а з шиї бив фонтан крові. Потім його коліна підломилися, і він впав на землю. Клай міцніше взявся за рукоятку ножа і з подивом побачив, що він виходить дуже легко. Значно легше, ніж зі шкіряного портфеля, ущільненого картоном. Коли божевільний упав, Клай знову побачив дівчину, що стояла одним коліном на тротуарі, а другим— у канаві та несамовито кричала, а волосся завісою спадало їй на обличчя.— Ну годі, — сказав Клай. — Не треба, дитинко. — Але вона нестримно кричала.¹¹ Її звали Аліса Максвел. Це все, що вона могла їм повідомити. А ще сказала, що вони з матір'ю приїхали до Бостона поїздом з Боксфорда, щоб дещо купити. Вони часто приїздили по середах, бо середа в її школі була днем, який вона називала «коротким». Судячи зі слів Аліси, вони зійшли з поїзда на

Південному вокзалі йпіймали таксі. На водієві була синя чалма. З усього, що сталося до того моменту, як голомозий адміністратор нарешті відімкнув розбиті двері мотелю «Атлантик-авеню» та впустив її, останнім епізодом, який вона пригадувала, була синя чалма. Але Клаєві здалося, що пам'ятає вона більше. Такого висновку він дійшов, коли побачив, як вона затремтіла у відповідь на запитання Тома, чи був у неї або в матері мобільний телефон. Вона стверджувала, що не пам'ятає, але Клай був переконаний, що мобільники були в обох чи принаймні в однієї з них. Схоже, щонині вони є у кожного. Він був лише тим винятком, який підтверджує правило. А ще був Том, який завдячував своїм життям котові, що скинув мобільник зі столу. Вони поговорили з Алісою (розмова здебільшого відбувалася таким чином: Клай ставив питання, а дівчина сиділа мовчки, розглядаючи свої подряпані коліна, й час від часу заперечно хитала головою) у холі готелю. Потім Клай із Томом відтягли труп Франкліна за стійку, проігнорувавши гучний ексцентричний спротив голомозого адміністратора, який волав, що під ногами він йому там не потрібен. Після цього адміністратор, який назвався просто «пан Рікарді», сховався у своєму кабінеті. Клай пішов за ним, аби впевнитися в тому, що пан Рікарді дійсно казав правду про виведене з ладу телебачення, а потім дав йому спокій. Як сказала б Шарон Ріддел, пан Рікарді замкнувся у своїй мушлі. Але він не був би собою, якби відпустив Клая, не здійснивши контрольний постріл. — Тепер ми доступні для цілого світу, — сказав він уїдливо. — Сподіваюся, ви хоча б знаєте, чого цим добилися. — Пане Рікарді, — так терпляче, як тільки міг, відповів йому Клай, — менш ніж годину тому я бачив, як на тому боці Бостон-Коммон розбився літак. Судячи зі звуків, у Догані те саме відбувається і з іншими, великими, літаками. Може, ті самогубці навіть самі спрямовують їх на термінали. По всьому центру лунають вибухи. Я б сказав, що сьогодні весь Бостон доступний для цілого світу. Наче підтверджуючи цю думку, вгорі щось важке гупнуло на підлогу. Пан Рікарді навіть не підвів очей. Він тільки зробив у напрямку Клая жест, що мав би означати «іди геть». Не маючи змоги дивитися телевизор, він просто сів на стілець за стійкою і похмуро втупився у стінку.¹² Клай і Том забарикадували двері двома стільцями у стилі доби королеви Анни, затуливши їхніми спинками отвори у дверних рамах, де нещодавно було скло. Хоча Клай і був упевнений, що

замкнутися у готелі від вулиці—це надто слабкий або й відверто невдалий спосіб убезпечити себе, проте вважав, що добре було б заступити огляд з вулиці, й Том був цілком із ним згодний. Поставивши стільці, вони опустили жалюзі на головному вікні холу. У приміщенні стало значно темніше, а наяскраво-червоному килимі з'явилися слабкі тіні від решітки, що нагадувала в'язничну. Подбавши про безпеку і вислухавши радикально стислу історію Аліси, Клай нарешті підійшов до телефону, що був за стійкою. Він глянув на годинника: той показував 16:22—що було б цілком логічно, якби не було втрачене відчуття часу. Здавалося, відтоді, як Клай побачив у парку чоловіка, котрий кусав собаку, минула ціла вічність. Або що час просто зупинився. Однак час ішов так, як його вимірювали люди, і в Кент-Понді Шарон о цій порі вже напевно повернулася до будинку, про який він досі думав як про свій дім. Йому вкрай необхідно було поговорити з нею. Переконатися, що з нею нічого не сталося, і повідомити, що й з ним усе гаразд. Але було щось важливіше. Важливо було впевнитися, що Джонні в безпеці, але навіть не це так непокоїло Клая. Було щось ще важливіше. Життєво важливе. Ні в нього, ні в Шарон (це він міг сказати напевно) не було мобільного. Відтоді, як вони розлучилися у квітні, вона могла придбати телефон, але вони мешкали в одному містечку, він майже щодня бачився з нею і думав, що якби у неї справді з'явився телефон, то він би знав. Перш за все тому, що вона дала б йому номер, правда? Правда. Але... Але у Джонні був мобільник. У Крихітки Джонні, який вже не був малюком (бодванадцять років—це немало) і зажадав мобільник на свій останній день народження. Червоний телефон з мелодією дзвінка з його улюбленої телепередачі. Авжеж, йому було заборонено не тільки вмикати його, а навіть виймати з наплічника в школі. Але уроки вже закінчилися. Насправді Клай і Шарон заохочували його носити телефон із собою, почасти через розлучення. Бо траплялися екстрені випадки або невеличкі ускладнення: наприклад, якби Джонні не встиг на автобус. Єдине, за що міг ухопитися Клай,—це слова Шарон про те, як вона останнім часом, зазираючи в кімнату Джонні, все частіше бачила, що забутий телефон лежить на столі чи підвіконні коло ліжка, непідключений до зарядного пристрою, з дохлою батарейкою. І все одно думка про червоний мобільний Джонні цокала у його голову, наче вибуховий пристрій. Клай доторкнувся до стаціонарного телефону на стійці, але

потім забрав руку. Навулиці ще щось вибухнуло, але звук ішов здаля: наче розірвався артилерійський снаряд, а ви в цей час перебуваєте далеко за лінією фронту. «Навіть припущення такого не роби, — подумав він. — Навіть не думай, що є зв'язок». Він роззирнувся довкола і побачив, що Том присів навпочіпки біля Аліси, а вона сидить на дивані. Він щось тихо бурмотів до неї, торкаючись пальцями до одного з її м'яких шкіряних черевиків і зазираючи їй в обличчя. Це добре. Він сам добрий. Клай з кожною хвилиною все дужче радів, що натрапив на Тома Маккурта... або що Том Маккурт натрапив на нього. Наземні лінії зв'язку, імовірніше за все, були в порядку. Але чи ця імовірність дасть полегшення — ось у чому була проблема. Він мав дружину і нібито й досі зобов'язаний був піклуватися нею, а щодо сина жодного «нібито» й бути не могло. Навіть думати про Джонні було небезпечно. Щоразу, подумки повертаючись до свого хлопчика, Клай відчував, як у голові ворухиться щур-паніка, готовий будь-якої миті вискочити зі своєї ненадійної клітки і вп'ястися маленькими гострими зубками в те, що трапиться йому на шляху. Якби тільки йому вдалося переконатися, що з Джонні та Шарон усе гаразд, то він міг би тримати щура в клітці й планувати подальші дії. Але якщо він утне дурницю, то не спроможеться допомогти будь-кому. І навіть може погіршити становище людей, що тут перебувають. Він трохи подумав над цим і звернувся до адміністратора на ім'я. Не почувши з кабінету ні звуку, він покликав його знову. Відповіді не було, тож Клай сказав: — Я знаю, що ви чуєте мене, пане Рікарді. Я розсерджуся, якщо доведеться витягати вас звідти за барки. А якщо я сильно розсерджуся, то можу навіть на вулицю вас викинути. — Ви не зможете цього зробити, — пробурмотів пан Рікарді повчальним тоном. — Ви постоялець цього готелю. Клай хотів було повторити слова, що їх сказав йому Том, коли вони стояли перед дверима, — усе змінилося. Але чомусь промовчав. — Чого вам? — нарешті запитав пан Рікарді ще похмурішим голосом, ніж досі. Угорі щось гупнуло гучніше, наче хтось кинув на підлогу важезні меблі. Можливо, письмовий стіл. Цього разу навіть дівчина поглянула вгору. Клаєві здалося, що він почув приглушений крик, а може, стогін від болю, але якщо й так, то потім усе стихло. Що було на другому поверсі? Не ресторан, бо Клай пригадав, як сам пан Рікарді, реєструючи його у мотелі, казав, що тут немає ресторану, зате по сусідству є кав'ярня «Метрополітан». Конференц-зали, подумав він.

Я просто впевнений, що це конференц-зали з індіанськими назвами.— Чого вам треба? — знову запитав пан Рікарді голосом, що не віщував нічого доброго.— Ви намагалися до кого-небудь додзвонитися після того, як усе це почалося?— Аякже! —відповів пан Рікарді. Він підійшов до дверей, що з'єднували кабінет з місцем застійкою адміністратора, з її картотечними шафками, моніторами системи безпеки ірядом комп'ютерів. Стояв там і обурено дивився на Клая.— Спрацювала пожежна сигналізація (я її вимкнув, бо Доріс сказала, що на третьому поверсі зайнялося відро для сміття), і я подзвонив у пожежну охорону, щоб вони не приїжджали. Лінія була зайнята! Уявіть собі, зайнята!— Мабуть, ви дуже занепокоїлися, — сказав Том. Вираз обличчя пана Рікарді вперше за весь час пом'якшився.— Я подзвонив у поліцію, коли назовні... так би мовити... ситуація почала погіршуватися. — Так, — погодився Клай. Ситуація погіршилася, що ж, можна і так сказати. — Вам відповіли?— Чоловік сказав мені, щоб я звільнив лінію, і повісив трубку, — продовжив пан Рікарді. У його голос знову поволі почало закрадатися обурення. — Коли я зателефонував знову — це було після того, як із ліфта вийшов той божевільний і вбив Франкліна, — мені відповіла жінка. Вона сказала... —Голос пана Рікарді почав тремтіти, і Клай вперше побачив, як по його вузькому обличчю вздовж носа стікають сльози.— Сказала...— Що? — так само м'яко і співчутливо запитав Том. — Що вона сказала, пане Рікарді?— Вона сказала: якщо Франклін мертвий і чоловік, який його вбив, утік, то це вжене проблема. Це вона порадила мені замкнутися зсередини. Вона також сказала, щоб я викликав ліфти на перший поверх і заблокував їх, що я й зробив. Клай та Том обмінялися поглядом, у якому все було ясно без слів: гарна ідея. Клай раптом яскраво уявив собі жуків, що потрапили у пастку між віконними рамами: вони несамовито б'ються об скло, але вибратися не можуть. Ті гупання, які вони чули згори, мали щось спільне з цією картиною. Він на мить замислився над тим, скільки часу знадобиться тому або тим, що там гупають, для того, щоб знайти сходи.— А тоді й вона від'єдналася. Після цього я подзвонив дружині в Мілтон.— Вам вдалося до неї пробитися? — запитав Клай, бажаючи з'ясувати саме це. — Вона була дуже налякана. Просила мене йти додому. Я сказав їй, що мені порадили залишатися тут, за замкненими дверима. Що це вказівки поліції. Я звелів їй зробити те саме. Замкнутися і, так би мовити, сидіти

тихо. Вона благала мене прийти додому. Говорила, що на вулиці лунають постріли, а десь на сусідній вулиці щось вибухнуло. Бачила оголеного чоловіка, що пробігав двором Бензиків. Бензики — це наші сусіди. — Так, — м'яко сказав Том. Навіть заспокійливо. Клай промовчав. Йому було трохи соромно, що він так сердився на пана Рікарді, але ж Том теж гнівався. — Їй здалося, що голий чоловік, можливо, — вона сказала тільки «можливо» — ніс тіло... гмм... роздягненої дитини. Але то могла бути лялька. Вона знову благала мене покинути готель і прийти додому. Тепер Клай знав усе, що йому було потрібно. Наземні лінії зв'язку безпечні. Пан Рікарді шокований, але не божевільний. Клай поклав руку на телефон. Але перш ніж він зміг зняти трубку, пан Рікарді накрив його руку своєю. У нього були довгі білі й дуже холодні пальці. Пан Рікарді не здався, пан Рікарді знову сів на свого улюбленого коника. — Вона назвала мене виродком і повісила трубку. Я знаю, що вона сердилася на мене, і розумію чому. Авжеж, розумію. Але в поліції мені сказали замкнутися і не висовуватися. Поліція сказала мені триматися подалі від вулиць. Поліція. Владні органи. Клай кивнув. — Владні органи, авжеж. — Ви приїхали на метро? — запитав пан Рікарді. — Я завжди їжджу на метро. Воно лише за два квартали звідси. Дуже зручний вид транспорту. — Навряд чи сьогодні там дуже зручно, — відповів Том. — Після того, що ми побачили біля метро, мене туди не затягнеш. Пан Рікарді глянув на Клая з виразом скорботної заподадливості. — От бачите! Клай знову кивнув. — Тут безпечніше, — відповів він. Знаючи, що збирається дістатися додому і побачити свого хлопчика. Шарон, звичайно, теж, але переважно сина. І ніщо, окрім того, що зупиняється завжди, не в змозі буде його затримати. Ця думка тягарем лежала у його голові досить сильно затьмарювала його уяву. — Значно безпечніше. — Він зняв трубку і натиснув на кнопку з цифрою 9 для виходу на зовнішню лінію. Клай не був упевнений, що це вдасться, але вийшло. Він набрав одиницю, тоді 207, код штату Мен, а після цього 692 — код Кент-Понда та округи. Він встиг набрати три з останніх чотирьох цифр, майже додзвонившись до будинку, який досі за звичкою вважав домом, та раптом почув чіткі короткі гудки. Увімкнувся автовідповідач, і жіночий голос повідомив: «Нам дуже шкода, але всі лінії зайняті. Спробуйте перетелефонувати пізніше». Далі пролунав гудок, який свідчив про те, що його роз'єднали

з Меном (якщо голос робота ішов звідти). Трубка, що враз стала дуже важкою, ковзнула з руки Клая і впала до рівня його плеча. Він поклав її назад на важіль.¹³ «Ти божевільний, якщо хочеш піти», — сказав Том. По-перше, зазначив він, тут, у motelі «Атлантик-авеню», вони були у відносній безпеці, особливо коли ліфти заблоковані й вихід зі сходової клітки перекрито. Це їм вдалося зробити, склавши гіркою ящики і валізи з багажної кімнати перед дверима у кінці коридорчика за ліфтами. Навіть якби хтось надзвичайно дужий зміг би штовхнути двері з того боку, то тільки притиснув би купу до стінки навпроти, створивши отвір завширшки не більше шести дюймів. У такий не пролізеш. По-друге, шум у місті, що лежало за межами їхньої маленької безпечної гавані, здавалося, наростає. Там стояв гучний гамір із вереску сигналізації, криків тазойків, ревіння двигунів, а іноді линув гострий сморід, що наводив жах, хоча швидкий вітерець, здавалося, все найгірше відносив од них подалі. «Поки що», — подумав Клай, але вголос цієї думки не висловив, принаймні не зараз, бо не хотів ще більше лякати й без того наполохану дівчину. Деякі вибухи були непоодинокими, а радше спазматичними. Один із них стався так близько, що всі вони попригиналися, впевнені, що уламки скла з переднього вікна вилетять всередину. Цього не сталося, але про всяк випадок вони перейшли до кабінету — свята святих пана Рікарді. Третя причина, яка давала Тому підстави вважати, що Клай несповна розуму, — це те, що він допускав саму думку покинути той бодай мінімально безпечний притулок, який надавав готель. На годиннику була чверть на шосту. День скоро закінчиться. Спроба залишити Бостон у темряві — це божевілля, переконував Том. — Поглянь лише туди, — сказав він, показуючи жестом на маленьке віконце в кабінеті пана Рікарді, що виходило на Есекс-стріт. Вулиця була вщерть заповнена покинутими машинами. Видно було принаймні один труп: молодої жінки у джинсах та спортивному светрі «Ред Сокс». Вона лежала на тротуарі долілиць, широко розкинувши руки, наче померла, намагаючись поплавти. «Верітек» [9 Джейсон Верітек — гравець бейсбольної команди «Бостон Ред Сокс».] — було написано на її светрі. — Ти думаєш, що поїдеш на своїй машині? Якщо так, то ліпше подумай ще раз. — Він має рацію, — погодився пан Рікарді. Він сидів за письмовим столом, знову склавши руки на вузьких грудях — етюд у чорних тонах. — Ваша машина у гаражі на Темворт-стріт.

Навряд чи вам вдасться навіть ключ вставити. Клай уже розпрощався з думкою про машину й розтулив було рота, аби сказати, що він не збирається вести автомобіль (принаймні спочатку), але нагорі зновугупнуло, і так сильно, що аж стеля затряслася. Це супроводжувалося слабким, але чітко вираженим деренчанням розбитого скла. Аліса Максвел, яка сиділа у кріслі навпроти столу пана Рікарді, знервовано глянула угору і після цього, схоже, щесильніше замкнулася в собі. — Що там таке? — запитав Том. — Прямо над нами Зал ірокезів, — відповів пан Рікарді. — Найбільший з трьох наших конференц-залів. Там ми тримаємо весь інвентар: стільці, столи, аудіо- та відеообладнання. — Він нерішуче замовк. — І хоча ресторану в нас немає, ми на замовлення клієнтів влаштовуємо фуршети й коктейлі. Той останній глухий удар... Він не закінчив фразу. Але Клаєві все й так було зрозуміло. Останній удар був спричинений тим, що возика, вщент заповненого скляним посудом, перевернули на підлогу Залу ірокезів, де вже валялися численні возики і столики, перекинуті якимсь божевільним, який, не тямлячись від люті, гасав там вперед і назад. Другим поверхом, як жук, пійманий між віконними рамами, кружляла істота, істота, у якої не стане розуму на те, щоб знайти вихід, істота, здатна лише бігти й трошити, бігти й трошити. І тут вперше за півгодини відтоді, як вони її побачили, сама, без спонукання, заговорила Аліса. — Ви щось казали про когось на ім'я Доріс. — Доріс Гутієрес, — на знак згоди кивнув пан Рікарді. — Старша економка. Чудова працівниця. Мабуть, найкраща, як на мене. Восстанне, коли я з нею зв'язувався, вона була на третьому поверсі. — А у неї був?.. — Аліса не договорила. Натомість зробила жест, так само добре знайомий Клаєві, як вказівний палець, прикладений до губ, що означав «Шшш». Аліса притулила праву руку до обличчя, притиснувши великий палець до вуха й виставивши мізинчик перед губами. — Ні, — з нотками незадоволення у голосі відповів пан Рікарді. — Приходячи на роботу, працівники мусять залишати їх у роздягальні. Одне порушення — й вони отримують догану. За дві догани їх можуть звільнити. Я повідомляю про це, коли їх приймають на роботу. — Він підвів одне худе плече, наче хотів наполовину знизати плечима. — Це політика керівництва, а не моя. — А вона не могла зійти униз, на другий поверх, щоб дізнатися, звідки лунають ці звуки? — запитала Аліса. — Можливо, — відповів пан Рікарді. — Звідки мені

знати? Знаю тільки те, що нічого не чув од неї відтоді, як вона доповіла про займання в смітнику, а на повідомлення, які я двічі посилав їй напейджер, не відповіла. Клай не хотів прямо казати: «Бачите, тут теж небезпечно», тому подивився повз Алісу на Тома, намагаючись передати йому основну думку поглядом.— Як думаєте, скільки людей зараз там, нагорі? — спитав Том.— Не маю жодного уявлення.— Ну хоча б приблизно.— Небагато. Із обслуги, мабуть, тільки Доріс. Ті, що працюють удень, ідуть з роботи о третій, а нічна зміна приходить тільки о шостій.— Пан Рікарді міцно стулив губи. — Це спроба заощадити кошти. Не можна сказати захід, бо він неефективний. Щодо мешканців... Він завагався.— Удень у нас тихо, дуже тихо. Зазвичай учорашні клієнти всі виїхали, бо час виїзду в «Атлантик-авеню»— дванадцять дня, а сьогоднішні починають реєструватися не раніше, ніж о четвертій, ближче до вечора. Але нинішній день точно не можна назвати звичайним. Клієнти, що залишаються на кілька днів, здебільшого приїждять у справах. Здогадуюся, що ви теж, пане Рідл. Клай більше не переймався тим, що Рікарді неправильно вимовляє його прізвище, тож просто кивнув.— У розпалі дня ділки зазвичай займаються тими справами, що привели їх до Бостона. Отже, ви бачите, що ми тут майже самі. Наче для того, щоб заперечити ці слова, угорі знову загупали, почулося биття скла і тихе дике гарчання. Вони всі підвели голови.— Слухай, Клаю, — сказав Том. — Якщо той, що там, нагорі, знайде сходи... Не знаю, чи ці люди здатні думати, але... — Судячи з того, що ми бачили на вулиці, — завважив Клай, — їх навіть людьми називати не можна. Я б сказав, що той хлопець нагорі більш схожий на жука, який б'ється між шибками у віконних рамах. Якщо такий жук натрапить на отвір, то вилетить. Так само й псих нагорі може знайти сходи, але якщо це й станеться, то лише випадково. — А якщо він спуститься і побачить, що двері до холу забарикадовані, то скористається пожежним ходом, який веде у провулок, — промовив пан Рікарді властивим йому тоном, у якому бриніло завзяття. — Ми почуємо сигналізацію (вона мусить спрацювати, коли хтось штовхає перекладину) і так дізнаємося, що він пішов. Одним психом стане менше. Десь на півдні гучно вибухнуло щось велике, і всі зіщулилися. Клай подумав, що тепер знає, як жилося у Бейруті в 1980-х.— Я намагаюся вам щось довести, — терпляче уточнив він.— Я так не думаю, — відрізав йому Том. — Ти однаково підеш, бо нервуєш

через дружину та сина. А нас хочеш переконати, тому що тобі потрібна компанія. Клай розчаровано видихнув.— Звичайно, мені потрібна компанія, але я не тому вмовляю вас йти разом. Запахдиму міцнішає, але коли ви востаннє чули сирену? Ніхто з них не відповів.— Я теж, — продовжував Клай. — Не думаю, що ситуація у Бостоні зміниться на краще. Навпаки, далі буде тільки гірше. Якщо це пов'язано з мобільними телефонами...— Вона хотіла залишити повідомлення для татка, — раптом заговорила Аліса. Вона вимовляла слова швидко, наче боячись, що вони зітруться з пам'яті.— Вона просто хотіла, щоб він обов'язково забрав речі з хімчистки, тому що їй треба було вдягти жовту вовняну сукню на зустріч комітету, а мені потрібна була запасна форма для суботньої виїзної гри. Це було в таксі. А потім миврізалися! Вона напала на таксиста, душила його й кусала, його тюрбан упав, на лиці булакров, і ми врізалися! Аліса поглянула на обличчя трьох чоловіків, що незмигтно дивилися на неї, затулила обличчя долонями й заридала. Том зрушив з місця, щоб заспокоїти її, але не встиг, бо, на великий подив Клая, пан Рікарді вийшов з-за столу і своєю худою рукою обійняв дівчину.— Не треба плакати, — сказав він. — Я впевнений, що це було якесь непорозуміння, юна леді. Аліса подивилася на нього широко розкритими дикими очима.— Непорозуміння? — Вона показала на висохлу пляму крові, що розтеклася по її сукні спереду. — Це схоже на непорозуміння? Я захищалася від неї прийомами карате — ходила в школі. Я вдарила рідну матір! По-моєму, я зламала їй носа... Це точно... — Аліса несамовито затрясла головою, розтріпавши волосся. — А якби я не встигла відчинити двері машини...— Вона б тебе вбила, — категорично заявив Клай.— Вона б мене вбила, — пошепки погодилася Аліса. — Вона не впізнавала мене. Моя рідна мати. — Вона перевела погляд з Клая на Тома. — Це все через мобільники, — так само пошепки сказала вона. — Авжеж, через мобільники. 14— То скільки цих чортових апаратів тут, у Бостоні? — запитав Клай. — Який ступінь проникнення на ринок?— Зважаючи на кількість студентів, я би сказав, величезний, — відповів пан Рікарді. Він знову зайняв своє місце за столом і зараз виглядав трохи жвавішим. Чи то втішання дівчини зробило свою справу, чи то питання, пов'язане з бізнесом.— Хоча молодь — не єдиний споживач, звичайно. Місяць чи два тому я читав статтю в журналі «Корпорація», у якій

стверджувалося, що в континентальному Китаї стільки ж мобільних телефонів, скільки в Америці населення. Уявляєте? Клай нічого такого не хотів собі уявляти.— Гаразд. — Том неохоче кивнув. — Я розумію, до чого ви ведете. Хтось — якесь терористичне угруповання — якимось чином надсилає сигнали на стільникові телефони. Якщо ти комусь дзвониш або приймаєш дзвінок, то отримуєш якесь... що?.. якесь повідомлення, що діє напідсвідомість... я так гадаю... і втрачаєш розум. Схоже на наукову фантастику, але років п'ятнадцять чи двадцять тому більшість людей сприйняли б мобільні телефони у їхньому сучасному вигляді за наукову фантастику.— Так, сталося щось на кшталт того, я впевнений, — сказав Клай. — Навіть більше: досить просто підслухати телефонну розмову — і тобі каюк. — Він думав про Темну Фею. — А найпідступніше у цьому те, що коли люди бачать, що коїться довкола...— То їхній перший імпульс — дістати мобільний і спробувати з'ясувати, що ж відбувається, — закінчив Том.— Еге ж, — підтвердив Клай. — Я на власні очі бачив, як люди це роблять. Том безрадісно подивився на нього.— Я теж.— Але який стосунок усе це має до ваших планів покинути безпечний готель, особливо коли насувається темрява, я не розумію,— сказав пан Рікарді. Ніби у відповідь, пролунав черговий вибух, якому вторували ще півдужини: поступово затихаючи, наче кроки велетня, що повільно віддалявся, вони прокотилися на південний схід. Угорі знову гупнуло, і почувся невиразний крик люті.— Думаю, що психам не вистачить клепки вибратися з міста, так само, як і тому, що нагорі,— знайти сходи, — відповів Клай. На якусь мить йому здалося, що обличчя Тома спотворив вираз жаху, але потім Клай збагнув, що це щось інше. Можливо, зачудування. І просвіток надії.— Господи, — сказав він і дав собі справжній сінього ляпаса. — Вони не вибиратимуться. І чому я про це не подумав?— Може бути щось інше, — додала Аліса. Кусаючи губи, вона дивилася на свої руки, які то спліталися в неспокійний клубок, то розпліталися. Зусиллям волі вона змусила себе звести очі на Клая.— Може, й справді безпечніше піти, коли впаде темрява.— Чому, Алісо?— Якщо вони тебе не бачать — якщо ти зможеш десь причаїтися, за щось заховатися, — вони забувають про тебе майже одразу.— Чому ти так думаєш, дорогенька? — запитав Том.— Бо я ховалася від чоловіка, який за мною гнався, — стишеним голосом відповіла вона. — Того у жовтій футболці. Це було якраз перед тим, як

я вас побачила. Я сховалася в провулку. За одним із тих контейнерів для сміття. Я злякалася, бо думала, що це пастка і я не зможу вибратися, якщо він мене побачить, але не могла придумати нічого кращого. Я бачила, що він стоїть біля виходу з провулка, роздивляється довкола, ходить по колу (намотує тривожні кола, як сказав би мій дідусь). Спочатку я думала, що він грається зі мною. Розумієте? Тому що він не міг мене не бачити у провулку, я ж була всього за кілька футів від нього... всього лише кілька футів... він міг простягнути руку і вхопити мене... — Аліса затремтіла. — Але там я була наче... хто його зна... — Як з очей, так і з думки, — сказав Том. — Але якщо він був так близько, чому ти не побігла? — Бо не могла, — відповіла Аліса. — Просто не могла. Ноги були як ватяні, мене всю так трусило, що я боялася втратити самовладання. Але виявилось, що мені нікуди й не треба бігти. Він ще кілька разів занепокоєно покружляв по тривожному колу, мимрячи свою нісенітницю, а тоді пішов. Я повірити не могла. Подумала, що він точно хоче мене надурити... але водночас розуміла, що він занадто божевільний, аби так вигадати. — Вона зиркнула на Клая, а потім знову опустила очі на свої руки. — Усе тому, що я натрапила на нього вдруге. Треба було просто лишатися з вами, хлопці. Я буваю такою дурепою. — Ти була наля... — почав Клай, і тут десь на сході пролунав найбільший за весь цей час вибух, оглушливе БУМ-БАХ!, що змусив їх усіх пригнутися й затулити вуха. Шибки у вікні холу розбилися. — О... Боже, — тільки й мовив пан Рікарді. «Широко розкриті очі під голомозим черепом надають йому вигляду опікуна сирітки Енні, татуса Ворбакса» [10 Сирітка Енні (Little Orphan Annie) — американський комікс, що вперше з'явився у газетах 1924 р. і був досить популярний протягом усього ХХ ст. За коміксом було знято серіал, фільм і поставлено мюзикл на Бродвеї.], — подумав Клай. — Це могла бути нова гіперзаправка «Шелл», яку нещодавно запустили на Нідланд. Там заправляються всі таксі та амфібії. Це саме в тому напрямку. Клай не знав, чи мав рацію Рікарді, бо не чув запаху горіння бензину (принаймні поки що), але його внутрішній погляд, привчений сприймати візуально, уже бачив бетонний трикутник міста, що палав, як пропановий смолоскип надвечір. — А хіба сучасне місто може згоріти? — запитав він у Тома. — Якщо воно збудоване переважно з бетону, металу і скла? Воно може згоріти, як Чикаго, коли корова місіс О'Лірі [11 За фольклорними джерелами, винуватицею Великої пожежі

1871 року в Чикаго булакорова місіс Кетрін О'Лірі.] перевернула ліхтаря?— Усі ці історії про перекидання ліхтаря — усього-навсього міська легенда, —озвалася Аліса. Вона терла потилицю так, наче в неї починався сильний головний біль.— Так казала місіс Майерс на уроках історії Америки.— Авжеж, може, — відповів йому Том. —Ти ж бачив, що сталося зі Світовим торговим центром, після того як в нього врізалися ті літаки.— Реактивні літаки з баками, повними пального, — уточнив пан Рікарді. Голомозий адміністратор наче в воду дивився: вони почали відчувати запах горіння бензину. Він просяк крізь розбиті вікна холу і, наче злий дух, прослизнув під дверима до кабінету. — Здається, ви не помилилися щодо заправки «Шелл», — відзначив Том. Пан Рікарді наблизився до дверей офісу, що виходили в хол. Відімкнув і прочинив їх. Та частина холу за дверима, що постала перед очима Клая, вже виглядала занедбаною, похмурою і якоюсь недоречною. Пан Рікарді гучно потягнув носом, зачинив двері і знову замкнув їх.— Уже не такий сильний, — повідомив він.— Просто вам хочеться так думати, — сказав Клай. — Або ваш ніс починає звикати до запаху.— Думаю, це справді так, — утрутився в розмову Том. — Надворі сильний західний вітер, тобто дме він у напрямку океану, і якщо ми чули вибух з нової автозаправної станції на розі Ніланд і Вашингтон, біля Медичного центру Нової Англії...— Так, вона саме там і розташована, — сказав пан Рікарді. На його обличчі застиг вираз похмурого вдоволення. — А скільки було протестів! Та для великих грошей немає перепон, повірте ме...— ...Тоді лікарня вже зайнялася... а з нею, звичайно, всі, хто там був... — перебив його Том.— О, ні, — Аліса затулила рота рукою.— Думаю, що так. А на черзі Центр Вонга. Вітерець може вщухнути до темряви, але якщо цього не станеться, то всі будівлі на схід від Масс-Пайк [12 Масс-Пайк (англ. Massachusetts Turnpike) — Массачусетська платна автострада, що починається у міжнародному аеропорту Логану Бостоні.] до десятої вечора, швидше за все, перетворяться на плавлений сир.— Але ми на заході, — звернув їхню увагу пан Рікарді.— Тоді ми в безпеці, — відповів на це Клай. — Принаймні це нам не загрожує. — Він підійшов до віконця, яке виходило з кабінету пана Рікарді на вулицю, став навшпиньки і визирнув на Есекс-стрит.— Що ви там бачите? — запитала Аліса. — Там є люди?— Ні... так. Один чоловік. На протилежному боці вулиці. — Це хтось із психів?— Не можу сказати. — Але для себе Клай

відзначив, що це псих. Це впливало з того, як той біг і яксмикався, озираючись через плече. Один раз, саме перед тим, як повернути за рігі вибігти на Лінкольн-стрит, хлопець мало не наскочив на лоток із фруктами, виставлений перед бакалійною крамницею. І хоча Клай не міг чути, що той казав, але бачив, що його губи ворухаться.— Усе, він зник.— Більше нікого? — запитав Том.— Зараз ні, але там дим. — Клай замовк. — А ще сажа і попіл. Не можу сказати скільки. Усе розносить вітер.— Гаразд, мене переконали, — сказав Том. — Я завжди повільно засвоював те, що вивчав, але ніколи не було так, щоб я нічого не засвоїв. Місто згорить, і ніхто, крім божевільних, не збирається залишатися у ньому.— Думаю, це правда, — відказав Клай. А ще він вважав, що це стосується не тільки Бостона, хоча на той час Бостон був єдиним, про що він у змозі був спокійно думати. Можливо, з часом він розширить свій кругозір, але тільки тоді, коли знатиме, що з Джонні все гаразд. А може, повна картина завжди буде йому недоступна, адже він усього лишемалює невеличкі картинки, аби заробити на життя. Але попри все, той егоїст, щонайменше молюск приліпився до його свідомості знизу й жив там, скористався зі своєї нагоди направити йому нагору чітку думку. Забарвлену в синє та темно-золоті іскри. /чому все сталося саме сьогодні? Саме тоді, коли я зірвав такий куш?— Можна я піду з вами, якщо ви не збираєтеся залишатися? — запитала Аліса.— Звичайно, — відповів Клай і подивився на адміністратора. — Ви теж приєднуйтеся, пане Рікарді.— Я залишуся на посту, — проголосив той. Його голос звучав гордовито, але у погляді, яким він подивився на Клая, перш ніж відвести очі, промайнув хворобливий блиск.— Не думаю, що керівництво сваритиме вас, якщо ви замкнете готель і підете затаких обставин,— спробував переконати його Том. Його делікатна манера говорити подобалася Клаю дедалі більше і більше.— Я залишуся на посту, — повторив адміністратор. — Пан Донеллі, менеджер денної зміни, вийшов, щоб покласти гроші на депозит у банку, і залишив мене за старшого. Коли він повернеться, то я, можливо...— Будь ласка, пане Рікарді, — сказала Аліса. — Вам не можна тут залишатися. Але пан Рікарді, знову схрестивши руки на худих грудях, тільки заперечно похитав головою.¹⁵ Вони відсунули один зі стільців, зроблених у стилі доби королеви Анни, і пан Рікарді відімкнув для них двері парадного входу. Клай визирнув на вулицю. Він не бачив, щоб

хтось прямував у той чи інший бік, але не зміг би сказати напевно, тому що в повітрі було повно дрібної темної пилуки від золи, що танцювала на легенькому вітерці, як чорні сніжинки.— Ходімо, — сказав він. Для початку їм треба було всього лише зробити вилазку до сусіднього «Метрополітан-кафе». — Я знову замкнуся і поставлю стілець на місце, — сказав пан Рікарді, — але вслухатимуся. Якщо ви вскочите у халепу, наприклад, якщо в «Метрополітані» ховається хтось із цих...людей... і вам доведеться відступати, просто гукніть «Пане Рікарді, пане Рікарді, винам потрібні!» Так я знатиму, що можна відчинити двері. Зрозуміло? — Так, — відповів Клай і стиснув худе плече пана Рікарді. Адміністратор здригнувся, але потім випростався, хоча й не виказав жодного знаку задоволення від такого прояву поваги. — Ви молодчина. Раніше я так не вважав, але тепер знаю, що помилявся. — Я докладаю всіх зусиль, — сухо відказав лисий чоловік. — Просто пам'ятайте... — Ми не забудемо, — запевнив його Том. — У кав'ярні ми пробудемо хвилин десять, тож, якщо у вас тут щось трапиться, витеж кричіть. — Добре. Але Клай подумав, що він цього не зробить. Хоч і не знав чому. Вважати, що людина не закричить, аби врятуватися з біди, було безглуздом, але Клай справді так подумав. — Будь ласка, змініть свою думку, пане Рікарді, — благала Аліса. — У Бостоні небезпечно, ви самі вже переконалися. Але пан Рікарді тільки відвів погляд. І Клай не без здивування подумав: «Ось як дивиться людина, коли вирішує, що краще ризикувати життям, ніж щось у ньому змінити». — Ходімо, — покликав Клай. — Зробимо кілька бутербродів, поки не вимкнулась електрика. — Вода в пляшках теж не завадила б, — додав Том.¹⁶ Електричний струм зник саме у той момент, коли в охайній маленькій кухні «Метрополітан-кафе», обкладеній білими кахлями, вони загортали останній бутерброд. На той час Клай вже тричі спробував додзвонитися до штату Мен: один раз до свого колишнього будинку, другий — до початкової школи Кент-Понда, де вчителювала Шарон, і востаннє — до середньої школи Джошуа Чемберлена, яку нині відвідував Джонні. І щоразу дзвінок зривався, коли він набирав 207 — код штату Мен. Коли в «Метрополітан-кафе» згасло світло, Аліса закричала, і Клаєві спочатку здалося, що цей крик звучить у повній темряві. Потім увімкнулося аварійне освітлення, але Алісу це не дуже заспокоїло. Однією рукою вона міцно трималася за Тома, а другою погрозово розмахувала ножом для нарізання хліба,

задопомогою якого перед тим робила бутерброди. Її широко розкриті очі були якісьнеживі.— Алісо, поклади ножа, — дещо різкіше, ніж йому б цього хотілося, сказав Клай. — А то поріжеш когось із нас.— Або сама поріжешся, —як завжди м'яко і заспокійливо сказав Том. Скульця його окулярів тьмяновиблискували під світлом аварійних ламп.Аліса послухалася, але одразу ж знову вхопила ножа.— Він мені потрібний, — повідомила вона. — Я хочу взяти його з собою. У тебе є ніж, Клаю. І я теж хочу мати.— Гаразд, — погодився він, —але у тебе немає паска. Ми зробимо тобі пасок із скатертини. Але поки що будьобережна.Половина бутербродів була з ростбіфом і сиром, друга —з шинкою і сиром. Аліса позагортала їх у харчову плівку. Під касовим апаратомКлай знайшов гору пакетів із написами ДЛЯ СОБАК з одного боку і ДЛЯ ЛЮДЕЙ зіншого. У два пакети вони з Томом вкинули бутерброди, а в третій поклали трипляшки з водою.Столи були накриті до обіду, який уже ніколи не відбудеться. Два чи три з нихбули перевернуті, але більшість стояли ідеально впорядковані, виблискуючикелихами та сріблом у скупому аварійному освітленні. У цій спокійнійупорядкованості було щось таке, від чого Клаєві стало не по собі. Чистотаскладених серветок і маленькі лампи на кожному столі. Зараз вони не горіли, іКлай подумав, що мине багато часу, перш ніж лампочки всередині знову засяють.Він побачив, що Аліса і Том роздивляються довкола з такими самими нещаснимиобличчями, яке (він відчував це) було і в нього, і його охопило непереборне,майже маніакальне за своєю невідкладністю, бажання розважити їх. Згадавсяфокус, який він показував своєму синові. Мобільний телефон Джонні знову сплив упам'яті, випустивши шура-паніку, і той не забарився скористатися з нагодивкусити. Клай усім серцем сподівався на те, що проклятуший телефон валяєтьсязараз під ліжком Крихітки Джонні у клубках пилуки, з дохлою-дохлою-дохлоубатарейкою.— Уважно дивіться сюди, — промовив він, відкладаючи вбік свій пакет із бутербродами, — і зауважте, будь ласка, що мої руки весь час залишатимуться на видноті. — Він ухопив край скатертини, що звисав донизу.— Зараз не час для салонних фокусів, — зауважив Том.— Я хочу побачити, —сказала Аліса. На її обличчі вперше за весь час, відколи вони її зустріли,з'явилася посмішка. Слабенька, але все-таки посмішка.— Ця скатертина нам потрібна, — пояснив Клай. — Багато часу це не забере, а крім того, дама хоче подивитися. — Він

повернувся до Аліси. — Але ти мусиш сказати чарівне слово. Шазам підійде.— Шазам! — промовила вона, і Клай обома руками спритно смикнув на себе скатертину. Він не виконував цей фокус років зо два, а може, навіть зо три, тому він майже не вдався. Але водночас його помилка (поза сумнівом, це був дещо невпевнений рух руками) додала всій витівці шарму. Предмети на столі мали лишитися на своїх місцях після того, як скатертина якимось дивом з-під них зникне, та вони усізсунулися приблизно на чотири дюйми праворуч. Найближчий до Клая келих перекутився на круглій ніжці і тепер стояв на столі тільки наполовину, а наполовину виступав за край. Аліса розсміялася й заплескала у долоні. Виставивши руки вперед, Клай уклонився публіці. — Чи ми можемо вже йти, о великий Вермішеллі? — запитав Том, але на його губах теж грала посмішка. У світлі аварійних ламп Клай бачив його дрібні зуби. — Підемо, як споряджу вас усім необхідним, — відповів Клай. — Вона нестиме ніж з одного боку і пакет із бутербродами — з другого. Ти можеш нести воду. — Він склав скатертину трикутником і швидко згорнув, перетворивши на пасок. Тримавши пакет з бутербродами за ручки, притулив його до паска, а тоді обкрутив його навколо тонкої талії дівчини. Щоб пасок тримався міцно, довелося обкрутити його півтора рази і зав'язати на вузол. Справу довершив ніж-пилка, вставлений з правого боку. — Це ж треба, який ти вправний, — сказав Том. — Вправний, та нестравний, — відповів Клай, і тут на вулиці прогрімів ще один вибух, цього разу так близько, що кав'ярня здригнулася. Келих, що стояв на столі тільки наполовину, втратив рівновагу, впав на підлогу і розбився. Усі троє втупилися у нього поглядами. Клай хотів було сказати їм, що не вірить у погані прикмети, але це б тільки долило оливи у вогонь. До того ж він у них вірив.¹⁷ Клай мав свої причини на те, щоб повернутися до мотелю «Атлантик-авеню», перш ніж вони остаточно вирушать у путь. По-перше, він хотів забрати свій портфель, який залишив у холі. По-друге, треба було пошукати, чи не знайдеться чогось наразок імпровізованих піхов для Алісиного ножа — навіть футляр від набору для гоління, на його думку, згодився б, аби тільки він був досить довгим. По-третє, він хотів дати панові Рікарді ще один шанс приєднатися до них. Він із подивом зрозумів, що хоче цього навіть більше, ніж забрати забутий портфель із малюнками. Дивно, але цей чоловік йому подобався, хоча Клай і не надто хотів це

визнавати. Зізнавшись у цьому Тому, він із подивом побачив, що той киває на знак згоди.— Для мене це як піца з анчоусами, — сказав Том.— Переконаю себе, що у поєднанні сиру, томатного соусу і мертвої риби є щосьогидне... але іноді просто не можу опиратися цьому ганебному бажанню. На вулиці й поміж будинками панував буревій із чорного попелу та сажі. Автомобільна сигналізація заливалася трелями, пронизливим плачем заходилася охоронна, дзеленчала пожежна. Спеки у повітрі не відчувалося, але Клай чув, як на півдні й заході потріскує пожежа. І чадний сморід посилювався теж. До них долинали крики, та звучали вони десь позаду, біля Коммон, там, де Бойлстон-стріт розширювалася. Коли вони вже були біля «Атлантик-авеню», Том допоміг Клаю відсунути один зі стільців стилю доби королеви Анни від розбитих скляних дверей. Хол за дверима потопав у темряві, тож стійка пана Рікарді та диван здавалися тільки темними силуетами, і якби Клай їх раніше не бачив, то зараз геть не розумів би, що це за тіні. Над ліфтами поволі згасала одинока аварійна лампочка, а під нею, як сліпень, дзижчав акумулятор у коробці.— Пане Рікарді! — покликав Том. — Пане Рікарді, ми прийшли дізнатися, чи ви, бува, не передумали. Відповіді не було. За мить Аліса почала обережно вибивати скляні зубці, що йдосі стирчали з рами.— Пане Рікарді! — знову крикнув Том, але відповіді, як і раніше, не було, тож він повернувся до Клая.— Ти хочеш зайти всередину, так?— Так. Треба забрати портфель. У ньому мої малюнки.— У тебе немає копій?— Там оригінали, — відповів Клай, наче це все пояснювало. Принаймні для нього це було так. А крім того, там був пан Рікарді. Він же сказав: «Я вслухатимуся».— А що, як до нього добралось те Гупало з горішнього поверху? — запитав Том.— Якби це сталося, то ми б чули, як воно гупає тут, унизу, — відповів Клай. — І якщо вже на те пішло, то воно б вибігло на звук наших голосів, белькочучи, як той, що хотів зарізати нас біля Коммон.— Звідки вам знати? — спитала Аліса, закусивши нижню губу. — Ще надто рано думати, що вам відомі всі правила. Авжеж, вона мала рацію, та стояти на місці й обговорювати це було не варто.— Я буду обережним, — сказав Клай і однією ногою переступив через нижній край вікна. Воно було вузьке, але місця, щоб протиснутися всередину, вистачало.— Просто засуну голову в двері його кабінету. Якщо його там немає, то я незбираюсь полювати на нього, як маніяк на дівчину у фільмі жахів. Я простовхоплю портфель,

і ми звідси заберемося.— Не переставай кричати, — порадила Аліса. — Просто говори «О'кей, все о'кей» або що. Весь час.— Добре, але якщо я замовкну, одразу ж тікайте. Не заходьте за мною.— Не хвилюйся, — сказала вона серйозно. — Я теж дивилася всі ті фільми. У нас удома є кабельне телебачення.¹⁸— Зі мною все о'кей, — крикнув Клай, піднявши портфель і поклавши його на стійку адміністратора. «Для початку непогано», — подумав він. Але на душі все одно неспокійно. Обходячи стійку, він подивився через плече і побачив, що одне розблоковане вікно тьмяно мерехтить і наче пливе у сутінках, а в ньому на тлі останніх променів дня чітко вирізняються два силуети.— Зі мною все о'кей, досі о'кей, зараз зайду в його кабінет і подивлюся там, досі о'кей, о...— Клаю? — У голосі Тома прозвучала тривога, але на якусь мить слова застрягли у горлі і Клай не міг змусити себе відповісти, навіть щоб його заспокоїти. Посеред високої стелі кабінету стирчала арматура для люстри. До неї було прикріплене щось на зразок порт'єрного шнура, а на ньому висіло тіло пана Рікарді. Наголову було натягнуто білий мішок. Такі поліетиленові мішки готель видає постояльцям, щоб вони складали туди брудні речі для прання і хімічистки.— З тобою все добре, Клаю?— Клаю! — пронизливо, на межі істерики, кричала Аліса.— Нормально, — почув він власний голос. Здавалося, що його рот розтуляється і стуляється доволі, не контролюючись розумом.— Я досі тут. — Він думав про погляд пана Рікарді, з яким він казав «Я залишуся на посту». Слова лунали пихато, але очі видавали переляк і якесь приниження. Це були очі маленького єнота, загнаного в куток гаража здоровенним злим псом.— Я виходжу. Він позадкував, наче боячись, що тієї ж миті, як він повернеться спиною, пан Рікарді звільниться зі свого саморобного зашморгу й нападе на нього. Зненацька він відчув щось більше, ніж просто страх за Шарон та Джонні. Він затужив з ними так сильно, що з пам'яті виринув спогад про перший день у школі, коли матизалишила його біля хвіртки, яка вела на майданчик для гри. Інші батьки заводили своїх дітей усередину. Але його мати сказала: «Йди, Клайтоне, твій клас — це перша кімната, з тобою все буде гаразд, хлопчики мусять справлятися з цим самотужки». Перед тим як виконати її наказ, він стояв і спостерігав, як вона йде, повертаючись на Кедрову вулицю. У синьому пальті. Тепер, стоячи тут у п'ятні, він знову відчув, що туга за домом називалася так неспроста. Аліса і Том — це чудово, але йому

потрібні були люди, яких він любив. Вийшовши до стійки адміністратора, він повернувся обличчям до дверей і перетнув хол. Уже підійшовши до дверей достатньо близько, щоб побачити налякані обличчя своїх нових друзів, він згадав, що знову забув свого довбаного портфеля і мусить повертатися. Тільки-но він простягнув руку, як його охопило дивне відчуття впевненості у тому, що рука пана Рікарді ось-ось вирине з темряви, щогущувалась за стійкою, і вхопить його. Цього не сталося, та нагорі зновугупнуло. Щось і досі перебуває там, щось навмання блукає у пільмі. Щось, що щесььогодні, до третьої години пополудні, було людиною. Цього разу, коли він був уже на півдорозі до дверей, єдина лампочка, яка жила від акумуляторів і освітлювала хол, мигнувши востаннє, погасла. «Це порушення правил пожежної безпеки, — подумав Клай. — Я мушу про це доповісти». Він простягнув свого портфеля, і Том взяв його. — Де він? — запитала Аліса. — Його там не було? — Мертвий, — відповів Клай. Йому спало на думку збрехати, але він був неспроможний на це. Надто вже шокувало його побачене. Як ця людина могла повіситися? Він навіть не уявляв, яким чином це можна було здійснити. — Самогубство. Аліса розплакалася, а Клай згадав, що вона не знає: якби все залежало від пана Рікарді, то вона, мабуть, зараз сама була б мертва. Але насправді йому й саомухотілося трохи поплакати. Тому що нагодився пан Рікарді. Мабуть, більшість людей хоче заплакати, якщо їм випадає такий шанс. На захід від них, де сь у районі парку Коммон, з темряви, що помалу огортала вулицю, долинув занадто сильний для людських легенів крик. Для Клая він пролунав майже як сурмління слона. У ньому не було ні болю, ні радості. Тільки божевілля. Аліса притислася до нього, і він обійняв її однією рукою. Її тіло було наче дріт, через який проходить сильний електричний струм. — Якщо ми збираємося звідси вшиватися, то давайте зробимо це зараз, — сказав Том. — Якщо на нашому шляху трапиться не надто багато перешкод, то ми зможемо дістатися до Молдена, це на півночі, й переночувати в мене вдома. — А це в біса гарна ідея, — сказав Клай. Том обачливо посміхнувся. — Ти справді так гадаєш? — Правда. Хто зна, може, офіцер Ешленд уже там. — Хто такий офіцер Ешленд? — поцікавилася Аліса. — Полісмен, якого ми зустріли біля Коммон, — відповів Том. — Він... так би мовити, витяг нас із халепи. — Зараз вони втрюх, обсипані попелом, що падав з гори, й у супроводі звуків сигналізації

уже прямували на схід від «Атлантик-авеню».— Але ми його не зустрінемо. Клай просто хотів пожартувати.— А, — сказала вона. — Я рада, що принаймні хтось намагається жартувати. —На тротуарі біля смітцевої урни валявся синій мобільний телефон, через увеськорпус якого проходила тріщина. Не стишуючи кроку, Аліса ударом ноги скинулайого ногою в канаву.— Оце так гол, — захоплено сказав Клай. Аліса знизала плечима.— П'ять років футболу, —сказала вона, і тієї ж миті засяяли вуличні ліхтарі, ніби сигналізуючи, що невсе ще втрачено.МОЛДЕН1 Тисячі людей стояли на мосту через річку Містик і бачили, як спалахнуло йзагорілося все, що перебувало між Комм-ав [13 Комм-ав — розмовне скорочення від Коммонвелс-авеню (англ. Commonwealth Avenue).]та Бостонською затокою. Вітер із заходу навіть після того, як сонце заховалосяза обрій, залишився поривчастим та теплим, і пожежа ревіла, немов полум'я упечі, затьмарюючи зорі. Дедалі вище і вище піднімався у небо повний і вкрайогидний місяць. Час від часу його маскував дим, але занадто часто без перешкодмандрувало небом те вилізло з орбіти драконяче око і зиркало вниз, відкидаючитьмяне помаранчеве світло. Клай подумав, що цей місяць зійшов зі сторіноккоміксу жахів, але вголос цього не вимовив.Не маючи чого сказати, стояли мовчки. Люди на мосту тільки дивилися на місто,яке щойно залишили, спостерігаючи, як полум'я сягає дорогих будівелькондомініумів, побудованих уздовж лінії затоки, і починає пожирати їх. Надводою розносився вереск сигналізацій безпеки: переважно пожежних іавтомобільних,—до яких для гостроти смаку додалося ухкання кількох сирен. Через певнийпроміжок часу один голос через гучномовець інструктував громадян ПОКИНУТИВУЛИЦІ, а потім втрутився інший голос, що радив ПОКИНУТИ МІСТО ПІШКИ, ЙДУЧИГОЛОВНИМИ МАГІСТРАЛЯМИ НА ЗАХІД І ПІВНІЧ. Ці дві суперечливі поради кількахвилин змагалися одна з одною, а потім голос, що радив ПОКИНУТИ ВУЛИЦІ, замовк.Приблизно за п'ять хвилин не стало чути й ПОКИНУТИ МІСТО ПІШКИ. Тепер булочутно тільки голодне ревіння пожежі, яку розносив вітер, сигналізацію й звукипостійного тихого потріскування, з яким, на думку Клая, від величезного жарулопалися віконні шибки.Він намагався збагнути, скільки людей потрапило там у пастку. У капкан міжвогнем і водою.— Пам'ятаєш, як ти питав, чи може сучасне місто згоріти? —запитав Том Маккурт. У

відблисках пожежі його маленьке інтелігентне обличчя здавалося змученим і хворим. На одній щоці була розмазана сажа.— Пам'ятаєш? — Замовкніть обидва і ходімо вже, — сказала Аліса. Вона була вочевидь спантеличена, але, як і Том, говорила тишеним голосом. («Ми наче у бібліотеці», — подумав Клай. Але потім передумав: — «Ні — у залі, де прощаються з небіжчиком»). — Може, ми вже підемо? Бо це все мене просто вбиває.— Звичайно, — відповів Клай. — Ще б пак. ТOME, до твого дому далеко?— Звідси менше двох миль, — відповів він. — Не хотілося б про це казати, але в нас іще не все позаду. — Вони вже повернули на північ, і він показав на щось попереду праворуч. Заграву, що розгорялася там, можна було б прийняти за помаранчевий відсвіт натрієвих вуличних ліхтарів у хмарну ніч. Та тільки ніч була безхмарною й ліхтарі не світили. Так чи інакше, над ліхтарями б не здіймалися стовпи диму. Аліса застогнала й одразу ж затулила рота долонею, наче боячись, що хтось із мовчазного натовпу, який дивився на Бостон у полум'ї, насварить її за те, що вона здійсмає забагато галасу.— Не хвилюйтеся, — з похмурим спокоєм у голосі запевнив їх Том. — Ми йдемо до Молдена, а то схоже на Ревір. Судячи з напрямку вітру, у Молдені все мусить бути гаразд. «А тепер замовкни», — подумки наказав йому Клай, та Том не послухався.— Поки що, — додав він.² На цьому рівні прогону мосту стояло кілька дюжин покинутих автомобілів і пожежна машина з написом «СХІДНИЙ БОСТОН» на боці авокадово-зеленого кольору, посунута вбік вантажівкою з цементом (обидві покинуті), але загалом цей рівень мосту був вільний для проходу пішоходів. «Тільки тепер їх, мабуть, слід називати біженцями, — подумав Клай і зрозумів, що їх уже немає. — Нас. Це нас слід називати біженцями». Люди й досі майже не розмовляли між собою. Більшість із них просто стояли імовчки дивилися, як горить місто. Ті, що рухалися, йшли повільно, часто озиралася через плече. Потім, коли вони наблизилися до краю мосту (Клай бачив «Старого панцерника» [14 «Старий панцерник» (англ. Old Ironsides) — фрегат «Констительюшн», збудований у Бостоні в 1794—1797 рр. Дістав свою другу назву під час англо-американської війни 1812—1814 рр. У битві з британським фрегатом «Гер'єр» було помічено, що від бортів «Констительюшн» ядра відлітають, не завдаючи йому шкоди. Нині є кораблем-музеєм.] — принаймні він думав, що це «Старий панцерник», — який похитувався на якорі в затоці, досі не

досяжний для полум'я), він помітивдивну річ. Багато хто з людей зиркав на Алісу. Спершу йому спала на думкупараноїдальна ідея, що їх із Томом підозрюють у викраденні дівчини задляздійснення бозна-яких аморальних бажань. Потім він нагадав собі, що ці привидина мосту Містик шоковані, вирвані з коренем із нормального життя і їм заразнавіль гірше, ніж постраждалим від урагану Катріна (тих нещасних, принаймні, попереджали про наближення стихійного лиха), тож навряд чи вони зараз здатніміркувати на такі складні теми. Більшість із них були надто заглиблені у себе, щоб думати про мораль. Та коли місяць зійшов трохи вище і засвітив яскравіше, Клай збагнув, у чім річ: вона єдиний підліток у натовпі. Навіть сам Клай був молодим порівняно з більшістю біженців. Здебільшого людям, що витріщалися на смолоскип, який донедавна був Бостоном, чи повільно брели у напрямку Молденаабо Данверса, було за сорок, а багато хто з решти мав такий вигляд, що вони могли б отримати у ресторанах «Денні» знижку для літніх. Він побачив кількохлюдей з маленькими дітьми і двійко малюків у візках— ось і все молоде покоління. Трохи далі він помітив іще дещо. На дорозі валялися мобільні телефони. Вони траплялися через кожні кілька футів—і жодного цілого. Їх або трошили машинами, або топтали ногами, поки від них незалишилися самі дроти та уламки пластмаси, ніби отруйні змії, яких треба знищити, поки вони не почали кусатися знову.3 — Як тебе звати, дитино? — запитала повна жінка, яка, зрізавши кут, перейшла на їхній бік траси. Це сталося приблизно через п'ять хвилин, після того як вони залишили міст. Том підбадьорив їх: іще п'ятнадцять хвилин—і вони будуть біля місця, де закінчується Салем-стрит, а звідти до його будинку всього чотири квартали. Він сказав, що його кіт здуріє з радості, коли його побачить, і на Алісиному обличчі з'явилася слабка подоба посмішки. Клай подумав, що слабка подоба— це краще, ніж нічого. Зараз Аліса з легкою недовірою дивилася на повняву жінку, що відділилася відмовчазних у більшості своїй груп і маленьких шеренг, де були чоловіки та жінки (майже тіні, деякі з валізами, деякі з господарськими сумками абонаплічниками), які перейшли річку Містик і прямували головною трасою-1, що велана північ, подалі від великого згарища на півдні, а зважаючи на нову пожежу, щорозгоряється в Ревірі,— на північний схід. Товстуха дивилася на Алісу з явною зацікавленістю. У салоні краси з її волосся, у якому вже

почала пробиватися сивина, зробили охайну завивку. На ній були окуляри, що своєю формою нагадували котяче око, і куртка, яку Клаєва матизазвичай називала «напівпальтом». В одній руці жінка тримала господарську сумку, а в другій—книгу. Здавалося, що вона й мухи не образить. Вона, звичайно ж, не скидалася на одну з мобілоїдів—вони не зустріли жодного відтоді, як залишили мотель «Атлантик-авеню» з пакетами провіанту,—проте Клай одразу насторожився. Те, що вона підійшла до них і почала розмову так, ніби вони не тікають з палаючого міста, а спілкуються на вечірці знайомств, здалося йому не надто нормальним. Але що за таких обставин було нормальним? Саме це? Мабуть, він просто щось недостатньо добре розумів. Але в такому разі Том теж, бо й він дивився на цю повненьку, схожу на матір, жінку поглядом, у якому читалося «Йди собі геть».— Аліса, — саме тієї миті, коли Клай вже вирішив, що вона не збирається відповідати, промовила вона. Наче дитина на уроці, що намагається нарешті відповісти на питання, якого вона боїться, можливо, підступне й справді занадто важке для неї.— Мене звати Аліса Максвел.— Аліса, — повторила гладуха, і її губи скривилися у властивій матері посмішці, такій самосолоденькій, як і сповнений зацікавлення погляд. Невідомо чому, але ця посмішка стала тією останньою краплею, яка переповнила чашу терпіння Клая. — Чудове ім'я. Воно означає «благословенна Господом».— Ні, пані, воно означає «королівської крові» чи «народжена у королівській сім'ї»,— утрутився Том. — А тепер просимо вибачити. Дівчинка сьогодні втратила матір, і...— Усі ми сьогодні когось втратили, чи не так, Алісо? — не зважаючи на Тома, спитала повнява жінка. Вона не відставала від Аліси; завітні у салоні краси локони підстрибували з кожним кроком. Аліса роздивлялася її зі змішаним почуттям тривоги і зацікавлення. Вони йшли у натовпі: деякі люди крокували, хтось поспішав, а багато хто брів, опустивши голови,—майже безтілесні тіні в цій незвичній темряві. Клай досі не зустрічав молоді, якщо не брати до уваги кількох малюків, кількох дітей, які тільки-но почали ходити, та Аліси. Жодного підлітка, бо більшість підлітків мали мобільні телефони, як Світла Фея там, біля фургона Містера Софті. Або як його рідний син, у якого був червоний «Некстел» з мелодією «Клуб монстрів» і трудомама-вчителька, яка могла зараз бути з ним чи будь-де в ін... Припини. Не випускай шура на волю. Той шур уміє тільки бігати, кусати і крутитися, намагаючись

упіймати себе за хвіст.Тим часом гладуха й далі кивала, стріпуючи своїми кучерями в такт.— Так, кожен із нас когось втратив, бо настав час великих випробувань. Про все цесказано тут, у «Одкровенні».— Вона підняла вгору книжку в руці. Звичайно ж, то була Біблія, і Клай подумав,що тепер краще розуміє, звідки цей блиск у очах за скельцями видовженихокулярів товстухи. То не доброзичлива цікавість, а божевілля.— О, ну все, приїхали, —сказав Том. У його голосі Клай почув суміш огиди (цілком імовірно, що до самогосебе, бо дозволив товстусі влізти й почати розмову) та збентеження.Авжеж, товстуха не звернула на його слова ніякої уваги. Її погляд був прикутийдо Аліси, і хто міг стати їй на заваді? У поліції (якщо вона ще й досііснувала) й без того було повно справ. Скрізь сновигали тільки наляканівтікачі, і менше за все на світі їх турбувала якась стара божевільна з Біблієюта хімічною завивкою, зробленою в салоні краси.— Чашу безумства вилито на голови грішників і Місто Гріха запалало від смолоскипаЄе-го-ви, що очищає!—закричала товстуха. На її губах лежав шар червоної помади, а зуби були занадторівні, що свідчило про наявність старомодних протезів.—І тепер ви бачите втечу тих, що не розкаялися, істинно кажу вам, саме тоді,коли черви лізуть з роздертого черева...Аліса затулила вуха руками.— Нехай вона замовкне! —закричала вона, але колони примарних обрисів тих, що донедавна були мешканцямиміста, проходили повз них. Лише деякі мигцем кидали похмурі байдужі погляди уїхній бік і знову втуплювалися в темряву, у якій десь попереду лежавНью-Гемпшир.Товстуха почала пітніти. Біблія піднята, очі виблискують, а салонна завивкакиває і коливається. — Опустити руки, дівчино, і почувуй Слово Господнє, поки ти не дозволила цимчоловікам забрати тебе і согрішити з тобою просто біля порогу Пекла! «І я бачивзорю в небі, а ймення тій зорі Полин, і ті, хто пішов за нею, пішли заЛюцифером, а ті, що пішли за Люцифером, спустилися просто у горнило...»Клай ударив її. В останню секунду він стримав удар, але все одно стусан ущелепу вийшов сильним, і він відчув, як рукою до самого плеча прокотиласявіддача. Окуляри товстухи піднялися над товстим приплюснутим носом і впалиназад на перенісся. Очі за скельцями втратили блиск і закотилися. Її колінапідломилися, і вона почала сповзати на землю, впустивши Біблію, яку міцнотримала у стиснутій в кулак руці. Проте Аліса, яка все ще здаваласяприголомшеною й переляканою, досить-таки швидко

відвела руки від вух і впіймала книгу. А Том Маккерт підхопив жінку під пахви. Удар і два наступні підхвати були виконані так віртуозно, що їх можна було б використати у постановці балету. Раптом Клай відчув, що підступив до межі зриву ближче, ніж будь-коли відтоді, як усе покотилося шкереберть. Чому саме це справило на нього більше враження, ніж дівчина-підліток, що перегризла горло жінці, чи бізнесмен із ножем, чи пан Рікарді, що висів на люстрі з мішком на голові, він не знав, але так було. Він бив бізнесмена з ножем, і Том теж, але божевілля того психа було інакшим. Стараз салонною завивкою була просто... — Господи, — видихнув Клай. — Вона ж просто схиблена, а я її послав у нокаут. — Його почало трусити. — Вона тероризувала дівчинку, яка сьогодні втратила матір, — нагадав Том, і Клай збагнув, що в голосі чоловічка звучить не холоднокрівність, а надзвичайна ворожість. — Ти все правильно зробив. Але не хвилюйся: таку залізну коняку надовго не вирубити. Вона вже приходить до тями. Допоможи мені перетягти її на узбіччя.⁴ Вони дійшли до тієї ділянки траси-1 (часом її називали «Дивна миля», часом — «Брудний завулок»), де автострада з обмеженим доступом переходила у безладне нагромадження торгових точок з продажу спиртного, уціненого одягу, спортивних товарів, а також забігайлівок з назвами на кшталт «Фуддракери». Тут усі шістьрядів були якщо й не зовсім забиті, то захащені автомобілями, які або зіткнулися, або залишилися без водіїв, коли ті запанікували, дістали свої мобільні й збожеволіли. Мовчазні біженці сновигали різними маршрутами середнього звалища машин, дуже нагадуючи Клаю Рідделу мурах, що залишають зруйнований мурашник, розтоптаний чоботом якоїсь недбалої людської істоти. На розі біля низької рожевої будівлі, що зазнала вторгнення мародерів, стояв розбитий зелений знак із дзеркальною поверхнею, на якому було написано «МОЛДЕН. ВІЇЗД ІЗ САЛЕМ-СТРИТ 1/4 МИЛІ». Вітрина була розбита, уламки скла утворювали зубчасту кайму, а охоронна сигналізація з живленням від батарей ще й досі втомлено виводила останні рулади, перед тим як замовкнути остаточно. Клаю достатньо було подивитися на темну вивіску на даху, щоб зрозуміти, чому цемісце стало об'єктом набігів після катастрофи, що сталася вдень: СПИРТНЕ ВІДМІСТЕРА БІГІА З ШАЛЕНИМИ ЗНИЖКАМИ. Тримавши товсту руку під руку, Клай із Томом і Аліса (дівчина підтримувала голову жінки, яка щось бурмотіла)

всадовили її на землю, притуливши спиною дооднієї з підпорок дорожнього знака про виїзд. Щойно вони це зробили, яктовстуха розплющила очі й очманіло втупилася у них.Том двічі швидко клацнув пальцями в неї перед очима. Жінка змигнула і перевелапогляд на Клая. — Ви... мене вдарили, — затинаючись, промовила вона. Пальці обмацали щелепу: та швидко розпухала.— Так, мені шко... — почав Клай.— Йому, може, й шкода, а от мені зовсім ні, — перебив його Том. Він, як і раніше, говорив холодно й різко. — Ви тероризували нашу підопічну.Товстуха неголосно розсміялася, але в очах стояли сльози.— Підопічна! Я чула багато слів, якими це називають, але саме це — ніколи. Можна подумати, я не знаю, що таким чоловікам, як ви, треба від такихтендітних дівчат, як вона, особливо в такі часи. <Вони не розкаялися ні у своїхгріхах, ні у содомії, ні в...>— Заткни пельку, — звелів Том, — або я сам тобі вріжу. І на відміну від мого друга, якому пощастило —він не ріс серед святих сестер і не знає, що ти за фря, тому вдарив не щосили,— я стримуватися не збираюсь. Попереджаю по-доброму — ще одне слово і ... —Він стиснув руку в кулак перед її очима, і хоча Клай вже прийшов до висновку,що Том освічена цивілізована людина і за звичайних обставин, мабуть, не боєць,але він не зміг приборкати тривогу, яку спричинило видовище міцно стиснутогокулачка— наче дивився на погану прикмету прийдешнього століття.Гладуха поглянула і нічого не сказала. По її нарум'яненій щоці покотиласявелика сльоза.— Усе, годі, Томе, я в порядку, — сказала Аліса.Том кинув господарську сумку з пожитками жінки їй на коліна. Клай навіть і нездогадувався, що вона у нього.) Потім забрав у Аліси Біблію, взяв рукутовстухи, унізану перснями, і рвучко вклав у долоню книгу корінцем уперед.Намірився йти, але, не зробивши й кількох кроків, повернувся назад.— Томе, годі тобі, ходімо, — сказав Клай.Та Том не звертав на нього уваги. Він нахилився до жінки, яка сиділа, спершисьспиною об підпірку знака. Руки він тримав на колінах, і для Клая обоє—повна жінка в окулярах, що дивилася вгору, і малий чоловічок в окулярах, якийнахилився, впершись руками у власні коліна,—були схожі на персонажів пародії якогось божевільного на ранні ілюстрації дороманів Чарльза Діккенса.— Хочу тобі дещо порадити, сестро, — сказав Том. —Поліція більше не захищатиме тебе, як тоді, коли ти і твої лицемірнісвятенниці-подруги йшли стіною на центри планування сім'ї або на клініку ЕміліКеткарт у Волтемі...— Та

фабрика абортів! —бризкаючи слиною, випалила вона й одразу ж підняла свою Біблію, начезатуляючись від стусана. Том не вдарив її, але на його губах з'явилася зловісна усмішка.— Не знаю, як щодо чаші безумства, але сьогодні ввечері скрізь бродить beaucoup [15 Багато (фр.).] божевільних. Ви дозволите мені пояснити свою думку? Левів випустили з кліток, іможе статися так, що першими вони зжеруть велемовних християнок. Сьогодніприблизно о третій годині дня хтось скасував ваше право на свободу слова.Мудрій голові досить і двох слів.—Він перевів погляд з Аліси на Клая, і той побачив, що верхня губа під вусами уТома трохи тремтить.— Ходімо?— Так, — відповів Клай.— Ого, —гукнула Аліса, коли вони знову прямували до похилого спуску з Салем-стрит,залишивши позаду «Спиртне від містера Біга з шаленими знижками».— Ти виріс із кимось схожим на неї?— Моя мати та обидві її сестри, — відповів Том. —Перша церква Христа-Відкупителя у Новій Англії. Вони вважали Ісуса своїмперсональним спасителем, а церква мала їх за персональних дуреп.— Де твоя мати зараз? — спитав Клай, Том метнув на нього блискавичний погляд.— У раю. Якщо ті виродки хоча б у цьому її не надурили. Я впевнений, що так істалось.5 Неподалік від знака «Стоп» в кінці похилого спуску з Салем-стрит двоє чоловіківбилися через барильце пива. Якби йому довелося вгадувати, Клай би сказав, щойого, мабуть, вкрали з запасів «Спиртного містера Біга з шаленими знижками».Зараз барильце покинули біля поручнів, з його продавленого боку капала піна, ачоловіки, обидва здоровенні й закривавлені, гамселили один одного кулаками.Зіщулившись, Аліса притислася до Клая, і він обійняв її, але в цих забіякахбуло щось майже заспокійливе. Вони були сердиті, навіть розлючені, але небожевільні. Не такі, як люди там, у місті.На одному з них (лисому) була куртка з емблемою «Селтикс» [16 «Бостон Селтикс» (англ. Boston Celtics) — професійна баскетбольна команда Бостона.]. Його рука описала дугу в повітрі, і він завдав своєму супротивникові такогосильного удару, що чоловік розпластався на землі, а його губи перетворилися намісиво. Коли чоловік у куртці «Селтикс» пішов у наступ на побороного, тойпоповз назад і зіп'явся на ноги, все ще задкуючи. Він сплюнув кров'ю.— На, забирай, суче кодро! — прогорлав він із сильним плаксивим бостонським акцентом.— Шоб тебе вдавило!Лисий у куртці «Селтикс» зробив рух, наче хотів напасти, і його противникприпустив бігом угору похилим спуском, у

бік траси-1. Чоловік у куртці «Селтикс» почав нахилитися, щоб узяти свій трофей, помітив Клая, Алісу і Тома й знову випростався. Їх було троє, а він один, з підбитим оком, кров цівкою стікала по щоці з сильно розірваної мочки вуха, але в його очах Клай не помітив страху, хоча бачив цього чоловіка тільки у скупому світлі відблисків пожежі в Ревірі. Йому спало на думку, що його дідусь сказав би: «У хлопцеві прокинувся ірландець», і це мало сенс, бо на спині його куртки був зображений великий зелений трилисник. — Чого вилупилися? — спитав він. — Нічого, просто проходили повз вас, та й усе, — м'яко відповів Том. — Я мешкаю на Салем-стріт. — Можете забиратися на Салем-стріт чи до дідька, а я чхати хотів, — відрізав лисий у куртці «Селтикс». — То як, країна ще вільна? — Сьогодні ввечері? — спитав Клай. — Аж занадто вільна. Лисий подумав і сказав «ха-ха», що мало означати сміх. — А що за херня приключилася? Хтось, мо', зна? Йому відповіла Аліса: — Це все через мобільні телефони. Вони зробили людей божевільними. Лисий підняв барильце. Легко перевернув його, щоб пиво не витікало. — Кляті штуки, — сказав він. — Ніколи не хотів купляти. Перенесені хвилини — що то за херня? Клай не знав. Це міг знати Том, у нього ж був мобільний, але Том не відповів. Мабуть, не хотів заводити довгу дискусію з лисим і, мабуть, ідея була непогана. Клай подумав, що у лисому є щось спільне з гранатою, яка ось-ось вибухне. — Місто горить? — запитав лисий. — Еге? — Так, — сказав Клай. — Не думаю, що «Селтикс» цього року гратимуть у «Фліті» [17 «Фліт Центр» — колишня назва спортивного комплексу «ТД Бенкнорт Гарден», розташованого у Бостоні.]. — Ну то й хрін з ними, — відказав чоловік. — Док Ріверс не здатен тренувати навіть дворову команду. — Він стояв і дивився на них, тримаючи на плечі барильце, а по його щоці стікала кров. Та попри це виглядав він досить миролюбно, майже безтурботно. — Ідіть, — сказав він. — Та на вашому місці я б ушивався подалі від цього міста. Швидше стане гірше, а не краще. Будуть ще пожежі, багато пожеж. Думаєте, усі, хто, задравши хвоста, побіг на північ, додумалися вимкнути газові плити? Чорта з два! Усі троє рушили з місця, але потім Аліса зупинилася і показала на барильце. — Це було ваше? Лисий подивився на неї з докором. — Ніякого «було» в такі часи, цукерочко. Ніякого «було» вже немає. Є тільки «зараз» і, може, «завтра». Зараз вона моя, і коли там щось ще лишиться, то, мо', буде моя — завтра. Ну йдіть. Геть звідси. — Бувай, —

попрощався Клай, піднісши руку.— Не сконай, —відказав лисий без посмішки, але теж підніс тору руку на прощання. Вони проминули знак зупинки і вже майже дісталися протилежного боку вулиці, яка, заприпущенням Клая, називалася Салем-стрит, коли лисий гукнув:— Агов, красунчику! Клай і Том одночасно повернулися на звук його голосу й сором'язливо перезирнулися. Лисий з пивним барильцем тепер був тільки темною фігурою, щобовваніла на підйомі, і легко зійшов би за троглодита з палицею.— Де всі придурки зараз? — запитав голомозий. — Ви ж не скажете, що вони всі здохли, еге? Бо я, бля, у це не вірю.— Це дуже гарне питання, — сказав Клай.— Ти, бля, діло кажеш, точно. Стережіть ту свою цукерочку. —, не чекаючи їхньої відповіді, чоловік, що виграв битву за барильце з пивом, розвернувся і розтанув у пільмі.⁶ — Ми на місці, —сказав Том хвилин за десять по тому. І тут (наче вусатий чоловічок в окулярах подав «небесному режисерові з освітлення» сигнал) вийшов місяць, що протягом останньої години чи десь близько того ховався за пошматованою хмарою та завісою диму. Його промені— тепер сріблясті, а не жахливі вірусно-помаранчеві, як раніше, —освітили будинок, який міг бути темно-синім, зеленим чи навіть сірим: безсвітла вуличних ліхтарів важко було сказати напевне. Точно Клай міг сказати тільки те, що будинок був охайний і гарний, хоча, мабуть, і не такий великий, як могло здатися спочатку. Місячне сяйво теж сприяло цій омані, та головним винуватцем були сходи, що вели з доглянутого газону Тома Маккурта до єдиного ганку з колонами на всій вулиці. Ліворуч був кам'яний димар. Над ганком на вулицю виходило вікно спальні.— О, Томе, він прекрасний! — вигукнула Аліса аж занадто захоплено. Клай відчув, що у її голосі бринять нотки, які свідчать про те, що вона змучена і перебуває на межі істерики. Власне Клай не вважав будинок прекрасним, але визнав, що виглядає той як оселя людини, у якої є мобільний телефон та всі інші неодмінні атрибути двадцятого століття. Такими були й інші будинки у цій частині Салем-стрит, і Клай засумнівався, а чи багатьом мешканцям цих будинків так само неймовірно пощастило, як і Томові. Він нервово озирнувся. Усі будинки стояли темні, адже світла не було, і могло б здатися, що люди покинули їх, якби він не відчував насобі погляди тих, хто за ними стежить. Очей божевільних? Мобілоїдів? Він подумав про Бізнес-вумен і Світлу Фею, пропсиха у сірих штанах і пошматованій

краватці, чоловіка у діловому костюмі, який відірвав зубами вухо в собаки. Про голого чоловіка, який біг, змахуючи взад і вперед автомобільними антенами, так, ніби завдавав коротких прямих ударів. Ні, спостереження не в репертуарі мобілоїдів. Вони просто нападають. Але якщо в цих будинках сховалися нормальні люди— хоча б хтось із них, — то куди поділися мобілоїди? Клай не знав. — Не знаю, чи можна його назвати прекрасним, — промовив Том, — але він ще стоїть, і мені цього досить. Я вже серйозно налаштувався на те, що коли ми прийдемо, то побачимо тільки яму в землі, з якої йде дим. — Він засунув руку в кишеню і дістав звідти невелику низку ключів. — Прошу заходити в мою скромну оселю, і нехай вона такою залишається назавжди, і все таке інше. Вони почали підніматися: вже зробили десь шість кроків, коли Аліса скрикнула: — Стійте! Клай круто розвернувся, відчуваючи водночас тривогу і перевтому. Здавалося, він починає потроху розуміти, що таке виснаження під час бойових дій. Навіть його запаси адреналіну вже вичерпувалися. Але там нікого не було— ні мобілоїдів, ні лисого з обличчям, зашеним кров'ю, що стікала з розірваного вуха, ні навіть старушенці з її блюзом на тему апокаліпсису. Тільки Аліса, що опустилася на одне коліно на тротуарі біля сходів. — Що там таке, любя? — спитав Том. Вона випросталася, і Клай побачив, що в руці вона стискає крихітну кросівку. — Це «бєбі-найкі», — сказала вона. — У тебе... Том похитав головою. — Я живу сам. Тобто, якщо не брати до уваги Рафа. Але він усього лише кіт, хоч і вважає себе королем. — Тоді хто її залишив? — Вона перевела розгублений, втомлений погляд з Тома на Клая. У відповідь Клай похитав головою. — Хтозна, Алісо. Ти б краще викинула її. Але Клай знав, що вона цього не зробить, бо це було дежа вю в його найгіршому, дезорієнтуючому прояві. Усе ще тримаючи кросівку в руці, яку притисла до талії, вона вирушила до Тома, що стояв на східцях, намагаючи в темному освітленні потрібний. «Зараз ми почуємо кота, — подумав Клай. — Рафа». І справді, за дверима почулося радісне нявкання кота, якому Том Маккорт завдячував своїм порятунком.⁷ Том нахилився, і Раф, чи Рафер (обидва імені були скороченням від Рафаеля), стрибнув йому на руки, голосно муркочучи й витягаючи шию, аби обнюхати охайно підстрижені вуса господаря. — Еге ж, і я за тобою скучив, — сказав Том. — Я тобі все пробачив, віриш? — Тримаючи Рафера на руках і погладжуючи його по голові, він перетнув

закриту веранду. Аліса не відставала. Останнім ішов Клай. Він повернув ручку замка й замкнув двері, а потім приєднався до інших.— Йдіть за мною коридором до кухні, — сказав Том, коли вони опинилися всередині будинку. Тут витав приємний запах поліролі для меблів і, як здалося Клаю, шкіри. Цей запах асоціюється з чоловіками, що ведуть спокійний спосіб життя, у якому не обов'язково мусять бути присутні жінки.— Другі двері праворуч. Тримайтеся ближче. Коридор широкий, на підлозі нічого немає, але по обидва боки стоять столики, а темно хоч в око стрель. Та ви й самі бачите.— Якщо можна так висловитися, — ввернув Клай.— Ха-ха.— У тебе є ліхтарики? — запитав Клай.— Ліхтарики й гасова лампа, яка навіть краще за них, але спочатку давайте дістанемося кухні. Вони йшли за Томом по коридору: Аліса посередині, двоє чоловіків по боках. Клай чув, як часто вона дихає, намагаючись зберігати спокій в незнайомому оточенні, але, звісно, це було нелегко. Чорт, йому теж було важко. Він погано орієнтувався. Бодай промінець світла, і було б легше, а так... Він наштотхнувся коліном на один зі столиків, про які попереджав Том, і почувся дзенькіт, що нагадував цокотіння зубів, дзенькіт предмета, який от-от мав розбитися. Клай подумки приготувався почути звук розбитого скла і крик Аліси. Він майже не сумнівався, що вона закричить. Але те, що стояло на столику (вазачи якась дрібниця), вирішило прослужити трохи довше й знову стало на місце. Коридор здавався нескінченним, але нарешті Том спитав:— Усі живі? Повертайте праворуч. У кухні стояла та сама темінь, що й у коридорі, і Клай на якусь мить замислився про все те, чого йому бракує і, мабуть, ще більше бракує Томові: цифр на дисплеї мікрохвильової печі, заспокійливого бурмотіння холодильника, можливо, світла з сусіднього будинку, що проникає крізь вікно над кухонною мийкою і відбивається на хромованому крані.— Ось стіл, — сказав Том. — Алісо, зараз я візьму тебе за руку. Ось стілець, сідай. Вибачайте, що я говорю так, наче ми граємо у піжмурки.— Усе га... — почала вона і тут же тихо скрикнула, від чого Клай аж підстрибнув. Його рукам амацала рукоятку ножа (тепер він вважав його своїм) ще до того, як він зрозумів, що потягнувся за ним.— Що? — різко запитав Том. — Що таке?— Нічого, — відповіла вона. — Нічого... страшного. Кіт. Його хвіст... на моїй нозі.— Ох. Вибач.— Усе нормально. Дурепа, — додала вона з таким презирством до самої себе, що Клай здригнувся у темряві.— Ні, —

сказав він. — Не картай себе, Алісо. Сьогодні був важкий день.— Був важкий день! —повторила Аліса і засміялася. Клаю цей сміх дуже не сподобався. Такі самі ноткизвучали в її голосі, коли вона назвала Томів будинок прекрасним. Він подумав:«Унеї буде істерика, і що тоді робити? У кіно істеричці дають ляпаса, і це завждиприводить її до тями, але в кіно принаймні видно, де вона».Йому не довелося ні бити її по щоках, ні трусити, ні міцно тримати (це він,мабуть, зробив би в першу чергу). Аліса почула дивне звучання власного голосу,може, вхопила його і приборкала: спочатку це було здушене горлове булькання,тоді важке дихання, а потім настала тиша.— Сідай, — сказав Том. — Ти, мабуть, дуже втомилася. І ти, Клаю. Піду по світло.Клай намацав стілець і сів за стіл, якого майже не бачив, незважаючи на те, щоочі вже повністю призвичаїлися до темряви. Щось прошурхотіло об холошу йогоштанив і затихло. Тихе «няв». Раф. — Вгадай що? —почав він, звертаючись до ледь помітного обрису постаті, коли Томові крокистихли.— Друзяка Рафер і мене налякав до чортиків. — Хоча насправді Клай зовсім не злякався.— Ми мусимо його пробачити, — сказала вона. —Якби не цей кіт, Том був би так само божевільний, як і решта. Ото було бприкро.— Це точно.— Мені так страшно, — провадила вона далі. — Думаєш, завтра, при денному світлі, буде ліпше? Цей страх минеться?— Не знаю.— Ти, мабуть, місця собі не знаходиш через свою дружину та малого.Клай зітхнув і потер обличчя.— Найважче — змиритися з безпорадністю. Ми розлучилися, розумієш, і... —Він замовк і похитав головою. І не продовжував би, але вона подалася вперед івзяла його за руку. Її пальці були міцні й прохолодні.—Ми розійшлися навесні. Досі мешкаємо в одному маленькому містечку, моя матиназвала б це «солом'яним шлюбом». Моя дружина— вчителька початкових класів.Він нахилився, намагаючись роздивитися її обличчя в темряві.— Хочеш знати, що у цьому всьому найгірше? Якби це сталося рік тому, Джонні точнобув би з нею. Але у вересні цього року він перейшов до середньої школи, якарозташована майже за п'ять миль від нашого дому. Я весь час намагаюсявирахувати, чи був він удома, коли весь світ збожеволів. Вони з друзями їздятьавтобусом. Ядумаю, він мусив бути вдома. І гадаю, що він пішов просто до неї.«Або витяг з наплічника свого мобільного і подзвонив їй!» —радісно підказав щур-паніка... і вкусив. Клай відчув, що його рука все міцнішестискає пальці Аліси, і змусив

себе зупинитися. Але зупинити піт, що проступавна обличчі й руках, був не в змозі.— Але ти не знаєш, — сказала вона.— Ні.— У мого тата фотоательє у Ньютоні, — сказала вона. —Я переконана, що з ним усе гаразд, він дуже самостійний, але вінхвилюватиметься через мене. Мене і мою... Мою сам знаєш кого.— Клай знав. —Я весь час думаю про те, як він впорався з вечерею. Я знаю, це маячня, але вінзовсім не вміє готувати.Клай хотів було запитати її, чи був у її батька мобільний, але щось підказало йому цього не робити. Натомість він спитав:— Ти сама зараз у порядку?— Так, — озвалася вона і знизала плечима. —Що вже сталося з ним, те сталося. Я не можу нічого змінити.«Краще б ти цього не казала», — подумав він.— Я тобі казав, що у мого малого є мобільний? — Його власний голос видався йому різким, як вороняче каркання.— Узагалі-то казав. Перед тим як ми перейшли міст.— Так, звісно. — Він безупинно гриз свою нижню губу і змусив себе припинити це. — Але він не завжди його заряджав. Мабуть, і це я тобі казав.— Так.— Просто мені ніяк не дізнатися. — Щур-паніка вискочив зі своєї клітки. Він бігав і кусався.Тепер обидві її руки зімкнулися над його руками. Він не хотів, щоб вона йогозаспокоювала,— важко перестати тримати себе в руках і дозволити заспокоїти —але здався, бо подумав, що сама потреба давати у неї набагато сильніша за йогопотребу прийняти. Їхні з'єднані руки так і лежали на маленькому кухонному століТом поряд із полив'яними сільничками та перечницями, і так їх застав Том, коли повернувся з підвалу з чотирма ліхтариками та ще не розпакованою гасовоюлампю.⁸ Ліхтарики виявилися непотрібними, бо гасова лампа давала достатньо світла. Вонобуло сліпучо-білим, але Клаєві подобалося це сяйво і те, як воно розігнало всітіні, крім їхніх власних і котячої (які примхливо стрибали по стіні, начедекорація до Геловіну, вирізана з чорного гофрованого паперу).— Думаю, слід затулити штори, — заявила Аліса.Том якраз відкривав один із поліетиленових пакетів з «Метрополітан-кафе», на яких з одного боку було написано «ДЛЯ СОБАК», а з іншого— «ДЛЯ ЛЮДЕЙ». Припинивши це робити, він поглянув на неї з цікавістю.— Навіщо?Аліса знизала плечима і посміхнулася. Клай подумав, що ця посмішка най дивнішаз-поміж усіх, які він будь-коли бачив на обличчі дівчини-підлітка. Алісавитерла кров з носа та підборіддя, але під очима залишилися темні кола відутони. Гасова лампа знебарвила шкіру її обличчя, надавши йому

смертельної блідості, а посмішка, що відкрила ледь помітний глянс зубів між тремтячими губами, на яких вже майже не лишилося помади, спантеличувала своєю дорослістю. Він подумав, що Аліса виглядає як кіноактриса кінця 1940-х, що грає світську левицю на межі нервового зриву. Крихітну кросівку вона поклала перед собою настіл і розкручувала її одним пальцем. З кожним обертом черевичка шнурки злітали вгору і цокали. Клай сподівався, що вона скоро заб'ється в істериці. Що довше вона триматиметься, то гірше буде, коли її нарешті прорве. Її вже трохи відпустило, але цього було геть не досить. Дотепер він був єдиним, хто найбільше давав вихід своїм почуттям. — Не думаю, що людям варто бачити нас тут, усередині, от і все, — відповіла вона й легенько підштовхнула кросівку. Ту, яку вона називала «бєбі-найкі». Кросівка закрутилася. Шнурки підскочили і цокнули об Томів відполірований до блиску стіл. — Думаю, це може бути... погано. Том подивився на Клая. — Може, вона й має рацію, — сказав Клай. — Мені не подобається, що наш будинок — єдиний освітлений на весь квартал, дарма що світло в глибині. Том підвівся і без зайвих питань затулив штори над мийкою. У кухні було ще два вікна, тож він і їх завісив. Повертаючись до столу, Том змінив маршрут і зачинив двері, що вели з коридору до кухні. Аліса крутила перед собою на столі «бєбі-найкі». У нерівномірному світлі газової лампи, увімкненої на повну потужність, Клай побачив, що кросівка буларожево-пурпурова. Такі кольори могли привабити тільки дитину. Кросівка крутилася й крутилася. Шнурки злітали і цокали. Сідаючи, Том подивився на це і на скупився, а Клай подумки наказав йому: «Скажи їй, нехай забере це зі столу. Скажи їй, що ти не знаєш, де воно було, і не хочеш, щоб воно лежало на твоєму столі. Цього буде досить, щоб вивести її з цього стану, і ми зможемо помалу подолати це. Скажи їй. Думаю, вона хоче, щоб ти їй це сказав. Вона тебе провокує». Але Том тільки витяг бутерброди з пакета — ростбіф і сир, шинка і сир — і ошадливо розділив їх. З холодильника він дістав глечик чаю з льодом («Досі дуже холодний», — оголосив він) і висипав залишки з пакета із сирим м'ясом у котячу миску. — Він на це заслуговує, — сказав він, мало не виправдовуючись. — А без електрики воно все одно зіпсується. На стіні висів телефон. Клай зняв трубку, але це була чиста формальність, тим більше що зараз у трубці не було чути навіть гудка. Апарат був мертвий як... як Бізнес-вумен там, біля Бостон-Коммон. Він сів за стіл і

заходився їстибутерброд. Попри відчуття голоду, апетиту не було. Аліса тричі відкусила від свого бутерброда і поклала його на стіл.— Не можу, — сказала вона. — Не зараз. Мабуть, я занадто втомлена. Хочу спати. І скинути нарешті цю сукню. Вмитися, мабуть, не вдасться, в усякому разі не так, як слід, та я ладна щозавгодно віддати, аби тільки скинути цю кляту сукню. Вона смердить потом ікров'ю.— Вона крутонула кросівку, що закружляла біля зіжмаканого паперу, на якому лежавледь початий бутерброд.— І моєю матір'ю вона пахне. Її парфумами. Якусь хвилю всі мовчали. Клай почувався геть розгубленим. Він миттєво уявив картину: Аліса без сукні, у білому ліфчику та трусиках, з широко розкритими йглибоко запалими очима, у яких більше немає життя, що робить її схожою на паперову ляльку. Уява художника, завжди кваплива і послужлива, домалювала доплечей і ніг зображення паперові ярлики. Воно шокувало, але не через своюсексуальність, а через її нестачу. Десь удалині, дуже тихо, зі слабким звукомфуумп щось вибухнуло. Том порушив мовчанку, і Клай був йому безмежно вдячний за це.— Б'юся об заклад, що мої джинси тобі підійдуть, якщо ти підкотиш їх унизу. — Він підвівся. — Знаєш що, я думаю, у них тобі буде навіть прикольно — так виглядав би Гек Фіни у «Великій ріці» [18 «Велика ріка» (англ. Big River) — мюзикл за мотивами роману Марка Твена «Пригоди Гекльбері Фінна».], якби її поставили в школі для дівчаток. Ходімо нагору. Я викладу речі, які тизможеш одягти вранці, а спати ми тебе покладемо в кімнаті для гостей. У менеповно піжам, цілий клондайк. Хочеш взяти лампу?— Але... Може, вистачить ліхтарика? Як ти вважаєш?— Так, — підтвердив Том. Він узяв одного ліхтарика, а іншого дав їй. Коли вона взяла зістолу маленьку кросівку, він, схоже, збирався щось сказати, але потімпередумав.— Можеш ще й помитися. Можливо, води буде малувато, але в трубах все одно щосьзалишилося, хоч і немає електрики. Миску набрати зможемо, я впевнений.— Він подивився на Клая через її голову. — Я завжди тримаю в підвалі ящик із пляшками води, тому пити нам буде що. Клай кивнув.— Гарних снів, Алісо, — сказав він.— Тобі теж, — нерішуче відповіла вона, а тоді ще більш непевно додала: — Приємно було познайомитися. Том відчинив перед нею двері. Промені їхніх ліхтариків затанцювали у темряві, йдвері знову зачинилися. Клай чув їхні кроки на сходах, а тоді над головою. Почув, як тече вода. Він чекав, що ось-ось почує шум у

трубах, але вода перестала текти ще до того, як пішло повітря. Миску, як сказав Том, — от і все, що їй вдалося ' набрати. Клай теж хотів змити з себе кров і бруд — і Том напевно, думав він, гадаючи, що на цьому поверсі також мусив бути туалет, і якщо Том у своїх особистих звичках був так само охайний, як і у ставленні до власної персони, то вода в унітазі мусила бути чистою. А крім того, звісно, залишалася ще вода в бачку. Рафер стрибнув на Томів стілець і почав умиватися в білому світлі гасової лампи. Його муркіт не могло заглушити навіть невпинне тихе шипіння лампи. Надумку Рафа, життя й досі було спокійним. Клай подумав про те, як Аліса крутила крихітну кросівку, і майже ліниво прикинув, чи може у п'ятнадцятирічної дівчини статися нервовий розлад. — Не будь дурником, — звернувся він до кота. — Авжеж, може. Таке трапляється на кожному кроці. Фільми про це очолюють хіт-паради тижня. Рафер глянув на нього своїми мудрими зеленими очима і знову заходився облизувати лапу. «Ще щось мені розкажи, — наче промовляли ці очі. — Тебе у дитинстві лупцювали? Думав про те, щоб пересипати з матір'ю?» Вона пахне моєю матір'ю. Її парфумами. Аліса як паперова лялька, з ярличками, що стирчать з плечей і ніг. «Не будь дурррником, — говорили зелені очі Рафера. — Ярррлички чіпляють на одяг, а не на ляльок. Що ти за художник?» — Безробітний, — відповів він. — Чому б тобі не заткнути? — Він заплющив очі, але стало ще гірше. Тепер очі Рафера плавали у темряві окремо від тіла, як очі Чеширського кота у Льюїса Керролла: «У нас у всіх не всі вдома, люба Алісо». І Клай досі чув муркіт під рівномірне шипіння гасової лампи. 9 Тома не було п'ятнадцять хвилин. Повернувшись, він безцеремонно скинув Рафа зі свого стільця і рішуче відкусив великий шматок від свого бутерброда. — Вона заснула, — повідомив він. — Перевдяглася у мою піжаму, поки я чекав у холі, а тоді ми викинули сукню всмітник. По-моєму, її зморило через сорок секунд по тому, як голова опинилася на подушці. Викинута сукня розставила всі крапки над «і», я певний цього. — Запала невеличка мовчанка. — Від тої сукні справді тхнуло. — Поки тебе не було, — почав Клай, — я висунув кандидатуру Рафа у президенти Сполучених Штатів. Його обрали більшістю голосів. — Чудово, — сказав Том. — Мудрий вибір. Хто голосував? — Мільйони. Усі, хто ще не з'їхав з глузду. Вони прислали бюлетені подумки. — Клай широко розкрив очі й постукав себе пальцем по скроні. — Я можу читати думки. Том

перестав жувати, потім знову почав... але повільно.— Знаєш, — сказав він, — за таких обставин це не так вже й смішно. Клай зітхнув, відсorbнуv чаю з льодом і змусив себе з'їсти ще трохи бутерброда. Він наказав собі думати про нього як про бензин для тіла, якщо цетреба, аби проковтнути їжу.— Так. Мабуть, не смішно. Вибач. Перед тим як ковтнути чаю, Том нахилив свою склянку в його бік.— Усе нормально. Я високо ціную твої зусилля. Скажи, де твій портфель?— Кинув його на веранді. Хотів, щоб обидві мої руки були вільними, коли мийтимемо твоїм «коридором смерті».— Тоді все гаразд. Слухай, Клаю, мені страшенно шкода, що так вийшло з твоєю сім'єю...— Не шкодуv завчасно, — відповів Клай трохи різкуvато. — Поки ще нема про що шкодувати.— ...але я справді тішуся, що зустрів тебе. Це все, що я хотів сказати.— Навзаєм, — сказав Клай. — Я радий, що знайшлося тихе місце, де можна переночувати. Впевнений, що Алісатеж рада.— Поки Молден не став гучним місцем і не згорів дотла у нас під носом. Клай кивнув, слабо посміхнувшись.— Поки. Ти забрав у неї ту страшну маленьку штуку?— Ні. Вона лягла з нею спати, як із... плюшевим ведмедиком, чи що. Завтра їй буденабагато ліпше, якщо вночі вона не прокидатиметься.— Думаєш, вона спатиме до ранку?— Ні, — відповів Том. — Але на випадок, якщо вона прокинеться налякана, я всю ніч буду поруч із нею. Під однією ковдрою, якщо це допоможе. Ти ж знаєш, що зі мною вона в безпеці, правда?— Так. — Клай знав, що з ним самим вона теж була б в безпеці, але зрозумів, що має на увазі Том.— Завтра на світанку я вирушаю на північ. Мабуть, було б краще, якби ви з Алісою пішли зі мною. Том трохи подумав про це і запитав:— А як щодо її батька?— Вона сказала, що він, цитую: «дуже самотійний». Найбільше її непокоїло те, чизготує він собі на обід. Судячи з її слів, вона не готова взнати правду. Авжеж, нам доведеться запитати, як вона хоче вчинити, але я волію, щоб вона була знами, і не хочу йти на захід у ті промислові міста.— Тобі геть не хочеться йти на захід.— Так, — зізнався Клай. Він думав, що Том сперечатиметься, але цього не сталося.— А як щодо сьогоднішньої ночі? Думаєш, треба спати по черзі? Досі Клаєві це навіть не спало на думку.— Не знаю, чи це матиме сенс. Якщо ошалілий натовп увірветься на Салем-стрит, розмахуючи пістолетами й смолоскипами, щоми зможемо вдіяти? — спитав він.— Сховатися у підвалі? Клай поміркував над цим. Спуститися в підвал означало для нього вжити

найбільш крайній захід із усіх, до яких можна було вдатися,— бункерний захист, —але завжди був шанс, що гіпотетичний ошалілий натовп, про який ішлося, подумає, що будинок порожній, і промчить повз нього. Це краще, ніж стати жертвами різнів кухні. Можливо, після того як вони стануть свідками групового зґвалтування Аліси. «До цього не дійде, — стривожено подумав він. — Ти просто губишся у здогадах, ось і все. Трусишся зі страху в темряві. До цього не дійде». От тільки Бостон, залишений позаду, догорав. На горілчані крамниці вчинялися напади, і чоловіки до крові билися через алюмінієві барильця з пивом. До цього вже дійшло. Тим часом Том спостерігав за ним, даючи йому змогу переварити це... і це означало, що для самого Тома це вже, мабуть, був пройдений етап. Раф стрибнув йому на коліна. Том поклав свого бутерброда на стіл і погладив кота по спинці. — Знаєш що, — сказав Клай. — Якщо в тебе знайдеться зо дві ковдри, у які я зможу загорнутися, то чому б мені не провести ніч на веранді? Вона крита, і всередині темніше, ніж на вулиці. Це значить, що я точно побачу, коли хтось ітиме, ще задовго до того, як мене помітять. Особливо якщо ці «хтось» — мобілоїди. Вони не справили на мене враження таких, що можуть підкрастися. — Ні, підкратися вони не будуть, це точно. А що як люди обійдуть будинок ззаду? Лінн-авеню лише за квартал звідси. Клай знизав плечима, намагаючись цим сказати, що вони не зможуть захиститися від усього... або хоча б добре захиститися... але вголос цього не вимовив. — Гаразд, — порушив мовчанку Том, проковтнувши ще шматочок бутерброда і згодувавши шматочок шинки Рафові. — Але ти можеш розбудити мене десь о третій. Якщо доти Аліса не прокинеться, то, може, спатиме до ранку. — Якби ж то знати наперед, що на нас чекає, — відповів йому Клай. — Слухай, здається, відповідь мені відома, але про всяк випадок: у тебе ж немає пістолета, правда? — Ні, — сказав Том. — Навіть газового балончика немає. — Він подивився на свій бутерброд і поклав його на стіл. Коли він звів очі на Клая, вони були дуже сумні. Том заговорив пошепки, як це роблять люди, коли обговорюють таємниці. — Пам'ятаєш, що сказав коп перед тим, як застрелити того ненормального? Клай кивнув. Гей, чуване, як життя? Ну типу що чути? Цього він ніколи не забуде. — Я знав, що це зовсім не так, як показують у фільмах, — провадив далі Том, — але ніколи не підозрював, що це має таку неймовірну силу, чи раптовість... і звук, із яким воно... те, що

в його голові...Зненацька він схилився вперед, притиснувши свою маленьку долоню до рота. Рухтіла налякав Рафера, і кіт зістрибнув додолу. У горлі Тома щось тричізаклекотало з судорожним звуком, і Клай приготувався до того, що зараз він,напевно, почне блювати. Йому залишалося сподіватися, що сам він втримається,але щодо цього ніяких гарантій не було. Відчував: його от-от знудить, він наволосину від цього. Бо знав, що має на увазі Том. Постріл— і мокрі липкі бризки на асфальті.Обійшлося без блювання. Том опанував себе і звів очі, повні сліз.— Вибач, — сказав він. — Мені не слід було це згадувати.— Не треба вибачатися.— Думаю, якщо ми збираємося пережити те, що в нас попереду, нам ліпше забути просентименти. Як на мене, то люди, не спроможні це зробити...— Він замовк, а тоді продовжив. — Як на мене, то люди, не спроможні це зробити... — Замовк удруге. І тільки після третьої спроби зміг закінчити. — Як на мене, то люди, не спроможні це зробити, можуть померти.Вони пильно дивилися один на одного, освітлювані білим сяйвом газової лампи.¹⁰— Відтоді як ми покинули місто, я не бачив жодної озброєної людини, — сказав Клай. — Спочатку я справді не звертав уваги, але потім почав придивлятися. — Ти ж знаєш, чому так, правда? Бо в Массачусетсі найсуворіші закони щодоволодіння зброєю в країні, за винятком, хіба що, Каліфорнії.Клай згадав, що кілька років тому на кордоні штату бачив рекламні щити, на якихствверджувалося те саме. Потім їх замінили: з'явилися нові, на котрих булонаписано, що за водіння автомобіля в нетверезому стані вам світить ніч ув'язниці.— Якщо копи знайдуть пістолет, схований у твоїй машині, тобто у бардачку, разом зреєстраційним посвідченням і страховим полісом, тебе можуть запроторити заґрати років, я так думаю, на сім,— сказав Том. —Якщо ж зупинять твій пікап, а там лежить заряджена рушниця, навіть у сезонполювання, вважай, що нараввся на штраф у десять тисяч доларів і два рокивиправних робіт.— Він узяв зі столу недоїдений сандвіч, пильно оглянувши його і поклав назад. —Якщо ти не злочинець, то можеш купити собі пістолета і тримати його вдома, аледозвіл на носіння? Може, якщо за тебе поручиться отець О'Маллі з «Клубу дляхлопчиків», та й то не гарантовано.— Відсутність зброї, можливо, врятувала не одне життя біженцям, які залишалимісто.— Цілком із тобою погоджуюся, — підтвердив Том. —Ти про тих двох, що билися за пивне барильце? Слава Богу, що в них не булопістолетів.Клай

кивнув. Том відкинувся на спинку стільця, схрестив руки на вузьких грудях і озирнувся. Його окуляри поблискували. Світне коло, яке відкидала гасова лампа, було яскравим, але маленьким.— Одне зараз я б від пістолета не відмовився. Навіть після того як бачив, якої шкоди завдає зброя. А я ж вважаю себе пацифістом.— Давно ти тут живеш, Томе?— Уже майже дванадцять років. Досить тривалий час, аби переконатися, що Молден подалу перетворюється на Задрипанськ. Ще не остаточно ним став, але це вже не за горами.— Добре, тоді давай поміркуємо. У кого з твоїх сусідів у будинку міг би виявитися пістолет чи пістолети? З відповіддю Том не забарився.— У Арні Нікерсона. Він мешкає навпроти, через три будинки від мене. На бампері його «камрі» наклейка НСА [19 НСА — Національна стрілецька асоціація США.], а ще кілька перевідних картинок із жовтими стрічками і старий стикер «Буш — Чейні»...— Зрозуміло...— А також дві наклейки НСА на пікапі, до якого він у листопаді чіпляє фургон і вирушає на полювання у ваших краях.— А ми тішимося з виручки, яку забезпечує нам його дозвіл на полювання за межами штату,— сказав Клай. — Давай вдеремося завтра до його будинку і візьмемо зброю. Том Маккерт подивився на нього як на божевільного.— Звісно, цей чоловік не такий параноїк, як дехто з тих ополченців у Юті, — тобто він справді мешкає у Техасетсі, — але на його газоні один із тих знаків охоронної сигналізації, на якому чітко сказано «ХОЧЕШ ВИПРОБУВАТИ СВОЄ ВЕЗІННЯ, ГНИДО?», і я не сумніваюся, що ти чув про правила щодо того, коли у члена НСА можна забрати зброю. — Думаю, щось на зразок «тільки розціпивши холодні пальці трупа»...— Саме так. Клай нахилився вперед і виклав йому все, що стало для нього очевидним з того моменту, коли вони подолали спуск із траси-1: що Молден тепер був черговимдохлим містечком у Стільникових Штатах Америки і що країна поза зоною обслуговування, зараз, на жаль, відсутній зв'язок з вашим абонентом, зателефонуйте, будь ласка, пізніше. Салем-стріт безлюдна. Він відчув це, коли вони наближались... хіба ні? Ні. Дурня. Ти відчував, що за нами спостерігають. Справді? Та навіть якщо так, чи на таку інтуїцію можна покластися, чинити, як вона підказує, переживши подібний день? Про це навіть думати смішно.— Послухай, Томе. Один із нас піде до будинку того Наклсона завтра, коли добереться...— Його прізвище Нікерсон, і напевно це така вже гарна ідея, особливо тому, що Том Маккерт бачить своїм

внутрішнім зором, що Нікерсон причаївся під вікном вітальні, стискаючи в руках заряджений автомат, який він приборігав на випадок кінця світу. І, схоже, він таки настав.— Це зроблю я, — сказав Клай. — Я не піду, якщо сьогодні вночі чи завтра зранку ми почуємо в будинку Нікерсона постріли. І точно не робитиму цього, якщо побачу в нього на газоні трупи, звогнепальними пораненнями чи без них. Я теж передивився всі старі серії «Зони сутінок» — ті, у яких цивілізація виявляється усього лише тоненьким шаром смоли.— Або й того менше, — похмуро зауважив Том. — Досить лише згадати Іді Аміна, Пол Пота, і в обвинувачення більше нема питань.— Я йтиму з піднятими руками. Подзвоню в двері. Якщо хтось відповість, скажу, щопросто хочу поговорити. У найгіршому разі він звелить мені забиратися додідька.— Ні, у найгіршому разі він застрелить тебе на своєму довбаному килимку перед дверима і залишить у мене на руках дівчинку-підлітка, у якої немає матері,— відрубав Том. — Можеш скільки завгодно вдавати із себе розумника з тими старими серіями «Зони сутінок», тільки не забувай про бійку людей, яких ти сьогодні бачив біля бостонського метро.— То було... Не знаю, як це назвати, але ті люди були божевільними в клінічному сенсі. У цьому ти можеш не сумніватися, Томе.— А як щодо Вбивчої Берти з Біблією? І тих двох, що билися за барильце? Вони теж були божевільними? Ні, авжеж ні, але якщо у будинку навпроти був пістолет, то Клай будь-що хотів його дістати. А якщо там кілька пістолетів, то непогано було б і Тома з Алісою озброїти.— Я думаю про те, як ми подолаємо понад сто миль на північ, — сказав він. — Може, нам вдасться вкрати машину і трохи проїхати, але є й інший варіант: весь шлях доведеться долати пішки. Ти збираєшся йти неозброєним, маючи для захисту тільки ножі? Я звертаюся до тебе, як серйозний чоловік до іншого серйозного чоловіка, бо деякі люди з тих, що нам зустрінуться по дорозі, обов'язково будуть озброєні. Тобто ти і сам це знаєш.— Так, — підтвердив Том і, запустивши пальці у своє акуратно підстрижене волосся, смішно скуйовдив його.— І я знаю, що Арні та Бет, мабуть, зараз немає вдома. Вони були схиблені на різних електронних новинках не менше, ніж на зброї. Він завжди патякав по мобільному за кермом свого здорового фалічного «додж-рема».— От бачиш! Що й треба було довести. Том зітхнув.— Добре. Усе залежатиме від того, як складеться ситуація вранці. Згода?— Згода. — Клай знову взяв свого

бутерброда. Тепер він відчув легкий голод.— Куди вони поділися? — запитав Том. — Ті, яких ти називаєш мобілоїдами. Куди вони пішли?— Не знаю.— Я ось що думаю, — сказав Том. — Я думаю, що вони позаповзали в будинки й будівлі приблизно о тій порі, коли зайшло сонце, й повмирали. У погляді Клая читався сумнів.— Поглянь на ситуацію раціонально і переконаєшся, що я маю рацію, — продовжував Том. — Ти згоден зі мною, що, ймовірно за все, це був якийсь терористичний акт?— Схоже, що це єдине можливе пояснення, хоча я не доберу, як можна запрограмувати будь-який сигнал, байдуже якої руйнівної сили, на такі дії.— Ти вчений?— Ти ж знаєш, що ні. Я художник.— Тобто, коли уряд інформує тебе, що з літаків можна спрямувати комп'ютеризовані смарт-бомби таким чином, щоб вони проникли через двері бункера в пустелі, на відстані приблизно дві тисячі миль, все, що ти зможеш,— подивитися на фотографії і прийняти на віру, що така технологія існує.— Хіба Том Кленсі мені брехатиме? — без тіні іронії запитав Клай.— І якщо та технологія існує, чому б не припустити, хоча б абстрактно, що ця теж є?— Добре, розшифруй. Коротко, будь ласка.— Приблизно о третій годині цього дня якась терористична організація, можливо, навіть уряд маленької держави, посилає щось на зразок сигналу або імпульсу. На цей момент нам доведеться припустити, що цей сигнал був переданий на всі мобільні телефони у світі. Сподіватимемося, що цього не сталося, але зараз, думаю, мимусимо припускати найгірше.— Усе вже скінчилося?— Не знаю, — відповів Том. — Хочеш взяти мобільний і з'ясувати?— Ризиковано, — озвався Клай. — Мій синок вимовляє *touché* [20 *Touche* (фр.) — туше; доторкнись. Гра слів. Англійською слова «ризиковано» (*touchy*) та «туше» (*touché*) пишуться майже однаково.]. Благаю Тебе, Господи, хоч би він і досі так це вимовляв.— Але якщо це угруповання може передати сигнал, який позбавить розуму кожного, хто його почує,— продовжував Том, — то хіба не може статися так, що сигнал також містить для них вказівку накласти на себе руки через п'ять годин? Або просто лягти спати й перестати дихати?— Я б сказав, що це неможливо.— Раніше мені б і на думку не спало, що на мене від готелю «Пори року» через дорогу пертима божевільний з ножем,— відзначив Том. — Або що Бостон згорить дотла, а все його населення, тобто та частина, якій пощастило, бо в неї не було мобільних телефонів, втече з міста мостами Містик і Закіма. Він

нахилився вперед, пильно розглядаючи Клая. «Він хоче в це вірити, — подумав Клай. — Не марнуй часу на те, щоб переконати його в протилежному, бо він справді, справді хоче в це вірити». — Певним чином це нічим не відрізняється від біотероризму, якого так боявся уряд після одинадцятого вересня, — стверджував Том. — За допомогою мобільних телефонів, які нині стали основною формою спілкування в нашому повсякденному житті, ти водночас перетворюєш народ на новобранців улавах своєї армії — армії, яка в буквальному розумінні цього слова нічого не боїться, бо вона божевільна, — і знищуєш інфраструктуру. Де зараз Національна гвардія? — В Іраку? — навздогад кинув Клай. — В Луїзіані? Жарт вийшов не надто вдалий, і Том не посміхнувся. — Ніде. Як можна задіяти національну армію, якщо навіть та сама мобілізація повністю залежить від стільникової мережі? Щодо літаків, то останнім, який я бачив у повітрі, був той невеликий, що розбився на розі Чарльз та Бікон. — Він зробив паузу, а тоді продовжив, дивлячись через стіл прямо в очі Клаю. — Усе це зробили вони... ким би вони не були. Вони спостерігали за нами з того місця, де живуть і поклоняються своїм богам, і що ж вони побачили? Клай похитав головою, заворожений блиском у Томових очах за скельцями окулярів. Це були майже очі провидця. — Вони побачили, що ми збудували точну копію Вавилонської вежі... конструкція якої трималася на самих лишень електронних тенетах. За лічені секунди вони змели мережу, і наша вежа впала. Усе це зробили вони, а ми троє — немов жуки, що завдяки щасливому збігу обставин врятувалися з-під ноги велетня, яка б неминуче нас розчавила. Усе це зробили вони, і ти гадаєш, що вони не могли закодувати сигнал таким чином, щоб він змусив уражених просто заснути і перестати дихати за п'ять годин по тому? Що для них цей трюк порівняно з попереднім? Як на мене, дитяча забавка. — Як на мене, час нам вже трохи поспати, — промовив Клай. Якусь мить Том сидів непорушно, трохи згорбившись над столом і дивлячись на Клая так, ніби не розумів його слів. А тоді засміявся. — Еге ж, ти маєш рацію. Мене занесло. Вибач. — Пусте, — відповів Клай. — Сподіваюся, твої слова про те, що всі психи мертві, — правда. — Помовчавши, він додав: — Тобто... якщо мій малий... Крихітка Джонні... — І не зміг закінчити. Частково або, може, переважно тому, що не був певний, чи хоче, щоб його син залишився живим, якщо той удень спробував скористатися мобільним і дістав той самий імпульс,

що й Світла Фея та Бізнес-вумен. Том потягнувся до нього через стіл, і Клай обома руками взяв його тендітну рукуз довгими пальцями. Він бачив, як це відбувається, відсторонено, наче перебуваючи за межами власного тіла, і коли заговорив, то здавалося, щоговорить не він, хоча губи ворушилися, а з очей капали сльози.— Я так боюсь за нього, — промовляли його уста. — Мені страшно за них обох, але найбільше за свою дитину.— Усе буде добре, — сказав Том, і Клай розумів, що він бажає йому тільки добра, але все одно ці слова сповнили його серце жахом, бо це був один із тих випадків, коли незалишається нічого, крім як сказати: «Ти впораєшся» або «Йому зараз краще, ніж нам».11Пронизливі крики Аліси розбудили Клая, коли він саме бачив сумбурний, алеприємний сон, у якому знаходився у палатці для гри в бінго на Ейкронськомуярмарку штату. У цьому сні йому знову було шість років— може, навіть менше, але точно не більше, —і він причаївся під довгим столом, за яким сиділа його мати, дивився звідти наліс жіночих ніг і вдихав солодкий запах тирси, у той час як співучий голосвигукував: «Бе-12, гравці, Бе-12! Це вітамін щастя!»На якусь мить його підсвідомість спробувала об'єднати крики дівчини та сон ведине ціле, наполягаючи на тому, що він чує полуденний недільний свисток, алеце була лише мить. Клай дозволив собі заснути на веранді Томового будинку черезгодину після того, як заступив на вахту, бо переконався, що більше нічого не трапиться, принаймні цієї ночі. І вочевидь так само був переконаний у тому, щоАліса не спатиме до ранку, бо не почувався справді розгубленим, коли йогосвідомість визначила причину її криків,—не схопився мов оглушений, не знаючи, де він і що відбувається. Якусь мить вінбув маленьким хлопчиком, що причаївся під столом для бінго в Огайо, а вженаступної скотився з довгої зручної кушетки на критій веранді будинку ТомаМаккурта разом з ватяною ковдрою, у яку були закутані ноги до колін. А десь углибині будинку Аліса Максвел передавала весь жах минулого дня надривним крикомна дуже високих нотах, достатніх для того, щоб тріснув кришталь, зойк за зойкомстверджуючи, що всього цього не могло статися і це слід заперечити.Клай спробував звільнитися від ковдри, яка спершу не хотіла розплутуватися. Вінпострибав до внутрішніх дверей і в паніці потягнув їх на себе, озираючись наСалем-стріт, впевнений, що в усіх будинках кварталу зараз почнуть вмикатисвітло, хоч і знав, що світла немає, впевнений, що хтось—

можливо, це буде власник зброї, любитель електронних пристроїв пан Нікерсон, щомешкає на тому боці вулиці,—вийде на газон і заверещить, щоби хто-небудь, заради всього святого, заткнув пельку цій дитині.«Не змушуйте мене спускатися до вас! — кричатиме Арні Нікерсон. — Не змушуйте мене піти й застрелити її!»Або її крики привернуть до себе увагу мобілоїдів, що, як метелики, злетяться на світло. Хай навіть Том вважав, що вони мертві, але Клай вірив у це не більше, ніж у майстерню Санта-Клауса на Північному полюсі. Проте Салем-стрит — принаймні їхній квартал, що простирався на захід від центру міста і нижче тієї частини Молдена, яку Том назвав «Гранадським нагір'ям»,—залишалася темною, мовчазною і безлюдною. Навіть заграва від пожежі в Ревірі, здавалося, зблякла. Клай врешті-решт позбувся ковдри, зайшов всередину і зупинився біля підніжжя сходів, вдивляючись у темряву, що панувала нагорі. Зараз він чув голос Тома—не слова, а голос, тихий, лагідний і заспокійливий. Моторошні крики дівчини стали перериватися: вона гарячково ковтала повітря, потім схлипувала, і нарешті її нерозбірливі крики набули форми слів. До Клая долинуло одне з них: жахіття. Томове заспокійливе бубніння побрехеньок не затихало: все гаразд, вона побачить, вранці все буде значно ліпше. Клай уявив собі, як вони сидять пліч-о-пліч на ліжку в гостьовій кімнаті, обоє у піжамах з монограмою ТМ на нагрудній кишені. Він міг би їх так намалювати. Від цієї думки на його обличчі з'явилася посмішка. Переконавшись, що вона більше не кричатиме, він повернувся на веранду, де було прохолодно, але не так уже й неприємно, бо він затишно загорнувся в ковдру. Клай сидів на кушетці, оглядаючи ту частину вулиці, яка поставала перед його очима. Ліворуч, на схід від Томового будинку, простирався діловий район. Йому здалося, що він бачить світлофор на вході до міського скверу. По інший бік—там, звідки вони прийшли, — бовваніли будинки. Усі вони досі потопали в глибокому котловані ночі.— Де ж ви? — пробурмотів він. — Хтось із вас пішов на північ чи на захід і все ще не втратив розуму. Але куди поділася решта? Вулиця мовчала. От дідько, може, Том має рацію — мобільні телефони надіслали їм вказівку збожеволіти о третій і сконати о восьмій. Це здавалося занадто вже гарним, щоб бути правдою, але він згадав, що так само недовірливо колись сприймав можливість запису інформації на компакт-диски. Тиша на вулиці перед ним, тиша в

будинку за його спиною. За мить Клайвідкинувся на спинку кушетки і заплющив очі. Подумав, що може задрімати, аленавряд чи знову засне. Проте врешті-решт сон його зморив, і цього разу обійшлося без сновидінь. Майже перед світанком на тротуарі перед будинком Тома Маккурта з'явився дворовий пес, подивився на Клая, що похропував, загорнувшись у свою ковдру, і потьопав собі далі. Собака не поспішав—того ранку в Молдені було чим пожитися, і всього цього багатства вистачить ще на деякий час.¹²— Клаю. Прокинься. Його трясла чиясь рука. Розплющивши очі, Клай побачив, що над ним схилювся Том, у синіх джинсах і сірій робочій сорочці. Веранду заливало сильне, але тьмяне світло. Спустивши ноги з кушетки, Клай поглянув на наручного годинника, який показував двадцять хвилин по шостій.— Ти мусиш це побачити, — сказав Том. Його обличчя було блідим і стурбованим, а у вусах з'явилася сивина. Поділ сорочки висмикнувся з-під штанів, а волосся на потилиці ще й досі стирчало. Подивившись на Салем-стрит, Клай не помітив жодного руху, крім собаки, який пробігав повз кілька нерухомих машин на відстані за півкварталу на захід, тримаючи щось у роті. Він відчув слабкий сморід диму в повітрі й припустив, що той долинав з Бостона чи Ревіра. А може, й з обох, але принаймні вітер вщух. Клай перевів погляд на Тома.— Ні, не тут, — заперечив Том, досі не підвищуючи голосу.— На подвір'ї за будинком. Я побачив, коли зайшов у кухню зробити кави (потім згадав, що кави немає, принаймні поки що). Може, нічого страшного, але... знаєш, мені це не подобається.— Аліса ще спить? — Клай нишпорив під ковдрою в пошуках своїх шкарпеток.— Так, і це добре. Забудь про шкарпетки і черевики, це не обід у «Рітці». Ходімо. Клай пішов за Томом, на якому були зручні на вигляд капці, по коридору в кухню. На столі стояла наполовину випита склянка чаю з льодом.— Я не можу почати день без краплі кофеїну, розумієш? — пояснив Том.— Тож я налив собі склянку цієї рідини — до речі, пригощайся, він досі смачний і холодний — і відсунув фіранку над раковиною, щоб глянути на свій сад. Без будь-якої причини, просто щоби поновити зв'язок із зовнішнім світом. І побачив... утім, сам подивися. Клай визирнув у вікно, що було над раковиною. За будинком був невеличкий чепурний дворик, викладений цеглою, на якому стояв газовий гриль. За двориком починалося подвір'я Тома: наполовину газон, наполовину сад. Подвір'я оточував високий штахетний паркан із

хвірткою. Хвіртка була прочинена. Засув, на який вона замикалася, напевно, зламали, бо зараз хвіртка була перекошена й нагадувала Клаю зламану п'ясть. Йому спало на думку, що Том міг би зварити кавуна газовому грилі, якби не чоловік, який сидів на його грядці поряд із чимось схожим на декоративну тачку, вгризаючись у м'якоть розламаного гарбуза і випльовуючи насіння. На ньому був комбінезон механіка і засмальцьована кепка звитертою буквою В. У верхній частині комбінезону ліворуч вилягалими червоними літерами було написано Джордж. Клай чув м'який звук плямкання, з яким механік обличчям занурювався в гарбуз.— Чорт, — тихо сказав Клай. — Це один із них.— Так. А де один, можуть бути й інші.— Він що, зламав хвіртку, щоб вдертися?— Авжеж, — підтвердив Том. — Я не бачив, як він це робив, але коли я вчора йшов з дому, хвіртка була замкнена, повір мені на слово. У мене не найкращі у світі стосунки зі Скотті, сусідом з того боку. Він не любить таких «типів, як я» — він казав мені це кілька разів, коли випадала нагода. — Том на мить замовк, а тоді продовжив майже пошепки. Він і так розмовляв тихо, тож зараз Клаєві довелося нахилитися до нього, щоб чути, що він каже.— Знаєш, що найгірше? Я знаю того чувака. Він працює у «Сонні Тексако», у центрі. Це єдина бензоколонка у місті, яка ще й досі займається ремонтом. Чи займалася. Одного разу він замінив мені шланг радіатора. Розповідав, що вони з братом минулого року їздили на стадіон «Янкі» і бачили, як Курт Шиллінг [21 Курт Шиллінг — пітчер бейсбольної команди «Бостон Ред Сокс».] переміг Біг Юніта [22 Біг Юніт — прізвисько Рендала Девіда Джонсона, пітчера бейсбольної команди «Нью-Йорк Янкіз».]. Він здався мені непоганим хлопцем. А глянь-но на нього зараз! Сидить у моєму саду і їсть сирого гарбуза!— Що відбувається, хлопці? — запитала Аліса за їхніми спинами. Том повернувся і спантеличено подивився на неї.— Не треба тобі на це дивитися.— Це не спрацює, — вирішив Клай. — Вона мусить це побачити. Він посміхнувся Алісі, й виявилось, що це не так вже й важко. На кишені піжами, яку позичив їй Том, монограми не виявилось, але вона була синьою — саме такою, як він собі уявляв. Аліса у ній була страшенно привабливою: збосими ногами, підкоченими до самих гомілок штаньми та розкуйовдженим після сну волоссям. Попри нічні кошмари, схоже, відпочила вона краще за Тома. Клай готовий був запрягтися, що вона має значно свіжіший

вигляд, ніж він сам.— Це не автокатастрофа чи щось таке, — сказав він. — Просто якийсь чоловік їсть гарбуза на задньому подвір'ї Тома. Вона стала між ними і, спершись руками на край раковини, звелася навшпиньки, щоб визирнути у вікно. Її рука злегенька доторкнулася до Клая, і він відчув тепло після сну, яке досі випромінювала її шкіра. Вона довго дивилася, а потім повернулася до Тома.— Ти ж казав, що вони всі наклали на себе руки. — З її голосу Клаєві важко було визначити, звинувачує вона чи знущається. «Мабуть, вона й сама не знає», — подумав він.— Я нічого не стверджував напевно, — відповів Том, та його слова прозвучали непереконливо.— А мені здалося, що ти був упевнений, коли це говорив. — Аліса знову подивилася на подвір'я. Принаймні, подумав Клай, вона не божеволіє від страху. І взагалі тримається надивовижу спокійно— хай навіть трохи по-чаплінському — у своїй піжамі, яка їй трішечки завелика. — Е-е-е... хлопці?— Що? — хором промовили вони.— Погляньте на маленьку тачку, коло якої він сидить. Зверніть увагу на колесо. Клай вже бачив те, про що вона говорила, — там були розкидані шматки гарбузової шкірки, м'якоті та насіння.— Він вдарив гарбузом об тачку, щоб розтрити його і дістати те, що всередині, — пояснила Аліса. — Думаю, він один із них...— Так, він точно один із них, — сказав Клай. Механік Джордж сидів у саду, розставивши ноги, і Клай побачив, щовчора по обіді він забув усе, чого вчила його мама, коли казала спускати штати перед тим, як сходити по-великому.— ...але ж він скористався тачкою як знаряддям. Як на мене, не дуже схоже на божевільного.— Один із них учора користувався ножом, — відзначив Том. — А інший фехтував двома автомобільними антенами.— Так, але ж... здається, це щось інше.— Ти маєш на увазі, що цей не такий агресивний? — Том знову подивився на непроханого гостя у своєму саду. — Мені чомусь не хочеться виходити і з'ясовувати це.— Ні, я не це мала на увазі. Не те, що він сумирний. Не знаю, як пояснити точно. Клай, здається, зрозумів, про що вона говорить. Агресія, свідками якої вони стали вчора, була істотою, що наосліп мчить уперед. Озброєна тим, що трапилося під руку. Так, був бізнесмен з ножом і накачаний молодий чоловік, який, біжучи, розмахував автомобільними антенами, але ще був чоловік у парку, що зубами відірвав собаці вухо. Світла Фея теж пустила в хід зуби. Те, що вони бачили зараз, дуже відрізнялося від баченого раніше, і не тільки тому, що малостосунок до

їжі, а не до вбивства. Але, як і Аліса, Клай не міг точно вловитисуть цієї відмінності.— О Боже, ще двоє, — сказала Аліса. У прочинену хвіртку за будинком увійшли жінка років сорока у брудному брючному костюмі і літній чоловік, одягнений у шорти для бігу і футболку з написом «СИВАСИЛА» спереду. На жінці у брючному костюмі була зелена блузка, що зараз звисала лахміттям, відкриваючи чашечки блідо-зеленого бюстгальтера. Літній чоловік сильно кульгав, на кожному кроці викидаючи лікті вбік, щоб утримати рівновагу. Його кістлява ліва нога, на якій бракувало кросівки, була вкрита шаром закипілої крові. З лівої щиколотки звисали залишки спортивної шкарпетки, закаляної кров'ю та брудом. Трохи задовге сиве волосся старого на зразок каптура обрамляло обличчя, на якому застиг байдужий вираз. Обстежуючи двір і сад, жінка в брючному костюмі весь час повторювала той самий звук— «Гум! Гум!». Вона глянула на Джорджа — Пожирача Гарбузів ніби на порожнє місце, і попростувала повз нього до огірків, що ще залишилися на грядці. Біля них стала навколішки, зірвала один зі стебел і захрумтіла ним. Старий у футболці з написом «СИВА СИЛА» попрямував у кінець саду і на мить заляк там, наче робот, у якого сіла батарейка. У нього на носі були маленькі золоті окуляри— для читання, подумав Клай, — які виблискували у вранішньому світлі. На Клая він справляв враження людини, яка колись була дуже розумною, але зараз стала надзвичайно тупою. Затамувавши подих, троє людей, що скупчилися в кухні, дивилися у вікно. Погляд старого спинився на Джорджеві, який викинув шкірку гарбуза, оглянувши те, що залишилося, і продовжив снідання, знову зануривши обличчя у гарбуз. Зовсім не виявляючи до новоприбулих агресії, він наче їх не помічав. Старий пошкутильгав уперед, нахилився і потягнув на себе гарбуз розміром з футбольний м'яч. Від Джорджа його відділяло менше ніж три фути. Згадавши запеклу бійку біля станції метро, Клай затамував подих і чекав. Він відчув, як Аліса стиснула його руку. Усе сонне тепло вивітрилося з неї.— Що він збирається робити? — пошепки запитала вона. Клай тільки похитав головою. Старий спробував відкусити від гарбуза і тільки вдарився об нього носом. Цемусило б розсмішити, але ніхто не засміявся. Від удару окуляри з'їхали з перенісся, і він повернув їх на місце таким звичним жестом, що на мить Клай засумнівався, чи, бува, не він сам божевільний.— Гум! — скрикнула жінка в подертій блузці й викинула наполовину з'їденого

огірка. Помітила кілька пізніх помідорів і поповзла до них, теліпаючи волоссям передочима. Її брюки на сидниціях були сильно забруднені. Старий накинув оком на декоративну тачку. Він потягнув до неї гарбуза і, схоже, відзначив для себе, що біля неї сидить Джордж. Він з викликом здійняв голову вгору і дивився на механіка. Однією рукою, вкритою помаранчевим ошматтям, Джордж жестом показав на тачку, жестом, який Клай бачив сотні разів.— Будь ласка, — пробурмотів Том. — Хай йому грець! Старий у саду впав на коліна, й було видно, що цей рух завдав йому сильного болю. Він скривився, підвів зморшковате обличчя до неба, що потроху розвиднялося, і пробурчав щось нерозбірливе. Тоді підняв гарбуза над колесом. Кілька секунд, поки він вивчав траєкторію падіння, старечі біцепси тремтіли, а тоді він різко опустив гарбуза і розбив його. Овоч розпався на дві м'якушеві половинки. Далі події розгорталися дуже швидко: Джордж кинув свого власного майже доїденого гарбуза собі на коліна, нахилився вперед, захопив голову старого своїми великими руками в помаранчевих плямах і скрутив йому шию. Навіть крізь скло вікна було чути, як тріщать шийні хребці. Довге сиве волосся зметнулося догори. Маленькі окуляри зникли серед якихось рослин (Клай подумав, що це бур'яни). Тілом пробігла судорога, і воно затихло. Джордж кинув його на землю. Аліса закричала, і Том затулив їй рота долонею: над нею виднілися тільки вирячені від жаху очі дівчинки. А надворі Джордж підняв свіжий шматок гарбуза з грядки і безтурботно почав його їсти. Жінка у пошматованій блузці окинула територію побіжним поглядом, тоді зірвала ще один помідор і вп'ялася у нього зубами. Червоний сік стікав з підборіддя і струмився по брудній горлянці. Вони з Джорджем сиділи на грядці Тома Маккурта, підживлюючись овочами, і в пам'яті Клая чомусь сплила назва однієї з його улюблених картин— «Мирне царство» [23 «Мирне царство» — картина американського художника-примітивіста Едварда Гікса (1780—1849). Серія картин, які є варіантами «Мирного царства», ілюструє вірші одинадцятого розділу Книги пророка Ісайї.] Він не усвідомлював, що промовив це вголос, поки Том не подивився на нього похмуро і сказав:— Уже ні. 13 П'ять хвилин по тому (вони троє й досі стояли біля кухонного вікна) десть навідалі неприємно й різко задзеленчала сигналізація. Вона завивала втомлено і хрипко, наче збираючись скоро стихнути.— Що то може бути? — спитав Клай. На грядці Джордж покинув гарбузи і викопав

велику картоплину. Це змусило його переміститися ближче до жінки, але він не виявляв до неї ніякого інтересу. Принаймні поки що.— Здогадуюся, що вийшов з ладу генератор у супермаркеті «Сейфвей» у центрі, — припустив Том. — Мабуть, на такий випадок, через те, що продукти швидко псуються, він обладнаний сигналізацією з живленням від акумулятора. Але це тільки припущення. Наскільки мені відомо, є ще Перший молденський банк і Т...— Погляньте! — вигукнула Аліса. Жінка, що збиралася зірвати другий помідор, зупинилася на півдорозі, підвелася і покрокувала до східної частини Томового будинку. Коли вона проходила повз Джорджа, той встав на ноги, і Клай був упевнений, що він збирається її вбитити так само, як старого. Скривившись у очікуванні, він побачив, що Том збирається відвернути Алісу, щоб вона не дивилася. Та Джордж тільки попрямував услід за жінкою і зник за рогом будинку. Аліса розвернулася і поспішила до кухонних дверей.— Тільки не показуйся їм на очі! — тихо гукнув Том стривоженим голосом і пішов за нею.— Будь певен, — озвалася вона. Хвилюючись за усіх, Клай рушив слідом. Дверей їдальні вони дісталися саме тоді, коли жінка у забрудненому брючному костюмі та Джордж у ще більш закаляному комбінезоні промайнули за вікном їдальні. Опущені, але не закриті жалюзі розбивали їхні тіла на сегменти. Ніхто з них навіть не глянув у бік будинку. Зараз Джордж ішов позаду жінки так близько, що міг би вкусити її за потилицю. Аліса (у супроводі Тома та Клая) перейшла по коридору до маленького кабінету Тома. Тут жалюзі були закриті, проте Клай побачив дві тіні, що швидко промайнули повз них. Аліса рушила по коридору далі, прямуючи до розчинених дверей на криту веранду. Ковдра лежала наполовину на підлозі, наполовину на кушетці, як її залишив Клай. Яскраве ранкове сонце заливало ганок світлом і палахкотіло на дошках.— Алісо, обережно! — гукнув Клай. — Будь... Але вона спинилася. Вона просто дивилася. Том стояв поруч. Вони були майже одного зросту. Сторонній погляд міг би легко прийняти їх за брата й сестру. І жодне не завдало собі клопоту уникнути сторонніх поглядів.— Трясця його матері, — вилаявся Том. Його голос звучав так, наче з нього вибили дух. Аліса поряд із ним розплакалася. Це скидалося на скигління знесиленої дитини, яка так довго заливалася слізьми, що їй вже важко дихати. Дитини, що звикла до покарань. Наблизився Клай. Жінка у брючному костюмі саме

перетинала газон перед Томовимбудинком. Ззаду під стать їй в ногу крокував Джордж. Вони йшли майже як солдати на марші. Розміреність їхньої ходи була трохи порушена на узбіччі тротуару, коли Джордж перестав сидіти у неї на хвості і перемістився на лівий фланг. Салем-стрит кишіла божевільними. На перший погляд Клаю здалося, що їх тисяча чи більше. Але потім озвався його внутрішній спостерігач— холодний погляд художника, —і він збагнув, що це величезне перебільшення, спричинене здивуванням від того, що хтось взагалі був на вулиці, яку він очікував побачити порожньою, і шоком від усвідомлення того, що всі ці люди— вони. Ці обличчя-маски без виразу, безтямні очі, що дивилися на все, але нічого не бачили, брудний, закривавлений, пошматований одяг (на деяких його взагалі не було), періодичні крики, що віщують біду, і безглузді жести ні з чим не можна було сплутати. Там був чоловік, одягнений лише у сімейні труси й спортивну сорочку, що робив такі жести руками, наче постійно віддавав комусь честь; приземкувата жінка, нижня губа якої була розірвана навпіл і звисала двомашматками м'яса, оголюючи весь нижній ряд зубів; високий хлопець-підліток у джинсових шортах, що підійшов до центру Салем-стрит, тримаючи в руці річ, схожу на закривавлену монтувалку; джентльмен із Індії чи Пакистану, який пройшов повз Томів будинок, вихиляючи щелепу з боку в бік і одночасно цокаючи зубами; хлопчик— Господи, віку Джонні — який не виявляв жодних ознак болю, хоча одна його рука, немов батіг, звисала з вивихнутого плеча; гарненька молода жінка у короткій спідниці та топіку, що, певно, вгризалася зубами в закривавлений живіт ворони. Дехто стогнав, дехто вимовляв шумні звуки, що колись могли бути словами, і всі вони рухалися на схід. Клай не знав, що їх приваблює: звук сигналізації чи запах їжі,— але всі вони йшли у напрямку центру Молдена.— Господи, це ж рай для зомбі, — сказав Том. Клай не завдав собі клопоту відповісти. Люди на вулиці були не зовсім зомбовані, проте Том не так вже й далеко від істини. Якщо хтось із них подивиться сюди, побачить нас і вирішить напасти, нам кінець. Хай йому грець, у нас не буде жодного шансу на порятунок, навіть якщо ми забарикадуємось у підвалі. А щодо того, аби дістати зброю в будинку навпроти, то про це взагалі можна забути. Від самої лише думки про те, що його дружина та син, можливо, будуть змушені зустрітися з такими істотами... і, певно, що вже зустрілися... його охопив жах. Але це не

комікс, а він не герой: він безпорадний. У будинку їм трьом могло бути безпечно, але найближчим часом вийти з нього разом з Томом та Алісою, схоже, не вдасться.¹⁴— Вони як птахи, — витерши сльози з щік тильним боком рук, сказала Аліса. — Згря птахів. Клай одразу ж зрозумів, що вона має на увазі, й імпульсивно обійняв її. Вона звернула увагу на те, що вперше вразило його, коли він дивився на механіка Джорджа, який пішов за жінкою замість того, щоб убити її, як того старого. Вобох явно з'їхав дах, але рухи були такими злагодженими, наче вони уклали між собою якусь таємну угоду.— Нічого не розумію, — сказав Том.— Мабуть, ти не дивився «Марш пінгвінів» [24 «Марш пінгвінів» — фільм про імператорських пінгвінів, знятий французькими документалістами. 2006 року здобув премію «Оскар» як кращий документальний фільм.], — пояснила Аліса.— Так, — погодився Том. — Коли я хочу побачити піжона у смокінгу, то йду до французького ресторану.— Але хіба ти не помічав, як поводяться птахи, особливо навесні та восени? — запитав Клай. — Напевне, помічав. Вони обсідають одне дерево або один телефонний дріт...— Часом їх так багато, що дріт провисає, — додала Аліса. — А тоді раптом всі вони здіймаються у повітря й летять. Мій тато каже, що у них мусить бути вожак, але пан Салліван на уроках природознавства— це було ще в четвертому класі — розповідав, що вони керуються стадним інстинктом, як мурахи в одному мурашнику чи бджоли у вулику.— Згря повертає праворуч або ліворуч, усі птахи одночасно, але жоден з них не стикається з іншим, — сказав Клай. — Часом небо стає чорним від них, а од вереску здуріти можна. — Він замовк. — Принаймні у сільській місцевості, де я живу. — Він знову зробив паузу. — Томе, ти... ти впізнаєш когось із цих людей?— Кількох. Он пан Потовамі з пекарні, — відповів Том, показуючи на індійця, що совав щелепою туди-сюди і клацав зубами.— Та гарненька молода жіночка... здається, вона працює у банку. А пам'ятаєш, я тобі розповідав про Скоттоні? Мого сусіда з того боку кварталу? Клай кивнув. Дуже блідий, Том показав на жінку, вагітність якої уже впадала в око, одягнену тільки в заляпану їжею сорочку, що доходила їй лише до пупка. Світле волосся звисало на прищаві щоки, а в носі блищала сережка.— То його невістка, — сказав Том. — Джуді. Вона з усієї сили намагалася бути до мене доброю. Моє серце крається, — сухим буденним тоном додав він. Десь у напрямку центру міста струсив

повітря гучний постріл. Аліса скрикнула,але цього разу Томові не довелося затуляти їй рота: вона зробила це сама. Протеніхто з людей на вулиці все одно не озирнувся. Відлуння— Клай думав, що це був дробовик, —теж, схоже, не потурбувало їх. Вони просто йшли, не прискорюючи і не повільнюючи кроку. Клай чекав на другий постріл, але замість нього почув крик,що пролунав і стих.Їхня трійця стояла у тіні за порогом веранди і мовчки спостерігала далі. Усіперехожі прямували на схід, і хоча навряд чи можна було назвати це переміщеннястроєм, вони вочевидь дотримувалися певного порядку. На думку Клая, це найкращепроявлялося не тоді, коли він споглядав самих мобілоїдів, які часто кульгали, ачасом ледве тягнули ноги, верзли нісенітниці і робили дивні жести, а вмовчазному впорядкованому русі їхніх тіней на бруківці. Вони нагадали йомуфільм-хроніку про Другу світову війну, який він колись бачив. У ньому по небушерега за шерогою пролітали бомбардувальники. Він почав лічити мобілоїдів—нарахував двісті п'ятдесят і облишив цю спробу. Чоловіки, жінки, підлітки. Щекілька дітей віку Джонні. Значно більше дітей, ніж старих людей, хоча вінпобачив тільки кількох дітлахів молодше десяти років. Він волів не думати проте, що сталося з маленькими хлопчиками та дівчатками, про яких нікому булоподбати у той час, коли пройшов Імпульс....або з маленькими хлопчиками та дівчатками, що були з людьми, які малимобільні телефони.Клай замислився над тим, скільки дітей із застиглими поглядами — тих, що зараз проходили повз будинок, —минулого року вимагали від батьків купити їм мобілки з особливими мелодіями, якце робив Джонні.— Стадна свідомість, — мовив Том трохи згодом. — Ви справді у це вірите?— Я наче вірю, — озвалася Аліса. — Бо... ну... власного ж розуму вони не мають?— Вона має рацію, — сказав Клай.Міграція (побачивши це явище хоч раз, ніхто б уже не зміг називати його іншимсловом) стала менш численною, але не припинилася навіть за півгодини; троєчоловіків ішли в ряд—один у сорочці для гри у кеглі, другий у тому, що залишилося від костюма,третій з обличчям, нижньої половини якого не було видно, бо її вкривала кірказасохлої крові; ще двоє чоловіків і жінка рухалися, вишикувавшись у нашвидкуручстворений ряд для танцю конга; жінка середнього віку, схожа на бібліотекарку(якщо не звертати уваги на одну оголену грудь, яка просто теліпалася), пройшлау тандемі з недорозвиненим

незграбним дівчам, яке могло бути помічницею бібліотекаря. Після нетривалої паузи проходила ще дюжина, вишикувана в щось наразок квадрата, порожнього всередині: такими були бойові одиниці за часів наполеонівських воєн. А десь на віддалі Клай чув звуки, які нагадували війну,—поодинокі постріли з гвинтівки чи револьвера, а одного разу (близько, може, усусідньому Медфорді або навіть тут, у Молдені) стрекотіння великокаліберного автомата. Знову лунали крики. І хоча в більшості своїй вони були віддаленими, Клай не мав сумніву, що це були саме крики. У місті досі залишалися нормальні люди, багато людей, і дехто таки зумів дістати зброю. Тепер вони, напевно, влаштували полювання на фонерів. Однак іншим пощастило менше: вони не заховалися до сходу сонця, коли вийшли психи. Клай подумав про механіка Джорджа, який стискав голову старого своїми помаранчевими руками, різкий поворот, тріск, маленькі окуляри для читання падають у буряки і лежать там. І лежать. І лежать.— Я хочу піти до вітальні і посидіти там, — сказала Аліса. — Не хочу на них більше дивитися. І слухати. Мене нудить.— Звичайно, — відповів Клай. — Томе, а ти не хочеш?..— Ні, — сказав Том. — Ви йдіть. Я залишуся тут і трохи повартую. Думаю, хтось із нас мусить залишатися на варті, правда ж? Клай кивнув. Він теж був такої думки.— За годину чи десь так можеш мене змінити. Стоятимемо тут по черзі.— Згода. Коли вони рушили по коридору вглиб будинку (Клай однією рукою обіймав Алісу за плечі), Том гукнув:— Іще одне. Вони озирнулися.— Гадаю, сьогодні нам треба якомога краще відпочити. Звісно, якщо ми збираємося йти на північ. Клай пильно на нього подивився, щоб з'ясувати, чи Том сповна розуму. Виглядав він нормальним, але...— Ти бачив, що там коїться? — запитав він. — Чув постріли? Ті... — Він не хотів казати ті крики, поки Аліса була поруч, хоча, мабуть, було вже запізно захищати її почуття. — ...верески?— Авжеж, — відповів Том. — Але минулої ночі психів надворі не було, хіба не так? На якусь мить Клай і Аліса залякли. Тоді Аліса почала м'яко, майже беззвучно плескати у долоні. А на обличчі Клая з'явилася посмішка. Вона напружувала його м'язи і здавалася незвичною, а разом із нею прийшла надія, що завдала майже фізичного болю.— Томе, ти часом не геній? — запитав він. Том не відреагував на посмішку.— Не розраховуй на це, — сказав він. — Мої оцінки за тести завжди залишали бажати кращого.¹⁵ Без сумніву, відчуваючи себе краще — і це

добрий знак, подумав Клай, —Аліса пішла нагору, щоб покопирсатися у одязі Тома і знайти собі щось пристойне на день. Клай сидів на дивані, думаючи про Шарон та Джонні й намагаючись вгадати, куди вони могли піти і що робили. Весь час тішив себе думкою, що їм пощастило і вони знайшли одне одного. Задрімавши, він чітко побачив їх у початковій школі Кент-Понда, де працювала Шарон. Вони забарикадувалися у спортзалі з двома-трьома джуинами інших людей, їли бутерброди з їдальні та пили молоко з маленьких пакетиків. Вони...Його розбудив голос Аліси, яка кликала згори. Подивившись на наручний годинник, він побачив, що спав на дивані майже двадцять хвилин. Слина з роззявленого рота цівкою стікала на підборіддя.— Алісо? — Він підійшов до підніжжя сходів. — Усе гаразд? — Він бачив, що Том теж дивиться нагору.— Так, але ти міг би зійти сюди на секундочку?— Авжеж. — Він подивився на Тома, знизав плечима і пішов нагору. Аліса була в гостьовій кімнаті, у якій, судячи з вигляду, гостей майже ніколи не було, хоча дві подушки свідчили про те, що Том більшу частину ночі провів тут із нею, а зім'ята постільна білизна—що він навряд чи добре виспався. Вона знайшла штани захисного кольору (майже її розміру) і спортивну кофту з написом «ОЗЕРНИЙ ПАРК КЕНОБІ» спереду, підображенням американських гірок. На підлозі стояв портативний магнітофон того типу, який колись був найзаповітнішою мрією Клая та його друзів, так само, як для Крихітки Джонні межею бажань був той червоний мобільник. Клай та його друзі називали такі магнітофони стереосистемами або бумбоксами.— Я знайшла його у шафі, і батарейки, здається, ще не сіли, — сказала Аліса. — Хотіла ввімкнути і пошукати якусь радіостанцію, але потім злякалася. Він подивився на стереосистему, що стояла на підлозі з твердої деревини у гостьовій кімнаті, і йому самому стало страшно. Можливо, це рушниця, яка може вистрілити. Але він відчув непереборне бажання простягнути руку й перемкнутитумблер, що зараз показував CD, на FM. І зрозумів, що Аліса теж відчувала цей потяг, тому і покликала його. Прагнення торкнутися зарядженої рушниці нічим не відрізнялося б від цього.— Його мені подарувала сестра на день народження два роки тому, — озвався Том з порога, й обоє аж підстрибнули від несподіванки. — У липні минулого року я зарядив його батарейками і брав із собою на пляж. Коля був малим, ми всі ходили на пляж і слухали радіо, хоча такого великого приймача у

мене ніколи не було.— У мене теж, — зізнався Клай. — Але я завжди хотів такий мати.— Я брав його із собою на Гемптон-біч у Нью-Гемпширі з купою компакт-дисків ВанГалена та Мадонни, але це вже було не те. Годі й порівнювати. Відтоді я ним некористувався. Гадаю, в ефірі зараз все одно не працює жодна станція. Ви так недумаєте?— Упевнена, що деякі ще в ефірі, —заперечила Аліса. Вона весь час кусала нижню губу. Клай подумав, що коли вонане перестане, то з губи потече кров.— Ті, що їх мої друзі називають «робовісімдесятими». У них прості назви — наприклад, БОБ чи ФРЕНК, —і їхній сигнал іде з одного гігантського комп'ютера у Колорадо і транслюється зсупутника. Принаймні так кажуть мої друзі. І...— Вона лизнула те місце, яке кусала. Під шкіркою вже проступала кров. — Сигнали стільникових телефонів теж так передаються, правда ж? Через супутник.— Не знаю, — чесно зізнався Том. —Гадаю, ті, що транслюються на велику відстань... а ще трансатлантичні... і,мабуть, злий геній міг обманним шляхом подати інший супутниковий сигнал на всіці вежі надвисоких частот... ті, що передають сигнал далі...Клай знав, про які вежі йдеться, —сталеві каркаси, обліплені тарілками, наче сірими присосками. За останні десятьроків вони повиростали всюди.— Якщо ми піймаємо місцеву станцію, то, може, почуємо новини, — мовив Том. — Якісь поради щодо того, що робити, куди йти...— Так, але раптом те ж саме діється й по радіо? — спитала Аліса. — Саме це я маю на увазі. А якщо ти піймаєш те, що моя... — Вона знову облизнула губу і знову почала її кусати. —Те, що почула моя мати? І мій тато? Він теж, так, у нього був найсучаснішийтелефон з усіма наворотами— відео, автонабір, Інтернет — він обожнював цього свого франта! — Її сміх був водночас істеричним та болісним — запаморочлива комбінація. — Якщо ти піймаєш те, що почули вони? Мої та ті, що надворі? Невже ти хочеш так ризикувати?Спочатку Том мовчав. А потім — обережно, наче обґрунтовуючи ідею, — сказав:— Один із нас міг би ризикнути. Двоє інших вийшли би з кімнати і чекали, поки...— Ні, — заперечив Клай.— Будь ласка, ні, — сповненим благання голосом мовила Аліса. Сльози знову підступили їй до горла. — Я хочу, щоб ви обидва були зі мною. Ви обидва мені потрібні.Вони стояли навколо приймача і дивилися на нього. Клай упіймав себе на тому, щодумає про науково-фантастичні романи, які читав підлітком (іноді на пляжі,слухаючи по радіо не Ван Галена, а «Нірвану»). У багатьох із них наступавкінець

світу. А потім герої відбудовували його знову. Без боротьби і невдач
необходилося, але справді, вони використовували знаряддя і технології
та відроджували світ із небуття. Проте він не міг згадати жодного
роману, у якому б герої стояли гуртом у спальні й дивилися на
радіоприймач. «Рано чи пізно хтось наважиться взяти в руки знаряддя
праці чи ввімкнути радіо, — подумав він, — бо він буде змушений це
зробити». Так. Але не цього ранку. Почуваючи себе зрадником чогось
значно масштабнішого, ніж він міг осягнути своїм розумом, Клай
підняв Томову стереосистему з підлоги, запхнув її назад у шафу й
зачинив двері.¹⁶ Приблизно за годину впорядкована міграція на схід
добігала кінця. Клай стояв на варті. Аліса була в кухні: їла один із
бутербродів, які вони принесли з Бостона, — вона сказала, що треба
доїсти бутерброди, перш ніж вони візьмуться за консерви, що
зберігалися у комірчині Тома (не більшій за шафу), бо ніхто з них не
знав, коли їм ще вдасться скуштувати свіжого м'яса, — а Том спав на
дивані у вітальні. До Клая долиняло його безтурботне хрюпіння. Він
помітив кількох людей, що брели назустріч основному потоку,
спрямованому на схід, і відчув якесь порушення порядку на Салем-
стріт. Це було таке важковловиме відчуття, що мозок зафіксував
побачене на рівні інтуїції. Спочатку він відкинув його як хибне,
спричинене кількома мандрівниками — ще більш ненормальними, ніж
решта, — що замість сходу прямували на захід, а потім подивився на
їхні тіні. Чіткий зигзагоподібний профіль, який він спостерігав раніше,
почав розпадатися. А невдовзі зовсім перестав бути профілем. Дедалі
більше людей тепер прямували на захід, і деякі з них впивалися зубами
у їжу, вкрадену з продуктової крамниці (можливо, з того супермаркету
«Сейфвей», про який говорив Том). Невістка пана Скоттоні, Джуді,
несла велетенське відро шоколадного морозива, яке вже почало танути.
Увесь перед її короткої сорочки, та й вона сама від колін до сережки у
носі були у морозиві. Перемазане шоколадом обличчя робило її схожою
на пані Боунз із шоу менестрелів. Пан Потовамі, що раніше, можливо,
був запеклим вегетаріанцем, тепер змінив свої переконання: він брів по
дорозі, відкушуючи від величезного шматка сирого м'яса для
гамбургера, що не вмещався в руці. Товстун у брудному костюмі
тримав у руці щось схоже на напіврозмерзлу баранячу ногу. Коли
Джуді Скоттоні спробувала відібрати її у нього, він з усієї сили врізав їй
баранячою ногою по лобі. Вона впала, не зронивши ні звуку, як забита

теличка, прямо на живіт, у якому буладитина, і на розчавлене відро з шоколадним морозивом. Тепер божевільні дедалі частіше билися, й ці сутички супроводжувалися насильством, але це аж ніяк не можна було порівняти зі страшною люттям вчорашнього дня. Принаймні не тут. У центрі Молдена вже давно стихла сигналізація, що від самого початку звучала стомлено. Десь здалеку час від часу долинали тріск пострілів, але після тієї кулеметної черги у центрі міста жодного — поблизу. Клай уважно стежив, чи не спробують, бува, божевільні вдертися до якогось із будинків, але вони тільки зрідка заходили на газони, і не було жодного випадку переходу від проникнення на територію до пограбування будинку. Здебільшого вони бродили туди-сюди, часом намагалися відняти їжу одне в одного, іноді билися й кусалися. Троє чи четверо — однією з них була Джуді Скоттоні — мертві чи непритомні лежали на дорозі. Клай гадав, що більшість із тих, хто раніше пройшов повз Томів будинок, досі були в міському сквері і влаштували там вуличні танці чи, може, Перший річний молденський фестиваль сирого м'яса, і слава Богу. Хоча дивним було те, що їхня цілеспрямованість — інстинкт зграї — почала слабнути і зникати. Після полудня, відчувши, що вже куняє, він пішов у кухню і знайшов там Алісу, що дрімала за столом, поклавши голову на руки. Маленька кросівка, та, яку вона називала «бєбі-найкі», лежала в розслабленій руці. Коли він її розбудив, вона подивилася на нього затуманеним поглядом і притисла кросівку до грудей, наче боялася, що він спробує її забрати. Він запитав, чи не могла б вона трохи поспостерігати з коридору, не засинаючи і не висовуючись, щоб її не помітили. Вона відповіла ствердно. Клай упіймав її на слові і приніс для неї стільця. Біля дверей вітальні вона на мить затрималася. — Поглянь-но, — сказала вона. Він зазирнув через її плече і побачив кота Рафа, що спав на животі у Тома. Івесело гмикнув. Аліса сіла на стілець, досить далеко за дверима, щоб її не міг побачити той, кому заманеться глянути на будинок. — Вони більше не зграя. — Щоб визначити це, їй вистачило одного-єдиного погляду. — Що сталося? — Не знаю. — Котра зараз година? Він глянув на годинника. — Двадцять по дванадцятій. — А о котрій ми помітили, що вони збираються у зграю? — Алісо, я не знаю. — Він намагався бути терплячим з нею, але очі заплющувалися самі собою. — О пів на сьому? О сьомій? Не знаю. Яке це має значення? — Якби ми могли скласти їхній графік, то це б мало значення, хіба ні? Він

відповів, що поміркує над цим, коли виспитьсся.— Розбуди мене чи Тома за кілька годин, — сказав він. — Якщо Щось піде не так, буди одразу.— Куди вже гірше, — сказала вона м'яко. — Іди спати. Ти такий змучений. Він пішов нагору до гостьової кімнати, скинув черевики і ліг. На хвилю замислився над тим, що вона сказала: «Якби ми могли скласти їхній графік». Щось у цьому було. Шансів нема, але раптом... Залита сонцем кімната була затишною, надзвичайно затишною. Коли лежиш у такій кімнаті, то не важко забути про радіоприймач у шафі, який ти не наважився ввімкнути. Забути про те, що твоя дружина (яка живе окремо, але ти її досі кохаєш) може бути мертвою, а син... не просто коханий, а обожнюваний... міг збожеволіти, не так легко. Але, попри все, тіло завжди диктує своє, чи не так? Ця кімната наче спеціально була призначена для пообіднього сну. Щур-паніка смикнувся, але не вкусив, і Клай заснув одразу ж, як тільки заплющив очі.¹⁷ Цього разу його за плече трясла Аліса. Маленька пурпурова кросівка ходила ходоком, прив'язана до лівого зап'ястя, наче якийсь зловісний талісман. Кімната була освітлена вже по-іншому. Сонце світило в інший бік і вже хилилося до заходу. Клай повернувся на інший бік і відчував потребу відлунувати—це була надійна ознака того, що він трохи виспався. Він поспіхом сів у ліжку і здивовано, мало не злякано, побачив, що вже чверть на шосту. Він проспав понад п'ять годин. Авжеж, минула ніч була не першою, коли він погано спав. Перед тим він теж майже не склепив повік уночі. Нервував перед зустріччю з людьми з видавництва «Темна конячка». — Усе гаразд? — запитав він, беручи її за зап'ястя. — Чому ти мене не розбудила раніше? — Тому що тобі потрібно було поспати, — відповіла вона. — Том спав до другої, а я до четвертої. Відтоді ми були на варті разом. Тобі треба спуститися й подивитися на це. Це досить дивно. — Вони знову збираються у зграю? Вона кивнула. — Але цього разу все зовсім по-іншому. І це ще не все. Спускайся і побачиш сам. Він спорожнив січковий міхур і поспішив на перший поверх. Том і Аліса, обійнявши одне одного за талію, стояли на порозі дверей, що вели на веранду. Потребаховатися відпала: небо захмарилося, і Томів ганок уже огорнули тіні. До того ж на Салем-стріт залишилося всього кілька людей. Усі вони рухалися на захід, нете щоб бігом, але розміреними швидкими кроками. Проїжджою частиною вулиці пройшов гурт із чотирьох. Вони переступали через людські тіла і покинутий непотріб:

баранячу ногу, обгризену до кістки, безліч розірваних целофанових пакетів і картонних коробок, розкидані залишки фруктів та овочів. Позаду йшла група з шести чоловік, крайні—тротуаром. Вони не дивилися одне на одного, проте так злагоджено трималися разом, що, проходячи повз Томів будинок, на мить здалися однією людиною, і Клаю стало ясно, що навіть їхні руки розкачувалися в унісон. За ними, накульгуючи, крокував підліток років чотирнадцяти, нерозбірливо вигукуючи щось схоже на коров'яче мукання і намагаючись не відставати.— Вони покинули мертвих і зовсім непритомних, — сказав Том, — але допомогли двом з тих, хто ще ворушився. Клай пошукав поглядом вагітну жінку і не побачив її.— А пані Скоттоні?— Вона була однією з тих, кому вони допомогли, — відповів йому Том.— Отже, вони знову поведуться як люди.— Не варто вводити себе в оману, — заперечила Аліса. — Один із тих, кому вони намагалися допомогти, не міг іти самостійно. Після того як він кілька разів упав, чоловіку, який його піднімав, набридло бути бойскаутом, і він просто...— Убив його, — закінчив замість неї Том. — Але не руками, як той, у саду. Зубами. Перегриз йому горлянку. — Я бачила, що він збирається зробити, і відвернулася, — сказала Аліса, — але я чула. Він... завершав.— Спокійно, — сказав Клай і легенько стиснув її руку. — Не переймайся так. Тепер вулиця була майже порожньою. З'явилися ще двоє відсталих. Незважаючи на те, що вони більш-менш трималися поруч, сильне шкутильгання руйнувало унісон ухोдині.— Куди вони йдуть? — запитав Клай.— Аліса думає, що в якісь приміщення, — схвильованим голосом озвався Том. — Поки не стемніло. Може, вона має рацію.— Куди? У які приміщення? Ви бачили, щоб хоч хтось із них зайшов у будинок у цьому кварталі?— Ні, — відповіли вони хором.— Вони не всі повернулися, — сказала Аліса. — Сьогодні вранці в напрямку центру по Салем-стріт ішло набагато більше божевільних, ніж повернулося звідти. Тож багато хто лишився у центрі чи наприлеглих вулицях. Може, вони позалазили у громадські будівлі, наприклад ушкільні спорткомплекси... Шкільні спорткомплекси. Клаю не сподобалося, як це прозвучало.— Ти бачив фільм «Світанок мерців»? — запитала Аліса.— Так, — сказав Клай. — Тільки не кажи мені, що тебе пропустили на сеанс! Вона подивилася на нього як на божевільного. Чи безнадійно старого.— У однієї з моїх подруг був DVD. Якось ми залишилися в неї ночувати і дивилися цей

фільм перед сном. Це було ще у восьмому класі.— У ті часи, коли дерева були великими, а на рівнинах паслися стада буйволів, красномовно промовляв її тон. — У тому кіно всі покійники — ну, не всі, але багато з них, — повставши з мертвих, пішли у супермаркет. Том Маккерт якусь мить витріщався на неї з-за окулярів, а тоді вибухнув сміхом. Це був не просто сміх, а напади нестримного реготу, такого сильного і тривалого, що Тому довелося прихилитися до стіни, аби не впасти, а Клай подумав, що варто зачинити двері на ганок. Було невідомо, наскільки добре чують ті істоти, що бредуть зараз вулицею; єдине, що він згадав на цей момент,—божевільний оповідач у новелі Едгара По «Серце-викривач» мав надзвичайно тонкий слух.— Так і було, — грізно сказала Аліса, взявши руки в боки. Дитяча кросівка лягнула об ногу. — Просто у супермаркет. — Том зареготав ще дужче. Підігнувши коліна, він повільно сповз по стіні на підлогу коридору, аж заходячись від сміху й ляскаючи долонями себе у груди.— Вони померли... — Він ухопив ротом повітря. — ...і повернулися звідти. .. аби сходити у супермаркет. Боже праведний, а Джеррі Ф-фолвел.. [25 Джеррі Фолвел — американський телевізійний проповідник-фундаменталіст.] — У нього знову стався напад сміху. Сльози чистими струмками стікали по щоках, але він опанував себе і спромігся закінчити фразу:— А Джеррі Фолвел знає, що на небесах немає пристойного супермаркету? Клай і собі засміявся. Та й Аліса, яка, на думку Клая, розізлилася через те, що її згадку зустріли не з інтересом чи хоча б поблажливим гумором, а відвертим реготом. Але коли люди починають сміятися, важко стриматися самому. Навіть якщо розсерджена через уражене самолюбство. Коли сміх уже затихав, Клай ні сіло ні впало сказав:— Якщо рай нагадує південний штат, то я туди не хочу. Усі троє знову дружно зайшлися реготом.— Якщо вони збираються у зграї і ночують у спортзалах, церквах і супермаркетах, люди можуть обстрілювати їх із автоматів, знищуючи сотнями,— крізь сміх сказала Аліса. Першим перестав сміятися Клай. Слідом за ним затих і Том. Він подивився на неї, витираючи з охайних маленьких вусів краплини слини. Аліса кивнула. Від сміху на її щоках з'явився рум'янець, і на устах ще й досі грала посмішка. Бодай на хвилину вона з гарненької перетворилася на справжню красуню.— А може, й тисячами, якщо вони всі збираються в одному й тому самому місці.— Господи, — сказав Том, зняв окуляри і почав протирати їх. —

А ти не блазнюєш.— Це виживання, —буденним тоном сказала Аліса. Подивилася униз на кросівку, прив'язану дозап'ястя, а тоді підвела погляд на чоловіків. І знову кивнула.—Ми мусимо визначити їхній графік. З'ясувати, чи вони справді збираються у зграї коли. Чи справді збираються на нічліг і куди йдуть. Бо якщо їх можна прогнозувати...18Із Бостона їх вивів Клай, але коли всі троє за добу залишали будинок на Салем-стрит, їхнім беззаперечним лідером була п'ятнадцятирічна Аліса Максвел. Іщо більше Клай про це думав, то менше дивувався. Томові Маккурту не бракувало того, що його британські кузени називали «силою духу», але він не був лідером від природи і ніколи б не зміг ним стати. У Клая були задатки лідера, але того вечора Аліса, крім інтелекту та бажання вижити, мала над ними іншу перевагу: вона перестраждала, залишила свої втрати позаду і почала жити далі. А Клай із Томом, залишаючи будинок на Салем-стрит, зазнали нових втрат. У Клая почалася глибока депресія, що лякала його самого. Спочатку він думав, що це результат його рішення (яке справді було неминучим) залишити в будинку свого портфеля. Однак із плином нічних годин почав усвідомлювати, що це глибинний страх перед тим, що чекає на нього у Кент-Понді, якщо він до нього дістанеться. Для Тома все було простіше. Він не хотів залишати Рафа.— Відчини двері, щоб він міг вийти, — сказала Аліса — нова, жорсткіша Аліса, що з кожною хвилиною ставала дедалі рішучішою.—Майже сто відсотків гарантії, що з ним усе буде гаразд, Томе. Їжу він собі завжди знайде. Мине ще багато часу, перш ніж коти почнуть голодувати або мобілоїди почнуть асоціювати поняття їжі з котичим м'ясом.— Він здичавіє, —мовив Том, сидячи на дивані у вітальні. Елегантний і безпорадний у плащі з поясом і фетровому капелюсі Рафер зі змученим виглядом муркотів у нього на колінах.— Така їхня доля, — втрутився Клай. — Подумай про всіх собак, маленьких і великих, яких чекає така гірка доля — безглуздо здохнути.— Він так давно у мене живе. Я взяв його ще кошеням. — Том звів очі, і Клай побачив, що він ось-ось розплачеться. —А ще він приносить мені удачу. Це мій талісман. Він рятував мені життя, пам'ятаєте?— Тепер ми твій талісман, —сказав йому Клай. Він не хотів зазначати, що сам теж одного разу, імовірно шевського, рятував Томові життя, але це було правдою.— Так, Алісо?— Угу, —підтвердила вона. Том знайшов для неї пончо, а на спину вона наділа рюкзак, хоча у ньому не було нічого,

крім батарейок для ліхтарика... і (у цьому Клайнавіть тіні сумніву не мав) того страхітливого черевичка, якого принаймнібільше не було видно на її зап'ясті. У Клаєвому рюкзаку теж були батарейки йгасова лампа на додачу. Аліса запропонувала більше нічого з собою не брати.«Навіщо нести те, що можна підібрати по дорозі»,— сказала вона. — Ми три мушкетери, Томе, —один за всіх і всі за одного. Тепер ходімо до будинку Нікльбів і пошукаємо собімушкети.— Нікерсонів. — Він досі гладив кота.Їй вистачило розуму — і, мабуть, співчуття, — аби не ляпнути Щось на зразок «Яка різниця», але Клай бачив, що їй скоро увірветься терпець.— Томе, — сказав він. — Треба йти.— Так, мабуть. —Том почав спускати кота на землю, а тоді підхопив його і міцно поцілував уголову між вух. Раф стерпів це, лише трохи звузивши очі. Том поклав його надиван і підвівся.— Біля плити в кухні подвійна порція, малий, — сказав він. —Плюс велика миска молока, я туди вилив залишки розбавлених вершків, щоб булобільше. Задні двері відчинені. Намагайся не забути, де твій дім, і, може... ну,може, ще побачимося.Кіт зістрибнув на підлогу і, високо задравши хвоста, попрямував до кухні.Вірний своїй котячій породі, він навіть не озирнувся.Портфель Клая, погнутий, з горизонтальною складкою, що розходилася в обидвабоки від того місця посередині, куди влучив ніж, стояв біля стіни вітальні.Клай поглянув, проходячи повз нього, пересилив себе і не доторкнувся. У ту жмить він подумав про тих людей усередині, з якими він так довго жив у своїймаленькій студії й у значно ширших (чи йому так подобалося собі лестити)просторах своєї уяви: Чарівника Флака, Соню Джинна, Джека Флеша-стрибунця,Отруйну Саллі. І звісно, Темного Мандрівника. Два дні тому він думав, що,можливо, вони стануть зірками. Тепер у них є наскрізна дірка і кіт ТомаМаккурта за компанію.Він подумав про те, як Соня Джинн їде з міста на Роббі Робо-Каюсі й каже: «Б-бувайте, хлопці!М-м-мо', я к-колись п-повернуся!»— Бувайте, хлопці, —сказав він уголос з ледь помітним відтінком сором'язливості. Врешті-решт, це жкінець світу. Не надто вдале прощання, але за браком кращого... і, як сказав биСоня Джин,це к-краще, н-ніж у око к-кочергою.За Алісою та Томом Клай вийшов на ганок, у тихий шелест осіннього дощу. 19 На голові у Тома був фетровий капелюх, Аліса натягла каптур пончо, а для КлаяТом знайшов кепку «Ред Сокс», яка мусила трохи вберегти його голову віддрібного дощу, принаймні якщо він не почне накрапати

сильніше. А якщо припустить... то з екіпіровкою проблем не буде, як зазначила Аліса. Неодмінно знайдеться й одяг на погану погоду. З ганку, який трохи піднімався над вулицею, вони бачили приблизно два квартали Салем-стрит. Слабке освітлення не дозволяло роздивитися вулицю краще, але на вигляд вона була геть порожня, за винятком кількох трупів і сміття, що залишили після себе божевільні. Кожен із трійці мав ножа, засадженого у піхви, які зробив їм Клай. Якщо Том не помилявся щодо Нікерсонів, то невдовзі вони будуть озброєні краще. Клай дуже на це сподівався. Можливо, доведеться знову скористатися різницьким ножом із «Душікухні», але він не був упевнений, що зможе холоднокрівно ним орудувати. У лівій руці Аліса тримала ліхтарик. Вона подивилася, щоб переконатися, чи у Тома він теж є, і кивнула.— Добре. Ти нас відведеш до будинку Нікерсонів, правда?— Правда, — відповів Том.— І якщо на шляху туди нам хтось трапиться, ми одразу ж зупинимось і посвіtimo наних своїми ліхтариками.— Вона з деяким страхом подивилася на Тома, а потім перевела погляд на Клая. Вони вже через це пройшли раніше. Клай гадав, що, напевне, такий самий страх охоплював її перед важливими іспитами... а цей, ясна річ, був дуже важливим.— Точно, — сказав Том. — Ми скажемо: «Нас звати Том, Клай і Аліса. Ми нормальні. А як ваші імена?»— Якщо у них так само, як і в нас, будуть ліхтарики, ми майже напевно можемо припустити...— почав Клай.— Ми не будемо нічого припускати, — нетерпляче і роздратовано обірвала його Аліса.— Мій тато каже, припускати означає пошитися в дурні. Розумієш, пошитися вдурні...— Розумію, — кивнув Клай. Аліса потерла очі, і Клай не знав, що вона втирає: дощ чи сльози. Він одразу ж із болем подумав: а що, як Джонні десь там теж за ним зараз плаче. Сподівався, що плаче. Він плекав надію, що його син досі здатний плакати. І згадувати.— Якщо вони зможуть відповісти, назвати свої імена, то з ними все гаразд, і, можливо, вони безпечні,— сказала Аліса.— Правда ж?— Правда, — запевнив її Клай.— Еге, — трохи не уважно погодився Том. Він дивився на вулицю, де не видно було ні людей, ні променів від ліхтариків, поблизу чи на віддалі. Десь далеко пролунали постріли. Вони звучали як феєрверки. У повітрі смерділо горілим і вугіллям—цей запах тримався увесь день. Клай подумав, що зараз вони його відчують краще, бо тепер повітря просякнула волога. Йому було цікаво, скільки ще часу мине, перш ніж огидний запах від трупів,

що розкладаються, перетворить задуху, яка висить над великим Бостоном, на сморід. І він вирішив, що це залежало від того, наскільки теплими будуть дні, які чекають на них попереду.— Якщо зустрінемо нормальних людей і вони запитають, що ми робимо чи куди йдемо, не забувайте про легенду, яку ми вигадали,— сказала Аліса.— Ми шукаємо тих, хто вижив, — озвався Том.— Так. Бо вони наші друзі і сусіди. Усі люди, яких ми зустрінемо, просто проходять повз нас. Вони не захочуть спинитися надовго. Пізніше ми, можливо, приєднаємось до інших нормальних, бо гуртом безпечніше, але зараз... — Зараз нам би дістатися до зброї, — обірвав її Клай. — Якщо є до чого діставатися. Ходімо, Алісо, зробимо це. Вона занепокоєно глянула на нього.— У чому річ? Я щось пропустила? Не приховуй, знаю, що я лише дитина.— Нічого страшного, люба, — терпляче (так терпляче, наскільки це взагалі було можливо з напруженими, як струни гітари, нервами) пояснив Клай.— Я просто хочу підстрахуватися. І взагалі я не думаю, що ми когось зустрінемо. Гадаю, ще занадто рано для цього.— Сподіваюся, ти маєш рацію, — сказала вона. — У мене зачіски ніякої і ніготь зламався. Якусь мить вони мовчки дивилися на неї, а тоді розсміялися. Це розрядило атмосферу, і їм стало легше спілкуватися до самого кінця.²⁰— Ні, — сказала Аліса. Вона видала такий звук, наче її от-от знудить. — Ні. Ні, я не можу. — Гучніший блювотний позив. А тоді: — Зараз мене знудить. Вибачте. Вона прожогом вискочила з кола світла газової лампи у темряву вітальні Нікерсонів, яку поєднувала з кухнею широка арка. Клай почув приглушений удар обкилим, коли вона впала на коліна, а потім ще позиви до блювоти. Пауза, судорожний вдих, і вона виблювала. Він відчув мало не полегшення.— О Господи.— Том зробив глибокий судомний вдих і цього разу заговорив, переривчастовидихаючи, майже стогнучи.— О Гоооооосподи.— Томе, — сказав Клай. Він бачив, що чоловічок непевно стоїть на ногах, і зрозумів, що той ось-ось зомліє. Чом би й ні? Адже ці закривавлені останки були його сусідами.— Томе! — Він зробив крок і став між Томом та двома трупами на підлозі кухні, між Томом і тим місцем, яке сильніше всього було забризкане кров'ю, що у безжальному білому світлі газової лампи здавалася чорною, як туш. Вільною рукою він поляскав Тома по щоці.— Не зомлій! — Побачивши, що Том вже краще тримається на ногах, він трохи стихив голос. — Іди до кімнати і подбай про Алісу. А я займуся кухнею.— Навіщо тобі туди йти? —

спитав Том. — То Бет Нікерсон, її мізки... її м-мізки по всій... — Він ковтнув слину. Почулося голосне прицмокування, що йшло з його горла. — Обличчя майже не залишилося, але я впізнаю синій джемпер у білі сніжинки. А тамна підлозі, біля столу, посередині лежить Гайді. Їхня дочка. Я впізнав її, навіть із... — Він похитав головою, наче для того, щоб у ній прояснилося, і повторив: — Навіщо тобі туди йти? — Я бачу те, по що ми прийшли, це точно, — відповів Клай. Його самого вразило спокійне звучання власного голосу. — У кухні? Том спробував оминути його поглядом, і Клай перемістився, щоб перекрити йому огляд. — Повір мені. Іди подивись, як там Аліса. Якщо вона буде в змозі, ви вдвох можете пошукати іншу зброю. Якщо знайдете те, що нам потрібно, гукайте. І будьте обережні, бо пан Нікерсон теж може бути десь тут. Тобто ми могли б припустити, що він був на роботі, коли це все почалося, але, як каже Алісин батько... — Припускати означає пошитися в дурні, — продовжив Том. Він спромігся на вимучену посмішку. — Ясно. — Обернувся, ніби збираючись вже йти, й одразу ж повернувся назад. — Мені байдуже, куди ми підемо, Клаю, але я не хочу залишатися тут довше, ніж це потрібно. Не те щоб я дуже любив Арні та Бет Нікерсонів, але вони були моїм сусідами. І ставилися до мене в сто разів краще, ніж той ідіот Скоттоні з іншого боку кварталу. — Розумію. Том увімкнув ліхтарика і пішов до вітальні Нікерсонів. Клай почув, як він щось бурмоче до Аліси, втішаючи її. Крадучись, Клай зайшов у кухню, високо тримаючи гасову лампу і обходячи калюжі крові на підлозі з твердої деревини. Вона вже висохла, але він однаково не хотів ступати у неї черевиками без потреби. Дівчинка, що лежала на спині біля столу посеред кухні, була високою, але її кіски і незграбна будова тіла вказували у ній дитину, на два-три роки меншу за Алісу. Шия була вивернута під неприродним кутом, наче пародія на знак питання, а мертві очі викотилися з орбіт. Уся ліва половина світлого волосся солом'яного кольору — з того боку, куди завдали смертельного удару, — тепер була такого ж темно-бордового кольору, як і плями на підлозі. Біля столу, де гарні шафки вишневого дерева утворювали кут, напівлежала її мати. Її руки від борошна були білими, як у привида, покусані закривавлені ноги — непристойно розставлені. Колись, перед тим як почати роботу над коміксом, що виходив обмеженим накладом і називався «Битва у пеклі», Клай відкопав у Інтернеті посмертні фотографії людей, котрі загинули від пострілу.

Він думав знайти у них щось таке, що можна було б використати для роботи. Проте користі з них не було. Рани від пострілів висловлювалися власною жахливою пустопорожньою мовою, і зараз він почув її знову. У голові Бет Нікерсон від лівого ока і досамої маківки місивом хрящів та мозку з'явився кривавий провал. Її праве око підкотилося до верхньої лінії очниці, так, наче вона померла, намагаючись зазірнути у власну голову. Волосся з потилиці і добряча частина мізків кіркою викривали шафку вишневого дерева, до якої вона прихилилася у момент смерті. Навколо неї дзижчало кілька мух. Клая почало нудити. Він відвернувся і прикрив рота рукою. Зробив зусилля, щоб опанувати себе. У сусідній кімнаті перестала блювати Аліса — йому було чутно, як вони з Томом розмовляють, помалу заглиблюючись у будинок, — і він не хотів, щоб у неї знову все повторилося. «Вважай, що це манекени, кіношна бутафорія», — наказав він собі, знаючи, що ніколи не зможе так думати. Натомість, повернувши голову, він зупинився поглядом на інших речах, що лежали на підлозі. Це допомогло. Пістолет він уже бачив. Кухня була просторою, і пістолет валявся на протилежному боці, між холодильником і однією з шафок, звідки стирчало його дуло. Коли він побачив мертвих жінку та дівчинку, у нього одразу виникло бажання відвести очі. Те, що погляд натрапив на дуло пістолета, було чистою випадковістю. Але, можливо, я б і так зрозумів, що десь мусить лежати пістолет. Він навіть побачив, звідки його зняли: з прикріпленого до стіни гачка між вмонтованим телевізором і відкривачкою для консервів стандартного розміру. «Вони схибнуті на електронних новинках не менше, ніж на зброї», — казав Том, і пістолет на стіні кухні тільки й чекає команди стрибнути в руку... і якщо це не найкраще, що є у двох світах, то що ж тоді найкраще? — Клаю! — Це був голос Аліси, і йшов він десь із глибини будинку. — Що? Після цього донісся тупіт ніг по сходах, а тоді озвалася з вітальні Аліса. — Том наказав повідомити тобі, якщо ми знайдемо щось зі зброї. Щойно ми знайшли. Нагорі у комірчині з десятком пушок. Там і рушниця, і пістолети. Вони у шафі, наякій наклейка охоронної фірми, тож нас, мабуть, заарештують... жартую. Тийдеш? — Одну хвилину, люба. Не заходь сюди. — Не хвилюйся. Краще сам іди звідти, щоб тебе не знудило. Але його вже не нудило, анітрішечки. На закривавленій дерев'яній підлозі кухні Нікерсонів лежало ще два предмети. Одним із них виявилася

качалка, і це булологічно. На столі, що, ніби острів, здіймався посеред кухні, стояли форма дляпирога, миска для замішування тіста і яскрава жовта коробка із написом БОРОШНО.Іншим предметом із тих, що знаходилися на підлозі (цей лежав неподалік від рукиГайді Нікерсон), був мобільний телефон, який міг сподобатися тільки підлітку,синій із великими помаранчевими маргаритками, зображеними на перевіднихкартинках, якими був обклеєний увесь корпус.Клай уявив, що відбулося, хоча йому цього й не дуже хотілося. Бет Нікерсонготує пиріг. Чи відомо їй, що у великому Бостоні, в Америці, може, у ціломусвіті почалося щось жахливе? Це показують по телебаченню? Навіть якщо так,телебачення не надсилало їй психограми, Клай був у цьому впевнений.А її дочка отримала психограму. О, так. І Гайді напала на свою матір. Чиспробувала Бет Нікерсон урезонити свою дочку, перш ніж звалила на підлогуударом качалки, чи просто одразу вдарила? Не від ненависті, а від страху йболю? Хай там як, цього виявилось не досить. І ще на Бет не було штанів. На нійбув джемпер, а ноги залишалися голими.Клай обсмикнув низ джемпера мертвої жінки. Зробив це обережно, прикриваючипросту домашню білизну, яку вона перед смертю обгидила.Гайді, якій, напевно, було не більше чотирнадцяти років, а може, лишедванадцять, мабуть, гарчала тією дикою абсурдною мовою, яку вони, схоже,вивчили відразу ж по тому, як прийняли повну дозу глуздоз'їздину зі своїхтелефонів, вигукуючи «рест, ііла і казаллах-МОЖУ» або щось таке. Перший ударкачалки збив її з ніг, але не послав у нокаут, і божевільна дівчина почалагризти матір за ноги. І не маленькими покусуваннями, а глибокими жорстокимиукусами—у деяких місцях до самої кістки. Клай бачив не тільки відбитки зубів, але ледьпомітні сліди, наче татуювання, які, мабуть, залишилися від брекетів Гайді. ТожБет Нікерсон—можливо, кричачи, без сумніву, агонізуючи і майже напевно не розуміючи, що вонаробить,—вдарила ще раз, цього разу набагато сильніше. Клай мало не чув приглушенийхрускіт, з яким зламалася шия дівчинки. Улюблена донька, мертва, на підлозінадсучасної кухні, з брекетами на зубах і надсучасним телефоном біляпростягнутої руки.Чи задумалася її мати хоч на мить, перш ніж зняти пістолет зі стінного гачкаміж телевизором і відкривачкою для консервів, де він висів хтозна скільки часу,чекаючи нагоди, коли до цієї чистої, добре освітленої кухні вдереться

грабіжникчи гвалтівник? Клай вважав, що ні. На його думку, паузи не було, вона хотіла наздогнати душу своєї дочки, яка вже відлітала, поки пояснення причини її вчинку ще не зірвалося з вуст. Клай підійшов до пістолета і підняв його. Від такого фаната модних наворотів, як Арні Нікерсон, він очікував чогось автоматичного— можливо, навіть із лазерним прицілом— але це був усього лише старий кольт 45-го калібру. Але він зрозумів, що це Малосенс. Може, з таким пістолетом його дружина почувалася якось впевненіше. Нетреба робити дурниць, перевіряючи, чи є у ньому набої на випадок, якщо знадобиться (чи гаяти час, видобуваючи магазин з-за лопаточок та коробок зі спеціями), а тоді відкривати і знову закривати його, аби переконатися, що убарабані є патрон. Ні, з цим старим пройдисвітом все простіше: треба лише відкрити барабан, що Клай і зробив з легкістю. Він намалював тисячу різних варіантів цього самого пістолета для Темного Мандрівника. Як і очікувалося, тільки одне з відділень було порожнім. Він витрусив один з патронів, напередзнаючи, що побачить. Пістолет Бет Нікерсон був заряджений суворо забороненим законом кулями— убивцями поліцейських. Розривними. Не дивно, що їй знесло півголови. Дивно було, що у неї взагалі залишилася голова. Він подивився на останки тіла жінки, що сиділа в кутку, спершись на шафку, і заплакав.— Клаю? — Том йшов сходами з підвалу. — Слухай, у Арні було все! Там автомати, за які — б'юся об заклад — його спокійно могли засадити у волполську тюрюгу... Клаю? З тобою все гаразд?— Уже йду, — сказав Клай, витираючи очі. Він поставив револьвер на запобіжник і запхнув його за пояс. Тоді дістав ножа і, не виймаючи його з саморобних піхов, поклав настіл Бет Нікерсон. Це виглядало так, ніби вони здійснюють обмін.— Дай мені ще дві хвилини.— Йоу. Клай почув, як Том, важко ступаючи, пішов назад до підпільної зброярні Арні Нікерсона, і посміхнувся крізь сльози, що й досі текли по щоках. Це слід було запам'ятати: варто лише впустити маленького симпатичного чоловічка з Молдена до кімнати, заваленої зброєю, і дати йому погратися, як він почне говорити «йоу», просто як Сильвестр Сталлоне. Клай почав обшукувати шухляди. У третій знайшов важку червону коробку з написом ЗАХИСНИК АМЕРИКИ 45 КАЛІБР ЗАХИСНИК АМЕРИКИ 50 ПАТРОНІВ, сховану під кухонними рушниками. Він поклав коробку в кишеню і пішов до Тома й Аліси. Тепер йому хотілося вибратися звідси якнайшвидше. Але

щепід питанням, чи зуміє він переконати їх піти, не прихопивши з собою всюколекцію Арні Нікерсона.Пройшовши під аркою до середини, він спинився і озирнувся, високо тримаючилampu, щоб подивитися на трупи. Обсмикування джемпера жінки не надто допомогло.Вони все одно залишалися трупами з ранами, оголеними, як Ной, коли синнасмівся з нього. Він міг би знайти щось і прикрити їх, але якщо він почненакривати трупи, то хто буде останнім? Хто? Шарон? Його син?— Боже збав, —прошепотів він, сумніваючись, проте, що Господь вбереже його тільки тому, щовін про це попросив. Він опустив lampu і пішов услід за променем, який стрибавсходами униз, до Тома й Аліси.²¹На обох були ремені з великокаліберними — цього разу автоматичними —пістолетами у кобурах. Том перекинув через плече патронташ із боеприпасами.Клай не знав, сміятися йому чи знову плакати. У душі він відчував потребу всеробити одночасно. Звісно, якби він так вчинив, вони б подумали, що у ньогоістерика. І, звісно, мали б рацію.Плазмовий телевізор, встановлений тут, унизу, на стіні, був великим — дуже великим —братом того, що висів у кухні. До іншого, трохи меншого, телевізора булаприєднана універсальна ігрова приставка, яку Клай за інших обставин не обійшовби своєю увагою. Може, погрався б. Наче для рівноваги в кутку, поряд зістоліком для пінг-понгу, стояв старомодний музичний автомат «Сіберг», темний імертвий без усіх своїх фантастичних кольорів. І, звичайно, тут були дві шафкидля зброї, замкнені, але з розбитими скляними передніми панелями.— На них були клямки, але в гаражі він тримав ящик з інструментами, — сказав Том. — Аліса зірвала їх гайковим ключем.— Раз плюнути, — скромно мовила Аліса. —А ось це було у гаражі за ящиком з інструментами, замотане у шматок ковдри. Цете, що я думаю?—Обережно тримаючи за приклад, вона підняла зброю зі столика для пінг-понгу іпередала Клаєві.— Хай йому грець, — сказав він. — Це ж... — Він скоса подивився на гравіювання над спусковою скобою. — Думаю, це російський.— Я у цьому впевнений, — озвався Том. — Гадаєш, це Калашников?— Читаєш думки. А набої до нього є? Тобто чи є коробки, написи на яких збігаютьсяз тим, що на автоматі?— Півдюжини. Важких коробок. Це ж автомат, правда?— Мабуть, можна його й так назвати. — Клай зсунув важіль. — Упевнений, що одне з цих положень — для одиночних пострілів, а інше — для черги.— Скільки пострілів він робить за

хвилину? — спитала Аліса.— Не знаю, — відповів Клай, — але маю гадку, що рахунок іде на постріли за секунду.— Ого. — Її очі стали круглими. — А ти можеш розібратися, як із нього стріляти?— Алісо, я навіть не сумніваюся, що стріляти з них вчать шістнадцятилітніх фермерських хлопчаків. Так, я спробую. Може, доведеться зіпсувати коробку патронів, але я розберуся.«Господи, будь ласка, зроби так, щоб він не вибухнув у моїх руках», — подумки благав він.— А закон у Массачусетсі дозволяє такі штуки? — запитала Аліса.— Тепер дозволяє, Алісо, — сказав Том без тіні посмішки. — Час іти.— Так, — кивнула вона, а тоді, можливо, почувуючись не надто зручно від того, що сама приймає рішення, подивилася на Клая.— Так, — підтвердив він. — На північ.— Я згодна, — сказала Аліса.— Чудово, — додав Том. — На північ. Зробімо це.

АКАДЕМІЯ
ГЕЙТЕНА1

Дощовий світанок наступного дня застав Клая, Алісу і Тома в коморі біля покинутої конферми у Норт-Редінгу. Вони спостерігали з дверей, як почали з'являтися перші групи божевільних, що прямували зграєю на південний захід у напрямку Вілмінгтона, пересуваючись трасою-62. Їхній одяг виглядав однакововологим і пошарпаним. Деякі були без взуття. Опівдні їх уже не було. Десь очетвертій, коли сонце пробилось крізь хмари, спустивши на землю свої довгі промені-спиці, вони натовпом почали повертатися назад— туди, звідки прийшли вранці. Багато хто жував на ходу. Дехто допомагав тим, що ледве переступали ногами. Може, вбивства сьогодні й мали місце, але Клай, Том і Аліса цього не бачили. Мабуть, із півдужини психів тягнули за собою великі предмети, які видалися Класі знайомими,— один із них Аліса знайшла у гостьовій спальні Тома. Тоді всі троє стояли навколо нього, боячись увімкнути.— Клаю? — озвалася Аліса. — Чому дехто з них несе стереосистеми?— Не знаю, — відповів він.— Мені це не до вподоби, — сказав Том. — Мені не подобається поведінка натовпу, не подобається, що вони допомагають одне одному, і мені зовсім не подобається бачити їх із цими великими портативними аудіосистемами.— Таких лише кілька... — почав Клай.— Подивись-но на ту, он там, — перебив його Том, показуючи на жінку середнього віку, яка шкандибала трасою-62, притискаючи до грудей магнітолу завбільшки з пуфик для вітальні. Вона обіймала її, наче малу дитину, яку зморив сон. Шнур живлення, Що мусив зберігатися у маленькому відділенні з тильного

боку стереосистеми, розмотався і тягнувся зажінкою по дорозі.—Чи ти бачив, щоби хтось із них ніс лампи чи тостери, правда? А що, як вони запрограмовані налаштувати радіоприймачі з живленням від батарей, увімкнути їхі почати трансляцію тієї чортівні: звуку, імпульсу чи повідомлення, що діє напідсвідомість, хай-там-що-воно-є? Що, як вони хочуть добратися до тих, хто вислизнув першого разу? Вони. Завжди популярне параноїдальне вони. Аліса дістала звідкись свою маленьку кросівку і стискала її в руці, але коли заговорила, то голос звучав досить спокійно.— Не думаю, що ти вгадав, — сказала вона.— Чому ні? — здивувався Том. Вона похитала головою.— Не можу сказати. Просто таке відчуття: щось не так.— Жіноча інтуїція? — Він посміхався, але не глузливо.— Усе може бути, — відповіла вона, — але, як на мене, то очевидно одне.— Що саме, Алісо? — запитав Клай. Він трохи уявляв, що вона хоче сказати, і мав рацію.— Вони стають розумнішими. Не самі по собі, а тому, що мислять разом. Може, цезвучить дико, але, по-моєму, це більше схоже на правду, ніж те, що вони роблять великі запаси радіоприймачів на батарейках, аби пошкодити наші мізки і перетворити нашу країну на божевільню.— Телепатичне групове мислення, — сказав Том і почав думати-гадати. Аліса спостерігала за ним. Клай, вже остаточно вирішивши, що вона має рацію, визирав з дверей комори і спостерігав за заходом сонця. Він думав про те, що їм не завадило б зупинитися десь і взяти атлас доріг. Том кивав головою.— Чом би й ні? Врешті-решт, можливо, саме цим і спричинене збирання у зграї: телепатичним груповим мисленням.— Ти справді так думаєш чи просто хочеш, щоб я...— Авжеж, — перебив він. Простягнувши руку, він торкнувся її руки, що зараз швидко стискала маленьку кросівку.— Справді-справді. Може, облишиш цю штуку? У відповідь вона ментально ніяково посміхнулася. Побачивши це, Клай знову подумав, яка вона вродлива, по-справжньому вродлива. І так близько до зриву.— Сіно наче м'яке, а я втомилася. Зараз ляжу і довго-довго буду рохкати.— Відірвись на повну, — сказав Клай.² Клаєві наснилося, що вони з Шарон та Крихіткою Джонні влаштували пікнік назадньому дворі свого будиночка у Кент-Понді. Шарон розстелила на траві ковдру на вахо. Вони ласували бутербродами та чаєм із льодом. Раптом надворі потемніло. Шарон показала на щось за плечем Клая і сказала: «Дивись! Телепати!» Але коли він обернувся, то побачив тільки зграю ворон, і

одна була така велика, щоповністю заступила собою сонце. Потім почулися дзвоники. Музика була схожа напісню з «Вулиці Сезам», яка грала у фургоні Містера Софті, але він знав, що це мелодія дзвінка, іперелякався уві сні. Він повернувся, а Крихітки Джонні немає. Коли він запитаву Шарон, де він,— нажаханий, уже знаючи відповідь, — вона сказала, що Джонні поліз під ковдру, щоб відповісти на дзвінок помобільному. Під ковдрою вгадувалося щось опукле. Клай пірнув туди, у п'янийсолодкий запах сіна, кричачи, щоб Джонні не натискав на кнопку виклику, невідповідав. Він простягнув руки, але замість сина намацав тільки холоднийскляний шар: прес-пап'є, яке він купив у «Маленьких скарбах», із сіримсерпанком пуху кульбаби, захованим глибоко усередині і мерехтливим, ніби імла вкишені.Клай прокинувся від того, що Том трусив його за плече. Вже по дев'ятій, сказавТом, місяць зійшов високо, і якщо вони хочуть Ще трохи пройти, то требавирушати. Клай ще ніколи так не радів від того, що прокинувся. Взагалі, віннадавав перевагу снам про палатку для гри в бінго.Аліса дивилася на нього якимось дивно.— Що? — запитав Клай, перевіряючи, чи поставлений автомат на запобіжник, — поступово це ставало його другою натурою.— Ти розмовляв уві сні. Казав: «Не відповідай, не відповідай».— Нікому не слід було відповідати, — сказав Клай. — Нам усім було б від цього краще.— Ох, а хто ж втримається, щоб не відповісти, коли дзвонить телефон? — запитав Том. — І ти у грі.— Так казав довбаний Заратустра, — промовив Клай. Аліса сміялася до сліз.З У супроводі місяця, який то викочувався з-за хмар, то зачочувався, — як ілюстрація до роману маленького хлопчика про піратів і сховані скарби,подумав Клай—вони залишили конеферму позаду і продовжили свій похід на північ. Тієї ночівони почали зустрічати подібних до себе людей.Бо тепер наш час — ніч, подумав Клай, перекладаючи автомат з однієї руки в другу. З повним магазиномвін був у біса важким.Мобілоїдам належить день; пора, коли з'являються зорі, наша. Ми мов вампіри.Вигнанці дня. Зблизька ми впізнаємо одне одного, бо ще вміємо розмовляти; вартовідійти трохи далі— і ми напевне можемо відрізнити своїх за рюкзаками на спинах і зброєю, яку всечастіше бачимо в руках у людей; але здалеку єдине, що надає певності, — це хисткий промінь ліхтарика. Три дні тому ми не тільки царювали на землі — ми несли у собі провину за те, що вижили і витіснили всі інші види на шляху донірвани погодинних новин на

кабельному телебаченні та попкорну з мікрохвильовки. Тепер ми Люди з Ліхтариками. Він подивився на Тома. — Куди вони зникають? Куди йдуть психи після заходу сонця? Том поглянув на нього. — На Північний полюс. Усі ельфи вимерли від оленячого сказу, а ці хлопці і дівчата там допомагають, поки не з'явиться новий виводок. — Господи, — сказав Клай, — невже сьогодні ввечері хтось встав не на ту ногу? Але Том не посміхнувся. — Я думаю про свого кота, — сказав він. — Чи з ним усе гаразд. Не сумніваюся, що ти вважаєш це дурістю. — Ні, — відповів йому Клай, хоча, маючи сина і дружину, за яких хвилювався, й справді трохи так вважав.⁴ У книжковій крамниці глухого містечка Балардвейл їм вдалося розжитися атласом доріг. Зараз вони прямували на північ і дуже тішилися з того, що вирішили триматися більш-менш пасторального клину, який утворювали траси 93 та 95. Інші подорожні, яких вони зустріли, — основна їх маса рухалася на захід, віддаляючись від траси-95, — розповіли їм про жахливі транспортні «пробки» та страшенні звалища розбитих машин. Один із небагатьох подорожніх, що йшли на схід, сказав, що біля виїзду з траси-93 у Вейкфілді розбилася автоцистерна. Виникла пожежа, спричинивши низку вибухів на милю: згоріли дощенту всі машини, що їхали на північ. Сморід, сказав він, стояв такий, «наче у пеклі рибу смажать». Втомлено бредучи околицями Ендоваера, вони зустріли інших Людей з Ліхтариками, які вперто поширювали чутки, що тепер передавалися з уст в уста майже як факт: кордон Нью-Гемпширу закритий. Поліція штату Нью-Гемпшир та її помічники спочатку стріляли, а потім ставили питання. Їм було однаково, божевільний ти чи здоровий. — Це просто новий варіант довбаного девізу, який вічно був на їхніх клятих жетонах, — сказав літній чоловік зі злобним обличчям, що якийсь час ішов з ними разом. Поверх дорогого пальта на спині у нього був маленький рюкзак, а в руках — довгий ліхтарик. Із кишені пальта стирчала рукоятка пістолета. — Якщо ви мешканці Нью-Гемпширу, живіть спокійно. Якщо ви хочете прийти до Нью-Гемпширу, то можете здохнути на фіг. — У це якось... просто важко повірити, — сказала Аліса. — Вірте у що хочете, дівчино, — відповів їхній тимчасовий супутник. — Я зустрічав кількох людей, що, як і ви, намагалися пробратися на північ, але вони швиденько повернули на південь, коли побачили, як кількох чоловік застрелили, коли ті намагалися перейти кордон Нью-Гемпширу

на північ від Данстейбла.— Коли? — запитав Клай.— Минулої ночі. Маючи у своєму арсеналі ще кілька питань, Клай натомість прикусив язика. У Ендовері чоловік із сердитим обличчям та основна частина людей, які були їхніми попутниками на забитій машинами (але відкритій для проходу) дорозі, повернула на трасу-133, у напрямку Довела і західних пунктів. Клай, Том і Аліса залишилися на головній вулиці Ендовера,—порожній, за винятком кількох мародерів, що водили ліхтариками. Їм треба було приймати якесь рішення.— Ти віриш у це? — запитав Клай у Аліси.— Ні, — сказала вона і подивилася на Тома. Том похитав головою.— Я теж. Як на мене, то в розповіді того хлопця було щось від алігаторів з каналізації. Аліса кивала головою.— Новини більше не передаються так швидко. Без телефонів це неможливо.— Еге ж, — підтвердив Том. — Це якийсь міський міф наступного покоління. Але ж ми говоримо про те, що один мій друг любить називати Нью-Хом'яком. Саме тому я думаю, що нам слід перейти кордон у якомога непомітнішому місці.— Схоже на план, — сказала Аліса, і після цього вони знову рушили, користуючись тротуаром, покинули в місті і поки він був під ногами.⁵ На околицях Ендовера із розбитої вітрини супермаркету «Ай-Джі-Ей» вийшов чоловік із парою ліхтариків, прив'язаних на кшталт зброї—біля скроні по обидва боки. Він привітно помахав рукою і попрямував до них, оминаючи безладно покидані магазинні візки й на ходу вкидаючи консерви у сумку, схожу на сумку листоноші. Біля перевернутого на бік пікапа він зупинився, представився як пан Роско Гендт з Метуена і запитав, куди вони прямують. У відповідь на слова Клая про Мен він тільки похитав головою.— Кордон Нью-Гемпширу закритий. Менш ніж півгодини тому зустрів кількох людей, яких завернули назад. Вони сказали, що поліція намагається відрізнити таких людей, як ми, від психів, але робить це не надто охоче.— Ті двоє бачили все на власні очі? — запитав Том. Роско Гендт подивився на Тома, ніби на божевільного.— Треба довіряти словам інших людей, чоловіче, — відрізав він. — Тобто ти ж не можеш зателефонувати комусь і попросити підтвердження, чи нетак?— Він замовк. — У Салемі та Нашуа сплять трупи, ось що мені сказали ті люди. Смердить, наче смажать свиню. Про це вони мені теж сказали. Я зібрав групу з п'яти чоловік, поведу їх на захід. Ми хочемо пройти кілька миль до сходу сонця. Шлях на захід вільний.— Невже про це теж ходять чутки?

— запитав Клай.Гендт подивився на нього з легким презирством.— Так, про це говорять. А мудрій голові досить і двох слів, бувало, казала моямати. Якщо ви справді збираєтеся йти на північ, вам обов'язково треба потрапити до кордону серед ночі. Психи не виходять після настання темряви.— Знаємо, — промовив Том.Чоловік із прикріпленими ліхтариками проігнорував слова Тома і продовжував розмову з Клаєм, бо саме його визначив як лідера трійці. — І у них немає ліхтариків. Водіть ліхтариками туди-сюди. Розмовляйте. Кричіть. Цього вони так само не роблять. Сумніваюся, що вас пропустять через кордон, але якщо пощастить, то хоча б не застрелять.— Вони стають розумнішими, — сказала Аліса. — Ви ж знаєте це, пане Гендт?Гендт пирхнув.— Вони ходять пачками і більше не вбивають одне одного. Не знаю, чи це робить їх розумнішими, чи ні. Але вони досі вбивають нас, ось що я знаю.Мабуть, Гендт побачив сумнів на обличчі Клая, бо посміхнувся. І ліхтарики перетворили цю посмішку на неприємну гримасу.— Сьогодні вранці я бачив, як вони впіймали якусь жінку, — сказав він. — На власні очі, вірите?Клай кивнув.— Вірю.— Здається, я знаю, чому вона опинилася на вулиці. Це було у Топсфілді, приблизно за десять миль на схід звідси. Я і мої люди, ми були у Мотелі-6. Вона йшла тим шляхом. Навіть не йшла. Поспішала. Майже бігла. Озираючись через плече. Я побачив її, бо не міг заснути.— Він похитав головою. — Звикати спати вдень — це запахло.Клай хотів було сказати Гендтові, що їм усім доведеться звикати до цього, але передумав. Бо побачив, що Аліса знову тримає свій талісман. Він не хотів, аби Аліса це чула, і водночас розумів, що не в змозі приховати це від неї. Частковому, що ця інформація була необхідна для виживання (він був майже переконаний, що, на відміну від чуток про кордон штату Нью-Гемпшир, ця інформація достовірна), частково тому, що деякий час світ кишітиме такими історіями. Якщо почути значну кількість таких історій, то за допомогою деяких із них можна створити певну схему.— Може, вона просто шукала краще місце, де можна було б зупинитися, розумієте? Не більше. Побачила Мотель-6 і подумала: «Так, номер із ліжком. Прямо біля заправки "Ексон". Лише один квартал пройти». Але не встигла вона й півдороги подолати, як з-за рогу вийшла їхня компанія. Вони йшли... ви ж знаєте, як вони зараз ходять?Роско Гендт на незгинних ногах, ніби олов'яний солдатик, попрямував до них, а його сумка листоноші

хиталася туди-сюди. Мобілоїди так не ходили, але знаючи, що він хоче передати, його співрозмовники закивали головами.— І вона... — Спершись на перевернуту вантажівку, він якось мить тер обличчя руками. — Я хочу, щоб ви зрозуміли ось що, гаразд? Не дозволяйте себе одурити: не вводьте себе в оману, вважаючи, що вони стають нормальними тільки тому, що час від часу одному-двом із них щастить натиснути на потрібні кнопки у стереосистемі й запустити диск... — Ви це бачили? — запитав Том. — Чули на власні вуха? — Еге ж, двічі. Я бачив ще одного чоловіка, котрий ішов, розмахуючи цією штукаю так сильно, що вона аж підлітала, але дійсно, вона грала. Тож їм подобається музика, і, авжеж, якісь шарики у них там, може, й справді починають крутитися, але саме через це вам і слід бути обережними, розумієте? — Що сталося з жінкою? — спитала Аліса. — З тією, яку впіймали? — Вона спробувала поводитися, як вони, — відповів Гендт. — І я подумав — стоячи біля вікна номера, який зайняв, — подумав: «Так, давай, дівчинко, може, у тебе є шанс, якщо ти трохи протримаєшся, а потім відірвешся від них і кудись сховаєшся». Бо їм не подобається заходити всередину будинків, ви це помітили? Клай, Том і Аліса похитали головами. Чоловік кивнув. — Вони все-таки заходять, я сам бачив, але їм це не до вподоби. — Як вони здогадалися, що вона не така, як вони? — знову спитала Аліса. — Точно не знаю. Можливо, інтуїтивно відчули. — Чи думки її прочитали, — вставив Том. — Або не змогли прочитати, — виправила Аліса. — Мені нічого про це не відомо, — сказав Гендт, — але я знаю, що вони розірвали її просто на вулиці. Тобто в буквальному сенсі розірвали на шматки. — А коли це сталося? — спитав Клай. Він побачив, що Аліса ледь не зомліла, і обійняв її. — О дев'ятій сьогодні вранці. У Топсфілді. Тож, якщо ви побачите їх компанію, щоб рде дорогою з жовтої цегли [26 Дорога з жовтої цегли — шлях до Смарагдового міста у романі Френка Баума «Чарівник країни Оз».] зі стереосистемою, з якої лунає «Чому ми не можемо бути друзями»... — він похмуро споглядав їх у світлі ліхтариків, прикріплених по боках його голови, — то я на вашому місці не біг би і не кричав кемо сабе [27 Кемо сабе — прізвисько персонажа серіалу «Самотній рейнджер», до якого так звертається індіанець Тонто. Мовою племені Тонто ці слова означають «Вірний друг».], от і все. — Він зробив паузу. — І на північ би теж не йшов. Навіть якщо вас не застрелять, ви просто змарнуєте час. Але, трохи порадившись у кінці

паркувального майданчика супермаркету «Ай-Джі-Ей», вони все одно пішли на північ. 6 У північній частині Ендовера вони затрималися на пішохідному мості через трасу-495. На небі знову збиралися хмари, але світла місяця, що пробивався, вистачало, щоб побачити шість рядів нерухомого транспорту. Біля мосту, що вівна південь, лежала, наче мертвий слон, перевернута шістнадцятиколісна вантажівка. Навколо неї було встановлено помаранчеві стовпчики (вони свідчили про те, що хтось хоч якось відреагував, виставивши знаки), а за ними стояли дві покинуті патрульні машини — одна з них перевернута на бік. Задня половина вантажівки повністю вигоріла. Трупів не було видно, принаймні не в мінливому місячному сяйві. Кілька людей торували собі шлях на захід, бредучи аварійним рядом, але навіть там пройти було важко. — Це додає усьому реальності, правда ж? — звернувся до своїх супутників Том. — Ні, — байдужим голосом відповіла Аліса. — Мені це все видається спецефектом у якомусь грандіозному літньому кіно. Купив ідро попкорну, кока-колу і дивись на кінець світу, зроблений у... як вони це називають? Комп'ютерна графіка? Сині екрани? Щось таке, хай йому чорт. — Вона тримала маленьку кросівку за шнурок. — Ось що мені потрібно, аби відчувати реальність. Щось таке маленьке, що його можна стиснути в руці. Ходімо вже. 7 На трасі-28 було повно покинутих машин, але порівняно з тра-сою-495 ця була абсолютно вільною, і вже о четвертій годині вони наближалися до Метуена, рідного міста пана Роско Гендта, того типа зі стереоліхтариками. Та частина розповіді Гендта, яка здалася їм правдоподібною, була достатньо переконливою, щоб у них виникло бажання якомога швидше сховатися десь задовго до настання ранку. Вони обрали мотель на перехресті трас 28 і 110. Перед різними будиночками стояло близько дюжини автомобілів, та Клай не полишало відчуття, що вони порожні. І чому б їм не бути порожніми? Двома дорогами можна було пройти тільки пішки. Клай і Том стояли на паркувальному майданчику збоку і розмахували ліхтариками понад головами. — Ми в порядку! — гукав Том. — Нормальні! Ми заходимо всередину! Вони почекали. У будинку, на вивісці якого було написано, що це «Готель "Затишна долина"», басейн із підігрівом, кабельне телебачення, групові знижки, ніхто не подав ознак життя. — Ходімо, — сказала Аліса. — У мене болять ноги. І скоро світанок, хіба ні? — Поглянь-но, — натомість промовив Клай. — Він підняв із під'їзної

доріжки мотелю компакт-диск і посвітив на нього своїм ліхтариком. То були «Пісні кохання» у виконанні Майкла Болтона.— А ти казала, що вони розумнішають, — відзначив Том.— Не роби висновків так швидко, — застеріг його Клай, коли вони рушили до будиночків. — Той, хто мав диск із собою, викинув його, так?— Швидше за все, просто впустив, — не здавався Том. Аліса теж посвітила на диск ліхтариком.— Що це за співак?— Сльозливий романтик, — сказав Том, — нащо він тобі здався? — Узяв компакт-диск і викинув його через плече. Вони обережно, наскільки це було можливо, виламали двері трьох сусідніх будиночків, щоби зсередини можна було бодай закрити засувку, і, завалившись уліжка, проспали більшу частину дня. Їх не турбували, хоча того вечора Аліса сказала, що їй здалося, ніби десь далеко грає музика. Але одразу ж сама і визнала, що це просто могло бути частиною її сну.⁸ У холі «Затишної долини» були виставлені на продаж карти, у яких можна було знайти більше інформації, ніж у їхньому атласі доріг. Карти лежали у розбитій скляній шафці-вітрині. Обережно засунувши руку, щоб не порізатися, Клай дістав одну карту Массачусетсу й одну—Нью-Гемпширу і раптом помітив молодого чоловіка, що лежав по той бік стійки адміністратора. Його розплющені очі були невидючими. На мить Клаєві здалося, що у рот трупа хтось засунув корсаж дивного кольору, але потім, побачивши зеленкуваті скалки, які стирчали з його щік, збагнув, що вони такого самого кольору, як і уламки скла, розсіпані на полицях вітринної шафки. На покійному була табличка з написом МЕНЕ ЗВУТЬ ГЕНК. СПИТАЙТЕ МЕНЕ ПРО ТИЖНЕВІ ТАРИФИ. Дивлячись на Генка, Клай одразу ж подумав про пана Рікарді. Том і Аліса чекали на нього всередині під дверима холу. Була лише чверть надв'яту, а надворі вже стояла глупа ніч.— Як усе пройшло? — поцікавилася Аліса.— Вони можуть нам знадобитися, — сказав він. Передав їй карти, а тоді підніс гасову лампу, щоб вони з Томом могли роздивитися їх, порівняти з атласом доріг і намітити нічний маршрут. Він намагався розвинути у собі почуття фаталізму щодо Джонні та Шарон, намагався тримати у фокусі своєї свідомості неприкрашену правду про теперішнє становище своєї сім'ї: того, що сталося у Кент-Понді, не змінити. З його сином та дружиною або все було гаразд, або ні. Він чи знайде їх, чи не знайде. Ця напівмагічне мислення вдавалося йому час від часу. Коли воно давало збій, він переконував себе у тому, що йому

пощастило залишитися в живих, і, авжеж, це була правда. Його везіння нейтралізувалося тим, що, коли почався Імпульс, він був у Бостоні, за сотню миль південніше Кент-Понда, навіть якщо йти найкоротшим маршрутом (який у їхньому випадку був би неможливий). І все ж— він зустрів добрих людей. І це незаперечний факт. Людей, яких він міг вважати друзями. Багатьом іншим, хто траплявся на його шляху,— Чоловікові із Барильцем Пива і Жінці, Яка Несла Біблію, а також пану Роско Гендту з Метуена— пощастило менше. Якщо він дістався до тебе, Шарон, якщо Джонні дістався до тебе, то краще дбай про нього. Заради твого ж блага. А що, як у нього був із собою телефон? Раптом він взяв червоний мобільний дошколо? А може, він останнім часом брав його частіше, ніж перед тим? Наслідуючи інших дітей, які носили свої з собою? Ісусе.— Клаю? Усе гаразд? — запитав Том.— Звісно. А чому ти питаєш?— Не знаю. Ти якийсь... похмурий.— За стійкою труп. Він не красень.— Погляньте-но, — втрутилася Аліса, водячи пальцем по карті. Лінія, яку вона показувала, зміїлася вздовж лінії штату, а потім з'єднувалася з нью-гемпширською трасою-38 трохи на схід від Пелгема.— Як на мене, то це саме те, що треба. — Якщо ми пройдемо трасою на схід вісім чи дев'ять миль, — вона показала на сто десятку трасу, де у туманній мжичці слабо виблискували асфальт і машини, — ...то вийдемо прямо на цю дорогу. Як вам ідея?— Як на мене, чудова, — відповів Том. Вона перевела погляд на Клая. Маленької кросівки не було видно — мабуть, вона в рюкзаку, — але Клай бачив, що Алісі хочеться стиснути її. Як добре, що вона не курить, подумав він. Інакше випалювала б по чотири пачки на день, не менше.— Якщо шлях через кордон охороняється... — почала вона.— Ми потурбуємося про це, якщо доведеться, — закінчив замість неї Клай, не відчувуючи, проте, хвилювання. Цим чи іншим шляхом, але він все одно збирався потрапити до Мену. Навіть якби для цього довелося продиратися крізь нетрі, наприклад, незаконно перетнути канадський кордон, щоби накрасти яблуку у жовтні, він би це зробив. Дуже погано, якщо Том та Аліса вирішать не йти з ним. Йому було б шкода розставатися з ними... але він би пішов. Бо мусив знати. Червона закарлючка, яку Аліса знайшла на картах із «Затишної долини», мала свою назву— Дості-стрим-роуд — і була майже вільною для проходу. До кордону штату було чотири милі пішки, авони натрапили всього лише на п'ять чи шість покинутих автомобілів і тільки на один розбитий. У двох

будинках, повз які вони проходили, горіло світло і чулося ревіння генераторів. Вони вагалися щодо того, чи варто туди зайти, але не довго. — Ми можемо наваритися на стрілянину з яким-небудь хлопцем, що захищатиме свою домівку, — сказав Клай. — Завжди слід припускати, що там хтось є. Ці генератори, мабуть, налаштовані на те, щоб ввімкнутися, коли зникне струм, і працюватимуть, поки в них залишатиметься паливо. — Навіть якщо там є нормальні люди і вони нас впустять, що навряд чи можна буде вважати нормальним учинком, — що ми зробимо? — запитав Том. — Попросимо дозволу скористатися телефоном? Вони ще поговорили про те, чи не зупинитися їм де-небудь і вкрати машину (слово «вкрати» вжив Том), але зрештою вирішили відмовитися від цього плану. Якщо кордон штату охороняється поліцейськими або добровільними дружинниками, то під'їхати до нього на джипі буде не найрозумнішим ходом. Тож вони й далі пішли пішки. І звичайно ж, біля кордону штату не було нічого, крім рекламного щита (маленького, якраз для дворядної гудронової дороги, що звивалася сільською місцевістю) з написом «ЛАСКАВО ПРОСИМО ДО НЬЮ-ГЕМПШИРУ!» Улісі, що оточував їх з обох боків, стояла тиша. Ніяких звуків — тільки шелест крапель, що падають з дерев, та коли-не-коли зітхання легенького вітерця. А ще, можливо, шарудіння тварини. Вони зупинилися на хвилю, щоб прочитати напис на щиті, і пішли далі, залишаючи Массачусетс позаду. 9 Біля дорожовказу з написами «НГ ТРАСА-38» і «МАНЧЕСТЕР 19 МИЛЬ» будь-яке відчуття самотності зникло так само, як і Дості-стрим-роуд. На тридцять восьмий все ще було лише декілька подорожніх, але коли за півгодини вони змінили напрям і перейшли на сто двадцять восьму — широку захащену після автомобільних аварій дорогу, що прямувала майже точно на північ, — той їхній струмок влився у неперервний потік біженців. Здебільшого вони мандрували невеликими групами по три-чотири чоловіки. Клая дуже неприємно вразило те, що вони не проявляли цікавості ні до кого, крім самих себе. Вони зустріли жінку, якій було десь років сорок, і чоловіка, мабуть, років надвадцять старшого за неї, котрі штовхали магазинні возики. У кожному з них — дитина. У чоловіковому возику лежав хлопчик. Возик був замалий для нього, але дитина примудрилася якось скрутитися в клубок і заснути. Коли Клай і його супутники проминали цю підозрілу сімейку, від чоловікового возика відвалилося колесо. Воно

покотилося вбік, і хлопчик, на вигляд років семи, випав з возика. Том піймав його за плече і цим пом'якшив удар, але малий подряпав коліно і, ясна річ, злякався. Том поставив його на ноги, та хлопчик, побачивши незнайомця, почав вириватися і аж зайшовся плачем.— Усе гаразд, дякую, я його тримаю, — сказав чоловік. Він узяв дитину і сів з нею на узбіччі, довго дмухав: «Фу! Фу!» (цього «фу-фу» Клай не чув відтоді, як сам був семирічним хлопчиком). Чоловік бурмотів:— Грегорі поцілує, і все заживе. — Він поцілував подряпину, і дитина поклала голівку йому на плече. Хлопчик засинав. Грегорі посміхнувся Томові та Клаю і кивнув. Було видно, що він смертельно втомився—чоловік, що минулого тижня, можливо, ще підтримував спортивну форму і займався на тренажерах, зараз був схожий на сімдесятип'ятилітнього єврея, що намагається забратися до дідька з Польщі, поки не пізно.— У нас усе буде гаразд, — запевнив він. — Йдіть собі. Клай розтулив було рота, щоб сказати: «Чому б нам не йти далі разом? Об'єднаймося. Що скажеш, Грегу?» Щось таке завжди казали герої науково-фантастичних романів, які він читав ще підлітком: Об'єднаймося.— Ну, йдіть, чого стоїте? — втрутилася жінка, перш ніж він устиг хоч слово вимовити. Дівчинка років п'яти уїї візку досі спала. Жінка прийняла оборонну позу біля візка, так, наче вона здобула на розпродажу якусь казкову річ і боялася, що Клай чи хтось із його друзів спробує її в неї забрати.— Думаєте, у нас є те, що вам потрібно?— Наталі, припини, — промовив Грегорі стомленим голосом. Але Наталі не замовкла, і Клай збагнув, що у цій маленькій сцені було таким гнітючим. Не те, що на нього— посеред глибокої ночі — кричала жінка, яку виснаження та жах довели до параноїдального стану, це можна було зрозуміти і пробачити. В середині все захололо від того, що люди просто проминали їх, розмахували ліхтариками і тихо розмовляли між собою у своїх групах, зрідка перекладаючи валізи з однієї руки в другу. Якийсь шмаркач на задрипаному мопеді маневрував між уламками та купами сміття, і люди поступалися йому дорогою, щось незадоволено бурмочучи услід. Клай подумав, що всім було б нахати, навіть якби хлопчик випав з возика і зламав собі шию замість подряпати коліно. Ніхто б не звернув уваги, якби он той кремезний чолов'яга з речовим мішком, що важко дихає, стоячи на узбіччі, звалився на землю з серцевим нападом. Ніхто б не спробував надати йому першу допомогу, і, звичайно ж, час, коли можна було набрати 911, давно б минув. Ніхто навіть не потурбувався

прокричати «Так йому, дамочко!» або «Чуваче, скажи їй, хай ступить пельку!» Вони просто йшли собі далі.— ...діти — це все, що у нас є, і це така відповідальність, якої ми не просили, ми й про себе не можемо якось подбати, у нього кардіостимулятор, і що скажете нам робити, коли сяде батарея, хотіла б я знати!? А ще й ці діти! Хочете дитину? — Вона дико озирнулася навкруги. — Гей! Кому дитину? Дівчинка заворушилася.— Наталі, ти турбуєш Порцію, — сказав Грегори. Жінка на ім'я Наталі розреготалася.— Стули своє хавало! Весь світ на вухах стоїть! — Люди довкола продовжували торувати Шлях Біженців. Ніхто не звернув уваги, і Клай подумав: «Ось як ми поводимося. Це природно, коли випадає дно. Коли камери не знімають, будинки не горять і Андерсон Купер не говорить: «А на зв'язку з нами зновустудія CNN в Атланті». Це природно за обставин, коли Міністерство внутрішньої безпеки розпущене з причин всезагального безуму».— Дозвольте мені взяти хлопчика, — сказав Клай. — Я понесу його, доки ви не знайдете чогось кращого, щоб його покласти. Той візок геть ні до чого не придатний.— Він подивився на Тома. Той мовчки знизав плечима і кивнув.— Тримайтеся від нас подалі, — сказала Наталі, і раптом в її руці з'явився пістолет. Невеликий, може, всьоголише двадцять другого калібру, але навіть такий може наробити лиха, якщо куля влучить у потрібне місце. Клай почув, як по обидва боки від нього витягають зброю, і зрозумів, що Том і Аліса спрямовують на Наталі дула пістолетів, взятих у будинку Нікерсонів. Схоже, тепер це теж було нормально.— Заберіть пістолет, Наталі, — сказав він. — Ми вже йдемо.— Ви сто пудів маєте рацію, чорт вас забирай, — відказала вона і поправила вільною рукою неслухняну пряжку волосся, що лізла воко. Здавалося, вона не усвідомлює, що молодий чоловік і ще молодша жінка з компанії Клая тримають її на мушці. Тепер люди, що проходили повз них, все-таки звертали увагу, але єдиною їхньою реакцією було прискорення ходи, щоб трохи швидше оминати місце сутички і можливого кровопролиття.— Ходімо, Клаю, — спокійно промовила Аліса і поклала вільну руку на його зап'ястя. — Поки когось не застрелили. Вони знову рушили. Аліса йшла, тримаючи Клая за руку, наче він був її хлопцем. «Просто невеличка прогулянка опівночі», — подумав Клай, хоча не мав жодного уявлення, котра зараз година, і йому було байдику. Його серце сказано калатало в грудях. Том ішов

поряд із ними, але донаступного повороту просувався спиною вперед, тримаючи пістолета наготові. Клай подумав, що Том хоче встигнути вистрілити у відповідь, якщо Наталі все ж вирішить скористатися своїм пугачем. Тому що в ці часи, коли телефони вимкнені до подальшого сповіщення, стріляти у відповідь — теж звичайна річ.¹⁰ Перед самим світанком, йдучи трасою-102 на схід від Манчестера, вони почули музику, дуже тиху. — Ісусе, — сказав Том, зупиняючись на ходу. — Це ж «Прогулянка слоненяти» [28 «Прогулянка слоненяти» (англ. Baby Elephant Walk) — мелодія, написана 1961 року композитором Генрі Манчині.]. — А що воно таке? — зацікавлено запитала Аліса. — Інструменталка для великого оркестру, ще того періоду, коли бензин був подвадцять п'ять центів. Лез Браун і його «Знаменитий оркестр» чи хтось на зразок нього. У моєї матері була платівка. Двоє чоловіків порівнялися з ними і спинились, щоб перепочити. Обидва були літніми, але виглядали бадьоро. «Наче двійко листонош, що недавно вийшли на пенсію, а тепер пішли у похід і досліджують котсволдські гори, — подумав Клай. — Де б вони не були». Один ніс рюкзак — не звичайний, а великий похідний, натягнутий на раму, що сягав до пояса, — а в іншого був наплічник через праве плече. Через ліве було перекинута щось схоже на вінчестер тридцятого калібру. Похідний Рюкзак стер передпліччям піт зі зморшкуватого чола і сказав: — Може, у твоєї мами й була версія Леза Брауна, синку, але швидше за все то був Дон Коста чи Генрі Манчині. Їх любили у народі. А це... — Він схилив голову в той бік, звідки линула ледь чутна мелодія. — ...це Лоуренс Вельк, голову даю на відсіч. — Лоуренс Вельк, — видихнув Том мало не з благоговійним трепетом. — Хто? — здивувалася Аліса. — Послухай цю слонячу прогулянку, — сказав Клай і розсміявся. Він почувався втомлено і кепсько. На думку спало, щота музика страшенно сподобалася б Джонні. Похідний Рюкзак зміряв його поглядом, у якому читалася легка зневага, і знову звернувся до Тома. — Це Лоуренс Вельк, точно. Мої очі вже й наполовину не так добре бачать, як раніше, але зі слухом усе в нормі. Ми з дружиною дивилися його шоу кожного клятого суботнього вечора. — Для Доджа тоді теж були непогані часи, — додав Наплічник. Більше він нічого не сказав протягом усієї розмови, і Клай не мав жодного уявлення, що б це могло означати. — Лоуренс Вельк та його «Оркестр шампанського», — сказав Том. — Подумати тільки. — Лоуренс Вельк і його «Композитори

шампанського», — виправив Похідний Рюкзак. — Господи Ісусе. — Не забувайте про сестер Леннон і чарівну Алісу Лон, — сказав Том. Примарна музика на віддалі змінилася. — А це вже «Калькутта», — визначив Похідний Рюкзак і зітхнув. — Ну добре, ми пішли. Приємно було провести з вами час цього дня. — Ночі, — виправив Клай. — Ні, — заперечив Похідний Рюкзак. — Зараз це — наші дні. Невже ви не помітили? Гарного вам дня, хлопці. І вам, маленька леді. — Дякую, — тихо мовила маленька леді, що стояла між Клаєм та Томом. Похідний Рюкзак знову рушив у путь. Наплічник рішуче став у стрій поряд із ним. Довкола них рівномірна процесія танцюючих ліхтарних променів вела людей далі у Нью-Гемпшир. Тоді Похідний Рюкзак спинився і озирнувся, щоб сказати напутнєслово. — Не слід залишатися на дорозі довше, ніж іще на годину, — сказав він. — Знайдіть будинок чи мотель і сховайтеся там. Ви ж знаєте про черевики? — А що з черевиками? — запитав Том. Похідний Рюкзак терпляче подивився на нього — мабуть, так він дивився на кожного, хто був повним дурнем і нічого не міг ізцим вдіяти. Деся далеко «Калькутта» (якщо це була вона) змінилася полькою. У туманній, мрячній ночі це звучало по-дурному. А ще й цей старий з величезним рюкзаком на плечах говорив про черевики. — Заходячи в будинок, виставляйте черевики за поріг, — сказав Похідний Рюкзак. — Психи їх не заберуть, не бійтеся, а інші люди зрозуміють, що місце зайняте і щотреба йти далі, шукати собі інше. Так можна запобігти... — він ковзнув поглядом по важкому автоматі, який тримав у руках Клай, — ...нещасним випадкам. — А що, траплялися нещасні випадки? — запитав Том. — О, так, — сказав Похідний Рюкзак з моторошною байдужістю. — Нещасні випадки трапляються завжди, бо люди є люди. Але будинків повно, так щоз вами це не обов'язково мусить статися. Просто виставте черевики за поріг. — А звідки ви це знаєте? — запитала Аліса. Він посміхнувся їй, і від цього його обличчя стало набагато приємнішим. Перед Алісою годі було втримати посмішку, бо вона була молода і гарненька — навіть о третій годині ночі. — Люди говорять, я слухаю. Я говорю, іноді інші слухають. Ви слухали? — Так, — підтвердила Аліса. — Слухати я вмю — це одна з моїх сильних сторін. — Тоді передайте далі. Досить з нас і того, що доводиться боротися з ними. — Уточнювати не було потреби. — Не вистачало, Щоб ми билися між собою. Клай подумав про Наталі та її пістолет

двадцять другого калібру і сказав:— Це точно. Спасибі.— Це ж «Полька пивного бариляця», правда? — запитав Том.— Так, синку, — відповів йому Похідний Рюкзак. —Майрон Флорен на акордеоні. Царство йому небесне. Ви можете перебути у Гейтені.Це невеличке гарне село по дорозі, приблизно за дві милі звідси.— Ви там збираєтеся зупинитися? — запитала Аліса.— Ні, ми з Рольфом, мо', проберемося трохи далі.— Чому?— Тому що ми можемо, і крапка, маленька леді. Гарного вам дня. Цього разу вони незаперечили йому, і хоча обом чоловікам було під сімдесят, вони швидко зникли зполя зору, за променем одного-єдиного ліхтарика, який тримав у руках Наплічник — Рольф.— Лоуренс Вельк і його «Композитори шампанського», — захоплено повторив Том.— «Прогулянка слоненяти», — сказав Клай і розсміявся.— А чому для Доджа теж тоді були непогані часи? — захотіла дізнатися Аліса.— Гадаю, тому, що він міг, — відповів Том і розреготався, побачивши на її обличчі розгублений вираз.¹¹Музика лунала з Гейтена, невеличкого гарного села, у якому їм порадивзупинитися Похідний Рюкзак. За гучністю вона не могла зрівнятися з концертом«AC/DC» у Бостоні, на який Клай ходив ще підлітком,— після цього у нього ще довго дзвеніло у вухах, —але все-таки була досить гучною і викликала в пам'яті літні концерти груп, які він відвідував у Саут-Бертвіку з батьками. Насправді він уявляв собі, щоджерело музики неодмінно буде виявлено у гейтенському міському парку: буцімтоякийсь літній чоловік (не мобілоїд, а одурманений лихом) забрав собі у головузробити музичний супровід для масового переселення, поставивши щось стареньке ілегке та пропускаючи цю музику через гучномовці з живленням від батарейок. УГейтені справді був міський парк, але він був безлюдний, за винятком кількохлюдей, що у світлі ліхтариків і гасових ламп їли чи то пізню вечерю, чи торанній сніданок. Місце, звідки линула музика, було трохи далі на північ. На тойчас Лоуренс Вельк поступився місцем трубачеві, який грав таку спокійну мелодію,що від неї хилило на сон.— Це ж Вінтон Марсаліс, правда? —запитав Клай. Він сам уже дійшов висновку, що на цю ніч з них досить, бо Алісаздавалася смертельно втомленою.— Він чи Кенні Джі, — відповів Том. — Ти ж знаєш, що сказав Кенні Джі, коли вийшов із ліфта?— Ні, — сказав Клай, — але ти мені це скажеш, я впевнений.— «Ого! А там ковбасить!»— Це так смішно, що моє почуття гумору не витримало і вибухнуло, — уїдливо

відзначив Клай.— Не доганяю, — здивувалася Аліса.— Це навіть пояснювати не варто, — відповів їй Том. — Слухайте, здається, з нас уже годі. Я зараз помру.— І я, — закивала Аліса. — Думала, що завдяки грі у футбол я у формі, але справді втомилася.— Еге ж, — погодився Клай. — Разом з дитиною нас уже троє. Вони вже проминули квартал гейтенських крамниць, і, згідно з дороговказами, Мейн-стрит— те саме, що й траса-102, — тепер стала Академічною авеню. Клая це не здивувало, бо вівіска на околицях міста стверджувала, що Гейтен—це батьківщина історичної Академії Гейтена, закладу, неточні чутки про який долітали до Клая. Він гадав, що це одна з тих приватних середніх шкіл Нової Англії для хлопчиків, які не можуть навчатися в Ексетері чи Мільтоні. І чекав, що вони втрюх досить скоро опиняться у володіннях королів-бюргерів, з крамницями, де продаються теплі кашне, і мережею мотелів, проте ця частина Нью-Гемпширської траси-102 виявилася забудованою дуже охайними будиночками. Проблема була у тому, що перед більшістю дверей стояли черевики— часом навіть по чотири пари. Подорожні знаходили собі прихисток на наступний день, і пішохідний рух ставав менш жвавим. Біля автозаправки «Сітго на Академічній», наблизившись до колон, обкладених буличниками, що обрамлювали під'їзну алею, вони почали наздоганяти трійцю: двох чоловіків і жінку. Усі вони вже давно досягли середнього віку. Ці троє, повільно бредучи тротуаром, обдивлялися кожний будинок, шукаючи той, перед дверима якого не буде черевиків. Жінка сильно кульгала, і один із чоловіків притримував її за талію. Академія Гейтена була ліворуч, і Клай збагнув, що музика (у той момент звучала монотонна, переобтяжена струнними, версія «Забери мене на місяць») лунала звідти. Він помітив іще дві речі. По-перше, дорожнього сміття— порваних пакетів, недоїдених овочів, обгризених кісток — тут було особливо багато, а найбільш засміченим виявився поворот на посилану гравієм під'їзну доріжку до Академії. По-друге, там стояло двоє людей. Одним із них був старий сутулий чоловік, що спирався на палицю. Інший—хлопчик з акумуляторним ліхтарем, затиснутим між черевиками. На вигляд йому було років дванадцять, не більше. Він прихилився до однієї з колон і дрімав. Хлопчик був вдягнений у щось схоже на шкільну форму: сірі брюки, сірий светр, бордовий піджак із гербом. Коли трійця, що була попереду Клая та його друзів, порівнялася з

під'ізною доріжкою Академії, старий, вдягнений у твідовий піджак із латками на ліктях, звернувся до них пронизливим, «мене-почують-у-найдальшому-кутку-аудиторії» голосом.— Здрастуйте, люди! Здрастуйте, кажу вам! Чи не зайдете до нас? Ми можемо надати вам притулок, але, найважливіше, ми повинні...— Ми нічого не повинні, пане, — сказала жінка. — У мене чотири мозолі, по два на кожній ступні, вони лопнули, і я ледве йду.— Але ж тут багато місця... — почав старий. Чоловік, що підтримував жінку, певне, зиркнув на нього з такою неприємною, що старий замовк. Трійця проминула під'їзну доріжку, колони і вивіску на старомодних залізних гачках у формі літери «S». На вивісці був напис «АКАДЕМІЯ ГЕЙТЕНА ЗАСНОВАНА 1846» і «Юний розум — світоч у темряві». Старий знову згорбився над своєю палицею, але потім побачив Клая, Тома та Алісу, які наближалися, й ще раз розправив плечі. Здавалося, що він от-от покличе їх, але потім, очевидно, передумав, бо вирішив, що його викладацький метод не спрацює. Замість цього він ткнув свого напарника у ребра кінчиком палиці. Хлопчик розпрямився з диким виразом на обличчі, а за їхніми спинами, там, де в темряві бовваніли цегляні будівлі, розташовані на схилі пологого пагорба, «Забери мене на місяць» змінилася таким само млявим виконанням композиції, яка колись, можливо, називалася «Я тебе забуду». — Джордане! — наказав старий. — Твоя черга! Запроси їх! Хлопчик на ймення Джордан здригнувся, блимнув очима на старого, тоді перевірив похмурий недовірливий погляд на трійцю нових незнайомців, що наближалися. Клаєві згадалися Шалений Заєць й Сонько з «Аліси у країні чудес». Може, й дарма — швидше за все, що дарма, — але він був дуже втомлений. — Та ці такі самі, сер, — сказав хлопчик. — Вони не зайдуть. І ніхто не зайде. Ми спробуємо знову завтра вночі. Я хочу спати. І тут Клай зрозумів, що, незважаючи на втому, вони з'ясують, що потрібно старому... тобто якщо Том і Аліса категорично не відмовляться. Частково через те, що супутник старого нагадав йому Джонні, так, але переважно тому, що малий вже зневірився і твердо вирішив, що нізвідки чекати допомоги у цьому не-надто-прекрасному новому світі — він і той, кого він називав сером, були самі по собі, тому що тепер це було нормально. Тільки якщо це правда, то невдовзі могло виявитися, що не залишилося нічого вартого порятунку. — Давай, — заохотив його старий. Він знову штрикнув Джордана кінчиком палиці,

але несильно. Не боляче.—Скажи їм, що ми можемо надати їм притулок, у нас багато місця, та спочатку вони мусять дещо побачити. Комусь треба це побачити. Якщо вони теж відмовляться, тоді на сьогодні буде все.— Добре, сер. Старий посміхнувся, оголивши повний рот здоровенних, як у коня, зубів.— Дякую, Джордане. Не виявляючи жодного ентузіазму, хлопчик поплентався до них, запорошені черевики човгали по землі, а сорочка стирчала з-під светра. В одній руці він тримав ліхтаря, що тихенько шипів. Під очима у дитини від недосипання були темні кола, а волосся давно треба було вимити.— Томе? — мовив Клай.— Побачимо, що йому потрібно, — вирішив Том, — бо я так розумію, це потрібно насамперед тобі, але...— Панове? Перепрошую, панове?— Секундочку, — сказав Том хлопцеві й знову повернувся до Клая. Його обличчя спохмурніло. — Але за годину почне світати. Може, навіть раніше. Тож краще було б, аби слова старого виявилися правдою щодо місця, де ми можемо зупинитися.— О, так, сер! — втрутився Джордан. У хлопчика був такий вигляд, ніби він не хоче ні на щось подіватися і нічого не може з собою вдіяти.— Повно місця. Сотні спалень, не кажучи вже про Читем-лодж. Минулого року там зупинявся Тобіас Вольф. Він читав лекцію за своєю книжкою «Стара школа».— Я читала, — вражено сказала Аліса.— Хлопці, у яких не було мобільних, усі повтікали. А ті, у кого були...— Ми знаємо, що з ними сталося, — сказала Аліса.— Я стипендіат. Жив у Головеї. У мене не було мобільного. Коли мені треба було подзвонити додому, то доводилося просити у старости, і всі хлопці кепкували з мене.— Схоже, ти, Джордане, став тим, хто сміється останнім, — сказав Том.— Так, сер, — відповів він шанобливо, але у світлі ліхтаря, що шипів, Клай не помітив, щоб він сказав це зі сміхом, а відчув тільки скорботу та втому.— Чи не були б ви такі ласкаві підійти й познайомитися з Директором? І незважаючи на те, що він сам, безперечно, був страшенно втомлений, Том відповів з абсолютною ввічливістю, наче вони стояли на сонячній веранді—наприклад, на організованому батьківським комітетом чаюванні, а не на засміченому узбіччі Академічної авеню о чверть на п'яту ранку.— Ми зробимо це із задоволенням, Джордане.¹²— Переговорні пристрої диявола — ось як я їх називав, — сказав Чарльз Ардай, який двадцять п'ять років був деканом факультету англійської мови в Академії Гейтена й на час Імпульсу виконував обов'язки директора Академії. Зараз він

навдивовижу спритно долав підйом, шкандибав, спираючись на палицю, та тримався тротуару, щоб не вступити в річку помиїв, яківкривали під'їзну алею до Академії. Джордан сторожко йшов за ним, а трійця позаду. Джордан нервував, що старий може втратити рівновагу. Клай побоювався, що у чоловіка станеться серцевий напад, бо той водночас говорив і видивався нахил, хай навіть на такий пологий.— Звісно, я говорив це несерйозно — то був жарт, розіграш, комічне перебільшення. Та насправді мені ніколи не подобалися ці штуки, особливо в академічному середовищі. Я міг би заборонити їх використання у школі, але, ясна річ, мене ніхто б не слухав. Це все одно що приймати закони, які забороняють приплив, чи не так?— Він кілька разів важко видихнув. — Мій брат подарував мені мобільного на шістдесятип'ятиліття. Я його розрядив...— Видих, вдих. — І більше ніколи не заряджав. Вони випромінюють радіацію, ви це знаєте? Так, крихітними дозами, але все ж таки... джерело радіації так близько від голови людини... від мозку...— Сер, вам варто почекати, поки ми доберемося до Тонні, — сказав Джордан. Він підхопив Ардая, коли палиця ковзнула на гнилому недогризку фрукта і Директор на якусь мить під небезпечним кутом накренився на лівий борт.— Мабуть, так буде краще, — підтримав хлопчика Клай.— Так, — погодився Директор. — Тільки... я ніколи не довіряв їм, ось що я хочу сказати. До свого комп'ютера я ставився зовсім інакше. До нього я тягнувся, мов качка до води. На вершині схилу головна дорога кампусу розходилася у вигляді літери Y. Ліворуч — вела до будівель, у яких, швидше за все, розміщувалися спальні. Права вела у напрямку лекційних корпусів, групи адміністративних будівель та арки, що білим сяйвом мерехтіла у темряві. Під нею пропливала річка сміття й викинутих обгортки. Директор Ардай повів їх у той прохід, старанно оминаючи сміття, а Джордан притримував його за лікоть. Музика — тепер Бет Мідлер співала про «Вітер під моїми крилами» — йшла з-за арки, і Клай побачив, що серед кісток і порожніх пакетиків з підчипсів валяються компакт-диски. У нього з'явилося якесь неприємне передчуття.— Гм, сер? Пане директор? Може, нам варто просто...— З нами все буде гаразд, — запевнив його Директор. — Ти грав у музичні стільці, коли був дитиною? Авжеж, грав. Так от, поки музика грає, нам нема про що турбуватися. Ми глянемо одним оком, а тоді підемо до Читем-лоджу. Це резиденція директора. Менш ніж у двохстах ярдах від Тонні-філду.

Запевняю вас. Клай подивився на Тома, а той у відповідь знизав плечима. Аліса кивнула. Джордан випадково глянув на них (досить занепокоєно) і став свідком цієюмовчазної наради.— Ви повинні це побачити, — сказав він їм. — Директор має рацію. Поки не побачите, не зрозумієте.— Що побачимо, Джордане? — запитала Аліса. Але Джордан тільки подивився на неї — великими юними очима з темряви. — Почекайте, — сказав він.¹³— А хай йому грець! — вирвалося у Клая. У голові ці слова звучали як голосний зойк, викликаний здивуванням та страхом— може, з дещицею гніву, — але назовні вийшло щось більш схоже на п'яне скиглення. Частково це могло зумовити те, що в такій близькості музика гриміла майже так само гучно, як і натовпу давно минулому концерті «AC/DC» (хоча Дебі Бун з її солоденьким школярським виконанням пісні «Ти світло мого життя» навіть на повній гучності не витримувала порівняння з «Дзвонами пекла»), але в основному це по-справжньому шокувало. Він гадав, що після Імпульсу та їхньої втечі з Бостона готовий до всього. Виявилось, що помилявся. Клаю здавалось, що такі приватні середні школи, як ця, не опускалися до чогось настільки плебейського (і такого касового), як футбол, але вочевидь тут він відіграв велику роль. Трибуни, що височіли по обидва боки стадіону Тонні-філд, виглядали так, наче могли вмістити тисячу вболівальників, і були прикрашені транспарантом, який тільки зараз мав не найкращий вигляд через дощову погоду, що трималася останніми днями. На дальньому кінці поля стояло майстерно зроблене табло, по якому вгорі бігли великі літери. У темряві Клай не міг розібрати, що там написано, хоча цілком можливо, йому б це не вдалося навіть удень. Світла було досить, щоби побачити сам стадіон, і лише це малозначення. Кожен дюйм трави був зайнятий мобілоїдами. Вони лежали на спинах, як сардини у банці, нога до ноги, стегно до стегна, плече до плеча. Усі обличчя втупилися учорне передсвітанкове небо.— О Господи Ісусе, — видушив із себе Том. Одним кулаком він затискав собі рота.— Підхопіть дівчину! — вигукнув Директор. — Вона зараз зомліє!— Ні... зі мною все гаразд, — сказала Аліса, та коли Клай обійняв її однією рукою, вона повисла на ньому, часто дихаючи. Її очі були розплющені, але як у наркомана: вона дивилася в одну точку.— Вони й під сидіннями на трибунах, — повідомив Джордан. Він говорив з удаваним спокоєм, але Клай цьому ані на йоту не повірив. То був голос хлопчика,

який переконає своїх друзів, бо їм то йому зовсім не гидко дивитися на личинок мух, що кубляться в очах дохлого kota... а потім перехиляється і виблює свій сніданок.— Я і Директор думаємо, що туди вони кладуть поранених, яким уже нічим незарадиш.— Ми з Директором, Джордане.— Вибачте, сер. Дебі Бун досягла поетичного катарсису і замовкла. Настала пауза, а потім «Композитори шампанського» і Лоуренс Вельк знову почали виконувати «Прогулянку слоненяти». «Для Доджа тоді теж були непогані часи», — подумав Клай.— Скільки стереосистем вони зібрали докупити? — запитав він у Директора Ардая.— І як вони це зробили? Вони ж не мають мізків, заради всього святого, це зомбі! — Йому спала на думку жахлива ідея — нелогічна і водночас переконлива. — Це ви зробили? Щоб утихомирити їх чи... не знаю...— Він цього не робив, — сказала Аліса тихим голосом зі свого безпечного сховку в обіймах Клая.— Ні, обидва ваші припущення неправильні, — сказав йому Директор.— Обидва? Я не...— Мабуть, вони затяті меломани, — задумливо промимрив Том, — бо взагалі-то не люблять заходити всередину будинків. Але ж компакт-диски там, правильно?— Не кажучи вже про стереосистеми, — додав Клай.— Зараз немає часу пояснювати. Небо вже починає світлішати, і... розкажи їм, Джордане. Джордан слухняно відповів, як учень, що повторює урок, якого не розуміє.— Справжні вампіри мусять заховатися до того, як проспівас півень, сер.— Правильно, перш ніж заспівас півень. Поки що просто спостерігайте. Це все, щовід вас вимагається. Ви ж не знали, що є такі місця, чи не так?— Аліса знала, — озвався Клай. Вони дивилися. Ніч справді почала здавати свої позиції, тож Клай зрозумів, що очі на всіх тих обличчях розплющені. Він був цілком певен того, що вони небачили, а просто... були розплющені. «Тут відбувається щось погане, — подумав він. — Збирання у зграї було тільки початком». Дивитися на вкладені у штабелі тіла та байдужі обличчя-маски (здебільшого білі, адже це Нова Англія, врешті-решт) було теж страшно, але безтямні очі, здійняті до неба, сповнили його невимовним жахом. Десь неподалік заспівала першавранішня пташка. Це був не півень, але Директор все одно здригнувся і похитнувся. Цього разу його підтримав Том.— Ходімо, — сказав їм Директор. — До Читем-лоджу недалеко, але ми мусимо рушати. Від сирості мої ноги як дерев'яні. Тримай мене за лікоть, Джордане. Аліса вивільнилася з обіймів Клая і підійшла до старого з

іншого боку. Його посмішка швидше свідчила про незгоду, і він заперечливо похитав головою.— Про мене подбає Джордан. Зараз ми дбаємо один про одного — правда, Джордане?— Так, сер.— Джордане? — звернувся до хлопчика Том. Вони наближалися до великого і досить претензійного особняка у стилі Тюдорів. Клай припустив, що це і є Читем-лодж.— Так, сер?— Я не зміг прочитати напис над табло. Що на ньому було написано?— ЛАСКАВО ПРОСИМО НА ЗУСТРІЧ ВИПУСКНИКІВ! — Джордан хотів було посміхнутися, а тоді згадав, що цього року не буде ніякої зустрічі випускників— транспарант на трибунах вже почав вицвітати, — і його обличчя згасло. Якби не втома, він міг би опанувати себе, але було дуже пізно, майже світанок, тож на шляху до резиденції Директора останній студент Академії Гейтена, який досі не зняв з себе бордово-сірий одяг, гіркорозридався.¹⁴— Це було просто неймовірно, сер, — сказав Клай. Якось непомітно він почав звертатися до директора, як Джордан. Томта Аліса також.— Спасибі.— Так, — закивала головою Аліса. — Дякую. Ніколи в житті я не з'їдала одразу два гамбургери — принаймні таких великих точно ніколи. Була третя година наступного дня. Вони сиділи на задньому ганку Читем-лоджу. Чарльз Ардай— Директор, як називав його Джордан, — приготував гамбургери на маленькому газовому грилі. Він сказав, що м'ясо можна їсти без побоювання, бо генератор, від якого живилася морозилка у кафетерії, працював до полудня вчорашнього дня (і справді, пиріжки, які вони дістали з холодильника, принесеного Томом та Джорданом із буфетної, були вкриті інеєм і тверді, як хокейні шайби). Він сказав, що смажити м'ясо, мабуть, безпечно до п'ятої години, хоча розважливіше було б пообідати раніше.— Вони можуть почути запах їжі? — запитав Клай.— Скажімо так: у нас немає ніякого бажання дізнаватися, чи це правда, — відказав Директор. — Чи не так, Джордане?— Так, сер, — сказав Джордан і відкусив шматок другого гамбургера. Він жував уже повільніше, але Клай думав, що малий впорається з завданням.— Нам потрібно бути всередині, коли вони прокинуться і коли повертатимуться з міста. Вони ходять саме до міста. Просто спустошують його, як птахи викльовують до останнього зернятка поле з зерновими. Так каже Директор.— Коли ми були у Молдені, то вони поверталися додому зграями раніше, — зауважила Аліса. — Правда, ми не знали, де їхній дім. — Вона не відводила

погляду від таці з чашками пудингу. — Можна мені це?— Авжеж. — Директор підштовхнув тацю ближче до неї. — І ще один гамбургер, якщо маєш бажання. Треба все з'їсти, а то зіпсується. Аліса застогнала і заперечно похитала головою, але чашку з пудингом взяла. І том також. — Здається, вранці вони йдуть в один і той самий час, але тепер повертаються додому пізніше,— задумливо сказав Ардай. — Чому б це?— Важко чимось розжитися? — висловила припущення Аліса. — Можливо... — Він востаннє відкусив шматок гамбургера, а потім охайно прикрив залишки паперовою серветкою. — Як ви знаєте, зграй багато. У радіусі п'ятдесяти миль їх може бути не менше дюжини. Від людей, що йшли на схід, ми дізналися, що зграї є у Сендауні, Фремонті та Кандії. Вдень вони майже безцільно нишпорять у пошуках їжі, а може, й музики, а потім повертаються туди, звідки прийшли. — Ви це напевно знаєте? — уточнив Том. Він покінчив з однією чашкою пудингу і взявся за наступну. Ардай похитав головою. — Нічого не можна сказати напевне, пане Маккурт. — Його волосся, що звисало довгими сивими пасмами (точно волосся професора англійської мови, подумав Клай), трохи розвіював спокійний полуденний вітерець. Хмари зникли. Із заднього ганку відкривався гарний вид на кампус, поки що безлюдний. Джордан регулярно робив обхід навколо будинку, щоб розвідати ситуацію на схилі, який спускався до Академічної авеню, і доповідав, що там також усе тихо. — Ви не бачили інших їхніх нічліжок?— Ні, — сказав Том. — Але ми йшли в темряві, — нагадав йому Клай, — а нині ж темно, хоч око виштрикни. — Так, — погодився Директор. Його голос лунав майже сонно. — Як у *le touten age*. Переклади, Джордане. — У середні віки, сер. — Добре. — Учитель поплескав учня по плечу. — Навіть великі зграї можна було легко пропустити, — сказав Клай. — Їм би навіть ховатися не довелося. — Ні, вони не ховаються, — заперечив Директор Ардай, складаючи руки дашком. — Принаймні поки що. Вони ходять зграями... нишпорять у пошуках їжі... а їхній груповий розум може слабшати, поки вони шукають їжу... але, мабуть, з кожним разом все менше. Імовірно, з кожним днем дедалі менше і менше. — Манчестер згорів дотла, — ні сіло ні впало сказав Джордан. — Ми бачили пожежу звідси, правда, сер?— Так, — підтвердив Директор. — Це було дуже сумне й страшне видовище. — А це правда, що людей, які хочуть потрапити до Массачусетсу, розстрілюють на кордоні?— поцікавився

Джордан. — Так кажуть люди. Подейкують, що треба йти у Вермонт, тільки той шлях безпечний. — Брехня, — відказав Клай. — Те саме ми чули про кордон Нью-Гемпширу. Джордан якось хвилю дивився на нього круглими очима, а тоді розреготався. У цей безвітряний день його чистий сміх дзвенів чудово. А тоді десь далеко прогрімів постріл. А ближче до них хтось закричав, чи то відлюті, чи від жаху. Джордан припинив сміятися. — Розкажіть нам про той дивний стан, у якому вони перебували минулої ночі, — тихо попросила Аліса. — І про музику. Усі зграї слухають музику вночі? Директор глянув на Джордана. — Так, — підтвердив хлопчик. — Сама тільки спокійна музика, ніякого року чи кантрі... — Мушу висловити припущення, що й ніякої класики також, — вставив Директор. — Принаймні без претензій на щось. — Це їхні колискові, — сказав Джордан. — Директор і я так думаємо, чи не так, сер? — Ми з Директором, Джордане. — Ми з Директором, так, сер. — Але ми справді так думаємо, — підтвердив Директор. — Хоча, підозрюю, що в цьому може бути закладено якийсь інший сенс. Так, щосьгеть інше. Клай був спантеличений. Він не знав, що робити далі. Дивився на своїх друзів і бачив на їхніх обличчях відображення власних почуттів — то було не просто збентеження, а страшне небажання, щоб їх просвітили. Нахилившись уперед, Директор Ардай сказав: — Дозвольте мені бути чесним з вами. Я мушу бути чесним — це звичка, вироблена роками. Я хочу, щоб ви нам допомогли зробити жахливу річ. Гадаю, часу на те, щоб це зробити, не так багато, і незважаючи на те, що один такий вчинок може ні до чого не привести, ніколи не знаєш напевно, правда? Ніхто не знає, який зв'язок може існувати між цими... зграями. Хай там як, я нестоятиму осторонь, поки ці... істоти... непомітно прибирають до рук не тільки мою школу, але й денне світло. Я міг бивже здійснити цю спробу, але я старий, а Джордан дуже молодий. Надто молодий. Чим би вони зараз не були, не так давно це були люди. Я не дозволю йому брати у цьому участь. — Я можу зробити свій внесок, сер! — сказав Джордан. Він говорить так само рішуче, подумав Клай, як і будь-який підліток-мусульманин, що надягає пояс смертника, напханий вибухівкою. — Вітаю твою відвагу, Джордане, — сказав йому Директор, — але не дозволю цього. — Він з любов'ю подивився на хлопця, але коли його погляд повернувся до інших, то помітно посуворішав. — У вас є зброя — надійна зброя, — а в мене

нічого, крім старої рушниці двадцять другого калібру з одним патроном, яка може взагалі не спрацювати, хоча ствол відкритий, я дивився. Та навіть якщо вона й у робочому стані, патрони, які я для неї маю, можуть не вистрілити. Але в нашому маленькому автопарку є бензонасос, і бензин може слугувати гарним засобом для того, щоб покінчити з їхніми життями. Мабуть, він побачив на їхніх обличчях жах, бо кивнув. Клаю він більше не здавався добрим містером Чіпсом [29 Містер Чіпс — персонаж роману «Прощайте, містере Чіпс», у якому описуються пригоди вчителя школи для хлопчиків, улюбленця своїх учнів. Роман належить перу Джеймса Гілтона, англійського письменника першої половини XX ст.], а нагадував старого пуританина з картини, написаної олійними фарбами. Такого, що, не змигнувши оком, міг засудити людину до колодок. Або жінку до спалення на вогнищі як відьму. Його кивок призначався особисто Клаю. Клай був у цьому впевнений. — Я знаю, що говорю. І знаю, як це звучить. Але насправді це буде не вбивство. Це буде винищення. І я не можу примушувати вас до чогось. Проте, хай там як... допоможете ви мені їх спалити чи ні, ви повинні передати звістку. — Кому? — тихо спитала Аліса. — Усім, кого зустрінете, панно Максвел. — Він перехилився через стіл із залишками їхньої їжі і спрямував на неї погляд маленьких, колючих очей судді, що засуджує до страти, очей, що горіли, мов жар. — Ви повинні розповісти, що відбувається з ними — тими, хто почує пекельне повідомлення у своїх переговорних пристроях диявола. Ви мусите передати це далі. Усі, у кого вкрали денне світло, повинні почути — перш ніж стане запізно. — Він провів рукою над підборіддям, і Клай побачив, що його пальці трохи тремтять. Це можна було б легко списати на похилий вік, якби не одне «але»: досі він не бачив жодних ознак тремтіння. — Боїмося, що скоро справді буде пізно. Чи не так, Джордане? — Так, сер. — Джордан точно думав, що він щось знає; вигляд у нього був наляканий. — Що? Що з ними відбувається? — запитав Клай. — Це має якийсь стосунок до музики та з'єднаних дротами стереосистем, так? Директор обм'як, ніби страшенно втомився. — Вони не з'єднані дротами, — сказав він. — Пам'ятаєте, як я вам сказав, що обидва ваші припущення неправильні? — Так, але я не розумію, що ви м... — Є одна аудіосистема з компакт-диском усередині — це правда. Один скопійований диск, ось чому весь час повторюються одні й ті самі пісні. — Пощастило ж нам, —

пробурмотів Том так, що Клай ледве його почув. Він намагався зрозуміти, щотільки-но сказав Ардай— вони не з'єднані дротами. Як таке могло бути? Ніяк.— Музичні центри — стереосистеми, якщо вам так більше подобається, — розставлені по всьому полю, — продовжував Директор, —і всі ввімкнені. Вночі можна побачити їхні маленькі червоні світлодіоднілампочки...— Тааак, — протягнула Аліса. —Я справді помітила якісь червоні ліхтарики, просто не звернула особливоїуваги.— ...але у них нічого немає, ні компакт-дисків, ні касет, і їх не з'єднують ніякідроти. Це просто підлеглі пристрої, що ловлять і транслюють звук ізмастер-диску.— Якщо у них розтулені роти, то з них теж іде музика, — сказав Джордан. — Зовсім тихо... навіть тихіше за шепіт... але її можна почути.— Ні, — заперечив йому Клай. — Це все твоя уява, хлопчику. Швидше за все.— Я сам не чув, — сказав Ардай, —але, звичайно ж, слух у мене вже не той, що раніше, коли я був прихильникомДжина Вінсента і «Блу кепс». «Сто років тому», як сказали б Джордан та йогодрузі.— Ви дуже консервативний, сер, —сказав Джордан. У його голосі звучала ледь помітна урочистість і очевидналюбов.— Так, Джордане, я такий, — погодився Директор. Він поплескав хлопчика по плечу, а тоді звернувся доінших.— Якщо Джордан говорить, що чув... то я йому вірю.— Це неможливо, — сказав Клай. — Принаймні без передавача. — Вони самі є цими передавачами, — відповів Директор. — Здається, цей хист з'явився у них з часів Імпульсу.— Чекайте! —Том, як патрульний, підніс руку вгору, опустив її, почав говорити, зновупідніс. Зі свого сумнівного прихистку біля Директора Ардая за ним уважноспостерігав Джордан. Нарешті Том сказав:— Ми тут що, про телепатію говоримо?— Гадаю, що це не надто *le mot juste* [30 *Le mot juste* (фр.) — правильне слово.] для означення цього феномена, — відповів Директор Ардай, —але навіщо дотримуватися термінології? Готовий побитися об заклад на всізаморожені гамбургери, які ще zostалися у моєму холодильнику, що ви вже вживалице слово раніше. — Ви б виграли подвійні гамбургери, — сказав Клай.— Ну так, але збирання у зграї — це інше, — втрутився Том.— Тому що?.. — Директор звів угору кошлаті брови.— Ну, тому що... — Том не зміг закінчити, і Клай знав причину. Воно не було іншим. Збирання у зграї не було людською поведінкою, і вони знали це з моменту,як побачили, що механік Джордж, перетинаючи Томів газон, іде за жінкою

вобгидженому брючному костюмі на Салем-стрит. Він ішов так близько позаду неї, що міг би вкусити за шию... але не зробив цього. А чому? Тому що для мобілоїдівкусання було в минулому, почалося збирання у зграї. Принаймні у минулому вони кусали собі подібних. Якщо не...— Професоре Ардай, на початку вони вбивали всіх...— Так, — підтвердив Директор. — Нам пощастило врятуватися, правда, Джордане? Здригнувшись, Джордан кивнув.— Діти бігали всюди. Навіть дехто з вчителів. Вбивали... кусалися... мололинонсенс... Я деякий час переховувався в теплиці.— А я — на горищі цього самого будинку, — додав Директор. — З маленького віконця я дивився, як університетське містечко — моє улюблене університетське містечко — буквально перетворюється на пекло.— Більшість із тих, хто не помер, втекли до центру міста, — сказав Джордан. Зараз багато хто з них повернулися. Он туди. Він повів головою у напрямку стадіону.— Які висновки з цього ми можемо зробити? — спитав Клай.— Думаю, ви знаєте, пане Ріддел.— Клай.— Добре, Клаю. Думаю, те, що відбувається зараз, — не просто тимчасова анархія. Гадаю, це початок війни. Вона буде нетривалою, але запеклою.— А вам не здається, що ви перебільшуєте...— Ні. Бо керуюся власними спостереженнями — своїми та Джордановими. У нас тут дуже велика зграя, за якою можна спостерігати, і ми бачили, як вони йдуть і повертаються, а також... відпочивають, так би мовити. Вони перестали вбивати одне одного, але досі знищують людей, яких ми б назвали нормальними. Я вважаю це войовничою поведінкою.— Ви справді бачили, як вони вбивають нормальних? — спитав Том. Поруч із ним Аліса відкрила свого рюкзака, дістала «бєбі-найкі» й затиснула її в руці. Директор з серйозним виглядом подивився на нього.— Бачив. Шкода, що доводиться це казати, але Джордан теж бачив.— Ми не могли допомогти, — сказав Джордан. Він ледь стримував сльози. — Їх було надто багато. Це були чоловік і жінка, розумієте? Не знаю, що вони робили на кампусі перед самим настанням темряви, але, безперечно, вони не могли знати про Тонні-філд. Вона була поранена. Він допомагав їй іти. Вони натрапили, мабуть, на двадцятьох тих, що поверталися з міста. Чоловік намагався нести її на руках. — Джорданів голос перервався. — Сам би він, може, врятувався, але з нею... він зміг добігти лише до Гортон-холу. Це гуртожиток. Там він упав, і вони схопили їх. Вони... Джордан раптом різко зарився обличчям у пальто

старого —сьогодні темно-сіре. Велика рука Директора погладила Джордана по гладенькійпотилиці.— Схоже на те, що вони знають своїх ворогів, — задумливо протягнув Директор. — Ви не вважаєте, що це могло бути закладене у базове повідомлення?— Можливо, — озвався Клай. Ця думка була жахливою, але логічною.— Що ж до того, що вони роблять уночі, лежачи там так нерухомо, з розплющенимиочима, слухаючи музику...—Директор зітхнув, дістав з однієї кишені пальта носовичок і буденним жестомпромокнув хлопчикові очі. Клай бачив, що він був водночас дуже наляканий і дужевпевнений у тому висновку, якого дійшов.— Я думаю, вони перезавантажуються.15— Бачите червоні лампочки? —спитав Директор своїм гучним голосом«мене-почують-у-найдальшому-кутку-аудиторії».— Я нарахував щонайменше шістдесят тр...— Тихіше! — засичав Том. Він мало не затулив старому рота рукою.Директор спокійно поглянув на нього.— Томе, невже ви забули, що я вам казав минулої ночі про музичні стільці?Том, Клай і Ардай стояли одразу за турнікетами, спиною до арочного входу наТонні-філд. Аліса, за обопільною згодою, лишилася у Читем-лоджі із Джорданом. Зфутбольного поля приватної школи лилася джазово-інструментальна версія «Дівчиниз Іпанеми». Клай подумав, що, як на мобілоїдів, це, мабуть, дуже просунутиймузон.— Ні, — сказав Том. —Поки музика не стихне, нам нема про що турбуватися. Просто я не хочу статихлопцем, якому перегризе горлянку виняток із цього правила, що мучитьсябезсонням.— Цього не станеться.— Чому ви так впевнені у цьому, сер? — спитав Том.— Тому що, даруйте за маленький літературний каламбур, їхнє життя вночі — це не сон. Ходімо.Він рушив униз бетонним пандусом, яким колись спускалися на поле гравці,побачив, що Том і Клай не наважуються, і терпляче подивився на них.— Рідко яка інформація здобувається без ризику, — промовив він, — а на цьому етапі, так би мовити, інформація — найважливіше, згода? Ходімо.Вони йшли у напрямку, який їм вказувало неголосне постукування його палиціпандусом униз, до стадіону—Клай випереджав Тома. Так, він бачив червоні індикатори живлення настереосистемах, розставлених довкола поля. Схоже було на те, що їх тамшістдесят чи сімдесят. Музичні центри великого розміру, розташовані на віддалідесяти-п'ятнадцяти футів один від одного, кожен оточений тілами. У світлі зірокці тіла справляли дивовижне враження. Вони не лежали штабелями— кожне

тіло, що належало чоловікові чи жінці, мало своє місце, —але при цьому не був змарнований жоден дюйм. Навіть руки були переплетені, тому виникало відчуття, що поле вкрите паперовими ляльками, ряд за рядом, а втемряву лине музика— схожа на ту, що крутять у супермаркетах, подумав Клай. Звідти лінуло ще дещо: хвороботворний запах бруду й гнилиховочів та більш насичений тривкий сморід людських фекалій та трупів, щорозкладаються. Директор обійшов ворота, відкинуті убік, перевернуті та з порваною сіткою. Тут, де починалося море тіл, лежав молодий чоловік років тридцяти, рука якого досамого рукава футболки з написом «Наскар» була вкрита рваними ранами від укусів. Судячи з вигляду укусів, уже почалося зараження. В одній руці він стискав червону кепку, яка нагадала Клаю Алісину улюблену кросівку. Молодик вирішив бездумні очі на зорі, а Бет Мідлер ще раз почала співати про вітер підії крилами.— Агов! — скрипучим пронизливим голосом закричав Директор. Він спритно тицьнув молодого чоловіка кінцем своєї палиці у живіт і натискав на неї до тих пір, поки у мобілоїда не відійшли гази.— Агов, кажу! — Припиніть! — мало не застогнав Том. Директор зміряв його поглядом, сповненим презирства, і підчепив кінцем палиці кепку, яку тримав божевільний. Блискавичним рухом відкинув її геть. Пролетівши у повітрі футів десять, кепка приземлилася на обличчя жінки середнього віку. Клай заворожено спостерігав, як вона трохи сповзла убік, відкриваючи одне око, що зосереджено і незмигтно дивилося у небо. Рухаючись повільно, мов уві сні, молодик підвів руку, у якій тримав кепку, вгору і стиснув її в кулак. А по тому знову опустил.— Він думає, що знову її тримає, — прошепотів вражений Клай.— Можливо, — відповів Директор без особливого інтересу. Кінцем палиці він штрикнув чоловіка в одну з запалених ран від укусів. Біль мусив бути просто пекельним, але молодик ніяк не відреагував, просто й далі витріщався собі у небо. Після Бет Мідлер настала черга Діна Мартіна.— Я міг би проштрикнути йому палицею горлянку, а він би навіть не спробував мене зупинити. Так само й ті, що навколо нього, не піднялися б на його захист, хоча вдень вони б, безсумнівно, розірвали мене на шматки. Том присів навпочіпки біля одного з музичних центрів.— У ньому є батарейки, — сказав він. — Судячи з його ваги.— Так. Усі з батарейками. Схоже, елементи живлення їм справді потрібні. — Трохи

подумавши, Директор додав (Клай міг би запросто обійтися без цієї інформації):— Принаймні поки що.— Можна взятися до справи одразу ж, правда? — спитав Клай. — Ми могли б стерти їх з лиця землі, як мисливці винищили всіх мандрівних голубів у 1880-х. Директор кивнув.— Вибивали з них маленькі мізки, коли вони сиділи на землі, так? Непогана аналогія. Але своєю палицею я багато не зроблю. Боюся, що навіть з вашим автоматом справа просуватиметься повільно.— Хай там як, у мене не вистачить набоїв. Їх тут, мабуть... — Клай знову обвів поглядом скупчені тіла. Від цього видовища запаморочилося в голові.— Тут шістсот, якщо не сімсот чоловік. Не враховуючи тих, що лежать під трибунами.— Сер? Пане Ардай? — гукав Том. — Коли ви... як ви вперше?..— Як я визначив глибину цього трансового стану? Ви це маєте на увазі? Том ствердно кивнув.— У першу ніч я вийшов на розвідку. Безперечно, тоді зграя була меншою. Менетягнуло до них через просту, але непереборну цікавість. Джордана зі мною не було. Боюся, що перехід на нічний спосіб існування виявився для нього досить важким.— Але ж ви ризикували життям, — мовив Клай.— У мене не було вибору, — відповів Директор. — Чимось це нагадувало гіпнотичний стан. Я швидко збагнув, що вони непритомні, хоча у них і були розплющені очі, а кілька простих перевірок з використанням кінчика палиці підтвердили припущення про глибину їхнього стану. Клай згадав, що Директор кульгає, хотів спитати його, чи брав він до уваги можливі наслідки, якби припустився помилки і божевільні накинулися на нього, але прикусив язика. Ясна річ, Директор знову повторив би сказане раніше: неможна здобути інформацію, не ризикуючи. Джордан мав рацію—це був дуже консервативний старий... піжон. Клаю не хотілося б повернутися усвої чотирнадцять і дістати від нього прочухана за порушення дисципліни. Тим часом Ардай хитав головою, звертаючись до нього.— Шістсот-сімсот — це замала кількість, Клаю. Це стадіон стандартного розміру. Тобто його площа — шістсот квадратних ярдів.— То скільки ж їх?— Зважаючи на те, як вони скупчилися? Я б сказав, щонайменше тисяча.— Але вони насправді зовсім не тут, правда? Ви в цьому впевнені?— Так. А ті, що повертаються... щодня їх стає трохи більше, і те саме каже Джордан, а він дуже педантичний спостерігач, повірте... вони вже не такі, як раніше. Тобто не людські істоти.— Може, повернемося до Читем-лоджу? — спитав Том. Судячи з голосу, йому

було зле.— Авжеж, — погодився Директор.— Секундочку, —сказав Клай. Він став навколішки біля парубка у футболці «Наскар». Йому нехотілося цього робити, бо не міг позбутися думки, що рука, яка стискала червонукепку, зараз ухопить його, але він пересилив себе. Тут, на рівні землі, смерділо ще гірше. Він вважав, що помалу починає звикати до Цього, але це було помилкою.— Клаю, що ти... — почав Том.— Тихо. —Клай нахилився до напіврозтуленого рота хлопця. Повагавшись, він змусив себенахилитися ще нижче, доки не зміг розгледіти тьмянний блиск слини на нижній губі чоловіка. Спочатку йому здалося, що це гра уяви, але ще два дюйми—зараз він перебував на відстані, цілком достатній для того, аби поцілувати несплячу істоту з Рікі Крейвеном на грудях,— внесли ясність. Зовсім тихо, як сказав Джордан. Навіть тихіше за шепіт... але її можна почути. І Клай почув. Якимось дивом вокал на один-два склади випереджав той, що йшов зі з'єднаних стереосистем: Дін Мартін співав «Кожен колись закохується». Він підвівся, ледь не скрикнувши від тріску власних колінних суглобів, що прогрімів як пістолетний постріл. Том високо підняв свого ліхтаря, уп'явшись поглядом у Клая.— Що? Що?. Ти ж не хочеш сказати, що малий... Клай кивнув.— Ходімо. Повертаємося. На півдороги пандусом він грубо захопив Директора за плече. Ардай повернувся донього обличчям, і його вочевидь не стурбувало таке поводження.— Ви маєте, сер. Ми мусимо їх позбутися. Знищити стільки, скільки зможемо, і якомога швидше. Це може бути нашим єдиним шансом. Чи думаєте, я помиляюся?— Ні, — відповів Директор. — На жаль, я так не думаю. Як я вже сказав, це війна — принаймні, я так вважаю — а на війні займаються тим, що вбивають ворогів. Давайте обговоримо це, коли повернемося. Можемо випити гарячого шоколаду. Такому варварові, як я, подобається пити шоколад із краплею бурбону. Зійшовши пандусом нагору, Клай кинув останній погляд назад. Стадіон Тонні-філд був темний, але у яскравому сяйві північних зірок все-таки можна було розрізнити килим тіл, розстелений від краю до краю та з боку в бік. Він подумав, що, наступивши на нього, можна відразу й не збагнути, що в тебе перед очима, але коли вже зрозумієш... коли зрозумієш... Його очі зіграли з ним злий жарт, і на мить йому здалося, що він бачить, як вони дихають— усі вісім сотень чи тисяча — наче один організм. Це дуже його налякало, тож він повернувся і майже бігцем наздогнав Тома й Директора

Ардая.16Директор приготував гарячий шоколад у кухні, й вони випили його у залі для офіційних прийомів, яку освітлювали два газові ліхтарі. Клай думав, що старий запропонує їм пізніше піти на Академічну авеню, щоб завербувати нових добровольців у лави Армії Ардая, але Директор, схоже, вдовольнився тим, що мав. Бензонасос у автопарку, сказав їм Директор, працює від напірної цистерни ємністю чотириста галонів, тож їм доведеться тільки витягти пробку. А в теплиці розпилювачі ємністю тридцять галонів кожен. Як мінімум дюжина обприскувачів. Вони можуть навантажити їх на пікап і спуститися одним із пандусів...— Зачекайте, — перебив його Клай. — Перш ніж ми почнемо обговорювати стратегію, я хотів би почути вашу версію, сер, якщо вона у вас є. — Нічого офіційного, — відказав старий. — Але у нас із Джорданом є результати спостережень, інтуїція і чималий досвід надвох...— Я фанат комп'ютерів, — заявив Джордан, тримаючи чашку шоколаду біля рота, і Клаєві здалося, що в цій похмурій самовпевненості дитини є якийсь дивний шарм. — Як то кажуть, повний програміст. Усе життя був на них схиблений, правда. Ціштуки перезапускаються, це точно. На їхніх лобах бракує тільки напису «ТРИВАЄ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ЗАЧЕКАЙТЕ». — Я тебе не розумію, — зізнався Том. — А я розумію, — сказала Аліса. — Джордане, ти думаєш, що Імпульс справді був Імпульсом, так? Ті, що його почули... їхні жорсткі диски постирали. — Еге ж, — відповів Джордан. Ввічливість не дозволяла йому сказати «А то!» Збентежений, Том подивився на Алісу. Тільки Клай знав, що Том не тупий, і невірив, що Том може так повільно переварювати інформацію. — У тебе ж був комп'ютер, — почала пояснювати Аліса. — Я бачила його у твоєму кабінетику. — Так... — І ти встановлював програми, правильно? — Ясна річ, але... — Том замовк і подивився Алісі просто у вічі. Вона не відвела погляд. — Їхні мізки? Ти маєш на увазі їхні мізки? — Як ти думаєш, що таке мозок? — спитав його Джордан. — Великий старий жорсткий диск. Органічні мікросхеми. Ніхто не знає, скільки у ньому байтів. Мабуть, гіг у енному ступені. Нескінченна кількість байтів. — Він приклав руки до своїх маленьких акуратних вушок. — Ось тут, прямо всередині. — Я у це не вірю, — сказав Том, але його голос звучав слабо, а обличчя виглядало хворобливо. І Клай подумав, що він все ж таки вірить. Подумки повернувшись до божевілья, що паралізувало Бостон, Клай був

змушений визнати, що ідея переконлива. І, до тогож, страхітлива: пам'ять мільйонів, може навіть мільярдів, стерто в одну мить. Так можна було б вивести з ладу стару дискету, приклавши до неї потужний магніт. Йому згадалася Темна Фея, подруга дівчинки з телефоном кольору перцевої м'яти. «Хто ти? Що відбувається? — крикнула Темна Фея. — Хто ти? Хто я?» І після цього почала бити себе у чоло ребром долоні й з усього розгону врізалася у ліхтарний стовп, і не раз, а двічі, перетворивши роботу дорогого ортодонта на гострі уламки. Хто ти? Хто я? Це був не її мобільний. Вона тільки вслухалася у нього і тому не дістала повної дози. Уява Клая, думки якого досить часто формувалися не зі слів, а з зображень, намалювала яскраву картину. Екран комп'ютера, на якому суцільним потоком ідуть слова: ХТО ТИ ХТО Я ХТО ТИ ХТО Я ХТО ТИ ХТО Я ХТО ТИ ХТО Я, і нарешті, у самому низу, страшний і неблаганний, як доля Темної Феї, напис: ЗБІЙ СИСТЕМИ Темна Фея — частково стертий жорсткий диск? Жахливо, але схоже на жорстоку правду. — Я здобув спеціалізацію з англійської, але в молодості читав багато літератури з психології, — розповів їм Директор. — Почав я, звісно, з Фрейда, бо з нього починають усі... потім був Юнг... Адлер... звідти я черпав знання, щоб досягти високого фахового рівня. Серед всіх теорій про роботу мозку виокремлюється найвидатніша — Дарвінова. У лексиконі Фрейда ідея виживання як первинної настанови виражається через концепцію «ід», несвідомого. У Юнга знаходимо ширшу ідею колективної свідомості. Ніхто, на мою думку, не сперечатиметься з тим, що якби все свідоме мислення, всю пам'ять, усю здатність до логічного мислення в одну мить стерли з людського розуму, то у ній залишилося б тільки первісне і жахливе. Зробивши паузу, він озирнувся, щоб вислухати зауваження. Але всі мовчали. Схоже, вдоволений, Директор кивнув і продовжив свою розповідь. — І хоча ні фрейдисти, ні юнгіанці не виступили з такою заявою, вони рішуче висловують як можливе припущення, що у нас може бути ядро, єдиний базовий носій для всіх, або, кажучи мовою, близькою Джорданові, — один рядок написаного коду, який неможливо витерти. — ПД, — озвався Джордан. — Первинна директива. — Так, — погодився Директор. — В основі нашого єства, як бачите, ми зовсім не Homo sapiens. Наша сутність — божевільня. Первинна директива — вбивство. Чемність не дозволила Дарвінові таке сказати, друзі мої, але ми стали володарями землі зовсім

не тому, що були найрозумнішими чи навіть найбільшими усвітіскнарами, а тому, що завжди були найбожевільнішими, найкровожернішимивиродками у джунглях. Саме це п'ять днів тому і продемонстрував нам Імпульс.¹⁷— Я нізачо не повірю, що ми спочатку були психами і вбивцями, а потім вже сталиіншими,— сказав Том. —Господи, чоловіче, а як же Парфенон? А «Давид» Мікеланджело? А дощечка наМісяці, на якій написано «Ми прийшли з миром для усього людства»?— На тій дощечці також ім'я Річарда Ніксона, — сухо нагадав йому Ардай. —Квакера, так, але навряд чи миротворця. Пане Маккурт... Томе... я зовсім незацікавлений у тому, щоб звинувачувати все людство. Якби мені це було потрібно,то, напевно, я згадав би, що на кожного Мікеланджело знайдеться свій маркіз деСад, на кожного Ганді— свій Ейхман, а на Мартіна Лютера Кінга —Осама бін Ладен. Сформулюємо це таким чином: людина почала домінувати напланеті завдяки двом основним ознакам. Перша — це розум. А друга — абсолютна готовність вбити будь-кого, хто стане на заваді.З блиском в очах він нахилився уперед, розглядаючи їх. — Інтелект людства врешті-решт переміг інстинкт убивці, і розум почав керуватинайбожевільнішими імпульсами людини. Це теж було виживання. Гадаю, вирішальнийпоєдинок між ними відбувся у жовтні 1963 року на Кубі через невелику кількістьракет із ядерними боеголовками, але це тема для окремої розмови. Справа в тому,що більшість із нас сублімувала найгірше, що є в людині, доти, доки не пройшовІмпульс і не позбавив людей усього, крім тієї кривавої сутності.— Хтось випустив тасманського диявола з клітки, — пробурмотіла Аліса. — Але хто?— Ми не мусимо цим перейматися, — відповів Директор. —Підозрюю, що вони гадки не мали, що роблять... або якими виявляться масштабицих дій. Очевидно, виходячи з результатів поспішних експериментів за останнікілька років (а може, й місяців), вони гадали, що здіймуть руйнівну хвилютероризму. А натомість здійняли цунамі незбагненного насильства, яке зараззагнає мутацій. Тепер нам може видаватися, що нинішні дні жахливі, але пізніше,можливо, доведеться визнати, що вони були затишшям між двома бурями. Може,нині— наш єдиний шанс щось змінити.— Що ви маєте на увазі під мутаціями? — спитав Клай.Але Директор не відповів. Натомість він повернувся до дванадцятилітньогоДжордана.— Будьте так ласкаві, поясніть, молодий чоловіче.— Так. Добре, —

Джордан замовк, щоб зібратися з думками. —Ваша свідомість використовує тільки крихітний відсоток потенціалу мозку. Ви ж це знаєте, правда?— Так, — трохи поблажливо погодився Том. — Я про це читав.Джордан кивнув.— Навіть якщо скласти разом усі автономні функції, які вони контролюють, всіпідсвідомі штуки— сни, інтуїцію, статевий потяг, всю цю лабуду, — наші розумові здібності ледве топчуться на місці.— Холмсе, ви мене вражаєте, — сказав Том.— Не клей із себе розумника, Томе! —сказала Аліса, і Джордан обдарував її сонцесяйною посмішкою, у якій явночиталося обожнювання.— Нічого подібного, — сказав Том. — Хлопець каже розумні речі.— Це справді так, — сухо зауважив Директор. —Можливо, час від часу в Джордана й виникають проблеми з літературноюанглійською, але свою стипендію він отримував не за те, що відмінно ловив гав.—Він побачив, що хлопчик сидить ні в сих ні в тих, і з любов'ю скуйовдивДжорданове волосся своїми кістлявими пальцями.— Будь ласка, продовжуй.— Ну... —Слова давалися Джорданові важко (Клай це бачив), однак йому вдалося віднайтиритм оповіді.— Якби мозок справді був жорстким диском, то місце на ньому гуляло б. — Він побачив, що це зрозуміла тільки Аліса. —Сформулюємо це таким чином: у його властивостях було б написано, що 2 відсоткизайнято, 98 відсотків вільно. Ніхто насправді не має уявлення, навіщо потрібніті дев'яносто вісім відсотків, але у них великий потенціал. Наприклад, людипісля інсульту... щоб знову ходити і розмовляти, вони іноді відкривають усвоєму мозку бездіяльні області. Це наче їхні розумові здібності оминаютьуражену зону. Світло вмикається у подібній області мозку, але з іншого боку.— Ти таке вивчаєш? — спитав Клай.— Я знаю це тому, що зацікавліюся комп'ютерами і кібернетикою, — знизав плечима Джордан. —А ще я читав багато кіберпанку. Вільяма Гібсона, Брюса Стерлінга, ДжонаШирлі...— Ніла Стівенсона? — підказала Аліса. Джордан просяяв.— Ніл Стівенсон — бог!— Ближче до справи, — з докором, але м'яко пробуркотів Директор.Джордан знизав плечима.— Якщо стерти все з жорсткого диска комп'ютера, то дані не відновлятьсяспонтанно... таке може бути хіба що у романі Гріга Беара. —Він знову всміхнувся, але цього разу побіжно і, як здалося Клаю, доситьнервово. Частково винуватицею цього була Аліса, яка вочевидь приголомшиламалого.— Але з людьми все інакше.— Але між тим, щоб навчитися знову ходити після інсульту, та здатністю вмикатикупу

стереосистем силою телепатії— величезний перехід, — зауважив Том. — Квантовий стрибок, можна сказати. Коли слово «телепатія» злетіло з його вуст, він обвів усіх збентеженим поглядом, наче боявся, що його піднімуть на кпини. Але ніхто не засміявся. — Так-так, але жертва інсульту, навіть людина, яку він уразив дуже сильно, перебуває на відстані багатьох світлових років від того, що трапилося з тими, хто розмовляв по мобільному під час Імпульсу, — відказав Джордан. — Я і Директор — ми з Директором — думаємо, що Імпульс не тільки зменшив потенціал розуму людини до одного рядка коду, який не стерти, але й щось зачепив. Щось таке, що, ймовірно, перебуває у нас всіх глибоко всередині протягом мільйонів років, приховане у тих пасивних дев'яноста восьми відсотках жорсткого диска. Рука Клая мимоволі потягнулася до рукоятки револьвера, якого він підібрав на підлозі кухні Бет Нікерсон. — Спусковий механізм, — сказав він. Обличчя Джордана пожвавішало. — Саме так! Спусковий механізм, що викликає мутацію. Без нього ніколи б не сталося чогось типу тотального знищення у великих масштабах. Бо те, що з'являється, накопичується у тих людях. .. тільки вони вже не люди, так от, те, що в них накопичується, — це... — Це єдиний організм, — перебив його Директор. — Так ми вважаємо. — Так, але це більше, ніж просто зграя, — сказав Джордан. — Бо те, що вони роблять із CD-програвачами, може бути тільки початком. Так мала дитина вчиться взуватися. Подумайте, на що вони будуть спроможні за тиждень. Або за місяць. Чи за рік. — Ти можеш помилятися, — сказав Том, але його голос прозвучав сухо, як тріск зламаної хворостини. — А може, й навпаки, — заперечила Аліса. — О, я впевнений, що він має рацію, — вставив Директор, попиваючи свій гарячий шоколад з бурбоном. — Звичайно, я старий чоловік, і мені в будь-якому разі вже недовго ряст топтати. Я погоджуся з будь-яким рішенням, до якого ви пристанете. — Повисла нетривала пауза. Погляд неспокійно перебігав то з Клая на Алісу, то з Аліси — на Тома. — Звісно, якщо воно буде правильним. — Розумієте, зграї спробують об'єднатися, — сказав Джордан. — Навіть якщо вони досі не чують одна одну, то невдовзі все зміниться. — Дурниці, — стривожено сказав Том. — Історії про привидів. — Можливо, — мовив Клай, — але є ще дещо, і над цим варто замислитися. Зараз ночі належать нам. А що, як вони вирішать, що їм не потрібно так багато спати? Або що вони не бояться темряви? Кілька секунд ніхто не мовив

ані слова. Надворі посилювався вітер. Клай сьорбав свій гарячий шоколад, який і від самого початку був не більш ніж теплим, а зараз геть вистиг. Коли він знову звів очі, Аліса вже відставила свою чашку і тримала талісман «найкі». — Я хочу їх знищити, — сказала вона. — Тих, що на стадіоні, — я хочу їх знищити. Я не кажу «вбити», бо думаю, що Джордан правильно говорить, і не хочу робити це, аби помститися за людський рід. Я хочу це зробити за своєю матір і за тата, бо його теж немає. Знаю, що немає, я це відчуваю. Я хочу це зробити за своїх друзів Вікі й Тесе. Вони були гарними друзями, але у них були мобільні, вони ніколи з ними не розставалися, і я знаю, як вони зараз виглядають і де сплять: десь у такому місці, як те довбане футбольне поле. — Вона подивилася на Директора і зашарілася. — Даруйте, сер. Помахом руки Директор відхилив її вибачення. — Ми можемо це зробити? — спитала вона в нього. — Ми можемо їх знищити? Чарльз Ардай, що тихо-мирно закінчував свою кар'єру на посаді тимчасового директора Академії Гейтена, коли настав кінець світу, вишкірив попсовані зуби вусмішці, і Клай би дорого віддав, щоб у нього тільки з'явилася можливість відобразити її ручкою чи олівцем. Та усмішка була абсолютно безжалісною. — Ми можемо спробувати, міс Максвел, — відповів він. 180 четвертій годині наступного ранку Том Маккурт сидів на столику для пікніків між двома теплицями Академії Гейтена, які з часу Імпульсу зазнали серйозних ушкоджень. Ноги в кросівках «рібок», які він взяв ще у Молдені, опиралися на одну з лавок, а голова спочивала на руках, складених на колінах. Вітер розвіював його волосся з одного боку в інший. Аліса сиділа навпроти нього, підпираючи руками підборіддя, а жмути світла від кількох ліхтариків кидали химерні тіні на її обличчя. Навіть у безжально-яскравому світлі, незважаючи на очевидну втому, вона виглядала гарненькою — у її віці будь-яке світло все ще прикрашає. Лише Директор, що сидів біля неї, мав змучений вигляд. У теплиці, що була ближче до них, як неспокійні духи, рухалися у повітрі дві гасові лампи. Біля ближнього краю теплиці вони зішлись. Клай і Джордан вийшли у двері, хоча у скляних панелях з обох боків з'явилися великі отвори. За хвилину Клай всівся поряд із Томом, а Джордан зайняв своє звичне місце біля Директора. Від хлопця пахло бензином і добривами, а понад усе — зневірою. Клай кинув кілька низок ключів на столик, де вони зайняли своє місце між ліхтариками. На його думку, вони могли

залишатися там доти, доки якийсь археолог не відкопає їх через чотири тисячі років.— Мені шкода, — м'яко сказав Директор Ардай. — А на перший погляд усе було так просто.— Еге ж, — підтвердив Клай. Це справді виглядало просто: наповнити обприскувачі бензином, навантажити їх на пікап, проїхати через Тонні-філд, розливаючи по дорозі бензинна обидва боки, кинути сірника. Він хотів сказати Ардаєві, що план Джорджа В. Буша щодо нападу на Ірак, мабуть, виглядав так само просто— навантажити обприскувачі, кинути сірник, — але не зробив цього. Виявляти таку жорстокість було б просто безглуздо.— Ти як, нормально, Томе? — спитав Клай. Він уже зрозумів, що в Тома немає великих резервів життєвої енергії.— Так, просто втомився. — Він підвів голову і посміхнувся до Клая. — Не звик до нічних змін. Що робитимемо тепер?— Мабуть, підемо спати, — вирішив Клай. — Хвилин за сорок почне світати. Небо на сході вже світлішає.— Це не чесно, — сказала Аліса, сердито тручи щоки. — Несправедливо, ми доклали стільки зусиль! Вони справді доклали чимало зусиль, та все було не так просто. Кожна маленька (і вкрай безглузда) їхня перемога давалася їм дуже тяжко. Такі сильні натуги Клаєва мати називала болючим гемороєм. Частково Клай справді хотів звинуватити у всьому Директора... а також себе, бо слід було поставитися до ідеї Ардая з обприскувачами критично. Тепер він починав думати, що піти наповоді у літнього викладача англійської, який планував випалити стадіон вогнеметами,— все одно що брати ніж на перестрілку. І все-таки... дійсно, ідея здавалася непоганою. Тобто доти, доки не виявилось, що автопаркова цистерна з бензином замкнена у гаражі. Майже півгодини вони витратили на те, щоб у конторі по сусідству, присвітлі ліхтаря, гарячково перебирати на дошці за столом наглядача ключі безпозначок. Нарешті Джордан знайшов ключ, що підходив до дверей гаража. Тоді виявилось, що треба не просто витягти пробку. На цистерні був ковпачок, а не пробка. І так само, як і гараж, у якому знаходилася цистерна, ковпачок був закритий. Ще раз назад у контору; повторне нішпорення у світлі ліхтарів; нарешті ключ, який начебто точно підходив до ковпачка. А потім Аліса звернула їхню увагу на те, що ковпачок— на дні цистерни (це забезпечувало подачу самопливом у випадку, якщо не буде електричного струму) і без шланга чи сифона бензин поллється їм просто на руки. Вони витратили на пошуки шланга годину і не

знайшли нічого бодай трохи схожого. Том відкопав десь маленьку лійку, яка збурила у всіх істерику середньогоступеня тяжкості. І оскільки жоден із ключів до вантажівок не був позначений (принаймні на них не було маркування, яке б зрозуміли люди, далекі від роботи в автопарку), пошук правильної низки став ще одним етапом проб і помилок. Цього разу все пішло швидше, бо за гаражем стояло тільки вісім вантажівок. І врешті-решт — теплиці. Там вони знайшли не дюжину, а тільки вісім обприскувачів, кожен ємністю не тридцять галонів, а десять. Наповнити їх бензином із цистерни, може, і вдалося б, але в процесі вони б промокли до нитки, а в результаті отримали би ще вісімдесят галонів придатного до використання і розбризкування бензину. Саме думка про знищення тисячі мобілоїдів за допомогою вісімдесяти галонів стандартного бензину примусила Тома, Алісу та Директора вийти і сісти на лавку для пікніка. Клай і Джордан трохи поваландались усередині, шукаючи більших обприскувачів, але нічого не знайшли. — Ми знайшли кілька маленьких обприскувачів для листя, — сказав Клай. — Тих, які називають пирскалками. — А ще, — додав Джордан, — великі обприскувачі, наповнені якимсь засобом для знищення бур'янів чи добривами для підживлення, чи ще чимось. Для початку нам би довелося їх опорожнити, а це б означало, що треба надягти маски, аби не отруїтися парами. — Життя жорстоке, — похмуро промовила Аліса. Якусь хвилю дивилася на свою крихітну кросівку, а тоді заховала її в кишеню. Джордан узяв низку ключів, що підходили до однієї зі службових вантажівок. — Ми можемо з'їздити у центр міста, — сказав він. — Там є крамниця «Надійне обладнання». У них точно мусять бути обприскувачі. Том похитав головою. — Це більш ніж за милю звідси, а головна вулиця забита розбитими й покинутими машинами. Може, деякі з них нам і вдасться оминати, але не всі. А їхати по газонах — це не вихід. Будинки стоять майже впритул. Усі ходять пішки з поважних причин. — Вони бачили кількох людей на велосипедах, але не багато. Навіть велосипеди, оснащені фарами, були небезпечні, якщо їхати на них з хоч якоюсь швидкістю. — А легка вантажівка змогла б проїхати бічними вулицями? — запитав Директор. — Гадаю, завтра вночі ми можемо дізнатися, чи це насправді можливо, — сказав Клай. — Спочатку розвідаємо шлях пішки, а тоді повернемося по вантажівку. — Він завагався. — Мабуть, у господарчому магазині є і шланги всіх видів. — Щось замало

ентузіазму в твоєму голосі, — зауважила Аліса. Клай зітхнув.— Заблокувати проїзд на маленьких вулицях —багато розуму не треба. Усе закінчиться тим, що ми знову робитимемо дурнуроботу, навіть якщо завтра нам пощастить більше, ніж сьогодні. Я просто незнаю. Може, треба поспати, і тоді все проясниться.— Авжеж, так і буде, — погодився Директор, але якось нещиро. — У всіх нас проясниться в голові.— А як щодо бензозаправки, яка через дорогу від школи? — без особливої надії спитав Джордан.— Якої заправки? — здивувалася Аліса.— Він говорить про «Сітго», — відповів Директор. — Та сама проблема, Джордане, —у цистернах з насосами повно бензину, але немає струму. І я маю сумнів, що тамдостатньо контейнерів, окрім кількох дво- чи п'ятигалонових каністр. Я справдідумаю...— Але він не закінчив свою думку, бо раптово замовк. — Що таке, Клаю?Клай згадав трійцю, що кульгала повз бензоколонку попереду них, у якій один ізчоловіків підтримував жінку за талію.— «Сітго на Академічній». Це так вона називається?— Так...— Я думаю, що там продавався не тільки бензин. — Він не просто думав, він знав. Бо збоку стояло дві цистерни. Він побачив їх, але не звернув особливої уваги.Принаймні у той час. Бо не було причини.— Я не знаю, що ви... —почав Директор і замовк. Зустрівся поглядом з Клаєм. Попсовані карієсом зуби щераз оголилися у тій особливо безжалісній усмішці.— О, — сказав він. — Ох. Це воно. Так, це воно.Том з дедалі більшим сум'яттям переводив погляд з одного на іншого. Аліса теж.Джордан просто чекав.— Може, ви двоє поділіться своєю таємницею з рештою? — спитав Том.Клай уже розтулив був рота —він чітко уявив, як це все відбуватиметься, до того ж ідея була надто гарною,щоб не поділитися нею,—але тут на Тонні-філді стихла музика. Її вимкнення не супроводжувалося короткимвідрубним звуком, як це зазвичай бувало, коли вони прокидалися вранці,—цього разу звук був такий, наче хтось скинув аудіосистему, яка її транслювала,у шахту ліфта.— Сьогодні вони рано повставали, — тихо сказав Джордан.Том ухопив Клая за передпліччя.— Це щось не те, — сказав він. — Один із тих клятих музичних центрів досі грає... дуже тихо, та я чую.Вітер був сильним, і Клай знав, що він дме з боку стадіону, через огиднізапахи: зіпсованих продуктів харчування, розкладених трупів, сотень немитихтіл. А ще вітер доніс примарний звук мелодії Лоуренса Велька та його«Композиторів шампанського», що грали «Прогулянку

слоненяти».А тоді десь на північному заході —можливо, десь далеко, на відстані десяти чи тридцяти миль звідси, важко було сказати, на яку відстань відніс його вітер,—пролунав примарливий стогін, наче тріпотіння крил нічного метелика. Запалатиша... німа тиша... а тоді істоти на Тонні-філді, що спали і не спали водночас, відповіли тим самим. Вони застогнали набагато гучніше— це було загробне виття привида, що линуло в чорне зоряне небо.Аліса прикрила рота рукою. Крихітна кросівка в її руках видавалася вгору, а пообидва боки від неї визирали очі дівчини. Джордан обхопив Директора за пояс і зарився обличчям у бік старого.— Дивися, Клаю! — вигукнув Том. Він схопився на ноги і непевною ходою побрів до зарослого травояпроходу між двома потрощеними теплищами, на ходу показуючи пальцем у небо.— Ви бачите? Господи, ви це бачите?На північно-західному горизонті, звідки докотився віддалений стогін, пламеніла червонясто-помаранчева заграва. Вона росла У нього на очах, і вітер знову доніс той жахливий звук... і ще раз із Тонні-філду на нього відповіли стогоном, але гучнішим. До них приєдналася Аліса, а потім підійшов і Директор, який все ще обіймав Джордана за плечі.— Що там таке? — запитав Клай, показуючи на заграву, яка почала вже помалу зникати з поля зору.— То може бути Гленс-Фолз, — відповів Директор. — Чи Літлтон.— Де б це не було, але їх таки дістали, — сказав Том. — Вони горять. І наші потвори про це знають. Вони почули.— Або відчули, — виправила Аліса. Дівчина здригнулася, потім випростувалася і злорадно всміхнулася.— Сподіваюся, так і було!Наче у відповідь з Тонні-філду донісся черговий стогін: безліч голосів злилося в один жалісний крик і (можливо) спільну агонію. Одна стереосистема— на думку Клая, головна, та, у якій був компакт-диск, — досі грала. За десять хвилин до неї знову приєдналася решта. Музика (тепер це була пісня «Поряд із тобою» у виконанні «Карпентерс») несподівано полинула вгору так само, як раніше раптово пішла вниз. На той момент Директор Ардай, помітно припадаючи на ногу й сильніше спираючись на палицю, відвів їх назад до Читем-лоджу. Невдовзі по тому музика знову обірвалася... але цього разу вмикання супроводжувалося клацанням, як і минулого ранку. Вітер, подолавши бозна-скільки миль, приніс із собою десь здалеку слабкий звук пострілу. А потім світ поринув у мертву тишу, вселяючи забобонний страх у очікуванні миті, коли темрява поступиться місцем

дню.¹⁹ Вони спостерігали за мобілоїдами, які з першими червоними сонячними променями, що пронизували крони дерев на східному горизонті, у черговий раз зімкненими лавами почали полишати футбольне поле, прямуючи до центру Гейтена та прилеглих районів. На ходу вони розгорнулися віялом і попрямували, спускаючись схилом пагорба, вниз до Академічної авеню так, наче перед самим світанком не трапилося нічого поганого. Але Клай не довіряв такій поведінці. Він вважав, що їм краще поспішити й зробити свою справу на станції «Сітго» сьогодні, якщо вони взагалі збираються здійснювати задумане. Якщо вийти на вулицю при денному світлі, то, мабуть, доведеться застрелити кількох із них. Але, зважаючи на те, що масові переходи відбувалися тільки на початку і в кінці дня, він був готовий до такого ризику. Спостереження за тим, що Аліса називала «світанком мерців», вони вели зідальні. Потім Том і Директор вийшли в кухню. Зайшовши, Клай побачив, що вони сидять у смузі сонячного світла і попивають ледь теплу каву. Не встиг він і рота розтулити, щоб пояснити, що хоче зробити пізніше вдень, як Джордан торкнувся його зап'ястя. — Деякі психи досі там, — сказав він. І, стихивши голос, додав: — Дехто з них ходив разом зі мною до школи. — А я думав, вони всі пішли по покупки до «Кей-марта» і шукають там місця розпродажу. — Краще будь насторожі, — сказала Аліса з порогу. — Я не впевнена в тому, що це черговий як-там-його еволюційний крок уперед, але все може бути. Мабуть, це він і є. — Авжеж, це він, — похмуро сказав Джордан. Мобілоїди, які нікуди не пішли, — за приблизною оцінкою Клая, ця бригада складалася приблизно з сотні, — діставали з-під трибун мертвих. Спочатку вони просто відносили їх на паркувальний майданчик, що розташовувався на південь від стадіону за довгою низькою будівлею з цегли. Назад поверталися з порожніми руками. — У тій будівлі бігова доріжка, — повідомив їм Директор. — Там також зберігається весь спортивний інвентар. У самому кінці є крутий спуск. Чомусь я думаю, що вони перекидають трупи через край. — Ще б пак, — страдницьким голосом промовив Джордан. — Там унизу болото. Вони згниють. — Вони і так вже гнили, Джордане, — м'яко сказав Том. — Я знаю, — ще з більшою гіркотою в голосі відповів хлопець, — але на сонці вони розкладатимуться швидше. — Повисла пауза. — Сер? — Так, Джордане? — Я бачив Ноя Чутські. З вашого гуртка читачів драми. Директор поплескав

хлопчика по плечу. Він був дуже блідий.— Не думай про це.— Це важко, — прошепотів Джордан. — Одного разу він мене сфотографував. Своїм... своїм... ну ви знаєте. І тоді вони знову побачили щось нове. Дві дюжини робочих бджіл, не змовляючись, відділилися від основної групи і попрямували до розбитих теплиць, рухаючись клином (усім, хто спостерігав, це нагадало переліт гусей). Серед них був хлопець, якого Джордан назвав Ноєм Чутські. Решта загону прибиральників трупів якусь мить поспостерігала за їхнім пересуванням, а тоді, вишикувавшись у колони по троє, помарширувала назад до пандусів і продовжила видобувати з-під трибун мертві тіла. За двадцять хвилин тепличний десант повернувся, розтягнувшись у шереду по одному. У деяких руки досі залишалися порожніми, але більшість тепер мала тачки чи возики, які використовувалися для перевезення великих мішків з вапном або добривами. Скоро мобілоїди почали навантажувати трупи на возики й тачки, і робота пішла жвавіше.— Це точно крок уперед, — відзначив Том.— Більше ніж один крок, — додав Директор. — Прибирання будинку, використання знарядь для досягнення цієї мети. — Мені це не подобається, — сказав Клай. Джордан підвів на нього погляд, його обличчя було блідим, втомленим, і він виглядав значно старшим за свій вік.— Ласкаво просимо до клубу, — вимовив він.²⁰ Вони спали до першої години дня. Потім, переконавшись у тому, що загін, створений для прибирання трупів, закінчив свою роботу і приєднався до решти впошуках харчів, спустилися до облицьованих буличниками колон, які позначали вхід до Академії Гейтена. Аліса підняла на кпини запропоновану Клаєм ідею, що, мовляв, вони із Томом мають зробити це самі.— Тільки не кажіть мені, що хочете погратися у Бетмена та Робіна, — сказала вона.— Охо-хо, а я ж завжди так хотів побути Диво-хлопчиком, — трохи сюсюкаючи, вигукнув Том, але коли вона суворо поглянула на нього, стискаючи в одній руці свою кросівку (тепер уже трохи обтріпану), його ентузіазм зник.— Вибач.— До бензоколонки ви можете дійти самі, — проінструктувала їх вона. — У цьому є певний сенс. Але ми стежитимемо за вами з протилежного боку вулиці. Директор запропонував Джорданові лишитися у Читем-лоджі. Перш ніж хлопець встиг відреагувати (а заперечити він збирався досить енергійно), Аліса спитала:— У тебе хороший зір, Джордане? Він посміхнувся їй, а у погляді знову променіло захоплення.—

Хороший. Відмінний.— А ти грав у відеоігри? У яких стріляють?— Аякже, сто разів. Вона простягнула йому свій пістолет. Клай помітив, що, коли їхні пальці зіткнулися, хлопчик трохи затремтів, наче камертон після легкого удару.— Якщо я скажу тобі прицілитися й стріляти або якщо накаже Директор Ардай — ти це зробиш?— Авжеж. Коли Аліса подивилася на Ардая, у її погляді поєднувалися виклик та вибачення.— У нас тепер кожна зайва рука на вагу золота. Директорові довелося поступитися, і зараз вони були тут, а на тому боці вулиці, трохи позаду, ближче до центру міста, розташовувалася заправна станція «Сітгона Академічній». Звідси вони бачили іншу, трохи меншу вивіску, напис на якій можна було легко прочитати: «Академічна—зріджений пропан». Біля насосів стояла одна-єдина запилюжена, судячи з вигляду, давно покинута машина, з відчиненими дверцятами водія. Велике дзеркальне вікно заправної станції було розбите. Праворуч від бензоколонки, у затінку кількох в'язів, що якимось дивом збереглися на півночі Нової Англії, стояли дві автоцистерни, які за формою нагадували величезні балони з пропаном. Уздовж їхніх бортів були написи: «Академічна — зріджений пропан» і «Обслуговуємо Нью-Гемпшир із 1982 року». На цій ділянці Академічної авеню мобілоїдів-нишпорок не було видно, та перед більшістю будинків, які бачив Клай, на ганках стояло взуття. Хоча деякі були вільні. Потік біженців, схоже, помалу вичерпувався. «Зарано ще про це говорити», — застеріг він себе.— Сер? Клаю? Що то таке? — спитав Джордан. Він показував на середину авеню, яка була ще й трасою-102, хоча про це легко було забути у такий тихий сонячний день, коли тишу порушували тільки спів птахів і шелест вітру в листі дерев. На асфальті в тому місці, куди показував хлопчик, був якийсь напис, зроблений яскраво-рожевою крейдою, але натакій віддалі Клай не міг його прочитати. Він похитав головою.— Ти готовий? — спитав він Тома.— Авжеж. — Том намагався надати своєму голосу невимушеності, але його видавала артерія, що пульсувала на неголеній шії збоку.— Ти Бетмен, я — Диво-хлопчик. Вони перейшли вулицю, тримаючи пістолети наготові. Російський автомат Клай залишив Алісі, хоча й не сумнівався, що од віддачі вона закрутиться на місці, мов дзига, якщо спробує ним скористатися. На щебеневому покритті рожевою крейдою був надрапаний напис: КАШВАК=БЕЗ-МОБ— Тобі це про що-небудь

говорить? — спитав Том. Клай заперечно похитав головою. Ця формула не мала для нього жодного сенсу, інавіть більше того—йому було до неї байдуже. Йому хотілося тільки якомога швидше забратися зсередини Академічної авеню, де він почувався беззахисним, мов мураха у чашці зрисом. Зненацька і вже не вперше йому спало на думку, що він продав би душу, щоб дізнатися, що його син живий, здоровий і перебуває там, де люди не вкладають зброю в руки дітей, які добре вміють гратив стрілялки. Це було дивно. Адже він думав, що його пріоритети усталені й щовін діставатиме з персональної колоди одну карту за раз, а тут ці думки— нові й болючі, як роз'ятрена душевна рана. Тікай звідси, Джонні. Тобі тут робити нічого. Не місце і не час. Пропанові цистерни були порожні й замкнені, але це не злякало — сьогодні фортуна була на їхньому боці. Ключі знайшлися у конторі, під плакатом із написом «БУКСИРУВАННЯ ЗАБОРОНЕНО З 24.00 ДО 6.00. ЖОДНИХ ПРИВІЛЕЇВ». На кожному ключі був брелок — мініатюрний балон із пропаном. На півдорозі до дверей Том узяв Клая за плече. Посеред вулиці йшли два мобілоїди, пліч-о-пліч, але не в ногу. Один їв ізкоробки печиво «Твінкіс» — усе обличчя було перемазане кремом, крихтами та глазур'ю. Його супутниця несла перед собою розкриту книгу, що своїми розмірами нагадувала столик для кави. Клаю здалося, що він бачить хористку, яка тримає величезний псалтир. На обкладинці виднілася фотографія колі, що стрибає у підвішену шину-гойдалку. Той факт, що жінка тримала книгу догори ногами, трохи заспокоїв Клая. Ще легше йому стало від тупих виразів обох облич. Ці двоє блукали самі, а це означало, що всередині дня їхній стадний інстинкт поки що не прокидається. Проте йому несподобалася ця книга. Геть не сподобалася. Вони пройшли повз обличьовані буличником колони. Клай бачив Алісу, Джордана і Директора, що з нажаханими очима визирали з-за колон. Двоє психів перейшли через загадковий напис КАШВАК=БЕЗ-МОБ, зроблений рожевою крейдою, і жінка потягнулася до коробки свого супутника, явно бажаючи взяти «Твінкіс». Чоловік відвів коробку вбік, подалі від неї. Жінка викинула книжку, і та впала на землю обкладинкою догори, тож Клай побачив, що вона називається «100 найулюбленіших порід собаку світі», і знову потягнулася до коржиків. Чоловік дав їй досить сильного ляпаса, від чого її жирне волосся розлетілося у повітрі, а од звуку в тиші дня пішла гучна луна. І весь цей час вони не стишували

ходи. Жінка промовила: «Ав!» Чоловік відповів (для Клая це прозвучало як відповідь): «Ін!» Жінка знову простягнула руку до коробки «Твінкіс». Вони саме проминали «Сітго». Цього разу чоловік навідліг врізав їй по шиї, а потім знову запустив руку в коробку з ласощами. Жінка зупинилася. Подивилася на нього. За якусь мить став і чоловік. Він устиг пройти трохи вперед, тож його спина опинилася майже у неї перед носом. І раптом у німій тиші нагрітої сонцем контори заправної станції Клай щось відчув. «Ні, — подумав він, — це не у конторі, а в мені. Дух перехопило, так, наче надто швидко піднявся сходами». Однак у конторі теж щось відбулося, бо... Том став навшпиньки й прошепотів йому на вухо: — Ти це відчуваєш? — Клай кивнув і показав на стіл. У конторі не було ні вітру, ні відчутного протягу, але папери злегка тремтіли. Попіл у попільничці ліниво почав крутитися по колу, наче вода, що стікає у злив ванни. Два — ні, три — недопалки раптом заворушилися, немовби їх підштовхувало попелом до середини. Чоловік повернувся обличчям до жінки. Подивився на неї. Вона теж виричалася на нього. Обоє втупилися одне в одного поглядами. На обличчях не було жодного виразу, але Клай відчув, як волосся на руках стає сторч, і почув тихий дзенькіт. То були ключі, що висіли на дошці з гвіздками під плакатом «БУКСИРУВАННЯ ЗАБОРОНЕНО». Вони теж ворушилися, тихенько дотикаючись і дзеленькаючи. — Ав! — сказала жінка і простягнула руку. — Ін! — відповів їй чоловік. На ньому були вицвілі залишки костюма. На ногах — чорні заповишені пилом черевики. Можливо, шість днів тому він був менеджером середньої руки, комівожером або адміністратором квартирної комплексу. Тепер його цікавила тільки одна нерухомість — коробка печива. Притискаючи її до грудей, він ворушив липкими губами. — Ав! — наполягала жінка. Замість однієї руки вона тепер простягала обидві, унезабутньому жесті, який означає «Дай!», і ключі задзвеніли гучніше. Над головою з дзижчанням зблиснули лампи денного світла (хоча струму не було вже давно) і так само миттєво вимкнулися. З середнього насоса злетів пістолет і з металевим стукотом упав на бетон, з якого був відлитий центральний острів. — Ав! — сказав чоловік. Плечі враз опали, і вся напруга покинула його. Повітря теж перестало бути наелектризованим. Ключі на гвіздках затихли. Сповільнюючи рух, попіл зробив останнє коло у своїй металевій урні і

зупинився. «Ніхто б і уявлення не мав, що щось трапилося, — подумав Клай, — якби не заправний пістолет, який валяється на бетоні, та ще акуратна купканедопалків у попільничці на столі». — Ав! — сказала жінка. Її руки досі залишалися простягнутими. Її супутник підійшов ближче, щоб вона могла дотягнутися. Взявши по коржик у кожну руку, вона заходила їх їсти — разом із обгорткою. Такі дії знову заспокоїли Клая, але тільки трохи. Повільно, човгаючи ногами, двоє рушили до міста. Лиш на мить жінка зупинилася, аби виплюнути з рота шматок целофану, до якого пристали мокрі крихти печива. Книга «100 найулюбленіших порід собак у світі» її більше не цікавила. — Що це було? — тихим тремтячим голосом запитав Том, коли тієї пари вже майже не було видно. — Не знаю, але мені це не сподобалося, — відповів Клай. У руках у нього були ключі від вантажівок з пропаном. Одну низку він простягнув Томові. — Упораєшся з механічною коробкою? — Я вчився водити машину з механічною коробкою. А ти? Клай посміхнувся, демонструючи свою терплячість. — У мене нормальна орієнтація, Томе. Чоловіки з нормальною орієнтацією безінструктора знають, як водити машини з механічними коробками передач. У нас цевроджене. — Дуже смішно. — Насправді Том не слухав. Він проводжав поглядом дивну пару, і жилка на шиї пульсувала дедалі швидше і швидше. — Кінець світу, відкритий сезон полювання на гоміків, усе дозволено, правда? — Правильно. Сезон полювання буде відкритий і на хлопців з нормальною орієнтацією, якщо психи навчатися керувати тим лайном. Ходімо, у нас справи. Він був уже на порозі, але Том затримав його. — Слухай, наші могли це відчувати, але могли й не відчувати. Якщо ні, то, може, ліпшенічого їм поки що не говорити. Як думаєш? Клай подумав про Джордана, який ніколи не випускав Директора з поля зору, про Алісу, що завжди тримала моторошну крихітну кросівку на похваті. Подумав про темні кола під їхніми очима і про те, що вони задумали зробити сьогодні вночі. Мабуть, Армагеддон — це надто сильне слово, але сенс передає точно. Ким би вони не були тепер, колись мобілоїди були людськими істотами, і спалити їх живцем (цілу тисячу) означало взяти важкий тягар на душу. Навіть думка про це ятрила його уяву. — Я не проти, — сказав він. — Піднімайся схилом на малій швидкості, добре? — Спробую знайти найменшу, — відповів Том, коли вони вже прямували до великих вантажівок у формі балонів. — Як ти гадаєш, скільки

передач у такої вантажівки?— Однієї передньої буде цілком достатньо. — Зважаючи на те, як вони стоять, думаю, доведеться нам почати з пошуку задньої.— До біса задню, — вирішив Клай. — Навіщо тоді кінець світу, якщо навіть довбаний дощатий паркан не можна проломити? Так вони і вчинили.²¹ Довгу полого лінію пагорба, що спускалася від університетського містечка до головної дороги, Директор Ардай та його тепер вже єдиний учень називали Академічним схилом. Трава тут ще й досі яскраво зеленіла і лише подекуди була прикрита безладно розкиданим осіннім листям. Коли на зміну дню настав ранній вечір, а Академічний схил все ще був безлюдним, бо не було жодних ознак мобілоїдів, які б поверталися з міста, Аліса почала занепокоєно міряти кроками великий хол Читемлоджу, на кожному колі затримуючись, щоб подивитися у вікна вітальні. З нього поставала чудова панорама самого схилу, двох головних лекційних корпусів та Тонні-філду. Кросівка знову була прив'язана до зап'ястя. Інші сиділи в кухні, попиваючи кока-колу з банок.— Вони не повернуться, — сказала їм Аліса, подолавши чергове коло. — Вони якось рознюхали про наші плани, думки прочитали, чи що, і не повернуться. Зробивши ще два кола довжелезним холлом на першому поверсі, щоразу підходячи до великого вікна у вітальні, вона знову зазирнула до кухні.— Або, може, це всезагальна міграція, ви про це не думали? Що, як на зиму вони відлітають у вирій, як довбані вільшанки? Не дочекавшись відповіді, вона зникла. Ходила туди-сюди по холу. Йшла вперед і повертала назад.— Вона наче капітан Ахав, який шукає свого Мобі Діка, — відзначив Директор.— Хай навіть Емінем і був придурком, але щодо того хлопця мав рацію, — похмуро озвався Том.— Перепрошую, Томе, але я вас не розумію, — здивувався Директор. Але Том тільки махнув рукою. Джордан глянув на годинника.— Учора ввечері вони повернулися на півгодини пізніше. Я піду скажу їй про це, якщо хочете.— Не думаю, що їй від цього полегшає, — відповів Клай. — Вона сама мусить все подолати, от і все.— Вона геть не володіє собою, правда, сер?— А ти хіба ні, Джордане?— Так, — тихо мовив Джордан. — Я сам не свій. Зазирнувши у кухню в черговий раз, Аліса сказала:— Може, це й на краще, якщо вони не повернуться. Не знаю, чи вони тепер перезавантажуються якось по-новому, але там якась чорна магія вуду. Я відчула це, побачивши тих двох сьогодні вдень. Жінку з

книжкою і чувака з «Твінкіс».— І похитала головою. — Чорне вуду. І перш ніж хтось бодай слово встиг промовити, вона знову пішла патрулюватикоридор, теліпаючи кросівкою, прив'язаною до зап'ястя. Директор подивився на Джордана.— Ти щось відчув, синку? Повагавшись якось мить, Джордан відповів:— Там щось було. Від цього у мене волосся на потилиці ставало дибки. Почувши це, Директор повернувся до чоловіків, що сиділи по той бік столу.— А ви двоє? Ви були набагато ближче. Від необхідності відповідати їх врятувала Аліса. Вона влетіла в кухню зрозпашілими щокми й широко розкритими очима, поскрипуючи підощвами кросівок накахельній підлозі.— Йдуть, — повідомила вона.²²³ Вікна вітальні всі четверо спостерігали за тим, як мобілоїди схожими один на одний рядами піднімаються схилом Академічного пагорба, відкидаючи на зеленутраву довгі тіні, що утворювали обрис гігантського цівкового колеса. Коли вони наблизилися до Арки Тонні, як її називали Джордан і Директор, ряди зімкнулися і здалося, що в останніх золотих променях сонця колесо водночас крутиться, звужується і застигає. Аліса була не в змозі обходитися далі без своєї кросівки. Зірвавши свій талісман із зап'ястя, дівчина почала енергійно його стискати.— Вони побачать, що ми зробили, і підуть геть. — Вона говорила тихо й швидко. — До цього вони дотумкають. Якщо вже вони знову беруться за книжки, то для цього їм вже точно клепки не забракне.— Побачимо, — сказав Клай. Він був майже впевнений у тому, що мобілоїди підуть на Тонні-філд, навіть якщо побачене там стурбує їхній дивний груповий розум. Невдовзі впаденіч, і йти їм більше нікуди. Із глибин пам'яті зринув рядок колискової, яку співала колись йому мати: «Маля моє втомилося за день». — Сподіваюся, вони зайдуть на поле й там і залишаться, — ще тихіше сказала Аліса. — У мене таке відчуття, ніби я от-от вибухну. — Вона нервово розсміялася. — Тільки насправді вибухнуть вони, так? Вони. — Побачивши, що Том повернувся і дивиться на неї, вона поспіхом додала: — Зі мною все гаразд. Я в порядку, тож просто стули рота.— Я всього лише збирався сказати, що так і буде, обов'язково.— Нью-ейджерська фігня. Ти говориш зовсім як мій батько. Король картинних рам. — По щоці скотилася сльозинка, й Аліса нетерпляче змахнула її долонею.— Опануй себе, Алісо. Просто спостерігай.— Я спробую, добре? Я спробую.— І перестань уже м'яти ту кросівку, — роздратовано, що було на нього не схоже, сказав Джордан. — Цей

скрип мене до сказу доводить. Вона зачудовано подивилася на кросівку, а потім знову затягнула петлю зішнурків на зап'ясті. Вони дивилися, як мобілоїди сходяться біля Арки Тонні і заходять у неї, створюючи незрівнянно менше тисняви, ніж будь-який натовп підчас футбольного матчу, присвяченого Зустрічі випускників (Клай був у цьому впевнений). Вони спостерігали за тим, як психи з іншого боку Арки знову розходяться, перетинають майданчик перед нею і колонами по двоє спускаються пандусами. Вони очікували побачити, як цей неперервний марш сповільниться і нарешті зупиниться, але цього не сталося. Ті, що відстали,—у більшості своїй поранені, допомагаючи одне одному, але все одно не порушуючи порядку тісних груп,—зайшли на стадіон задовго до того, як сонце, що поступово червоніло, заховалося за гуртожитки на західному боці Академії Гейтена. Вони знову повернулися, як домашні голуби—на голубник, а ластівки—до Капістрано. Не минуло й п'яти хвилин відтоді, як на небі зійшла першавечірня зірка, а Дін Мартін знов почав співати «Кожен колись закохується».—Дарма я хвилювалася, правда ж?—спитала Аліса.—Я іноді буваю такою дуриною. І тато мій так каже.—Ні,—запевнив її Директор.—У всіх дуринд були мобільні, люба. Саме тому вони зараз там, а ти тут, ізнами.—Цікаво, як там Раф, чи все з ним гаразд,—сказав Том.—Цікаво, як там Джонні,—сказав Клай.—Джонні й Шарон.²³О десятій годині того вітряного осіннього вечора, у сьомому місяці, що залишався в останній чверті, Клай і Том стояли в ніші для оркестру в тій частині футбольного поля, яка належала господарям. Просто перед ними був бетонний бар'єр врівень із поясом, що з боку поля був обкладений амортизаційним шаром. З їхнього боку стояло кілька іржавих нотних пюпітрів, а землю вкривав шар сміття, який доходив до кісточок: вітром сюди понаносило порваних пакетів і клаптів паперу, де вони й залишилися лежати. Над ними позаду, біля турнікетів, по обидва боки від високої фігури Директора, який спирався на тонку палицю, стояли Аліса та Джордан. Над полем підсиленими хвилями смішної величі перекочувався голос Дебі Бун. Зазвичай її змінювала Лі Енн Вомек із піснею «Сподіваюся, ти танцюєш», а тоді повертався Лоуренс Вельк і його «Композитори шампанського», але сьогодні, схоже, все було інакше. Вітер посилювався. Він поширював сморід від гниття трупів, викинутих у болото за будівлею спортзалу, та аромати бруду й поту, що йшли від живих, скупчених на полі по той бік

ніші для оркестру.«Якщо їх можна назвати живими», — подумав Клай і всміхнувся про себе слабкою й гіркою посмішкою. Рациональне обґрунтування було великою забавою людства, можливо, навіть найбільшою, але сьогодні він не обманюватиме себе: звичайно, вони називали це життям. Якими б вони не були й на що б не перетворювалися, вони називали це життям так само, які він. — Чого ти чекаєш? — пробурмотів Том. — Нічого, — у відповідь прошепотів Клай. — Просто... нічого. З кобури, яку Аліса знайшла у підвалі Нікерсонів, він витяг старомодний кольт Бет Нікерсон сорок п'ятого калібру, у якому тепер знову був повний магазин. Аліса пропонувала йому автомат, який, до речі, вони так і не випробували, але він відмовився, пояснивши це тим, що коли пістолет не впорається, то, мабуть, вже жодна інша зброя не допоможе. — Не розумію, чому ти відмовляєшся від автомата — адже він видає тридцять-сорок куль на секунду, — сказала вона. — Та ті цистерни можна просто на решето перетворити. Він погодився з тим, що такий варіант можливий, але нагадав Алісі, що, по суті, сьогодні ввечері їм потрібно не знищити, а просто підпалити цистерни. А потім пояснив, чому закон так суворо карає за використання набоїв, які Арні Нікерсон роздобув для кольта своєї дружини. Колись такі кулі називали дум-дум. — Гаразд, але якщо це не допоможе, ти можеш перепросити сера Швидкого, — не здавалася Аліса. — Якщо тільки ті хлопці й дівчата, ну ти розумієш... — Слово «нападуть» не прозвучало, але пальцями руки, вільної від кросівки, вона зробила кілька маленьких кроків. — Тоді беріть ноги в руки. Вітер відірвав од табло обтріпану стрічку вітального транспаранта, і вона замайоріла, виконуючи якийсь танок над тілами, що лежали впритул одне до одного. Довкола поля, наче плаваючи у темряві, червоніли очі стереосистем, і всі, крім однієї, грали без компакт-дисків. Транспарант зачепився за бампер однієї з цистерн із пропаном, потріпотів на вітрі кілька секунд, а тоді відірвався і полетів у ніч. Цистерни стояли, дотикаючись бортами, посередині поля, вивищуючись над масою ущільнених фігур, як моторошна пласка гора з металу. Мобілоїди спали під ними. Вони полягали так близько навколо цистерн, що деяких притисло до коліс. Клай знову подумав про мандрівних голубів, яких мисливці у дев'ятнадцятому столітті вбивали палками, коли ті сиділи на землі. До початку двадцятого століття цей вид повністю винищили... але, звісно, це були лише птахи, з

маленькими пташиними мізками, не здатними наперезавантаження.— Клаю, — пошепки звернувся до нього Том. — Ти впевнений, що хочеш через це пройти?— Ні, — відповів Клай. Тепер, залишившись із проблемою віч-на-віч, він розумів, щонадто багато питань залишається без відповіді. Що вони робитимуть, якщо всепіде не так, як їм потрібно,— це тільки одне з них. Друге питання — як бути, коли їм все вдасться. Бо мандрівні голуби не могли помститися. А от цістоти...— Але я це зроблю.— Тоді до справи, — сказав Том. — Бо, крім усього іншого, «Ти світло мого життя» — це те, від чого навіть чорти у пеклі бісяться особливо сильно.Клай підняв кольт сорок п'ятого калібру, міцно стиснув праве зап'ястя лівою рукою і націлювався на цистерну, що стояла ліворуч. Він збирався двічі вистрілити у ліву й двічі—у праву цистерни. Тоді, у разі чого, залишалося б іще по одній кулі на кожнувантажівку. А якби й цього виявилось не досить, він пустив би в хід автомат, який Аліса величала виключно «сер Швидкий».— Якщо вибухне, пригнися, — сказав він Тому.— Не хвилюйся. — В очікуванні можливих наслідків обличчя Тома перекошилося у гримасі.Дебі Бун урочисто провадила свою пісню до великого фіналу. Зненацька Клай подумав, що мусить за будь-яку ціну випередити її.«Якщо промажеш із такої відстані, ти козел», — подумав він і натиснув на гачок.У нього не було шансу зробити другий постріл, але це й не знадобилося. Прямо посеред борту цистерни розцвіла червоногаряча квітка, й у її світлі він побачивглибоку вм'ятину на металевій поверхні, що раніше була гладенькою. А всередині кожної секундою розросталося пекло. Змінивши свій колір із червоногарячого на помаранчево-білий, квітка перетворилася на ріку.— На землю! — закричав Клай і штовхнув Тома у плече. Він упав, прикривши своїм тілом коротуна, саме в той момент, коли замість темної ночі настав сліпучий полудень у пустелі. Слідом за оглушливим ревінням пролунало таке «БА-БАХ», що Клай відчув це кожною кісткою свого тіла. Над головою пролітали уламки. Йому здалося, що Том закричав, але певності не було, тому що знову пролунав той оглушливий грім. І повітря зненацька стало гарячим-прегарячим, розпеченим.Він ухопив Тома за барки і потяг його до бетонного пандуса, що вів дотурнікетів, примружившись, ледь не заплющивши очі, аби вберегтися від сліпучого спалаху пожежі, що вирувала посеред футбольного поля. На запасні трибуни праворуч впало щось величезне. Блок двигуна,

подумав він, абсолютно переконаний, що оплавлені металеві уламки під ногами не так давно були нотними пюпітрами Академії Гейтена. Том лементував, його окуляри з'їхали набік, але він стояв на ногах і здавався цілим та неушкодженим. Мов утікачі з Гомори, вони рвонули вгору пандусом. Попереду Клай бачив свою й Томову тіні, довгі й тонкі, схожі на триніжок, і усвідомив, що навколо щось постійно падає: руки, ноги, уламок бампера, голова жінки з присмаленим волоссям. Позаду них вдруге— а може, й утретє — пролунало громове «БАХ!», і цього разу Клай сам не стримав крику. Ноги підломилися, і він незграбно гепнувся на землю. Здавалося, ніби увесь світ квапливо розкладав страшенне багаття з дивовижним полум'ям, а світло ставало нестерпним: він почувався так, наче потрапив на знімальний майданчик самого Господа Бога. «Ми не знали, що робимо, — подумав Клай, дивлячись на кульку жувальної гумки, зім'яту коробочку з підм'ятних пастилок, синю кепку з написом «Пепсі-кола». — Ні чорта ми не знали, а тепер розплатимося за це своїми довбаними життями». — Вставай! — Мабуть, Том кричав, але його голос здавався віддаленим на цілу милю. Він відчув, як тендітні руки Тома з довгими пальцями тягнуть його за руку. А потім звідкись взялася Аліса і схопила його за другу руку. У яскравому світлі полум'я вона просто сяяла. Він побачив, що кросівка, прив'язана до зап'ястя, шалено підскакує на своєму шнурку. Алісу, забризкану кров'ю, вкривали клаптики матерії й шматки плоті, з якої йшов дим. Клай зіп'явся на лікті, потім встав на одне коліно, а Аліса щосили тягнула його вгору. За їхніми спинами, немов дракон, ревів пропан. Аж ось з'явився і Джордан, за яким, майже не відстаючи, шкутильгав Директор. Обличчя старого почервоніло, піт струмками збігав по кожній зморшці. — Ні, Джордане, ні, просто забери його з дороги! — заволав Том, і Джордан потягнув Директора вбік, безжально схопивши старого за пояс, коли той похитнувся. До ніг Аліси впав палаючий торс із сережкою в пупі, й вона копнула його ногою, щоб скинути з пандуса. «П'ять років футболу» — згадав її слова Клай. Палаючий шматок сорочки упав на Алісину потилицю, але Клай встиг скинути його, поки її волосся не зайнялося. Коли вони вже зійшли пандусом угору, на останній ряд резервних місць на трибунах звалилося палаюче колесо цистерни з напівзрізаним уламком осі. Якби воно перегородило їм шлях, то вони б підсмажилися — принаймні Директор точно б згорів. Тож їм вдалося прослизнути,

затамувавши подих, щоб смерч маслянистого диму не потрапив у легені. За мить вони невпевненою ходою вже проминули турнікети: Джордан із Клаєм буквально несли насобі старого, підтримуючи його з боків. Клаєві двічі зацідило у вуха набалдашником палиці Директора, але за тридцять секунд після того, як вони проминули колесо, вся четвірка вже стояла під Аркою Тонні, озираючись на величезний стовп диму, що здіймався над трибунами й центральною лежкою для преси. На всіх обличчях застиг однаковий вираз приголомшливої невіри. Палаюча ганчірка, на яку перетворився вітальний транспарант, плавно спустилася на тротуар поряд із головною квітковою касою, викинула кілька іскор і згасла. — Ти знав, що таке буде? — спитав Том. Довкола очей шкіра його обличчя залишалася білою, а лоб та щоки почервоніли. Вуса наполовину обпалені. Клай чув його голос, але він звучав наче на віддалі. Зараз всі звуки були такими. Вуха наче були напхані ватою чи прикриті навушниками, які, поза сумнівом, надягала Бет Нікерсон (на вимогу чоловіка), коли їздила з Арні до їхнього улюбленого тиру. Там вони, мабуть, стріляли по мішенях, причепивши до поясів з одного боку мобільні телефони, з другого — пейджери. — Ти це знав? — Том спробував труснути його, але вхопився за поділ сорочки і, недовго думаючи, відірвав од неї цілий шмат, згори донизу. — Чорт, ні, ти що, здурів? — Голос Клая звучав не просто грубо, не просто різко — він був якийсь тріскачий. — Гадаєш, я б стояв там з револьвером, якби знав? Якби не бетонний бар'єр, наспорозривало б навпіл. Або ми випарувалися б. Як це не дивно, але Том вичавив із себе усмішку. — Я порвав твою сорочку, Бетмене. Клаю раптом захотілося знести йому голову. Або обійняти й розцілувати за те, що він і досі живий. — Я хочу повернутися в Читем-лодж, — сказав Джордан. У його голосі явно бринів страх. — Авжеж, давайте відійдемо на безпечну відстань, — погодився Директор. Не відводячи зачарованого погляду від пекельного полум'я, що бушувало над Аркою та трибунами, він тремтів, як у лихоманці. — Слава Богу, вітер дме в напрямку Академічного схилу. — Ви можете йти, сер? — спитав Том. — Так, дякую. Якщо Джордан мені допоможе, то я точно зможу дійти до Читем-лоджу. — Їм кінець, — сказала Аліса, не уважно стираючи з обличчя бризки закипілої крові, та на шкірі залишалися плями крові. Такі очі, як у неї зараз, Клай бачив тільки на кількох фотографіях і ще в натхненних коміксах 1950—1960-х років. Тоді він був лише школярем,

але одного разу потрапив на конференцію карикатуристів і слухав, як Воллес Вуд розповідає про свої спроби намалювати так звані «очі паніки». Зараз Клай бачив цей вираз у очах п'ятнадцятирічної школярки з передмістя.— Алісо, ходімо, — покликав він. — Нам треба повернутися у Читем-лодж і збирати манатки. Звідси треба тікати. — Щойно ці слова злетіли з його вуст, Клаю довелося повторити їх, аби почути, чиє в них хоч крихта правди. Вдруге вони прозвучали для нього не просто якістина, а ще і як прояв страху. Але Аліса могла їх і не почути. Вона святкувала тріумф. Радість її переповнювала. Її вже нудило від цього тріумфу, наче дитину, що в Геловін на шляху додому з'їла забагато цукерок. У її зіницях танцювали язички полум'я.— У такому пеклі ніхто не зміг би вижити. Том ухопив Клая за руку. Стало боляче, як від сонячного опіку.— Що з тобою таке?— Думаю, ми припустилися помилки, — сказав Клай.— Відчуваєш те саме, що й на заправній станції? — спитав його Том. Очі гостро дивилися з-за перехняблених окулярів. — Коли чоловік і жінка чубилися через кляті «Твін...»— Ні, просто я думаю, що ми помилилися, — перебив Клай. Насправді все було значно серйозніше. Він точно знав, що вони припустилися помилки.— Ходімо. Нам треба піти сьогодні вночі. — Добре, як скажеш, — знизав плечима Том. — Ходімо, Алісо. Вона трохи пройшла з ними доріжкою, яка вела до Читем-лоджу, де на підвіконні великого вікна вітальні світилося двійко ліхтарів, а тоді повернулася, аби ще раз подивитися на те, що діється. На полі вже палала ложа для преси, загорілися й трибуни. Зорі зникли, навіть місяць був лише привидом, що в несамовитому ритмі танцював джигу в спекотній імлі над нещадним струменем газу.— Вони мертві, їх нема, підрум'янилися, — сказала Аліса. — Гори - гори яс... Раптом повітря розірвав крик, та цього разу він ішов не з Глен-фолз і не з Літлтона, розташованих за десять миль звідти. Він пролунав прямо за їхніми спинами. І нічого химерного чи нереального в цьому крику не було. Тільки агонія, мука єдиної істоти— істоти розумної (Клай був упевнений у цьому), що прокинулася з глибокого сну і побачила, що горить живцем. Аліса пронизливо скрикнула й затулила вуха руками. У її нажаханих очах сяяли відблиски полум'я.— Давайте все скасуємо! — вигукнув Джордан, ухопивши Директора за руку. — Сер, ми мусимо все повернути назад!— Запізно, Джордане, — сказав Ардай.²⁴ Рюкзаки були вже трохи округлішими, коли за годину їх поклали біля

парадних дверей Читем-лоджу. У кожному лежало по парі чистих сорочок, пакети з сумішшю горіхів, насіння та сухофруктів, сік, сосиски в герметичній упаковці, а ще батареї й запасні ліхтарики. Клай так напосідав на Тома й Алісу, що вони врешті-решт погодилися швидше зібрати пожитки, а тепер саме він стрілою літав і кидався до вікна вітальні, щоб крадькома визирнути надвір. Струмień газу почав поволі згасати, але трибуни й лежа для преси досі горіли як скрапим полум'ям. Зайнялася й сама Арка Тонні, що тепер палахкотіла в нічній пільмі, наче підкова у кузні. На тому полі не могло зостатися нічого живого — тут Аліса, звісно, мала рацію, — але двічі після повернення до Читем-лоджу (незважаючи на всі намагання підтримати його, Директора хитало, мов старого п'яничку) вони чули ці страшні крики інших зграй, які розносив вітер. Клай переконував себе, що в тих криках не було люті (це лише його уява, уява винуватого, уява вбивці, і не простовбивці, а ката, що скоїв масове знищення), але до кінця в це повірити не міг. Це була помилка, але що ще вони могли вдіяти? Тільки сьогодні вдень вони з Томом відчували цю силу, що невпинно росла, бачили її на власні очі, і це притому, що божевільних було тільки двоє, усього лише двоє. Чи могли вони допустити, щоб це тривало й далі? Просто дозволити їм набирати силу? — І робиш — погано, і не робиш — зле, — пробурмотів він собі під ніс і відвернувся від вікна. Він навіть не знав, скільки часу дивився на палаючий стадіон, і намагався перебороти бажання глянути на годинник. Здатися на милість щура-паніки легко, і він був уже близько від цього, але якби Клай здався, то ця паніка передалася б іншим. А найперше Алісі. Їй якимось зусиллям вдалося трохи опанувати себе, але межа між цим станом і панікою була дуже прозорою. «Такою прозорою, що крізь неї можна газету читати» — як сказала б його мати, що грала в бінго. Сама ще дитина, Аліса тримала себе в руках переважно заради іншої дитини, щоб він геть не опустив руки. Інша дитина. Джордан. Клай поквапом пішов у хол, помітив, що біля дверей досі немає четвертого рюкзака, і побачив, як Том спускається сходами. Сам. — А де малий? — запитав Клай. Слух помалу повертався, але голос досі йшов здалеку, як чужий. У нього з'явилася думка, що це затягнеться ще на деякий час. — Ти ж мусив допомогти йому зібрати речі — Ардай казав, що він приніс зі свого гуртожитку рюкзак... — Він не піде. — Том потер шок. Він здавався втомленим, сумним, неуважним. Та ще й смішним, бо вусів

майже не залишилося.— Що?— Говори тихіше, Клаю. Я не створюю новини, а тільки передаю їх.— Тоді скажи мені, Бога ради, про що ти говориш.— Він не піде без Директора. Сказав: «Ви мене не примусите». І якщо ти справдінаштований на те, щоб вирушати сьогодні ввечері, то гадаю, він має рацію.Із кухні стрімголов вилетіла Аліса. Вона вмилася, зав'язала волосся на потилиці надягла нову сорочку, яка сягала їй майже до колін. Але шкіра дівчинки булачервоною від опіку, так само як і в Клая (судячи з його відчуття). Хоча,мабуть, їм дуже пощастило, що не повискакували пухирці.— Алісо, — почав він, —мені потрібно, щоб ти вплинула на Джордана. Застосуй свої жіночі чари, бовін...Вона пролетіла повз нього, наче він не з нею розмовляв, впала на коліна,схопила свій рюкзак і рвучко розкрила його. Він здивовано спостерігав, як вонавикидає з рюкзака свої речі. Подивившись на Тома, він побачив на його обличчівираз розуміння і співчуття.— Що? — спитав Клай. — Що трапилося, заради всього святого? —Минулого року, коли вони ще жили разом, таке саме роздратування він відчував ідо Шарон. Відтоді ці емоції часто навідували його, і він ненавидів себе за те,що дозволив їм виникнути У такий неслухний момент. Але, чорт забирай, новіускладнення— це те, що їм зараз потрібно найменше. Він запустив пальці у волосся. — Що з нею?— Подивися на її зап'ястя, — сказав Том.Клай подивився. Брудний обривок шнурка досі теліпався на Алісиній руці, алекросівки не було. Він відчув, як душа в п'яти сховалася, хоча це й булобезглуздо. Втім, може, й ні. Якщо кросівка так багато важила для Аліси, то,напевно, неспроста. Ну то й що, як це звичайнісінька кросівка? Запасна футболка і кофта (з написом «Клуб Гейтен Бустерс» на грудях), які вонавже спакувала у рюкзак, розлетілися в різні боки. На підлогу викотилисябатарейки. Запасний ліхтарик упав на кахельну підлогу, й скельце тріснуло. Клайпобачив достатньо, аби зрозуміти: це не спалах гніву в душі Шарон Ріддел (вонавиходила з себе щоразу, коли в них закінчувалася кава з присмаком горіху чиморозиво «Чанкі-манкі»); це непідробний жах.Він підійшов до Аліси, став біля неї навколішки і взяв обома руками зазап'ястя. Відчував, як летять і складаються у хвилини ті дорогоцінні секунди,якими вони могли б скористатися, щоб залишити це місто, але також відчував, якшалено б'ється пульс на Алісиній руці під його пальцями. І бачив її очі. Заразу них була не паніка, а страждання. Тієї миті він збагнув, що для неї

цякросівка уособлювала все: батьків, друзів, Бет Нікерсон та її дочку, пекельнеполум'я Тонні-філду— абсолютно все.— Її тут немає! — скрикнула Аліса. — Я думала, що вже спакувала її, але ні! Її ніде немає.— Немає, люба, немає. —Клай досі тримав її за руки. Піднявши ту, навколо якої був пов'язаний шнурок, він сказав:— Бачиш? —Він почекав, поки вона спрямує погляд на своє зап'ястя, і злегка штовхнувкінчики під вузлом, де раніше був другий вузол.— Вони такі довгі, — сказала вона. — Раніше вони не були такими.Клай намагався згадати, коли востаннє бачив ту кросівку. Запевнив себе, що такегоді згадати після всього, що з ними сталося, а потім раптом згадав. І навітьдуже чітко. Кросівка була на місці, коли Аліса допомагала Тому підняти йогопісля вибуху другої цистерни: тоді талісман ще підстрибував у неї на зап'ясті.Уся в крові, шматках тканини і людської плоті, Аліса тягнула його, а кросівкателіпалася на руці. Клай спробував згадати, чи була вона на місці, коли Алісакопнула палаючий торс ногою, щоб скинути його з пандуса. Здається, її не було.Не в змозі сказати щось напевне, він сумнівався.— Вона відв'язалася, сонечко, — сказав він. — Відв'язалася і впала.— Я її загубила? — Її погляд виражав сумнів. Перші сльози не забарилися. — Ти це точно знаєш?— Абсолютно точно.— Це був мій талісман, він приносив удачу, — прошепотіла вона крізь сльози, що невинно котилися по щоках.— Ні, — сказав Том і обійняв її. — Ми приносимо тобі удачу.Вона подивилася на нього.— Звідки ти знаєш?— Тому що нас ти знайшла першими. А ми досі поруч.Вона обійняла їх обох, і деякий час вони втрьох просто стояли в коридорі,притулившись одне до одного, серед розкиданого під ногами небагатого Алісиногоскарбу.²⁵Пожежа перекинулася на лекційний корпус, який Директор називав Гекері-холлом.Але десь о четвертій ранку вітер вщух, і вогонь далі не поширювався. Колизійшло сонце, університетське містечко просякло смородом пропану, горілогодерева і безлічі обгорілих трупів. Яскраве небо чудового жовтневого ранку вНовій Англії затьмарював стовп сіро-чорного диму. А в Читем-лоджі ще й досізалишалися його мешканці. Усе сталося за принципом доміно: Директор не мігпересуватися без машини, про те, щоб їхати машиною, навіть і мови бути немогло, а Джордан не хотів покидати Директора. Переконати його Ардаю не вдалося.Аліса, смиривши почуття щодо втрати талісмана, не хотіла йти без Джордана. АТом не збирався

залишати Алісу. Клай, у свою чергу, не хотів розлучатися з ними обома, хоча з жахом усвідомлював, що ці нові знайомі у його житті вже стали для нього важливіші за його власного сина—принаймні на цей момент. Крім того, йому не давало спокою відчуття, що їм доведеться дорого заплатити за свій вчинок на Тонні-філді, якщо вони залишаться у Гейтені, не кажучи вже про те, що вони перебувають близько від місця злочину. Він думав, що його настрої поліпшаться на світанку, але цього не сталося. Вони стояли вп'ятьох біля вікна вітальні й спостерігали, але, звичайно, ніхто не вийшов зі згарища, що вже дотлівало, і жодного звуку не долиняло звідти, крім тихого потріскування вогню, який, щойно покінчивши з трибунами нагорі, пробрався вглиб і почав пожирати приміщення спортивного факультету і роздягальні. Тисяча чи близько тисячі мобілоїдів, що влаштували там собінічліжку, давно підрум'янилися, як сказала Аліса. Гидотний запах проникав усюди й прилипав до піднебіння. Клая вже один раз знудило, і він знав, що й інших так само, навіть Директора. «Ми припустилися помилки», — знову подумав він. — Вам треба було піти, — сказав Джордан. — Нічого б з нами не сталося... ми й раніше справлялися, правда, сер? Директор Ардай проігнорував питання. Він пильно дивився на Клая. — Що сталося вчора, коли ви з Томом були на тій станції обслуговування? Гадаю, увас такий вигляд тому, що там справді щось трапилося. — Справді? А як я виглядаю, сер? — Як тварина, що нюхом чує пастку. Ті двоє на вулиці побачили вас? — Усе було не зовсім так, — відповів Клай. Йому не сподобалося, що його назвали твариною, але ніде правд діти: він поглинає кисень і харчі, а назовні видає вуглекислий газ і лайно. Собаці — собача смерть. Рукою Директор почав нервово розтирати те місце, де знаходиться шлунок. Цей його жест, як і багато інших, здавався Клаю надміру театральним. Не зовсім удаваним, але розрахованим на те, щоб його побачили у самому кінці лекційної аудиторії. — А точніше? Й оскільки вже не було ніякого сенсу оберігати почуття інших, Клай розповів Директору про все, що вони бачили, стоячи у конторі станції «Сітго»: про бійку над коробкою черствих ласощів, яка раптово перетворилася на щось інше. Розказав про папери, що тремтіли на столі, попіл, який почав крутитися у попільничці, наче вода, яку випускають із ванни, про дзенькіт ключів на гвіздках, про заправний пістолет, який злетів з насоса. — Я це бачив, — сказав Джордан, і Аліса

кивнула. Том згадав, що йому перехопило дихання, а Клай це підтвердив. Вони обидванамагалися описати це відчуття чогось всевладного, що зароджувалося у повітрі. Клай вважав, що так буває перед грозою. Том додав, що повітря було ніби перенасичене чимось і якесь аж занадто важке. — А тоді він дозволив їй взяти пару довбаних коржиків, і все стало як раніше, — сказав Том. — Попіл перестав кружляти, ключі більше не дзеленчали, а з повітря зникла грозованапруга. — Він повернувся до Клая, щоб той його підтримав. Клай кивнув. — Чому ви нам про це раніше не розповіли? — спитала Аліса. — Бо це б нічого не змінило, — відповів Клай. — Ми б все одно спалили це гніздо, хоч би й що там. — Так, — підтвердив Том. — Гадаєте, мобілоїди перетворюються на псіоніків? — несподівано запитав Джордан. — Мені не відоме значення цього слова, Джордане, — зізнався Том. — Ну, наприклад, це люди, які можуть переміщувати предмети думкою. Чи випадково, якщо емоції виходять з-під контролю. Тільки здібності псіоніків, такі як телекінез і левітація... — Левітація? — мало не гаркнула Аліса. Але Джордан не звернув на неї уваги. — ...це лише гілки. Стовбур псіонічного дерева — це телепатія, а саме її ви й боїтеся, чи не так? Телепатії. Пальці Тома намацали те місце над верхньою губою, де раніше були вуса, і торкнулися почервонілої шкіри. — Ну, така думка у мене була. — Він трохи помовчав, високо задерши голову. — Логічно. Проте я сумніваюся. Джордан і це пропустив повз вуха. — Припустімо, що вони справді псіоніки. І стають справжніми телепатами, а не просто зомбі зі стадним інстинктом, саме це я маю на увазі. І що з того? Гейтенська згряя мертва, і здохли вони без руля щодо того, хто їх спалив, померли у своєму несправжньому сні. Тож якщо ви непокоїтеся через те, що вони могли телепатично передати факс із нашими іменами і описами своїм друзям у найближчих до Нової Англії штатах, тоді розслабтеся. — Джордане... — почав Директор і скривився, наче від болю. Він досі тримався за бік. — Сер? З вами все добре? — Так. Принеси мені, будь ласка, «Зантак» [31 «Зантак» — препарат проти виразки шлунка.], він у ванній внизу. І пляшку мінеральної води. Будь другом. Джордан поспіхом кинувся виконувати прохання Директора. — Це часом не виразка? — спитав Том. — Ні, — відповів Директор, — це стрес. Старий... не скажу, що друг... радше знайомий. — У вас із серцем усе добре? — тихо спитала Аліса. — Думаю, що так, — відповів Директор і трохи збентежено посміхнувся.

—Якщо «Зантак» не допоможе, то доведеться над цим замислитися... але досі«Зантак» не підводив, а коли у продажу є великий вибір, погані ліки не купують.О, дякую тобі, Джордане.— Нема за що, сер. — Хлопчик зі звичною посмішкою простягнув йому склянку і пігулку.Проковтнувши ліки, Ардай сказав:— Я думаю, тобі треба йти з ними.— З усією повагою, сер, я стверджую, що у них немає вибору, ніякого.Здивовано звівши брови, Директор поглянув на Тома з Клаєм. Том здійняв руки.Клай тільки знизав плечима. Він міг би просто зараз сказати їм, що відчуває,висловити усе те, що вони й так знали: ми припустилися помилки, а залишаючисьтут, тільки погіршуємо ситуацію. Але він не бачив у цьому сенсу. На обличчіДжордана застиг вираз упертої переконаності, під яким ховався смертельнийстрах. Вони нізащо не змогли б переконати його. А крім того, зараз знову бувдень. А день— це їхній час.Він скуйовдив хлопчику волосся.— Як хочеш, Джордане. Піду трохи посплю.Було видно, що Джордан відчув величезне полегшення.— Класна ідея. Мабуть, і я піду подрімаю.— А я вип'ю чашку всесвітньо відомого читем-лоджійського какао, а потім вже підуспати,— проголосив Том. —І поголюся, щоб позбутися жалюгідних залишків вусів. І якщо ви почуєте стогоні лемент, то знайте, що то я.— А можна я подивлюся? — спитала Аліса. — Усе життя мріяла побачити, як стогне і лементує дорослий чоловік.²⁶Клаю і Тому на двох дісталася маленька спальня на третьому поверсі. Другу йостанню з вільних спалень зайняла Аліса. Коли Клай роззувався, у двері дляпроформи постукали і в кімнату, не чекаючи дозволу, зайшов Директор. На вилицяхйого мертвотно блілого обличчя проступили дві яскраво-червоні плями.— З вами все гаразд? — підводячись із ліжка, запитав Клай. — Таки у вас хворе серце, правда?— Добре, що ви самі запитали про це, — відповів Директор. —Я не був упевнений, чи вдалося мені заронити зерно, але тепер бачу, що начебтовсе вийшло.— Він озирнувся через плече у коридор, а потім причинив двері кінчиком своєїпалиці.—Слухайте уважно, пане Ріддел... Клаю... і без нагальної потреби не ставтепитань. Сьогодні вдень мене знайдуть мертвим у ліжку, і ви скажете, що в меневсе-таки було хворе серце, а те, що ми зробили минулої ночі, просто прискорилопроцес. Розумієте?Клай кивнув. Він усе зрозумів, але переборов бажання одразу ж запротестувати. Устарому світі така реакція була б природною, але за таких умов— ні. Він знав, чому Директор іде на такий крок.— Якщо у

Джордана виникне бодай найменша підозра, що я вкоротив собі віку, абизвільнити його від того, що він вважає своїм священним обов'язком (хлопчачий запал, розумієте?), то може теж накласти на себе руки. Або щонайменше впаде устан глибокої депресії, який дорослі у моєму дитинстві називали чорною фугою. Він все одно побиватиметься за мною, але це півбіди. А от думка, що я покінчив життя самогубством, аби він тільки міг піти з Гейтена, матиме катастрофічні наслідки. Ви це розумієте?— Так, — кивнув Клай. — Сер, почекайте ще один день. Те, про що ви думаєте... може, цього ще можна уникнути. А раптом нам вдасться?— Він сам не вірив у те, що казав, і, крім того, бачив, що Ардай рішуче налаштований вчинити так, як вирішив. Це було написано у нього на обличчі—змученому, з міцно стуленими вустами і палаючим поглядом. І все-таки Клай зробив іще одну спробу.— Почекайте ще день. Може, ніхто й не прийде.— Ви чули ті крики, — відповів Директор. — Крики люті. Вони прийдуть.— Можливо, але... Директор здійняв палицю, щоб Клай замовк.— І коли вони прийдуть, якщо вміють читати наші думки так само, як думки одного, про що вони дізнаються з ваших голів, коли ви залишитесь тут і дасте їм таку можливість?.. Клай мовчки дивився Директору в очі.— Навіть якщо вони не читають думок, — продовжував Ардай, — то що ви пропонуєте? Залишатися тут, день за днем, тиждень за тижнем? Поки не піде сніг? Поки я не помру від глибокої старості? Мій батько дожив до дев'яности семи років. А у вас дружина й син.— З моєю дружиною і сином або усе добре, або усе погано. З цим я вже змирився. То була неправда, і, мабуть, Ардай прочитав це на обличчі Клая, бо його посмішка була тривожною.— І ви вірите у те, що ваш син теж змирився, не знаючи, живий його батько, мертвий чи божевільний? Після того як минув лише тиждень? — Це удар нижче пояса, — не надто рішучим голосом відповів Клай. — Справді? Я й не знав, що у нас двобій. Хай там як, але судді немає. Як то кажуть, немає нікого, крім нас, жовторотих пташенят.— Директор зиркнув на зачинені двері й знову перевів погляд на Клая. — Рівняння дуже просте. Ви не можете лишитися, а я не можу піти. Краще буде, якщо Джордан піде з вами.— Але ж убити вас, як коня, що зламав ногу...— Нічого подібного, — перебив його Директор. — Коні, на відміну від людей, не погоджуються на евтаназію. — Двері прочинилися, і увійшов Том. Майже на одному диханні, без паузи

Директор продовжив:—Скажіть, Клаю, а ви не думали про те, щоб заробляти на життя ілюстраціями?Тобто для книжок?— Мій стиль надто пістрявий для більшості видавництв, — відповів Клай. —Хоча я робив обкладинки для кількох видавництв, що друкують фентезі, таких як«Грант» та «Євлалія». А ще я ілюстрував книжки Едгара Райса Берроуза про Марс.— Барсум [32 Барсум — назва планети Марс у романі Е. Берроуза «Принцеса Марса» (1911).]! —вигукнув Директор і енергійно потряс палицею в повітрі. А тоді потер живіт уділянці сонячного сплетіння і скривився.— Клята печія! Перепрошую, Томе... я просто побазікати перед сном.— Та нічого. —Том провів його поглядом. Коли удари палиці об підлогу по коридору віддалилися,він повернувся до Клая і запитав:— Із ним усе гаразд? Він страшенно блідий.— Думаю, все добре. — Він показав на Томове обличчя. — А я думав, ти зібрався поголити другу половину.— Аліса тинялася біля мене, тож я вирішив цього не робити. Ця мала меніподобається, але часом буває страшенно надокучливою.— У тебе параноя.— Дякую, Клаю, я саме це й хотів почути. Знаєш, минув лише тиждень, а мені вжебракує мого психоаналітика.— Посилена манією переслідування та величі.Клай розтягнувся на одному з двох вузьких ліжок, підклав руки під голову івтупився у стелю.— Ти хочеш, щоби ми звідси пішли, правда ж? — спитав Том.— Можеш у цьому не сумніватися. — Його монотонний голос був позбавлений емоцій.— Клай, усе буде добре. Справді.— Це ти так кажеш, але ж у тебе манія переслідування і величі.— Це правда, — погодився Том, —але приблизно кожні шість тижнів на зміну їм приходять низька самооцінка йменструація его. І хай там як...— ...уже дуже пізно, принаймні на сьогодні все, — закінчив Клай.— Точно.Фактично порядок денний вичерпався. Том іще щось казав, але Клай розчув тільки слова «Джордан думає...» і провалився у сон.²⁷Він прокинувся від власного крику. Чи спочатку йому так здалося. Кинувшипереляканий погляд на сусіднє ліжко, де, прикривши очі чимось схожим наганчірку для миття посуду, мирно посопував Том, Клай переконався, що цей крикзвучав у його голові. Навіть якщо з його губ і зірвався крик, то він вочевидьбув недостатньо сильним, щоби розбудити сусіда по кімнаті.У спальні — посеред білого дня —зовсім не було темно, але, перш ніж зняти одяг, Том закрив штори, і теперкімната потопала у напівмороці. Деякий час Клай просто лежав на спині. У ротіпересохло, наче він жував тирсу, а серце

шалено калатало у грудях і віддавало увуха, мов кроки бігуна, доріжка для якого встелена оксамитом. В усьому будинку стояла мертва тиша. Можливо, вони ще не зуміли повністю перейти на нічний спосіб життя, але минула ніч була неймовірно виснажливою для всіх, і зараз Клайне чув у Читем-лоджі ані шереху. На вулиці співала пташка, а десь далеко, протене в Гейтені, подумав він, не вгавала вперта сирена. Чи снілося йому коли-небудь щось страшніше за цей кошмар? Може, один раз. Приблизно за місяць після народження Джонні Клаю наснилося, що він витяг малюка з колиски, щоб змінити йому пелюшки, і пухкеньке тільки Джонні просторозвалилося у нього в руках, наче погано зібраний манекен. Це ще можна було пояснити страхом батьківства, страхом зробити щось не так. Із цим страхом, як точно підмітив Директор Ардай, він жив і досі. Але як розтлумачити той кошмар, котре він бачив щойно? Що б той сон не означав, Клай не хотів його забувати, а для цього (у нього був досвід) треба діяти швидко. У кімнаті був письмовий стіл, а в кишені джинсів, які Клай недбало кинув уногах ліжка, знайшлася кулькова ручка. Він узяв ручку, босоніж пішов до столу, сів і висунув шухляду між тумбочками. Там лежало те, що йому було потрібно: маленька пачка бланків із шапкою «АКАДЕМІЯ ГЕЙТЕНА» і «Юний розум — світоч у темряві» на кожному аркуші. Він узяв один із бланків і поклав його на стіл. Світло було тьмяним, але його вистачало. Натиснувши на кінчик ручки, він на мить застиг, пригадуючи сон в усіх деталях, наскільки це було можливо. Він, Том, Аліса та Джордан стояли у ряд посеред якогось спортивного поля. Недля європейського футболу, як Тонні, — може, це було поле для американського футболу? На задньому плані виднілася якась скелетоподібна споруда, на якій блимав червоний вогник. Він не мав жодного уявлення, що це таке, але знав: на полі повно людей, які дивляться на них, людей зі спотвореними обличчями у пошарпаному одязі. Впізнати їх було зовсім не важко. Він та його друзі були... невже у клітках? Ні, на платформах. І водночас ці платформи були клітками, хоч і без ґрат. Клай уявлення не мав, як таке може бути, але так було. Подробиці сну вже потроху вислизали з його пам'яті. На одному фланзі стояв Том. До нього підійшов якийсь чоловік, дивний чоловік, із ніс руку йому над головою. Клай не міг згадати, як чоловікові це вдалося, бо Том (як і Аліса, Джордан і він сам) стояв на платформі, але він зробив це. І промовив: «Ессе homo —

insanus» [33 Ecce homo — insanus. — Ось чоловік — божевільний (лат.).]. А багатотисячний натовп як одна людина проревів у відповідь: «НЕ ТОРКАЙСЯ!» Чоловік підійшов до Клая і повторив те саме. Занісши руку над головою Аліси, чоловік прорік: «Ecce femina — insana» [34 Ecce femina — insana. — Ось жінка — божевільна (лат.).]. Над головою Джордана — «Ecce puer — insanus» [35 Ecce puer — insanus. — Ось дитина — божевільна (лат.).]. І щоразу відповідь була однакова: «НЕ ТОРКАЙСЯ!» Ані чоловік (ким він був? ведучим? суддею на рингу?), ані люди у натовпі підчас цього ритуалу не розтуляли ротів. Заклик і відповіді були сутотелепатичними. Пригадавши це й надавши своїй правій руці можливість відтворити пригадане (руцїй особливому куточку мозку, який направляв її), Клай почав робити ескіз на папері. Весь сон був кошмарним — сфабриковане звинувачення, упередженість, — але найбільше жахіття уособлював чоловік, який підходив по черзі до кожного з них, заносючи над головами долоню, наче аукціоніст, що готується продавати худобу на сільському ярмарку. Якщо вдасться точно відтворити образ того чоловіка на папері, то це буде образ людини, що навіює страх, подумав Клай. То був чорношкірий із аскетичним обличчям і високим чолом та худорлявим, майже кістлявим тілом. З одного боку темне кучеряве волосся, що тісною шапочною прилягало до голови, було вирване, оголивши потворну трикутну рану. Вузькі плечі, стегон майже не видно. Під шапкою кучерів Клай нашвидкуруч накидавши широке гарне чоло — лоб вченого. Потім спотворив його ще однією раною і відтінив шмат шкіри, що звисав над бровою. Ліва щока чоловіка була пошматована, можливо, чиймись зубами, а нижня губа, теж розірвана, звисала з того ж боку, наче в пересиченій презирливій усмішці. Найважче було з очима. Клай ніяк не міг впіймати їх вираз. Уві сні вони були дуже розумні, але водночас безтямні. Після двох спроб він облизав їх і перейшов до пуловера, поки він ще був свіжий у пам'яті: такі кофти діти називають «кенгурушками» (ЧЕРВОНІЙ, написав Клай друкованими літерами поряд і поставив стрілку), з написом білими друкованими прописними літерами на грудях. Для худого тіла ця кофтина була завеликою, тому верхню половину літер перекривала складка тканини, але Клай був просто впевнений, що там написано «ГАРВАРД». Коли він уже почав наносити напис на папір, десь унизу почувся

тихийприглушений плач.28Плакав Джордан: Клай це зрозумів одразу. Натягуючи джинси, він кинув черезплече погляд на Тома, але той навіть не поворухнувся.«Спить як убитий», —подумав Клай. Відчинивши двері, він прослизнув у коридор і причинив їх засобою.Аліса, у футболці з написом «Академія Гейтена», що слугувала їй нічноюсорочкою, сиділа на площадці сходів другого поверху, обійнявши хлопчика.Джордан притисся обличчям до її плеча. Зачувши кроки босих ніг Клая на сходах,вона підвела голову і заговорила, не давши Клаю сказати те, про що згодом вінміг би пошкодувати:«Це через Директора»?— Йому наснився поганий сон, — сказала вона.Клай бовкнув перше, що спало йому на думку. На той момент це здавалося життєвоважливим.— А тобі?Аліса здивовано звела брови. З голими ногами, волоссям, стягнутим на потилиці укінський хвіст, і обличчям, червоним від опіку, наче цілий день смажилася насонці, її можна було прийняти за одинадцятирічну сестру Джордана.— Що? Ні. Я почула, що він плаче у коридорі. А я все одно вже прокидалася, і...— Хвилинку, — сказав Клай. — Нікуди не йдіть.Він повернувся на третій поверх у свою кімнату і схопив ескіз зі столу. На цейраз Том різко розплющив очі й обвів кімнату поглядом, у якому поєднувалисяпереляк і дезорієнтація, тоді побачив Клая і розслабився.— Знову реальний світ, — сказав він, потер долонею обличчя і зіп'явся на один лікоть. — Дякую тобі, Господи. Котра зараз година?— Томе, ти бачив сон? Поганий сон?Том кивнув.— Схоже на те, так. Я чув плач. То був Джордан?— Так. Що тобі снилося? Пам'ятаєш?— Хтось назвав нас божевільними, — сказав Том, і Клай відчув, як усередині у нього щось обірвалося. — Хоча ми такі і є, мабуть. Більше нічого не пригадую. А що? Тобі...Клай більше не міг чекати. Поспіхом збіг униз сходами. Коли сідав поруч,Джордан подивився на нього з якоюсь приголомшливою боязкістю. Від комп'ютерногогенія не залишилося й сліду; якщо Аліса зі своїм кінським хвостиком і засмаглимобличчям виглядала на одинадцять років, то Джордан— не більше ніж на дев'ять.— Джордане, — сказав Клай. — Твій сон... кошмар. Ти його пам'ятаєш?— Він уже стирається з пам'яті, — відповів Джордан. —Вони поставили нас на якісь трибуни. Дивилися на нас, наче ми... я не знаю,дикі звірі чи що... тільки вони сказали...— Що ми божевільні.Очі Джордана широко розкрилися.— Точно!Клай почув за спиною звук кроків — до них

спускався Том. Не озираючись, Клай показав Джорданові свій малюнок.— Цей чоловік керував усіма? Джордан не відповів. Але в цьому не було потреби. Він відсахнувся від малюнка, вхопився за Алісу й знову заховав обличчя у неї на грудях.— Що таке? — ошелешено спитала Аліса. Вона потягнулася, щоб взяти малюнок, але Том її випередив.— Ісусе, — тільки й мовив він, повертаючи аркуш. — Сну я вже майже не пам'ятаю, але розірвану щоку пригадую.— І його губу.— Голос Джордана звучав приглушено, бо він не відривав обличчя від Алісиних грудей.— Те, як вона звисала. Він показував нас їм. Їм. — Хлопчик здригнувся. Аліса гладила його по спині, а тоді схрестила руки над його лопатками, щоб обійняти ще міцніше. Клай поклав перед нею малюнок.— Є хоч якийсь натяк на твій сон? Цей чоловік снівся тобі? Вона заперечно похитала головою і вже збиралася сказати «ні», аж раптом всіпочули, як хтось сильно й безперестанно загрюкав у парадні двері Читем-лоджу, атакож серію невиразних звуків за дверима. Аліса закричала. Джордан міцніше притисся до неї, наче хотів глибше закопатися, і скрикнув. Том вчепився Клаю в плече.— Що за хр... У двері знову загрюкали, безупинно й сильно. Аліса знову закричала.— Зброя! — вигукнув Клай. — Зброя! Якусь мить вони стояли як укопані, на залитій сонцем сходовій клітці, а тоді знову пролунало те тривале й гучне грюкання. Звук був такий, наче перекочувалися кості. Том стрілою метнувся на третій поверх, Клай не відставав. Послизнувшись ногою в шкарпетці на сходах, він ухопився за перила, щоб зберегти рівновагу. Аліса відштовхнула Джордана від себе й кинулася до своєї кімнати, плутаючись у футболці, пружки якої тріпотіли між колін. Джордан залишився сам біля перил на сходовій клітці і великими заплаканими очима незмигну дивився униз, у коридор перед вхідними дверима. 29 — Спокійно, — сказав Клай. — Зберігаймо спокій, добре? З того моменту, як у вхідні двері вперше загрюкали, не минуло й двох хвилин, а вони втрюх уже стояли нагорі біля сходів. У Тома був досі не перевірений російський автомат, який вони називали поміж себе сером Швидким, Аліса тримала у кожній руці по дев'ятиміліметровому автоматичному пістолету, а Клай стискав кольт Бет Нікерсон, який йому дивом вдалося зберегти минулої ночі (хоча він не пам'ятав, як засунув револьвер за пояс, де він пізніше і знайшовся). Джордан все ще притискався до перил на сходовій клітці. Звідти йому було не видно віконна першому поверсі, й Клай подумав,

що це добре. А от у тому, що денне світло у Читем-лоджі було значно тьмянішим, ніж зазвичай, вже точно нічого не було хорошого. Світло було тьмяним, бо біля кожного вікна в полі їхнього зору були мобілоїди. Вони притискалися до скла і зазирали всередину: дюжини, а може, навіть сотні дивних тупих облич. На більшості з них залишилися сліди зіткнень, які вони пережили, і виднілися рани, отримані за останній тиждень хаосу. Клай бачив, що їм бракує очей та зубів, вуха відірвані, на шкірі синці, страшні опіки, почорнілі шматки тіла звисають клаптями. Мобілоїди мовчали. Відчувалося, що вони палають бажанням переслідувати. А атмосфера знову стала напруженою: її заповнило відчуття колосальної, всепереможної енергетики, від якої перехоплює подих і яка от-от вийде з-під контролю. Клай не полишала думка, що будь-якої миті їхня зброя вилетить у них із рук і почне стріляти сама. «У нас самих», — подумав він. — Тепер я знаю, як почувуються омари в акваріумі ресторану «Дари моря» повіторках, коли замовляєш одного, а другим пригощають безкоштовно, — напруженим голосом сказав Том. — Просто зберігай спокій, — нагадав йому Клай. — Дамо їм право першого ходу. Але ніякого першого ходу не було. У двері знову почали грюкати — довго й енергійно (Клаю навіть здалося, що перед ганком щось розвантажують), а потім істоти, що скупчилися біля вікон, відступили назад, наче за сигналом, щойого могли чути тільки вони. Відходили в порядкованими рядами. О цій порі дня вони зазвичай не збиралися у зграї, але все змінилося. Це було очевидно. Тримавши револьвер напоготові, Клай підійшов до вікна вітальні. Том і Аліса невідставали. Вони дивилися, як мобілоїди — які вже не здавалися Клаю божевільними, принаймні в його розумінні, — відступають з моторошною невимушеністю, спритно задкують, зберігаючи вивірену відстань одне від одного. Батальйон обідранців зупинився на привал на всипаному опалим листям навчальному плацу між Читем-лоджем і руїнами стадіону Тонні, які досі курилися. Погляд кожної пари очей, у яких уже не було того бездумного виразу, як раніше, був спрямований у бік резиденції Директора. — Чому їхні ноги й руки такі брудні? — хтось запитав несміливо. Вони озирнулися. Джордан. Сам Клай навіть не помітив попіл і сажу на руках мовчазного натовпу перед будинком і зібрався було це сказати, але Джордан випередив його і сам відповів на своє питання. — Вони ходили подивитися, чи не так? Авжеж. Вони ходили, щоб перевірити,

чи справді ми так вчинили з їхніми друзями. Це їх розлютило. Я відчуваю. А ви? Клай не хотілося відповідати ствердно, але, звичайно, він це відчував. Та обтяжлива наелектризована атмосфера, те відчуття грози, що насувається, майже невластиве електромережі: то була лють. Клай згадав Світлу Фею, яка вчепилася зубами в шию Бізнес-вумен, і літню даму, яка виграла поєдинок біля станції метро «Бойлстон-стрит» (ту, що рішуче попрямувала в парк Бостон-Коммон, акраплі крові стікали з прядок її коротко стриженого волосся з сивиною). Подумав про голого молодого чоловіка в кросівках, який, біжучи, робив випади у повітря автомобільними антенами. Уся ця лють—невже він гадав, що вона просто минула, коли вони почали збиратися у зграї? Дарма.— Я відчуваю, — озвався Том. — Джордане, якщо у них є надприродні здібності, то чому вони просто не змусять нас накласти на себе руки або повбивати одне одного?— Чи зробити так, щоб наші голови вибухнули, — сказала Аліса тремтячим голосом. — Я таке бачила в одному старому фільмі.— Не знаю, — відповів Джордан і подивився на Клая. — А де Лахмітник?— Ти так його називаєш? — Клай подивився на свій ескіз, який досі тримав у руці. Рвані рани, порваний рукав пуловера, мішкуваті джинси. Мабуть, «Лахмітник»— не таке вже й погане ім'я для хлопця в «кенгурушці» з написом «ГАРВАРД».— Я називаю його проблемою, ось як я його називаю, — тоненьким голоском проказав Джордан. Хлопчик знову подивився на непроханих гостей (там було триста, а може, й чотириста прибульців з якихось одному Богу відомих прилеглих містечок) та повернувся до Клая.— А ви його бачили?— Тільки у поганому сні. Том заперечно похитав головою.— Для мене він взагалі існує тільки на папері, — сказала Аліса. — Мені він не снився, і нікого в «кенгурушці» я там не бачу. Що вони робили на футбольному полі? Гадаєте, намагалися впізнати своїх мертвих?— У її погляді читався сумнів. — Хіба там досі не гаряче? Мусить бути.— Чого вони чекають? — спитав Том. — Якщо вони не збираються нападати чи змусити нас зарізати одне одного, тоді чого вони чекають? І тут Клай збагнув, чого вони насправді чекають і де Джорданів Лахмітник. Такі моменти пан Дівейн, його шкільний учитель алгебри, називав «Ага!» Він повернувся і попрямував у коридор до входних дверей.— Ти куди? — спитав Том.— Подивлюсь, що вони нам залишили, — відповів Клай. Вони поспішили за ним. Том нагнав його першим, коли Клай устиг лише взятися заручку дверей.—

Не думаю, що ти чиниш правильно, — застеріг його Том.— Може, й ні. Але це саме те, на що вони чекають. І знаєш що? Я думаю, якби вони хотіли нас вбити, то ми вже давно були б мертві.— Мабуть, він має рацію, — з сумом прошепотів Джордан. Клай відчинив двері. Видовжений ганок Читем-лоджу був наче створений для таких сонячних осінніх днів, як ця. Тут стояли зручні плетені меблі, а очі милували чудовий краєвид Академічного пагорба. Але зараз Клая пейзаж цікавив мало. Біля сходів унизу у вигляді наконечника стріли вишикувалися мобілоїди: один попереду, два за ним, за цими двома — три, потім чотири, п'ять, шість. Загалом двадцять один. І першим стояв той самий Лахмітник із кошмару Клая, втілення ескізного образу. На обірваній червоній «кенгурушці» спереду справді було написано «ГАРВАРД». Рвана рана на лівій щоці була стягнена і двома грубими білими стрічками пришита збоку до носа. Від них у недбало заштопаній темній шкірі утворилися краплеподібні дірки. Там, де третій і четвертий стрічки були стягнені не надто сильно, шкіра розійшлася. Клай подумав, що зашивали, мабуть, риболовною волосінню. Відвисла губа оголила зуби — схоже, не так давно (коли світ ще був спокійнішим) над ними працював хороший ортодонт. Перед дверима, на килимку і по обидва боки від нього, лежала купа чорних деформованих предметів. Вона майже нагадувала мистецький витвір якогось напівбожевільного скульптора. Та Клаю знадобилася лише секунда, аби зрозуміти, що він дивиться на розплавлені залишки музичних центрів зграї, що донедавна очувала на футбольному полі Тонні-філду. Раптом Аліса скрикнула. Коли Клай відчиняв двері, від купи відпало кілька знищених вогнем стереосистем, а з ними — якась річ, що, напевно, балансувала на самому верху, а тепер лежала, наполовину занурена в кучугуру. Клай незчувся, як Аліса зробила крок уперед, впустила один зі своїх пістолетів і вхопила цю річ. То була кросівка. Обома руками дівчина притисла її до грудей. Клай дивився повз неї, на Тома, а Том не зводив очей з нього. Навіть не вміючи читати думок, вони все розуміли без слів. «І що тепер»? — читалося в очах Тома. Клай знову повернувся до Лахмітника. Його непокоїло питання: чи можна відчувати, що твої думки читають, і чи відбувається це у даний момент. Він простягнув руку до Лахмітника. В одній з них досі був пістолет, але ні Лахмітник, ні його посіпаки, схоже, зовсім не відчували загрози, якої могла завдати зброя. Клай підніс

долоні угору: «Що вам потрібно?» Лахмітник посміхнувся. Ця посмішка була позбавлена будь-яких емоцій. Клаюздалося, що в цих темно-карих очах він бачить гнів, але потім зрозумів: це лишена поверхні. У глибині не було жодного проблиску, принаймні він нічого непомітив. Відчуття було таке, наче посміхається лялька. Лахмітник підвів голову і підніс угору палець: «Зачекай». І раптом, наче за командою, з Академічної авеню долинули крики, цілий хор криків. Передсмертного волення людей, що конають в агонії. Їх супроводжували гортанні хижацькі вигуки. Нечисленні.— Що ви робите? — закричала Аліса. Вона виступила вперед, конвульсивно стискаючи рукою маленьку кросівку. Вени на руках випнулися так сильно, що від них падали тіні, наче довгі прямі лінії, нанесені олівцем на шкіру.— Що ви робите з тими людьми? «Невже можуть бути сумніви?» — подумав Клай. Вона підняла руку, у якій досі тримала пістолет. Перш ніж вона встигла натиснути на гачок, Том ухопив її за руку і забрав зброю. Аліса потягнулася донього, вчепившись у нього вільною рукою.— Віддай, невже ти не чуєш цих криків? Невже не чуєш? Клай відтягнув її від Тома. Широко розкривши сповнені жаху очі, на цю сцену звідних дверей дивився Джордан. Лахмітник стояв на самому кінчику стріли. Наобличчі була позбавлена емоцій посмішка, під якою ховалася лють, а під люттю... не було нічого, наскільки міг судити Клай. Геть нічого.— Усе одно він був на запобіжнику, — швидко глянувши на пістолет, сказав Том. — Подякуємо Господу за те, що береже нас. Невже ти хочеш, аби нас усіх убили? — дорікнув він Алісі.— А ти думаєш, нас просто так відпустять? — Вона так сильно плакала, що насилу можна було розібрати слова. І вся засопливила. Знизу, на обсаджений деревами вулиці, що пролягала біля Академії Гейтена, долинали крики й стогони. Якесь жінка закричала: «Ні, будь ласка, не треба», але слова її поглинуло жахливе скімлення від болю.— Не знаю, що вони збираються з нами зробити, — сказав Том, щосили намагаючись, щоб його голос звучав спокійно, — але якби вони хотіли нас убити, то не влаштовували б цей спектакль. Поглянь нанього, Алісо. Те, що відбувається там, унизу, призначене для нас. Пролунало кілька пострілів, наче люди намагалися захиститися. Але постріли були поодинокими. Здебільшого до них долинали крики болю й сповненого жаху здивування. Людей вбивали в районі, прилеглому до

Академії Гейтена, де спалили зграю. Усе це тривало не довше, ніж десять хвилин, але іноді, думав Клай, час справді стає відносним. І десять хвилин розтягуються на години.³⁰ Коли крики нарешті стихли, Аліса, схиливши голову, мовчки стояла між Клаєм та Томом. Обидва пістолети вона поклала на столик для портфелів і капелюхів, що стояв біля вхідних дверей. Джордан тримав її за руку, насторожено спостерігаючи за Лахмітником та його поплічниками, що стояли біля підніжжя сходів. Поки що хлопчик не помітив відсутності Директора. Клай знав, що незабаром це станеться, тож попереду ще одна сцена цього жахливого дня. Лахмітник виступив уперед і легенько вклонився, притиснувши руки до боків, наче хотів сказати: «До ваших послуг». Зробивши це, він подивився угору і простягнув руку в напрямку Академічного пагорба й вулиці, що лежала за ним. Він не відводив погляду від групки людей, що тіснилися біля відчинених дверей за скульптурою з розплавлених стереосистем. Для Клая цей жест був цілком зрозумілим: «Шлях вільний. Можете йти». — Можливо, — відповів Клай. — Але з'ясуймо одну річ. Я впевнений, що ви можете нас знищити, якщо захочете, — чисельністю ви нас вочевидь переважаєте. Але якщо тільки ти не плануєш переїхати до штаб-квартири командування, то завтра керувати цим усім буде хтось інший. Бо я особисто подбаю про те, щоб ти пішов на той світ першим. Лахмітник взявся обома руками за щоки і округлив очі: «Ох, як страшно!» Інші за його спиною, мов роботи, не виявляли ніяких емоцій. Подивившись на них ще кілька секунд, Клай обережно причинив двері. — Вибачте, — понуро сказала Аліса. — Я просто не могла витримати того крику. — Усе нормально, — сказав Том. — Ніхто не постраждав. І вони повернули тобі панну Кросівку. Аліса подивилася на свою улюблену річ. — Саме таким чином вони дізналися, що це зробили ми? Понюхавши, вийшли на слід, як собаки-шукачі? — Ні, — відповів Джордан. Він сидів на стільці з високою спинкою біля підставки для парасольок, маленький, страшенно стомлений і виснажений. — Просто так вони кажуть, що знають тебе. Принаймні я так думаю. — Так, — підтвердив Клай. — Готовий побитися об заклад, вони знали про нас ще до того, як прийшли сюди. Підгледіли це у наших снах так само, як ми побачили його обличчя у кошмарі. — Я не... — почала Аліса. — Тому що ти прокидалася, — перебив її Том. — Думаю, ти про нього ще не раз

почуєш. І побачиш. — Він замовк. — Якщо, звісно, йому буде що сказати. Я нічого не розумію, Клаю. Це зробили ми. Саме ми, і їм це відомо, я переконаний. — Так, — погодився Клай. — Тоді навіщо вбивати безневинних подорожніх, якщо можна було б з такою самою легкістю — ну, майже з такою самою — вдертися сюди й перебити нас? Тобто ідея помсти для мене зрозуміла, але я небачу в цьому сенсу... І тут Джордан раптом зісковзнув зі стільця і з тривогою почав озиратися навсібіч. — А де Директор? Клай наздогнав Джордана тільки на сходовій клітці другого поверху. — Стривай, Джордане, — гукав він. — Ні. — Його обличчя було більш блідим і переляканим, ніж будь-коли. Волосся на голові розпушилося. Клаю хотілося вірити, що хлопчику просто час стригтися, але вигляд був такий, наче кожна волосина намагалася стати сторч. — Він не міг не чути всього цього гамору! Якщо з ним все добре, він мусив би давно бути з нами. — Губи Джордана затремтіли. — Пам'ятаєте, як він тримався за бік? А раптом це не виразка? — Джордане... Але хлопчик не чув, і Клай міг побитися об заклад, що із голови Джордана (принаймні на цей момент) геть вилетіли і Лахмітник, і його прибічники. Він вирвався з рук Клая і побіг по коридору з вигуками «Сер! Сер!», а зі стін нанього бундючно дивилися колишні директори школи, серед них були й ті, що обіймали цю посаду ще в дев'ятнадцятому сторіччі. Погляд Клая ковзнув униз по сходах. На допомогу Аліси чекати було не варто: вона сиділа біля підніжжя сходів, понуривши голову, і дивилася на ту клятукросівку, наче на череп Йорика. Проте Том неохоче рушив сходами на другий поверх. — Наскільки негативні наслідки це може мати? — спитав він у Клая. — Ну... Джордан думає, що Директор би давно приєднався до нас, якби з ним усе було добре, а я схильний вважати, що він... Договорити йому не дали крики Джордана. Це різке сопрано, ніби спис, пронизало голову Клая. Першим побіг Том. Сам Клай три чи навіть сім секунд стояв наче вкопаний, бо його вразила думка: «Так не кричать, коли знаходять людину, що, судячи з усього, померла від інфаркту. Мабуть, старий щось не так зробив. Наприклад, прийняв не тіпігулки». Він уже наполовину подолав коридор, коли почув голос Тома, який на одному подихові випалив: «О Господи! Джордане, не дивись!» — Зачекай! — покликала Аліса десь позаду, але Клай не зупинився. Двері до кімнат Директорана горішньому поверсі були відчинені: ось кабінет

із книжками і тепер уженікому не потрібною електроплиткою; спальня, крізь прочинені двері якої лилося світло. Том стояв перед письмовим столом, притискаючи Джордана обличчям до себе. За столом сидів Директор. Під його вагою спинка поворотного стільця подалася назад, і тепер старий дивився у стелю єдиним оком, яке в нього залишилося. Сплутане сиве волосся звисало на підголовник. Клай подумав, що він схожий на піаніста, який щойно взяв останній акорд у складній п'єсі. Він почув, як глухо скрикнула від страху Аліса, але не звернув уваги. Почуваючись пасажиром у власному тілі, Клай підійшов до столу і подивився на аркуш паперу, що лежав звернуто до блоку. Навіть крізь плями крові можна було розібрати написані на ньому слова—у Директора був дуже чіткий і розбірливий почерк. Затятий консерватор, сказав би Джордан, *aliene geisteskrank insanoelne bajos vansinnig foua tamaga okashii gek dolzinnighullugila meschuge nebun dement*. Клай володів тільки англійською мовою, а ще трохи вивчав французьку в школі, але значення цих слів було для нього зрозумілим. Лахмітник хотів, щоб вони пішли, і якимось чином дізнався, що Директор Ардай хворий на артрит і надто старий для того, щоб іти разом з ними. Тому його змусили сісти за стіл і написати слово «божевільний» чотирнадцятьма мовами. А потім загнати перо ручки, якою старий інтелектуал написав ці слова, у праве око і далі—у мозок.— Вони змусили його накласти на себе руки, правда? — затаючись, спитала Аліса. — Чому його, а не нас? Чому його, а не нас? Що їм треба? Клай згадав жест, яким Лахмітник показав на Академічну авеню, ту, яка мала іншу назву— Нью-Гемпширська траса-102. Ненормальні мобілоїди (про яких вже не можна було сказати, що вони несповна розуму, чи це вже було якесь зовсім інше божевілля) хотіли, аби вони знову рушали в путь. Більше нічого на думку не спадало, і, може, це й на краще. Може, все було на краще. Ймовірно, так Господь являв їм своє милосердя.

ТРОЯНДИ В'ЯНУТЬ, САД ПРОПАВ! У кінці останнього коридору стояв комод, у якому знайшлося півдюжини тонких хляпних скатертин. Одна з них і стала саваном для Директора Ардая. Аліса взялася шити його, але не витримала і зайшлася плачем. Вона була не готова шити савани, чи у неї здали нерви перед лицем смерті. Забравши у неї скатертину, Том туго напнув її, склавши для шва вдвоє, і швидкими, майже професійними стібками шив. Клаю здалося, ніби

він спостерігає за рухами боксера, який правою рукою б'є по невидимій легкій груші.— Тільки без жартів, — мовив Том, не підводячи очей. — Я високо ціную те, що ти зробив нагорі, сам я навіть доторкнувся б не зміг, але зараз мені зовсім не до жартів, навіть невинних. Я ледве тримаюся.— Розумію, — сказав Клай. Жартувати зараз хотілося найменше. А щодо того, що він зробив нагорі... ручку з ока Директора треба було дістати будь-що. Не можна було залишати її там. Клай і дістав. Висмикуючи її, він дивився в куток кабінету, намагаючись не думати про те, що робить чи чому в біса вона так сильно застрягла. Не думати вдавалося добре, але, коли він нарешті висмикнув її з ока, ручка скреготнула по кістці очниці старого і почувся якийсь дивний звук, ніби зкінчика пера зірвався якийсь крихкотілий шматочок, і, якимось дивно хляпнувши, упав на блокнот. Клай подумав, що запам'ятає ці звуки на все життя, але йому все-таки вдалося витягти довбану ручку, і це було найголовнішим. Надворі, між курними руїнами футбольного поля і Читем-лоджем, стояло близько тисячі мобілоїдів. Вони стояли там більшу частину дня після полудня. А тоді, близько п'ятої години, безмовно рушили зграєю у напрямку центру Гейтена. Клай із Томом винесли тіло Директора, загорнуте в саван, через чорний хід і поклали на задній ганок. Коли тіні надворі почали видовжуватися, четверо вцілілих зібралися в кухні й пообідали (тепер вони називали це сніданком). Апетит у Джордана був напрочуд гарним. На щок пахотів Рум'янець, а сам хлопчик збуджено розповідав їм про своє життя в Академії Гейтена, той вплив, який Директор Ардай справив на душу й розум самотнього, відлюдкуватого, схибнутого на комп'ютерах хлопчика з містечка Медісон, штат Вісконсин. Лихоманкове просвітлення під час спогадів Джордана занепокоїло Клая. Зустрівшись поглядами з Алісою та Томом, він зрозумів, що вони відчують те саме. Джордан був на межі божевілля, але що з цим робити, вони не знали. Наврядчи його можна було відправити до психіатра. Коли вже остаточно стемніло, Том запропонував Джордану лягти й відпочити. Хлопчик сказав, що ляже, але тільки після того, як вони поховають Директора. «Його можна поховати в саду за будинком», — сказав він і додав їм, що Директор називав свій город «садом перемоги», аленіколи не пояснював чому.— Там ми й викопуємо могилу, — з посмішкою заявив він. Його щоки пашіли. Очі, що глибоко ввалилися, гарячково променились натхненням, веселощами чи

безумом— або й усім разом. —Не тільки тому, що там м'яка земля. Він найбільше любив це місце... з усіх тих,що надворі. Ну, що скажете?Їх немає, вони досі не виходять уночі, це не змінилося, а копати ми можемо присвітлі газових ліхтарів. Що скажете?Запала мовчанка, яку першим порушив Том.— Лопати є?— Ще б пак, у сараї. Навіть до теплиць не доведеться ходити. — І Джордан щиро розсміявся.— Зробімо це, — сказала Аліса. — Поховаємо його, та й по всьому.— А після цього ти відпочинеш, — сказав Клай, не відриваючи погляду від Джордана.— Аякже, аякже! —нетерпляче закричав Джордан. Зіскочивши зі стільця, він почав міряти крокамикімнату.— Ну давайте вже, швидше! — Так, наче хотів пограти з ними у піжмурки.Отож, вони викопали могилу в саду Директора за Читем-лоджем і поховали йогосеред бобів та помідорів. Том із Клаєм опустили тіло в савані в яму завглибшкиприблизно три фути. Працюючи фізично, вони не відчували холоду і лише тепер,завершивши роботу, помітили, як сильно похолодало надворі. У небі яскраво сяялизорі, але над Академічним пагорбом низько стелився густий туман. Академічнуавеню вже оповив білий серпанок, що невпинно розростався, і тільки круті дахинайвищих старих будинків, вкриті черепицею, ще залишалися над поверхнею.— Якби ж то хтось знав гарні вірші, —сказав Джордан. Його щоки пашіли, як ніколи раніше, але очі запали ще глибше, іхлопчик тремтів, хоч на ньому й було два светри. Від дихання з рота невеличкимиклубами йшла пара.— Директор любив поезію, його хлібом не годуй, дай тільки поезію почитати. Вінбув...— Джорданів голос, такий навдивовижу веселий увесь вечір, нарешті затремтів. — Він був таким затятим консерватором.Аліса пригорнула його до себе. Хлопчик спочатку пручався, а потім здався.— Знаєш що? — сказав Том. — Накриймо його... щоб не було холодно... а тоді я прочитаю йому вірш. Добре?— Ви справді знаєте вірші?— Авжеж.— Ви такий розумний, Томе. Спасибі. —І Джордан втомлено посміхнувся, у черговий раз виразивши цим жахливувдячність.Щоб засипати могилу, їм не знадобилося багато часу, хоча наприкінці, абизробити горбика, довелося взяти землю з сусідніх ділянок городу. На той час,коли вони закінчили, Клай знову спітнів і відчував запах власного поту. У душівін не був вже давно, і не відомо, коли буде.Аліса щосили намагалася втримати Джордана від допомоги, але він пручався

йвідразу ж взявся до справи, голими руками вкидаючи грудки землі в могилу. Коли Клай вже закінчив трамбувати землю на могилі лопатою, хлопчик ледве тримався наногах від утоми, хитаючись, мов п'яний. І все одно подивився на Тома. — Ну ж бо. Ви обіцяли. — Клай чекав, що він от-от додасть: «І нехай ваші вірші будуть гарними, сеньйоре, інакше я випущу в вас кулю», — наче який-небудь бандит-убивця з вестерну Сема Пекінпа. Том зробив крок до краю могили — там мусить бути голова, подумав Клай, але від утоми не міг пригадати. Та він навіть забув, як звали Директора — Чарльзом чи Робертом. Клуби туману вже обвивали ноги і щиколотки Тома, опоясували сухі стебла бобів. Він зняв свою бейсболку, а слідом за ним і Аліса. Клай вже простягнув було руку до голови, а потім згадав, що в нього немає головного убору. — Правильно! — вигукнув Джордан. Він посміхався, ошалівши від чуйності. — Геть капелюхи! Геть капелюхи на честь Директора! — Сам він був без капелюха, але вдав, що знімає його і підкидає у повітря. І Клязнову почав непокоїти його психічний стан. — А зараз вірш! Ну ж бо, Томе! — Добре, — сказав Том, — але ти мусиш поводитися тихо. Виявляй повагу. Джордан приклав пальця до губ, показуючи, що він зрозумів, і погляд убитої горем дитини свідчив про те, що розуму хлопчик ще не втратив. Друга, але нерозум. Клай застиг в очікуванні. Його дуже цікавило, що ж прочитає Том. Він сподівався на вірші Фроста, якийсь уривок із Шекспіра (авжеж, Директор би схвально поставився до Шекспіра, навіть якби це було «Коли ми знов зустрінемося у трьох»), а може, навіть щось із раннього Тома Маккурта. Але натомість почувте, чого аж ніяк не чекав від Тома. Тихо, витримуючи паузи між рядками, його друг почав: — Не ув'язни милосердя Свого від нас, а милість та правда Твоя нехай завжди нас стережуть. Бо нещастя без ліку нас оточили, беззаконня наші досягли вже нас, так що й бачити не можемо. Вони численнішими стали за волосся на наших головах, і серця наші опустили нас... Зволь спасти нас, Господи, Господи, поспіши ж бона поміч нам. Аліса тримала у руці свою кросівку і заливалася гіркими сльозами в ногах могили. Вона зронила голову. Схлипування були сильними і повними туги. Розпростерши руку із зібраними в кулак пальцями над свіжою могилою, Том провадив далі. — Нехай посоромлені будуть і хай зганьблені будуть усі, хто шукає наших душ, щоб схопити їх! Нехай подадуться назад і нехай посоромлені будуть, хто бажає для нас лихого!

Бодай скам'яніли від сорому ті, хто говорить до мене: Ага! Ага! Осьлежить мертвий, порошок землі...— Мені так жаль, Директоре! — закричав Джордан, його дзвінкий голос тремтів і зривався. — Мені так жаль, це неправильно, сер, мені так жаль, що ви померли. — Підкотивши очі, він повалився на свіжу могилу. Жадібні білясті пальці туману непомітно підкралися до нього. Клай взяв хлопця за плече і намацав пульс на шиї. Серце билось впевнено і рівно.— Просто зомлів. Що це ти читав, Томе? Том хвилювався і почував себе ніяково.— Досить довільний переказ сорокового псалма. Давай занесемо Джордана в середину...— Ні, — відповів Клай. — Якщо він не дуже довгий, прочитай до кінця.— Так, будь ласка, — благала Аліса. — Читай. Він такий гарний. Наче бальзам на душу. Том знову повернувся обличчям до могили. Можливо, він намагався опанувати себе, а може, згадував, на чому зупинився.— Ось лежить мертвий, порошок землі, а ось ми, живі, нещасні й нужденні. Господи, подумай про нас. Ти— наша надія і наш Спаситель. Господи, не зволікай. Амінь.— Амінь, — хором повторили Клай і Аліса.— Давайте занесемо малого в дім, — сказав Том. — Тут від холоду задубіти можна.— Цього тебе навчили святі сестри у Першій церкві Христа-Відкупителя у Новій Англії?— спитав Клай.— О так, — відказав Том. — Багато псалмів напам'ять, за деякі Давали додатковий десерт. А ще я навчився просити милостиню на вулицях і за двадцять хвилин забезпечувати листівками на тему «Мільйон років у пеклі без жодного ковтка води» всю автостоянку біля офісу компанії «Сірз». Давайте вкладемо малого в ліжко. Б'юся об заклад, що він проспить до четвертої години завтрашнього дня, апрокинувшись, почуватиметься в сто разів краще. — А раптом чоловік із порваною щокою прийде і побачить, що ми не послуухалися йогої досі тут?— спитала Аліса. На думку Клая, питання було непоганим, але роздумувати над ним довго не варто. Одне з двох: або Лахмітник дасть їм фору в один день, або не дасть. І, несучи Джордана на горішній поверх, щоб покласти у ліжко, Клай зрозумів, що занадто втомився, аби через це непокоїтися.² Приблизно о четвертій годині ранку Аліса невиразно пробурмотіла Клаю з Томом «Добраніч» і попленталася спати. Двоє чоловіків сиділи в кухні, пили чай із льодом і майже не розмовляли. Схоже, говорити було нічого. А перед самим світанком з північного сходу крізь туман прорвався ще один сильний стогін, якийсь страхітливий через відстань.

Він сколихнув повітря, як вереск мари устарому фільмі жахів, і саме в той момент, коли він почав слабшати, йому відповіли ще сильнішим криком із Гейтена, куди Лахмітник повів свою нову, значно більшу зграю. Клай і Том вийшли на ганок. Щоб спуститися вниз сходами, їм довелося подолати перепону у вигляді гори розплавлених стереосистем, відкинувши їх убік. Надворі нічого не було видно: весь світ оповив туман. Трохи постоявши там, чоловіки повернулися в будинок. Ані смертельний крик, ані відповідь із Гейтена не розбудили Алісу та Джордана. Хоча б це тішило. Атлас доріг, м'який і з загнутими кутиками, лежав на столі в кухні. Погортавши його, Том сказав:— Можливо, крик долинув із Гуксета чи Санкука. Це два великих міста — тобто великих для Нью-Гемпширу — на північному сході. Цікаво, скількох вони порішили? І яким чином. Клай похитав головою.— Сподіваюся, багатьох, — не вгавав Том; на його обличчі з'явилася неприємна сардонічна усмішка. — Сподіваюся, не менше тисячі, і смажили вони їх на повільному вогні. Мені згадалася одна мережа ресторанів, яка рекламувала курей-гриль. То ми рушаємо завтра вночі? — Якщо Лахмітник дозволить нам прожити цей день, то гадаю, ми муситимемо йти. Титак не вважаєш? — Ми не маємо вибору, — відповів Том, — але скажу тобі одну річ, Клаю. Я почуваюся мов бик, якого ведуть на бійню жерстяним жолобом. Мені навіть здається, що я чую запах крові своїх муу-побратимів. У Клая було таке саме відчуття, але знову поставало питання: якщо груповий розум жадає крові, чому б не зробити це тут? Замість залишати на ганку розплавлені стереосистеми й улюбленця Аліси, вони могли б влаштувати бійню щевчора. Том позіхнув. — Я йду спати. Ти спроможний посидіти ще години зо дві? — Може, й так, — сказав Клай. Взагалі-то спати йому не хотілося зовсім. Тіло відчувало знесилення, проте розум працював, як заведений. Коли він починав трохи заспокоюватись, у пам'яті спливав звук, з яким ручка виходила з ока Директора: тихий пронизливий скрегіт металу об кістку. — А чому ти питаєш? — Бо якщо вони вирішать вбити нас сьогодні, то я вважаю за краще накласти на себе руки, ніж потрапити їм у лапи. Я бачив, як вони це роблять. Згоден? Клай подумав, що коли Директора змусив всадити ручку собі в око колективний розум, представником якого був Лахмітник, то варіант самогубства для чотирьох мешканців Читем-лоджу, що залишилися в живих, відпадає. Але дати змогу Томові піти в ліжку з цією думкою

йому зовсім не хотілося, тож він просто кивнув.— Я візьму всю зброю нагору. У тебе ж є той здоровенний старий револьвер сорок'ятого калібру?— Красунчик Бет Нікерсон? Так.— Тоді добраніч. І якщо побачиш — чи відчуєш — що вони йдуть, кричи. — Том зробив паузу. — Звісно, якщо у тебе буде на це час. І якщо вони дозволять. Клай дивився, як Том виходить з кухні, й думав про те, що Том завжди на крок попереду нього. Думав, як сильно йому подобається Том. Думав, що йому хотілося б взнати його краще. Але шанси не надто великі. А Джонні та Шарон? Вони щеніколи не здавалися такими далекими. З О восьмій годині ранку Клай сидів на лавці в «саду перемоги», як називав його Директор, переконуючи себе у тому, що, якби не страшна втома, він би підняв свій важкий зад і зробив би для старого щось на зразок надгробної таблички. Багато часу це б не забрало, а Директор заслужив це—хоча б за турботу про свого останнього учня. Але насправді Клай просто не знав, чи зможе підвестися, непевною ходою зайти у будинок і розбудити Тома, щоб той прийняв варту. Невдовзі настане чудовий прохолодний осінній день — у такий гарно збирати яблука, робити сидр і грати в тач-футбол на задньому подвір'ї. Поки що туман густою пеленою вкривав землю, але ранкове сонце вже пробивалося крізь нього, і крихтний світ, у якому сидів Клай, став сліпучо-білим. У повітрі зависли роздрібнені суспендовані краплини води, і перед його втомленими очима мінилися сотні маленьких веселок. І раптом із цієї сліпучої близьни матеріалізувалося щось червоне. Якусь секунду пуловер Лахмітника, здавалося, плив у повітрі сам по собі, а потім, коли він переміщувався садом у напрямку Клая, над ним матеріалізувалося темно-коричнє обличчя, під ним—руки власника. Цього ранку каптур був натягнутий на голову й облямовував усміхнене понівечене обличчя й очі живого мерця. Високе чоло вченого, спотворене рубцем. Брудні безформні джинси, з порваними кишнями, які він не знімав уже цілий тиждень. Напис «ГАРВАРД» на вузьких грудях. Револьвер Бет Нікерсон висів на поясі в кобурі. Клай навіть не торкнувся його. Лахмітник зупинився футів за десять від нього. Він— воно — стояв на могилі Директора, і Клай знав, що це не випадковість.— Чого тобі треба? — спитав він у Лахмітника і тут же відповів на власне питання. — Сказати. Тобі. Клай витріщився на Лахмітника, від несподіванки йому відняло мову. Це можна було пояснити лише телепатією. Лахмітник всміхнувся (наскільки взагалі

здатний був усміхатися з розірваною нижньою губою) і розвів руками, наче промовляючи: «Пусте, воно того не варте». — Тоді кажи, що хотів, — відрізав Клай і спробував приготуватися до того, що його позбавлять голосу вдруге. І зрозумів, що до такого підготуватися неможливо. Ти почуваєшся усміхненим поліном на коліні в черевомовця. — Ідіть. Увечері. — Клай зосередився і відповів: — Годі, припини це! Лахмітник — уособлення абсолютного терпіння — чекав. — Думаю, що зможу тобі опиратися, якщо докладу зусиль, — сказав Клай. — Не впевнений, але думаю, що зможу. Лахмітник чекав, його обличчя промовляло: «Ти все сказав?» — Ну давай, — сказав Клай і продовжив: — Я міг привести. Інших. Я прийшов. Сам. Клай подумав, а чи не пов'язана воля Лахмітника з усією зграєю, і дійшов висновку, що так і є. — Ідіть. Сьогодні. На північ. — Клай чекав. Але коли зрозумів, що Лахмітник більше не позбавлятиме його голосу, принаймні поки що, то запитав: — Куди? Чому? Цього разу слів не було, але натомість перед ним постала картинка. Вона була такою чіткою, що Клай не зрозумів, чи то вона в його свідомості, чи то Лахмітник якимось чином примудрився показати її на блискучому екрані туману. Це був той напис рожевою крейдою, який вони бачили посередині Академічної авеню: КАШВАК=БЕЗ-МОБ — Не розумію, — сказав він. Але Лахмітник вже йшов геть. Ще якось мить Клай бачив його червону кофту, яка, здавалося, знову ліниво пливла у сліпучо-білому тумані, але скоро зникла й вона. Клаю залишалося тільки втішати себе тим, що вони все одно збиралися на північ. Крім того, їм подарували ще один день. А це означало, що не потрібно вартувати. І він вирішив піти спати і дати виспатись іншим.⁴ Джордан прокинувся в цілком нормальному стані, нервові збудження минулося. Він гриз половину твердого, мов камінь, рогалика і понуро слухав розповідь Клая про вранішню розмову з Лахмітником. Дослухавши до кінця, Джордан взяв їхній дорожній атлас, переглянув предметний покажчик у кінці й розгорнув сторінку, на якій була зображена західна частина Мену. — Ось, — сказав хлопчик, показуючи місто трохи вище Фрайбурга. — На схід — Кашвак, на захід — Літл-Кашвак, майже на кордоні з Нью-Гемпширом. Знайома назва, я це одразу зрозумів. Бо там озеро. — Він тиснув пальцем у те місце, де було озеро. — Завбільшки майже як Себаго. Аліса нахилилася ближче, щоб прочитати назву озера. — Каш... Кашвакамак, здається, так. — Це муніципальна квазікорпорація. Вона

називається ТР-90, — сказав Джордан і теж тицьнув пальцем у карту. — У такому разі можна сказати, що слова «Кашвак дорівнює Без-Моб» мають якийсь сенс, як ви гадаєте? — То це мертва зона? — спитав Том. — Ніяких ретрансляторів і веж надвисоких частот? Джордан примусив себе посміхнутися. — Ну, мабуть, супутникових тарілок там вистачає, але в усьому іншому... тивгадав. — Не доганяю, — сказала Аліса. — Навіщо їм відправляти нас у зону без стільникового зв'язку, де люди, мабуть, убільшості своїй не божевільні? — Так само можна спитати, чому вони залишили нас у живих, — сказав Том. — Мабуть, вони хочуть скористатися нами як живими керованими снарядами, щоб вразити у слабе місце, — висловив припущення Джордан. — Відразу позбутися і нас, і їх. Одним пострілом бити двох зайців. Вони замовкли, обмірковуючи цю можливість. — Давайте підемо і з'ясуємо все, — сказала Аліса, — але я нікого не збираюся вбивати. Джордан поглянув на неї із сумом. — Ти ж бачила, що вони зробили з Директором. Якщо до цього дійде, думаєш, матимеш вибір? На відкритих ганках більшості охайних будиночків, що стояли навпроти колон, які позначали собою вхід до Академії Гейтена, досі стояли черевики, але двері або стояли розчинені настіж, або були зірвані з петель. Вирушивши на північ і проходячи повз газони перед тими будинками, четверо людей бачили трупимобілоїдів, але частіше траплялися тіла безневинних подорожніх, які просто опинилися не в тому місці не в той час. На них не було взуття, але Дивитися на їхні ноги не було потреби: багато кого з жертв помсти буквально розірвали нашматки. Сліди кривавої бійні тяглися ще на півмилі по обидва боки Академічної авеню, яке за школою знову перетворилося на трасу-102. Аліса крокувала, міцно заплющивши очі й дозволивши Тому бути її поводителем, наче була сліпою. Те саме Клай запропонував Джорданові, але хлопчик лише заперечно похитав головою і байдуже рушив уздовж розділової смуги — худюча дитина з рюкзаком на спині й дуже густим волоссям. Кинувши кілька побіжних поглядів на вбитих, він знову вступився у свої кросівки. — Та тут їх сотні! — не втримавшись, вигукнув Том. Була восьма година вечора, впала темрява, але їм досі було видно більше, ніж хотілося б. На розі Академічної авеню й Споффорд лежала, обхопивши знак зупинки, дівчинка у червоних брюках і білій матросці. Навигляд їй було не більше дев'яти років. Боса. За двадцять ярдів звідти стояв будинок із розчиненими настіж

дверима. Звідти її, мабуть, і витягли, незвертаючи уваги на її благання. — Сотні.— Може, ти перебільшуєш, — сказав Клай. — Дехто з нормальних, як і ми, був озброєний. Вони перестріляли немало кретинів. А ще кількох зарізали. Я навіть бачив одного зі стрілою, що стирчала у...— Це все через нас, — перебив Том. — Думаєш, ми можемо все ще вважати себе нормальними? Відповідь на це питання вони дістали, коли за чотири години зупинилися на узбіччі, у місці, відведеному для пікніків, і сіли підобідати. На той момент вони вже вийшли на трасу-156 і, якщо вірити дороговказу, перебували зараз у мальовничій місцевості, з якої відкривався краєвид історичного Флінт-Гілла, щона заході. Клай подумав, що цим пейзажем, мабуть, можна милуватися, якщо приїхати сюди на пікнік опівдні, але аж ніяк не опівночі, у світлі газових ліхтарів, розставлених на обох кінцях столика. Коли вони вже переходили до десерту — черствого печива «Орео», — на трасі з'явився гурт, який складався з шести людей, переважно літнього віку. Троє з них штовхали магазинні візки, набиті всякою всячиною. Усі шестеро були озброєні. Це вперше відтоді, як вони вийшли з Гейтена, їм трапилися на шляху інші мандрівники. — Агов! — заволав Том і привітно помахав рукою. — Якщо хочете перепочити, гайда до нас і займайте інший столик! Вони повернули голови. Найстарша з двох жінок, бабуса-кульбабка з сивим, пухнастим волоссям, яке блищало у сяйві зірок, теж махнула один раз рукою і раптом застигла. — Це вони, — сказав один із чоловіків, і Клай почув у його голосі відразу і страх, які нічим не можна було переплутати. — Гейтенські головорізи. — Іди до біса, хлопче, — порадив Томові інший чоловік. Вони рушили далі і навіть прискорили ходу, незважаючи на те, що бабуса кульгала і чоловіку, який ішов поруч, довелося допомогти їй обминути «субару», який врізався бампером у покинутий «сатурн». Аліса підскочила, мало не перекинувши один із ліхтарів. Клай ухопив її за руку. — Не зважай, дитинко. Проігнорувавши його, вона закричала їм услід: — Ми хоча б щось зробили! А ви? Що в біса зробили ви? — Я скажу тобі, чого ми точно не робили, — відповів один із чоловіків. Їхня групка вже проминула місце для пікніка, і їм довелося повернути голову назад, щоб розмовляти з Алісою. Він міг робити це небоячись, бо на кілька ярдів попереду на дорозі не було жодної покинутої машини. — Через нас не вбивали нікого з нормальних. Їх більше, ніж нас, якщо ви цього не помітили... — Дурня, ви зовсім не

переконані у цьому! —закричав Джордан. На думку Клая, це були перші слова, які він промовив післятого, як вони вийшли за межі Гейтена.— Може, й так, а може, й ні, — відповів чоловік, —але в них є якась надприродна сила. Щоб це зрозуміти, багато розуму непотрібно. Вони кажуть, що дадуть нам спокій тільки в тому разі, якщо миоблишимо їх... івас. Ми згодні.— Якщо ви вірите у те, що вони вам говорять — або навіюють, — то ви бовдур! — спересердя вигукнула Аліса.Чоловік повернувся обличчям до дороги, підніс руку в повітря, потряс нею ізробив жест, у якому поєднувалось «бувайте» та «пішли ви на...», і більше немовив ані слова.Усі четверо провели поглядами людей із магазинними возиками, поки ті не зниклиз поля зору, потім перезирнулися над столиком для пікніка, на якому колисьдавно чийсь ножі повиводили ініціали.— Отже, тепер ми знаємо, — сказав Том. — Ми ізгої.— Може, й ні, якщо фонолюди хочуть, аби ми пішли туди, куди йде решта — як він їх назвав? — решта нормальних, — сказав Клай. — Можливо, ми — не ізгої, а щось інше.— А хто ж ми тоді? — спитала Аліса.Клай мав щодо цього одну ідею, але озвучувати її не захотів. Якщо це й робити,то тільки не опівночі.— Зараз мене більше цікавить Кент-Понд, — сказав він натомість. — Я хочу... мені потрібно дізнатися, чи знайду я дружину і сина.— Навряд чи вони й досі там, правда? — дуже тихо і м'яко спитав Том. —Тобто, хай там як для них все склалося, нормальні вони чи ні, швидше за все, їхнемає в місті.— Якщо з ними все гаразд, то вони мусять залишити вісточку, — сказав Клай. — У будь-якому разі, треба йти саме туди.І поки він не дістанеться до свого дому і не з'ясує все, то незамислюватиметься над тим, навіщо Лахмітнику було відсилати їх у безпечнемісце, якщо люди там ненавидять їх і бояться.Або над тим, чому Кашвак=Без-Моб — безпечне місце, якщо про нього знають фонолюди.⁶ Вони повільно пробиралися на схід, у напрямку траси-19, шосе, що мусилопривести їх до штату Мен, але тієї ночі перейти кордон штату не змогли. Усідороги в цій частині Нью-Гемпширу, схоже, проходили через невеличке містечкоРочестер, а воно згоріло дотла. Епіцентр пожежі досі тлів, і від нього в усібоки розходилося сяйво, яке нагадувало радіоактивне. Аліса впевнено повела їх вобхід найстрашніших руїн напівколом на захід. Кілька разів вони бачили напис«КАШВАК=БЕЗ-МОБ», надряпаний на тротуарах. В одному місці він був виведений за допомогоюбалончика з фарбою на поштовому ящику.— Штраф у

квінтильйон доларів і довічне ув'язнення в Гуантанамо, — насмішкливо сказав Том. Їхній маршрут пролягав через величезну автостоянку біля торговельного центру Рочестера. Ще задовго до того, як вони потрапили туди, до їхніх вух долинула надто гучна музика. Джазове тріо у стилі нью-ейдж без особливого натхнення виконувало якусь композицію, під яку, на думку Клая, добре робити покупки. Автостоянка була похована під сміттям — машини, що залишалися на ній, занурилися у нього по колеса. Вітер поширював сморід гнилого м'яса, що йшов від мертвечини. — Зграя десь недалеко, — прокоментував Том. Це було на цвинтарі поряд із торговельним центром. Ідучи своїм маршрутом, вони мусили обігнути його з півдня й заходу, але, покинувши автостоянку, підійшли так близько, що побачили крізь дерева червоні вічка стереосистем. — Може, нам їх прикінчити? — зненацька запропонувала Аліса, коли вони знову ступили на Норт-Мейн-стріт. — Десь тут точно мусить бути нікому не потрібна цистерна з пропаном. — Так, бебі! — вигукнув Джордан. Уперше пожвавішавши відтоді, як вони покинули Читем-лодж, хлопчик підніс угору обидва кулаки й потрусив ними. — За Директора! — Думаю, не варто цього робити, — сказав Том. — Боїшся, що їм увірветься терпець? — спитав Клай. Він зі здивуванням відзначив, що божевільна ідея Аліси припала йому до душі. У тому, що підпалити іншу зграю — це безум, він навіть не сумнівався, проте... «Я готовий, бо це найгірша версія «Місті» [36 «Місті» — джазова композиція, написана 1954 року піаністом Еролом Гарнером.], яку я чув за все своє життя, — подумав він. — Вона мене вже до печінок дістала». — Та ні, — замислившись, відповів Том. — Бачиш он ту вулицю? — Він показав на запружену машинами дорогу, яка пролягала між торговельним центром і цвинтарем. Майже всі автомобілі стояли так, що можна було зрозуміти: вони намагалися від'їхати від торговельного центру. Клай з легкістю уявив собі, як ці машини, переповнені людьми, намагаються дістатися додому після Імпульсу. Люди хочуть дізнатися, що трапилося, чи з їхніми рідними все гаразд. Без задньої думки вони тягнуться до своїх телефонів у машинах, мобільних телефонів. — А що з нею? — не розуміючи, спитав Клай. — Давайте пройдемося нею трохи. Тільки дуже обережно. — Що ти там побачив, Томе? — Краще я поки що помовчу. Може, й нічого. Тримайтеся проїжджої частини, йдіть під деревами. Затор такий, що аж

страшно. Там точно будуть трупи. Між Тумблі-стрит і Вестсайдським цвинтарем справді лежали дюжини покійників, щорозкладалися відповідно до грандіозного плану подій. На той момент, коли вони дісталися смуги дерев, «Місті» змінило солодке, мов сироп від кашлю, виконання «Я залишив своє серце у Сан-Франциско», і знову перед їхніми очима постали червоні індикатори живлення. А тоді Клай побачив іще дещо й став мов укопаний. — Господи, — прошепотів він. На знак підтвердження Том кивнув. — Що? — так само тихо спитав Джордан. — Що там? Аліса мовчала, але, простеживши за її поглядом і побачивши пониклі плечі, Клай зрозумів: вона побачила те саме, що й він. По периметру цвинтар охоронявся чоловіками з рушницями. Клай відвернув голову Джордана і побачив, що плечі хлопчика теж опустилися. — Ходімо, — прошепотів малий. — Мене нудить від цього запаху.⁷ У Мелроуз-корнер, приблизно за чотири милі північніше Рочестера (вони досі бачили червону заграву, яка то росла, то зменшувалася на південному горизонті), четвірка подорожніх набрела на інше місце для пікніка. Цього разу тут були не тільки столи, а й невеличка ямка для вогнища, вимощена камінням. Клай, Том і Джордан назбирали сухого хмизу. Аліса заявила, що вона г'юлскаут, й одразу ж підтвердила свої вміння, розклавши невелике охайне багаття і підігрівши наньому три банки консервів, які вона назвала «бобами для безробітних». Поки вони їли, повз них пройшли дві невеликі групи подорожніх. Обидва гурти обмінялися поглядами, але ніхто не помахав рукою і не озвався бодай словом. Наситивши голодного вовка у шлунку, Клай сказав: — Томе, ти побачив тих хлопців із автостоянки біля торговельного центру. Я вже починаю думати, що треба тобі дати інше ім'я. Тепер ти будеш Оком Яструба. Том заперечно похитав головою. — Мені просто пощастило. А ще те світло з Рочестера. Розумієш, від заграви? Клай кивнув. Усі кивнули у відповідь. — Я випадково глянув у бік цвинтаря саме тієї миті та під правильним кутом і побачив відблиск стволів кількох рушниць. Я намагався себе переконати, що помилився, можливо, це штахети залізного паркану або що, але... — Том зітхнув, подивився на боби, які ще залишалися в його банці, й відставив її в бік. — От вам і помилився. — Може, то були мобілоїди, — сказав Джордан, сам у це не вірячи. Клай відчув це в його голосі. — Мобілоїди не стоять уночі на варті, — заперечила Аліса. — Можливо, зараз вони потребують менше сну, — сказав Джордан. — Раптом це закладено в

їхню нову програму? Чуючи, як він говорить про фонолюдей, наче вони органічні комп'ютери, що проходять цикл завантаження, Клай завжди внутрішньо здригався.— І рушниць у них немає, Джордане, — сказав Том. — Вони їм просто не потрібні.— Отже, тепер у них з'явилося кілька зрадників, які стоять на варті, поки вся ця краса спочиває,— підсумувала Аліса. У її голосі, сповненому ледь помітного презирства, бриніли слізи.— Сподіваюся, вони згниють у пеклі. Клай промовчав, але піймав себе на згадці про людей, з якими вони зустрілися раніше тієї ж ночі. Тих, що штовхали возики з супермаркету. Він згадував, який страх і відраза звучали в голосі чоловіка, що назвав їх гейтенськими головорізами. «З таким самим успіхом він міг назвати нас бандою Ділінджера [37 Джон Герберт Ділінджер (1903—1934) — гангстер часів Великої депресії. Вважається знаковою фігурою серед злочинців.], — подумав Клай. — Я більше не вважаю їх божевільними мобілоїдами. Тепер я називаю їх фонолюдьми. Чому б це?— Наступна думка була ще тривожнішою. — Коли зрадник перестає бути зрадником?» Відповідь, принаймні для нього, була очевидною: коли зрадники стають більшістю. Тоді ті, що зрадниками не були, перетворюються на... Так, якби ти був романтиком, то назвав би цих людей «підпіллям». А якби не був, то охрестив би їх перебіжчиками. Чи просто злочинцями. Вони швидко дійшли до селища Гейес-Стейшн і заночували в напівзруйнованому motelі під назвою «Шепіт сосен». Звідти було добре видно дороговказ із написом «ТРАСА-19, 7 МИЛЬ СТЕНФОРД БЕРВІКС КЕНТ-ПОНД». Черевики за двері номерів, у яких зупинилися, не виставляли. Схоже, у цьому більше не було потреби.⁸ Він знову стояв на платформі посеред того клятого поля, позбавлений можливості поворухнутися, на виду у всіх. На горизонті виднілися обриси скелетоподібної конструкції, на верхівці якої блимала червона лампочка. Футбольне поле було навіть більшим за «Фоксборо». Його друзі вишикувалися в одну шеренгу з ним, а тепер вони були не самі. Уздовж відкритого майданчика були розставлені схожі платформи. Ліворуч від Тома стояла вагітна жінка у футболці «Гарлей-Девідсон» зі зрізаними рукавами. Праворуч від Клая — літній джентльмен, трохи, але не набагато молодший за Директора, з волоссям, у якому пробивалася сивина, стягнутим у кінський хвіст на потилиці, і похмурим від переляку поглядом на видовженому інтелігентному обличчі. За ним стояв молодший чоловік, на голові в

якого була потерта бейсболка з написом «Дельфініз Маямі». У тисячному натовпі Клай бачив знайомі обличчя, і це його не здивувало. Зрештою, хіба не так усе відбувається уві сні? Зараз ти перебуваєш у телефонній будці зі своєю вчителькою молодших класів, а наступної миті вже стоїш на оглядовій площадці «Емпайр-Стейт-Білдінг» з трьома дівчатами з «Дестініз Чайлд». «Дестініз Чайлд» у цьому сні не було, але Клай побачив голого молодика, який вправно орудував автомобільними антенами (тепер він був одягнений у бавовняні штани й чисту білу футболку), чоловіка з похідним рюкзаком, що називався Алісумаленькою леді, і кульгаву бабусю. Вона показала жестом на Клая та його друзів, що стояли, вишикувавшись уздовж п'ятдесятихрстової лінії, й заговорила до своєї сусідки... Клай без подиву помітив, що це була вагітна невістка пана Скоттоні. «Це гейтенські головорізи», — сказала кульгава бабуса, і вагітна невістка пана Скоттоні глумливо всміхнулася, піднявши повну верхню губу. «Допоможіть мені! — крикнула жінка, яка стояла на платформі поряд із Томом. Вона зверталася доневістки Скоттоні. — Я теж, як і ви, хочу народити дитину! Допоможіть!» «Слід було думати про це, коли ще був нас», — відповіла невістка Скоттоні, і тут Клай зрозумів, що насправді ніхто нерозмовляє, як і в попередньому сні. Йде телепатичний обмін думками. Лахмітник рушив уздовж шеренги, піднімаючи руку над головою кожного, до кого підходив. Він робив це, як Том над могилою Директора: випроставши долоню, загнувши донизу пальці. На зап'ясті Лахмітника Клай помітив якийсь ідентифікаційний браслет (можливо, то був один із сигнальних медичних пристроїв) і раптом зрозумів, що тут є електрика, бо світили ліхтарі. І збагнув ще дещо. Лахмітник міг підняти руку над головами кожного з них, хоча вони стояли на високих платформах, бо йшов він не по землі. Він піднявся на чотири фути і пересувався повітрям. «Ось чоловік — божевільний, — казав він. — Ось жінка — божевільна». І щоразу натовп в один голос ревів у відповідь: «НЕ ТОРКАЙСЯ!» — і фонолюди, і нормальні. Бо тепер різниці між ними не було. У сні Клая вони були однакові.⁹ Він прокинувся пізно, коли день уже наближався до вечора, і побачив, що зіщулюється в клубок і міцно стискає пласку мотельну подушку. Вийшовши надвір, побачив Алісу й Джордана, які сиділи на бордюрі, що відділяв автостоянку від номерів. Аліса обіймала Джордана, його голова покоїлася в неї на плечі, а рукою він

тримав її за талію. Волосся хлопчика на потилиці було скуйовджене. Автострада, що вела до траси-19 і заглиблювалася у штат Мен, була порожня, завинятком вантажівки «Федерал Експрес» з розчиненими настіж задніми дверцятами білій розділовій смузі та розбитого мотоцикла. Клай підійшов і сів поряд із ними. — Вам часом... — Ось дитина — божевільна, — сказав Джордан, не підводячи голови з Алісиного плеча. — Це про мене. — А я — *femina*, — сказала Аліса. — Клаю, у Кашваці є величезний стадіон? Якщо є, то мене туди не затагнеш. За ними зачинилися двері. Почулися кроки, що наближалися. — Мене теж, — сказав Том, сідаючи поруч. — У мене багато недоліків, я сам це визнаю, але прагнення до самогубства ніколине було одним із них. — Я не впевнений, але, здається, там є тільки початкова школа, — відповів Клай. — Діти старшого віку, мабуть, їздять на автобусі до Ташмора. — Це віртуальний стадіон, — озвався Джордан. — Що? — спитав Том. — Хочеш сказати, як у комп'ютерній грі? — Саме так. — Джордан підвів голову, не відриваючи погляду від порожньої дороги на Стенфорд, Бервікс та Кент-Понд. — Не зважайте, мені начхати. Якщо вони не збираються нас чіпати, ні фонолюди, ні нормальні, то хто тоді нас чіпатиме? — Клай ніколи не бачив такого дорослого виразу болу в дитячих очах. — Кому це потрібно? Усі мовчали. — Це зробить Лахмітник? — трохи підвищуючи голос, спитав Джордан. — Лахмітник? Можливо. Бо він за нами стежить, я це відчуваю. — Джордане, це вже занадто, — сказав Клай, але водночас розумів, що ця думка не позбавлена фатальної внутрішньої логіки. Якщо їм навіюють такий сон, сон про платформи, то, може, він справді стежить. Не можна надіслати лист без адреси. — Я не хочу йти в Кашвак, — заявила Аліса. — Мені байдуже до того, є там покриття чи ні. Я краще піду... в Айдахо. — А я, перед тим як іти в Кашвак, чи в Айдахо, чи ще кудись, збираюся в Кент-Понд, — сказав Клай. — До нього ще дві ночі пішки. Я хотів би, щоб ви пішли зі мною, але якщо ви нехочете чи не можете, я зрозумію. — Людині треба з'ясувати остаточно, давайте допоможемо їй у цьому, — запропонував Том. — А потім вирішимо, що робити далі. Звісно, якщо ні в кого немає інших пропозицій. Інших пропозицій не було. 10 На коротких відрізках, місцями навіть до чверті милі, траса-19 була вільною, і це додавало снаги спринтерам. Так Джордан охрестив гонщиків-самогубців, котрі з ревінням проносилися посеред дороги на повній швидкості з ввімкненими фарами дальнього світла. Клай та його

друзі помічали фари, що стрімко наближалися, і поспіхом сходили з тротуару, ховаючись у зарості, якщо попереду бачили розбиту машину чи затор. Джордан називав їх рифами для спринтерів. Спринтер мчав уперед, люди всередині (найімовірніше, п'яні) часто щось горланили. Якщо на дорозі стояла тільки одна машина (невеличкий риф для спринтера), водій найчастіше просто приймав рішення об'їхати її. Якщо ж дорога була повністю заблокована, він часом усе одно не втрачав надії проїхати, але частіше за все разом з пасажиром кидав свій автомобіль і торував шлях на схід уже пішки, поки не трапиться підхожий для спринтерства транспортний засіб—швидкий і придатний для тимчасових розваг. Їхній маршрут уявлявся Клайю як низка скажених ривків... але й самі спринтери були скаженими, черговий головний біль у прикрому світі. Таким самим виявився і Канонір. Він став четвертим спринтером із тих, що трапилися на їхньому шляху в першу нічну трасі-19. У світлі передніх фар він побачив їх на узбіччі. І помітив Алісу. Висунувши з вікна чорного «кадилака-ескалади» голову з темним волоссям, якерозвіював вітер, він закричав: «Гей, ти, хіпняцька сука, візьми у мене в рот!» Його пасажири улюлюкали й розмахували руками. Хтось викрикнув: «Так їй!» Клай почув у цьому крику повний екстаз, приправлений акцентом Південного Бостона.— Гарно, — тільки й змогла прокоментувати Аліса.— У деяких людей зовсім не... — почав Том, але не договорив фразу до кінця, бо в темряві попереду заверещали гальма і пролунав гучний удар, за яким донісся звук скла, що б'ється.— Ну бля! — вигукнув Клай і кинувся бігти. Не встиг він пробігти й двадцяти ярдів, як його обігнала Аліса.— Обережно, вони можуть бути небезпечними! — прокричав він навздогін. Аліса підняла вгору один з автоматичних пістолетів, щоб Клай міг його побачити, побігла далі й скоро була вже далеко попереду. Том наздогнав Клая, який уже задихався від бігу. Джордан не відставав.— Що... ми будемо... робити... якщо вони важко поранені? — спитав Том.— Викличемо... «швидку»?— Не знаю, — відповів Клай, а сам згадав про те, як Аліса піднімала пістолет. Він знав.¹¹ Вони наздогнали її біля наступного повороту траси. Аліса стояла за «кадилаком», що лежав на боку з розгорнутими подушками безпеки. Причина аварії була очевидною без зайвих пояснень. «Кадилак» зробив сліпий поворот зі швидкістю приблизно шістдесят миль за годину і ледь не врізався у молочну цистерну, яка стояла на

дорозі. Водій, хай яким скаженим він був, все ж зумів уникнути зіткнення. Тепер він, наче очманілий, кружляв довкола пом'ятого позадорожника, відкидаючи волосся, яке лізло йому в очі. З носа й рани на лобі юшила кров. Клай підійшов до машини, наступив на скло, яке хруснуло під кросівками, й зазирнув усередину. «Кадилак» був порожнім. Посвітивши ліхтариком, він помітив кров лише на кермі. Пасажири спромоглися вилізти з розбитої машини, і всі, крім одного, розбіглися з місця аварії (мабуть, чисто інстинктивно). З водієм залишився тільки один: миршавий хлопчина, який не так давно вийшов із підліткового віку, з обличчям, поцяткованим глибокими шрами від вугрів, випнутими зубами і довгим брудним рудим волоссям. Своїм базіканням, що неприпинялося ні на секунду, він нагадав Клаю маленького песика, який обожнював здорового бульдога Спайка в мультфільмах «Ворнер бразерс». — Усе гагазд, Каноніге? — спитав він. Клай подумав, що це, мабуть, так на Півдні вимовляють «Канонір». — Бля, з тебе кров ллє, як із засранця. Сука, я думав, нам тогба. — А тоді до Клая: — Чого вилупився? — Стули писок, — сказав Клай, але, зважаючи на обставини, доброзичливо. Рудий показав на Клая і повернувся до свого пораненого друга. — Це один з них, Каноніг! Це та банда! — Заткни горлянку, Гарольде, — зовсім не доброзичливо, крізь зуби процідив Канонір. І подивився на Клая, Тома, Алісу й Джордана. — Дозвольте мені зробити щось із вашою раною на лобі, — сказала Аліса. Вона вклала пістолет у кобуру і тепер шукала щось у своєму наплічнику. — У мене є пластир і марлеві пов'язки. А ще перекис водню. Трохи щипатиме, алене хай краще щипає, ніж інфекцію занести, правда ж? — Зважаючи на те, як обізвав тебе цей молодий чоловік, коли проїжджав повз нас, ти ліпша християнка, ніж я у свої кращі роки, — сказав Том і, взявши сера Швидкого за ремінь, дивився на Каноніра та Гарольда. Каноніру було років двадцять п'ять. Довге чорне волосся, як у рок-вокаліста, злиплося від крові. Він подивився на молочну цистерну, потім на «кадилак», тоді на Алісу, яка тримала в одній руці марлеву пов'язку, а в другій — пляшечку перекису. — Томмі, Фріто і той чувак, який завше колупав у носі, вони звалили, — випалило рудоволосе чудо, випинаючи груди. — А я лишився, Каноніге! Бля, чувак, з тебе кров хлище, як із свині. Аліса змочила перекисом тампон і зробила крок у напрямку Каноніра. Він одразу ж відступив назад. — Іди геть. Ти сволота. — Це вони! —

закричав рудий. — Із снів! Що я тобі казав?— Не підходь, — виплюнув Канонір. — Сука. Усі ви суки.Зненацька Клая охопило бажання застрелити його, і це його не здивувало. Канонірівглядав і поведився як небезпечний пес, загнаний у глухий кут: з оскаленими зубами і готовий вкусити, а хіба не так вчиняють з такими собаками, якщо немає іншого виходу? Хіба їх не стріляють? Але у них, звісно, вибір був, і якщо Алісі хотілося гратися в добру самаритянку з виродком, який назвав її хіпняцькою сучкою, то Клай вирішив, що втримається від страти. Але було щось, що він мусив з'ясувати, перш ніж відпустити цих чарівних молодих людей на чотири вітри.— Ці сни, — мовив він. — Коли ви їх бачите, то у вас там є... не знаю... якийсь духовний наставник або що? Скажімо, хлопець у червоному «кенгуру»? Канонір знизав плечима. Відірвав шмат від сорочки і обтер ним кров з обличчя. Зараз він потроху приходив до тями і, схоже, краще розумів, що сталося.— Гарвард, еге ж. Правда, Гарольде? Рудоголовий малий кивнув.— Ага, Гарвард. Негр. Але це не сни. Якщо ти цього не знаєш, то якого хріна тобі казати. Це довбані передачі. Передачі, які показують нам у снах. Вам їх непоказують, бо ви— сволота. Скажи, Каноніге?— Ви своє просцяти, — сказав Канонір задумливо і промокнув лоба. — Не чіпай мене.— У нас буде своє місце, — сказав Гарольд. — Скажи, Каноніге? У Мені, точно. Усі, кого не дістав Імпульс, ідуть туди, і там нас залишать у спокої. Будемо полювати, рибалити, жити, бля, з дарів землі. Так каже Гарвард.— І ви йому вірите? — зачудовано спитала Аліса. Канонір підніс палець, який трохи тремтів.— Заткни пельку, сучка.— Думаю, краще тобі заткнути свою, — застеріг його Джордан. — У нас є зброя.— Навіть не думайте про те, щоб нас постріляти, — різко сказав Гарольд. — Як ви гадаєте, що з вами зробить Гарвард, якщо ви нас застрелите, ти, смердючий малий недоносок?— Нічого, — сказав Клай.— Ви не... — почав Канонір. Не встиг він промовити і слова, як Клай виступив уперед і вдарив його у щелепу револьвером сорок п'ятого калібру, який колись належав Бет Нікерсон. Приціл кольта розсік підборіддя Каноніра до крові, але Клай сподівався, що ці ліки подіють краще за перекис водню, від якого той відмовився. Але помилився. Канонір заточився і вдарився об борт молочної цистерни. Він перелякано дивився на Клая. Гарольд імпульсивно зробив крок уперед. Том направив на нього сера Швидкого й один раз хитнув головою, ніби попереджаючи— не варто. Гарольд

відсахнувся і нервово почав гризти брудні нігті. Його величезні очі були на мокрому місці.— Зараз ми підемо, — сказав Клай. — Раджу вам залишатися тут ще як мінімум годину, бо вам справді краще з нами більше не перетинатися. Ми даруємо вам ваші життя. Трапитеся нам на очі ще раз— і ми заберемо їх. — Задкуючи, він рушив до Тома й інших, не відводячи погляду від закривавленого сердитого обличчя Каноніра, який ніяк не йняв віри у те, що сталося. Намагаючись втримати його силою волі, Клай почувався дресирувальником левів Френком Баком із старих добрих часів.— І ще одне. Я не знаю, чому фонолюди хочуть зібрати всіх нормальних у Кашваці, але скажу одне: загони зазвичай будують для худоби. Раджу подумати над цим, коли дивитиметеся наступний нічний сюжет.— Та пішов ти, — сказав Канонір, але очі опустив і почав роздивлятися своє взуття.— Ходімо, Клаю, — покликав Том. — Не переймайся.— Щезни з очей назавжди, Каноніре, — сказав Клай. Та не так сталося, як гадалося.¹² Поки Клай, Том, Аліса і Джордан спали у мотелі «Стейтлайн», який від штату Мен відділяло якихось двісті ярдів, Канонір і Гарольд їх обігнали, мабуть, скориставшись з нагоди і пройшовши п'ять-десять миль удень. Ці двоє могли залягти десь у зоні відпочинку Селмон-Фолз, і Канонір сховав свій новий засіб пересування серед півдужини покинутих там машин. Особливого значення це немало. Важливим було те, що ті двоє їх випередили, причаїлися, чекаючи, поки вони проходилимуть повз, і завдали несподіваного удару. Клай майже не звернув уваги на шум двигуна автомобіля, що наближався, і слова Джордана: «Ще один спринтер». Зараз вони вже йшли по його рідній землі. Проходячи повз кожному знайому місцину: ресторан «Френо лобстер паунд», розташований за дві милі на схід від мотелю «Стейтлайн», кав'ярню «Шейкіз», деколись подавали морозиво, навпроти ресторану, статую генерала Джошуа Чемберленана крихітній міській площі Тернбулла,— він почувався так, ніби бачить сон наяву. Він навіть не усвідомлював, що майже не сподівався знову повернутися додому, поки не побачив здоровенний пластмасовий ріжок морозива, що височів над дахом кав'ярні «Шейкіз», такий прозаїчний і екзотичний водночас, наче у кошмарі божевільного,— заокруглений кінчик на тлі зоряного неба.— На дорозі забагато сміття, спринтеру не проїхати, — відзначила Аліса. Вони зійшли на узбіччя, і цієї ж миті на пагорбі, який залишився за їхніми спинами, блиснули передні фари автомобіля. На

білій розділовій смузі лежав перевернутий пікап. Клай подумав, що машина, яка наближається, швидше за все вірється у цю вантажівку, але фари звернули ліворуч через секунду після того, як з'явилися на вершині пагорба. Спринтер легко уник зіткнення з пікапом і кілька секунд їхав узбіччям, а потім знову повернув на дорогу. Пізніше Клай здогадається, що Канонір і Гарольд, мабуть, попередньо пройшли цими маршрутом і ретельно позначили всі рифи для спринтерів на карті. Вони стояли і дивилися. Найближче до фар, що наближалися, був Клай, Алісастояла поряд зліва. Ліворуч від неї були Том і Джордан. Рука Тома лежала на Джорданових плечах.— Ого, ну він і жене, — сказав Джордан. У його голосі зовсім не відчувалася тривога — це було просте зауваження. Клай теж не відчував загрози і не мав поганого передчуття щодо того, що незабаром станеться. Він геть забув про Каноніра й Гарольда. Футів за п'ятдесят на захід від того місця, де вони стояли, був припаркований якийсь спортивний автомобіль (можливо, «ем-джі»), що наполовину з'їхав з дороги. Гарольд, який вів спринтерську машину, вивернув кермо, щоб уникнути зіткнення. Але навіть цього найменшого відхилення виявилось досить, щоб збити ціль Каноніра. А може, й ні. Можливо, Клай зовсім не був його мішенню. Можливо, він одразу націлився на Алісу. Тієї ночі вони обрали непомітний седан «шевроле». Канонір стояв навколішках на задньому сидінні, по пояс висунувшись із вікна, і тримав у руках уламок шлакоблока з зазубринами. Голосно вигукнувши щось нечленороздільне (раніше, коли Клай був вільним художником, він зображував кульки з майже таким самим криком на сторінках коміксів — «Йахххх!»), він жбурнув блок. Пролетівши в темряві по короткій смертельній траєкторії, камінь потрапив Алісі у голову з таким звуком, що запам'ятався Клаю на все життя. Ліхтарик (це завдяки йому вона, мабуть, стала ідеальною мішенню, хоча з ліхтариками йшли всі) випав із пальців, що раптом стали слабкими, і покотився по дорозі, вкритій щебенем, відкинувши наостанок промінь світла на камінці і фари заднього світла, які мерехтіли, наче штучні рубіни. Опустившись на коліна поряд з Алісою, Клай звертався до неї на ім'я, але не почув власного голосу, бо раптом застрекотав сер Швидкий, що нарешті пройшов випробування. Темряву пронизували спалахи від пострілів, і в їхньому світлі він бачив кров, що струменіла по лівій щоці дівчинки (Господи, що то було за обличчя). Потім стрілянина стихла. Том кричав:

«Ствол піднімався угору, я ніяк не міг втримати його рівно, мабуть, я цілудовбану обойму випустив у небо!»— і Джордан кричав: «Вона поранена? Він поцілив у неї?»—а Клай згадував, як вона пропонувала прикласти тампон, змочений перекисом, долоба Каноніра і перев'язати рану. Нехай краще щипає, ніж інфекцію занести, правда ж? Він мусить зупинити кровотечу, і негайно. Він скинув куртку і светр. Обв'яже їй голову светром, наче довбаним тюрбаном. Мандрівний промінь Томового ліхтарика натрапив на уламок шлакоблоку і затримався. На камені були згустки крові та волосся. Побачивши це, Джордан пронизливо закричав. Клай, важко дихаючи і сильно пітніючи, хоча вечір не повітря було холодним, почав обгортати голову Аліси светром. Той миттєво просякнув кров'ю. У нього було таке відчуття, що на руках утворилися тепловілогі рукавички. Світло ліхтаря Тома вихопило з темряви Алісу, її голову, загорнуту до самого носа у светр (вона була схожа на полонянку ісламських екстремістів, зображену на фотографії у Інтернеті), її щоку (точніше, те, що залишилося від щоки) і залиту кров'ю шию. І Том теж закричав. «Допоможіть мені, — хотів сказати їм Клай. — Негайно припиніть, обидва, і допоможіть мені з нею». Але голос його не слухався, і все, що йому залишалося, — це притискати просякнутий наскрізь светр до її голови, яка раптом обм'якла, згадувати їхню першу зустріч (тоді у неї теж була кровотеча), вірити, що все обійдеться і цього разу. Її руки зводила судома, пальці здіймали маленькі фонтани землі. «Хто-небудь, дайте їй кросівку» — подумав Клай, але кросівка була у рюкзаку, на якому лежала Аліса з розбитою головою, і це зробила людина, що вирішила поквитатися з ними через дрібницю. Ноги Аліси теж судомило, він це бачив і досі відчував, як крізь светр йому на руки стікає кров. «Ось вам і кінець світу», — подумав він. Звів очі у небо і побачив вечірню зірку.¹³ Вона не втрачала свідомості, але так і не прийшла до тями. Том опанував себе і допоміг перенести її на пагорб. Там скрізь росли дерева—Клай пригадав, що це яблуневий сад. Здається, вони з Шарон одного разу приходили сюди збирати яблука, коли Джонні ще був малим. Тоді між ними був лад і жодних суперечок через гроші, амбіції й майбутнє. — Не можна переносити людей з тяжкими пораненнями голови, — схвилювано белькотів Джордан, плентаючись позаду з Алісиним рюкзаком. — Не варто про це думати, Джордане, — сказав Клай. —

Вона не виживе. У такому стані це просто неможливо. Не думаю, що їй бидопомогли навіть у лікарні.— Освітлення було достатнім, щоб побачити, як біль спотворив обличчя Джордана. — Мені дуже шкода. Вони поклали її на траву. Том спробував напоїти її водою з пляшки-соски, і вона зробила кілька ковтків. Джордан вклав їй у руку кросівку, «бєбі-найкі», і вона теж взяла її, стискаючи й залишаючи сліди крові. Потім вони перебували в очікуванні смерті. Усю ніч.¹⁴ «А тато сказав, що я можу з'їсти решту, тож я не винна», — промовила вона близько одинадцятої години. Її голова покоїлася на рюкзаку Тома, у який він вклав ковдру, взятую в мотелі «Затишна долина». То було на околицях Метуена, а здавалося, наче в іншому житті. Кращому житті, насправді. Рюкзак уже просякнув кров'ю. Єдиним оком, яке залишилося, Аліса дивилася у зоряне небо. Ліва рука безвільно лежала на траві. Вже понад годину вона не рухалася. Праварука невтомно стискала крихітну кросівку. Стискала... і розтулялася. Стискала... і розтулялася.— Алісо, — покликав Клай. — Ти хочеш пити? Хочеш іще води? Вона не відповіла.¹⁵ Через деякий час (годинник Клая показував чверть на першу) вона спитала у когось, чи не можна їй поплавати. За десять хвилин по тому сказала: «Мені непотрібні ці тампони, ці тампони брудні»,— і розсміялася. Сміх був натуральним і лякав. Він розбудив Джордана, який задрімав. Побачивши її стан, той розплакався і пішов кудись убік. Коли Том спробував сісти поруч і заспокоїти його, Джордан закричав, щоб він забирався геть. О чверть на третю дорогою повз пагорб пройшов великий гурт нормальних, світлоїхніх ліхтариків коливалося у темряві. Клай підійшов до краю схилу і гукнув: «Чи немає серед вас лікаря?»— проте не дуже сподіваючись на позитивну відповідь. Ліхтарики зупинилися. Знизу почулося невимовне бурмотіння: темні фігуримандрівників радилися між собою. А тоді жіночий голос (гарний голос) відповів: «Дайте нам спокій. Нам заборонено з вами розмовляти. Том підійшов до Клая.— «Так само й Левит надійшов на те місце, поглянув і теж проминув», — крикнув він униз. — Так написано у Біблії: «Пішла ти...» Раптом за їхніми спинами гучним голосом заговорила Аліса.— З чоловіками у тій машині поквитаються. Не заради вас, а щоб застерегти інших. Ви розумієте. Холодною рукою Том ухопив Клая за зап'ястя.— Господи, здається, вона прийшла до тями. Клай взяв руку Тома у свої.— Це не вона. Це той парубок у червоній кофті. Він використовує її

як...гучномовець. У темряві очі Тома здавалися величезними.— Звідки ти знаєш?— Знаю, — відповів Клай. Унизу ліхтарики вже віддалялися. Невдовзі вони зникли зовсім, і Клай тільки радів цьому. Це було їхнє особисте горе.¹⁶ О пів на четверту, у розпалі ночі, Аліса сказала: «Мамочко, як погано! Трояндив'януть, сад пропав.— А тоді її тон пожвавішав. — А сніг буде? Ми зробимо фортецю, ми зробимо листочок, ми зробимо пташку, зробимо пташку, зробимо руку, синю руку, ми...— Вона стомлено замовкла, дивлячись на зорі, які заводили ніч, як годинник. Ніч була холодною. Вони добре вкучили Алісу. Кожен її видих був хмаркою пари. Кровотеча нарешті зупинилася. Джордан сидів поруч, гладив її ліву руку, ту, яка вже була нерухомою і чекала, коли ж до неї приєднається решта тіла. «Заграйте ту повільну, яку я так люблю, — сказала вона. — Яку виконують Хол і Оутс».¹⁷ За двадцять п'ять вона сказала: «Це найгарніша з усіх суконь, які я мала». Вони всі зібралися довкола неї. Клай сказав, що вона, мабуть, вже помирає.— Якого вона кольору, Алісо? — спитав він, не сподіваючись на відповідь. Але вона відповіла:— Зеленого.— А куди ти її вдягнеш?— Дами йдуть до столу, — сказала вона. Її рука досі стискала кросівку, але тепер уже значно повільніше. Кров на її щоці висохла до емалевого блиску.— Дами йдуть до столу, дами йдуть до столу. Пан Рікарді залишається на посту, адами йдуть до столу.— Так, люба, — м'яко сказав Том. — Пан Рікарді залишився на своєму посту, правда ж?— Дами йдуть до столу. — Єдине око повернулося до Клая, і вона вдруге заговорила чужим голосом. Тим, який він чув від самого себе. Цього разу це були тільки чотири слова.— Твій син з нами.— Брешеш, — прошепотів Клай. Його кулаки стиснулися, і він ледве втримався, щоб не вдарити дівчинку, що помирала.— Виродок! Ти брешеш.— Дами йдуть до столу, і ми всі п'ємо чай, — сказала Аліса.¹⁸ На сході поволи почали з'являтися перші промені світла. Том сів поруч із Клаєм і обережно торкнувся його руки.— Якщо вони читають думки, — сказав він, — то могли дізнатися, що у тебе є син і що ти дуже хвилюєшся за нього. Для них це так просто, як для тебе знайти щось у «Гуглі». Той мерзотник міг використати Алісу, щоб помучити тебе.— Знаю, — відповів Клай. Він знав іще дещо: те, що Аліса сказала голосом Гарварда, було дуже схоже на правду.— Знаєш, про що я постійно думаю? Том заперечно похитав головою.— Коли він був маленький, рочків три чи чотири... тоді у нас із Шарон ще все було добре, і ми

називали його Крихіткою Джонні... він прибігав щоразу, коли дзвонивтелефон. Кричав: «Фо-фо-ме-ме»? Ми були у захваті. А якщо дзвонили його бабусячи дідусь, ми казали: «Фо-фо-те-те»—і давали йому трубку. І я досі пам'ятаю, якою здоровенною вона здавалася у йогокрихітних ручках... і біля його вушка...— Клаю, не треба.— А тепер... тепер... — Продовжити він не зміг. Та й не треба було.— Ідьте сюди! — покликав Джордан. Його голос був сповнений страждання. — Швидше! Вони поспішили туди, де лежала Аліса. Її тіло охопила судома, хребет вигнувсядугою, і в смертельній агонії вона трохи піднялася над землею. Єдине оковилізло з орбіти, кутики губ опустилися. А тоді все тіло раптово обм'якло. Вона назвала ім'я, яке нічого їм не говорило,— Генрі, —і востаннє стиснула кросівку. Потім пальці розслабилися, і кросівка вислизнула. Аліса востаннє зітхнула, і з її розтулених вуст вийшла майже прозора білахмарка. Джордан перевів погляд із Клая на Тома і знову подивився на Клая.— Вона...— Так, — сказав Клай. Джордан гірко заридав. Дозволивши Алісі востаннє подивитися на зорі, що вже бліднули, Клай закрити їй око рукою.¹⁹ Неподалік від яблуневого саду стояла ферма. В одному з сараїв вони знайшлилопати й, вклавши Алісі в руку кросівку, поховали її під яблунею. Усі погодилися, що такою була б її остання воля. На прохання Джордана Том іще раз прочитав сороковий псалом, хоча тепер йому ледве вдалося дочитати його докінця. Кожен із них сказав, якою їм запам'яталася Аліса. Поки тривала ця частина імпровізованої заупокійної служби, повз них, прямуючи на північ, пройшла не дуже велика зграя фонолюдей. Їх помітили, але не потурбували. І Клая це ані трохи не здивувало. Вони ж божевільні, недоторканні... і Каноніри та Гарольди дізнаються про це на свою біду. У цьому він не сумнівався. Більшу частину дня вони проспали на фермі, а тоді вирушили до Кент-Понда. Клай більше не сподівався, що знайде там свого сина, але ще не втратив надії знайти висточку від нього чи, може, від Шарон. Якби він знав, що вона жива, то зміг би хоч трохи відігнати смуток, який зараз свинцевою мантиєю притискав його до землі.

КЕНТ-ПОНД¹ Його колишній будинок, той, у якому Шарон і Джонні мешкали на момент проходження Імпульсу, стояв на Лівері-лейн, за два квартали на північ від згаслого світлофора, який був у самому центрі Кент-Понда. Такі будинки у рекламах агентств нерухомості називалися «домом за зниженою ціною» чи «першим власним будинком». До

розлучення Клай і Шарон жартували, що, мовляв, «перший власний будинок» стане для них «останнім притулком для пенсіонерів». А коли вона завагітніла, то вони думали, що, коли народиться дитина «жіночої статі», як казала Шарон, її назвуть Олівією. Тоді у них буде єдина Лівві на всю Лівері-лейн. Як вони тоді сміялися! У вітряну ніч, одразу ж після настання півночі, Клай, Том і Джордан (блідий, мовчазний, заглиблений у себе Джордан, який тепер відповідав на питання тільки тоді, коли до нього звернуться вдруге чи втретє) вийшли на перехрестя Мейн-стрит та Лівері-лейн. Настав другий тиждень жовтня. Клай зачудовано роздивлявся знак «Стоп» на розі вулиці, на яку останні чотири місяці він приходив тільки як гість. На ньому досі, як і до від'їзду Клая у Бостон, був трафаретний напис «НІ — АТОМНИЙ ЕНЕРГЕТИЦІ», зроблений фарбою з балончика. СТОП... НІ — АТОМНИЙ ЕНЕРГЕТИЦІ. СТОП... НІ — АТОМНИЙ ЕНЕРГЕТИЦІ. Він ніяк не міг зрозуміти сенсу цих слів. Зі значенням проблем не було, тут усездавалося цілком зрозумілим: просто чиясь розумна політична заява (якби він звертав увагу, то, можливо, побачив би такі самі написи на всіх знаках «Стоп» у місті, можливо, навіть у Спрінгвейлі та Ектоні), але до нього не доходило, чого були ці слова, коли весь світ змінився, вислизав від нього. У Клая виникло відчуття, що коли відчайдушно буравити напис «СТОП... НІ — АТОМНИЙ ЕНЕРГЕТИЦІ» поглядом, то у ньому з'явиться червоточина — просторово-часовий тунель, як у науковій фантастиці, він зможе пірнути в минуле, і весь цей жах минеться. Уся безвихідь закінчиться. — Клаю? — покликав Том. — З тобою все гаразд? — Це моя вулиця, — відповів Клай так, наче це все пояснювало, а тоді, не усвідомлюючи, що робить, побіг. Лівері-лейн була глухою вулицею. Усі вулиці в цій частині міста сходилися до вівітреної гори — пагорба Кент — і закінчувалися там. Дуби нависали над вулицею, і вона була засипана опалим листям, яке шурхотіло під ногами. Тут було повно автомобілів, які заглухли, адва з них зімкнулися решітками радіаторів у міцному механічному поцілунку. — Куди він? — спитав Джордан у нього за спиною. Клаю не сподобався страх у голосі хлопчика, але зупинитися він був не в змозі. — З ним усе добре, — відповів Том. — Нехай біжить. Клай оминав автомобілі, променем ліхтарика виписуючи попереду зигзаги. Один промінь світла вихопив обличчя пана Кретські. Пан Кретські завжди мав для Джонні цукерку на паличці, коли

надходив день стрижки, а Джонні був Крихіткою, малечею, яка лопотіла «фо-фо-ме-ме», зачувши дзвінок телефону. Пан Кретські лежав на тротуарі перед своїм будинком, наполовину присипаний опалим дубовим листям, а на обличчі бракувало носа. «Я не повинен знайти їх мертвими. — Ця думка знову й знову вибивала в його голові барабанний дріб. — Тільки не після Аліси. Я не повинен знайти їх мертвими. — А наступна думка була вже лихою (проте у критичні моменти розум майже завжди говорив правду). — І якщо вже мені судилося знайти когось із них мертвим... то нехай це буде вона». Їхній будинок був останнім ліворуч (про що він, відповідним замогильним голосом та огидно підсміюючись, ніколи не забував нагадати Шарон, навіть коли жарт ужестав бородатим) [38 «Останній будинок ліворуч» — фільм жахів, знятий 1972 року режисером Весом Крейвеном.], і під'їзна доріжка навскоси вела до пологого маленького гаража, у якому вистачало місця тільки на одну машину. Клай вже повністю видихався, але бігу неповільнив. Він промчав під'їзною доріжкою, розкидавши опале листя й відчуючи, як коле в правому боці, у роті з'являється присмак міді, а дихання виривається з хрипом із горла. Піднісши ліхтарик, спрямував його у гараж. Порожньо. Питання в тому, добре це чи погано? Коли він повернувся, то побачив промені ліхтариків Тома і Джордана, що рухалися у його напрямку трохи нижче по вулиці, і посвітив на двері чорного ходу. Від побаченого його серце завмерло. Клай стрімко злетів трьома сходами на ганок, спіткнувся і ледь не пробив рукою зовнішні двері, намагаючись зірвати зі скла записку. Вона трималася на одній лише тоненькій смужці скотча. Варто їм було прийти на годину чи навіть на півгодини пізніше, поривчастий нічний вітер зірвав би її і відніс далеко-далеко за пагорб. Йому хотілося прибити дружину зате, що вона не доклала жодних зусиль, щоб надійно її прикріпити (така недбалість була цілком у дусі Шарон), та було одне «але»: записку лишила нейого дружина. 2 Підійшовши під'їзною доріжкою до будинку, Джордан став біля підніжжя сходів і спрямував промінь свого ліхтарика на Клая. За ним, важко дихаючи й здіймаючи сильний шурхіт листя, приплентався Том. Він став біля Джордана і навів свого ліхтарика на розгорнутий шматок паперу в руці Клая. А потім повільно перевів промінь на його ошелешене обличчя. — Я геть забув про

довбаний діабет її матері, —сказав Клай і простягнув їм записку, що була приклеєна скотчем до дверей. Том іДжордан прочитали її разом.

Татусю!Сталося жохливе, ти мабуть знаєш, сподіваюся ти нормально і прочитаєш це. МітчСтайнман і Джордж Гендрон зі мною, люди їдуть з глузду і ми думаємо це мобілки.Таточку ось найгірше, ми прийшли сюди бо я боявся. Я збирався розбити своєюмобілку якщо я помилявся але я не помилявся, її немає. Мама її брала бо тизнаєш бабуся хвора і вона хотіла завжди бути в курсі. Мені треба йти Господимині страшно, хтось вбив пана Кретські. Різні люди мертві і божевільні якуфільмі жахів але ми чули що люди збираються (НОРМАЛЬНІ люди) у муніципалітеті іми йдем туди. Може мама вже там але Господи у неї був мій ТЕЛЕФОН. Тату якщо тисюди доберешся БУДЬ ЛАСКА ЗАБЕРИ МЕНЕ.Твій син,Джон Гевін Ріддел

Том дочитав до кінця, а тоді звернувся до Клая з такою чуйною обережністю вголосі, що налякала Клая набагато сильніше, ніж найлиховісніше передвістя.— Тобі відомо, що люди, які зібралися тоді у муніципалітеті, мабуть, розійшлисяхто куди, правда ж? Відтоді минуло десять днів, і світ за цей час переживстрашні потрясіння.— Знаю, — відповів Клай. Очі щеміли, і він відчував, як його голос починає тремтіти. — І припускаю, що його мати, мабуть... —Він знизав плечима і зробив тремтячою рукою жест у темряву, де за засипаноюзів'ялим листям доріжкою був світ, що котився під укіс.— Але, Томе, я мушу піти до ратуші, щоб пересвідчитися на власні очі. Може, вони залишили вісточку.Він міг залишити.— Так, — кивнув Том. — Авжеж, мусиш. На місці ми вирішимо, як нам бути далі. — Його голос все ще був сповнений невимовного співчуття й смутку. Клаю навіть хотілося, щоб він розреготався і сказав щось на зразок:«Припини, не будь дурником. Ти ж не думаєш, що коли-небудь побачиш його знову?Чорт, подивися довбаній реальності у вічі».Джордан читав записку вдруге, а може, й у третій чи четвертий раз. Навіть незважаючи на горе, Клаю хотілося вибачитися перед Джорданом за граматичні помилки і поганий стиль Джонні... нагадати хлопчику, що його син писав ужахливому стані стресу, дряпав записку на коліні, присівши на ганку, і поки він це робив, його друзі стояли й дивилися на хаос, який вирував унизу.Джордан нарешті опустив записку і спитав:— Який твій син на вигляд?У Клая ледь не зірвалося з язика питання, чому він цікавиться, але він вирішив не ставити його. Бо

не хотів знати. Принаймні поки що.— Джонні майже на фут нижчий за тебе. Приземкуватий. З темно-каштановим волоссям.— Не худенький? Не білявий?— Ні, цей опис більше нагадує його друга Джорджа. Джордан і Том презирнулися. Погляди були сумними, але Клай побачив у них ще й полегшення.— Що? — спитав він. — Що таке? Скажіть мені.— На тому боці вулиці, — відповів Том. — Ти не помітив, тому що біг. За три будинки звідси лежить мертвий хлопчик. Худенький, білявий, з червоним рюкзаком...— Це Джордж Гендрон, — сказав Клай. Він пам'ятав червоний ранець Джорджа не гірше за синій рюкзак Джонні з наліпками, що відбивали світло.— Вони з Джонні в четвертому класі зробили макет пуританського села. Це був їхній проект на урок історії. Обидва отримали найвищі оцінки. Не може бути, щоб Джордж помер. Але хлопчик швидше за все був мертвий. Клай сів на ганку, який звично зарипів під його вагою, і затулив обличчя руками.

3 Ратуша розташовувалася на перехресті Понд та Міл-стрит, перед міським парком і водоймищем, від якого й пішла назва цього маленького села [39 Кент-Понд — у перекладі з англійської означає «ставок Кент»]. На автостоянці було майже порожньо, за винятком місць, заброньованих для машин працівників, тому що обидві вулиці, що вели до великої будівлі у вікторіанському стилі, були заблоковані покинутими автомобілями. Люди під'їздили якомога ближче, а далі йшли пішки. Тим, хто прибув запізно (як, наприклад, Клай, Том та Джордан), пробиратися довелося довго. За два квартали від муніципалітету автомобілі стояли навіть на газонах перед будинками. Півдюжини будинків згоріли. Деякі ще й досі жевріли. Клай наклав труп хлопчика на Лівері-лейн (це справді був Джордж, друг Джонні), але для безлічі роздутих тіл, що розкладалися (на них вони натрапили, повільно бредучи до муніципалітету Кент-Понда), нічого зробити не міг. Їх були сотні, але в темряві Клай не впізнавав нікого. І, можливо, не впізнав би й у світлі дня. Круки за ці півтора тижні попрацювали добряче. Подумки він постійно повертався до Джорджа Гендрона, який лежав долілиць у купі закривавленого листя. У своїй записці Джонні згадав, що з ним був не тільки Джордж, але й Мітч, іще один близький друг із сьомого класу. Тож, хай там щотрапилося з Джорджем, відбулося це після того, як Джонні прикріпив записку до дверей і вони втрьох пішли з будинку Рідделів. І оскільки на закривавленому листі лежав тільки Джордж, то Клай міг

припускати, що Джонні й Мітч вибралися зЛівері-лейн живими.«Авжеж, припускати означає пошитися в дурні, — подумав він. — Євангеліє від Аліси Максвел, царство їй небесне».І це була правда. Вбивця Джорджа міг переслідувати їх і впіймати деінде. НаМейн-стрит, на Дагвей-стрит чи на сусідній Лорелвей. Міг убити різницьким ножемзі шведської сталі чи двома автомобільними антенами...Вони дійшли до краю автостоянки муніципалітету. Ліворуч стояв пікап, щоспробував заїхати на стоянку по землі й застряг у болотистій канаві менш ніж зап'ять ярдів від цілого акру цивілізованого (і здебільшого порожнього) асфальту.Праворуч лежала жінка з розірваним горлом, риси її обличчя були спотвореніптахами й перетворилися на чорні діри й криваві стрічки. На голові досізалишалася бейсболка «Портлендських тюленів», а через плече була перекинута сумочка.Гроші вбивць більше не цікавили.Том поклав руку на плече Клаю, і той аж підскочив від несподіванки.— Перестань думати про те, що могло статися.— Звідки ти знаєш...— Для цього не треба вміти читати думки. Якщо ти знайдеш свого сина... а можливо,й не знайдеш, але раптом... я впевнений, він розповість тобі все. Інакше... якеце має значення?— Не має. Авжеж ні. Але, Томе... я знав Джорджа Гендрона. Діти називали його Коннектикутом, бо його родина приїхалазвідти. Він їв хот-доги і гамбургери на нашому задньому дворі. Його батькоприходив до нас, і ми разом дивилися «Патріотів».— Знаю, — сказав Том. — Знаю. — І тут же різко наказав Джорданові: — Перестань на неї дивитися, Джордане, від цього вона не встане й не піде.Джордан не звернув на його слова жодної уваги і дивився на подзьобаний крукамитруп у бейсболці «тюленів».— Досягнувши якогось базового програмного рівня, фонери почали займатися своїми, — сказав хлопчик. —Навіть витягуючи їх з-під трибун і викидаючи в болото, вони принаймні щосьнамагалися зробити. Але до наших їм немає діла. Вони залишають їх гнити там, де вони впали.— Він повернувся до Клая й Тома. — Не має значення, що вони кажуть чи обіцяють. Ми не можемо їм вірити, — розлючено вигукнув він. — Не можемо, і крапка.— Цілком з тобою згоден, — відповів Том.Клай кивнув.— Я теж.Том вказав головою в бік муніципалітету: там досі світилися кілька аварійнихламп, що жилилися від акумуляторів з тривалим терміном служби. Лампи відкидалипомеркле жовтаве світло на автомобілі працівників, завалені

опалим листям.— Ходімо подивимося, що вони залишили після себе. — Так, ходімо, — кивнув Клай. Джонні там не буде — у цьому він не сумнівався, —але десь у глибині душі ще теплилася зовсім крихітна, дитяча, незгасаюча надія,що посеред цього кошмарного сну наяву він почує крик «Татусю!» і його синкинеться в його обійми, живий, неушкоджений і справжній.⁴ Побачивши напис на подвійних дверях муніципалітету, вони одразу зрозуміли, щотам нікого немає. У неяскравому світлі аварійних ламп великі неохайні мазкичервоної фарби були більше схожі на засохлу кров:КАШВАК=БЕЗ-МОБ— А цей Кашвак далеко звідси? — спитав Том.Клай замислився.— Здається, вісімдесят миль, майже прямо на північ. Більша частина шляху пролягаєчерез трасу-160, але якою дорогою дістатися до нього з ТР, я не знаю.— А що таке ТР? — спитав Джордан.— ТР-90 —це поселення, яке входить у муніципальну квазікорпорацію. Там є двійкомаленьких сіл, кілька кар'єрів, невеликі резервації індіанців-мікмаків напівночі, але здебільшого там ліси, ведмеді й олені.— Клай поторсав за ручку, і двері відчинилися. —Я хочу подивитися, що там усередині. Вам, хлопці, не конче заходити, якщо нехочете... я вас зрозумію.— Та ні, ми зайдемо, — заперечив Том. — Правда, Джордане?— Авжеж. —Джордан зітхнув, як маленький хлопчик, якому загадали робити важку роботу. Апотім посміхнувся.— Погляньте, лампочки світять. Невідомо, коли ми ще таке побачимо.⁵ Джонні Ріддел не вискочив із темної кімнати, щоб кинутися в обійми свого тата,але в приміщеннях муніципалітету досі відчувався запах їжі, яку на газовихгрилях і жаровнях готували люди, що зібралися тут після Імпульсу. Біля дверейвеликої зали засідань, на довгій дошці оголошень, на яку колись вивішувалиінформацію про міські справи і події, що незабаром відбудуться, висіло близькодвох сотень записок. Клай, перебуваючи у такому напруженні, що йому навітьдихалося важко, заходився вивчати їх із завзяттям вченого, впевненого, щознайшов втрачене Євангеліє від Марії Магдалини. Він боявся того, що можезнайти, але ще більше боявся, що не знайде потрібної йому записки. Том іДжордан тактично залишили його і пішли до зали засідань, у якій біженцінакидали повно сміття. Впадало в око, що вони провели тут кілька ночей,сподіваючись на порятунок, який так і не прийшов.³ прикріплених записок Клай зрозумів: у вцілілих виникло переконання в тому, щовони можуть сподіватися на більше, ніж

порятунк. Вони вважали, що у Кашваці наних чекає спасіння. І чому саме в цьому містечку, якщо в усій окрузі TP-90 (ізвичайно ж, на півночі й заході) не було стільникового зв'язку, передавання й приймання сигналу? Щодо цього в записках ясності не було. У більшості з них, схоже, малося на увазі, що читачі усе зрозуміють без зайвих пояснень. Це була ситуація, у якій «усі знають і йдуть». Але навіть автори, що писали більш-менш зрозуміло, вочевидь намагалися урівноважити та тримати під контролем страх і душевне піднесення. У більшості записок було написано: йдіть дорогою з жовтої цегли до Кашвака, там на вас чекає спасіння. Передивившись три чверті повідомлень на дошці, Клай помітив аркуш, списаний знайомим округлим почерком його сина: він був наполовину прикритий запискою від Айріс Нолан—дами, яку Клай добре знав (вона на добровільних засадах працювала в крихітній міській бібліотеці),— і подумав: «Дякую Тобі, Господи. Безмежно Тобі дякую». Обережно, щоб не порвати, він зняв записку з дошки. На аркуші стояла дата: третє жовтня. Клай спробував згадати, де він був у ніч третього жовтня, але не зміг. Може, у коморі у Норт-Редінгу чи в мотелі «Затишна долина», поблизу Метуена? Він схилився до думки про комору, але абсолютної певності не було. У голові був хаос, і якщо думати занадто довго, то виходило, що чоловік із ліхтариками по обидва боки голови біг із автомобільними антенами, роблячи ними випадки в повітрі, що пан Рікарді пішов із життя, не повісившись, а наглитавшись товченого скла, а огірки й помідори в Томовому саду їла Аліса.— Годі,—прошепотів він, зосередившись на записці. Граматика і стиль цього разу були трохи кращими, але під час написання записки Джонні страждав— це відчувалося дуже сильно.

3 жовтня Татусю! Сподіваюся, ти живий і прочитаєш цю записку. Мені і Мітччу вдалося втекти, але Г'юї Дарден схопив Джорджа і, думаю, вбив його. Я і Мітч просто дуже швидко бігли. Я відчуваю, що це моя провина, але Мітч, він сказав: як ти можеш знати, він же був фонер, як і інші, ти не винний. Татусю, це ще не найгірше. Мама з ними, я сьогодні бачив її у одному зі «стад». (Так їх називають, стадами.) Вона виглядає не так погано, як інші, але я знаю, що якби я вийшов надвір, то вона б мене не впізнала і вбила б одразу, як тільки побачила. **ЯКЩО ТИ ЇЇ ПОБАЧИШ, НЕ ДАЙ СЕБЕ ОШУКАТИ, МЕНІ ШКОДА, АЛЕ ЦЕ ПРАВДА.** Завтра чи післязавтра ми йдемо в

Кашвак (це на півночі), мама Мітча тут, я такзаздрю, що ладен його вбити. Тату, я знаю, що в тебе нема мобілки, і всізнають, що Кашвак безпечне місце. Якщо ти прочитаєш цю записку, БУДЬ ЛАСКАПРИЙДИ Й ЗАБЕРИ МЕНЕ.Люблю тебе всім Серцем,твій син, Джон Гевін Ріддел

Навіть звістка про Шарон не приголомшила Клая, аж поки він не прочитав «Люблю тебе всім Серцем». І навіть це не стало б останньою краплею, якби не велика літера «С». Вінпоцілував підпис свого дванадцятирічного сина, подивився на дошку оголошень (вочах уже все пливло, двоїлося і троїлося, а потім розпадалося на уламки) іхрипло закричав від болю. До нього щодуху вже мчали Том і Джордан.— Що таке, Клаю? — спитав Том. — Що сталося? — Помітивши аркуш паперу —жовту сторінку із зошита в лінійку, він висмикнув його з руки Клая. А тоді вониіз Джорданом швидко пробіглися по ньому очима.— Я йду в Кашвак, — сиплим голосом сказав Клай.— По-моєму, це не надто розумно, Клаю, — обережно нагадав Джордан. — Зважаючи на те, що ми зробили в Академії Гейтена.— Мені байдуже. Я йду в Кашвак. Мені треба знайти сина.6 Біженці, що знайшли притулок у муніципалітеті Кент-Понда, а потім вирушили(швидше за все, масово) до TP-90 й Кашвака, залишили після себе чималопродуктів. Клай, Том і Джордан поїли консервованого салату з курятини зчерствим хлібом і фруктового салату з банок на десерт.Наприкінці трапези Том нахилився до Джордана і щось прошепотів йому на вухо.Хлопчик кивнув.Обидва підвелися.— Не заперечуєш, ми вийдемо на кілька хвилин, Клаю? Нам із Джорданом потрібнодещо обговорити.Клай кивнув. Поки їх не було, він відкрив іще одну банку фруктового салату івдев'яте чи вдесьяте перечитав листа від Джонні. Хоча й так уже практично вивчивйого напам'ять. Смерть Аліси поставала в його свідомості так само чітко, алездавалося, що це було в іншому житті й відбувалося з іншим Клайтоном Рідделом.З його, так би мовити, чорновою версією.Доївши салат, він сховав листа, і саме у цей момент зі своєї наради (як назвалиб це адвокати в ті часи, коли вони щебули) у холі повернулися Том із Джорданом. Том знову обіймав Джордана за вузенькіплечі. Жодного з них не можна було назвати задоволеним, але їхні обличчя булиспокоїйними.— Клаю, — почав Том, — ми порадилися і...— Ви не хочете йти зі мною. Я все розумію.— Я знаю, що це ваш син і все таке,

але...— І ти знаєш, що він єдине, що у мене залишилося в цілому світі. Його мати... — Клай невесело реготнув. — Його мати. Шаром. Це просто якась іронія долі. Я весь час сидів на ножах, нервуючи, щоб та клятамала червона гримуча змія не вкусила Джонні. Якби у мене був вибір, то я б волів, щоб вона вкусила Шарон. — Слова вилетіли, як шматок м'яса, що застряг у горлі і міг перекрити трахею. — І знаєте, як я зараз почуваюся? Наче запропонував дияволу угоду, а він її прийняв. Том пропустив це повз вуха. Він заговорив, ретельно добираючи слова, наче боячись, що Клай вибухне, як фугас. — Вони нас ненавидять. Вони почали з ненависті до всіх і поступово перейшли до того, щоб ворогувати тільки з нами. Що б там не відбувалося у тому Кашваці, якщо це їхня ідея, то нічого доброго від неї не чекай. — Якщо вони перезавантажуються й виходять на якийсь вищий рівень, то, можливо, дістануться до матриці «живи-й-давай-жити-іншим», — заперечив Клай. Усі ці суперечки не мали сенсу, вони обидва мусили це розуміти. Він повинен іти. — Сумніваюся, — відповів Джордан. — Пригадуєте жолоб, який веде на бійню? — Клаю, ми нормальні — це раз, — не вгавав Том. — Ми спалили одну з їхніх зграй. Це два і три, разом узяті. Тож схема «живи-й-давай-жити-іншим» нас не стосується. — Та й чому б це мусило нас стосуватися? — додав Джордан. — Лахмітник сказав, що ми божевільні. — І недоторканні, — нагадав Клай. — Тому зі мною нічого поганого не станеться, правда ж? Отож, всі аргументи були вичерпані.⁷ Том і Джордан вирішили піти прямо на захід, через Нью-Гемпшир та Вермонт, аби якнайшвидше залишити КАШВАК=БЕЗ-МОБ позаду, за горизонтом. Клай сказав, що відправним пунктом для усіх трьох стане траса-11, яка у Кент-Понді робила поворот під прямим кутом. — Мене вона приведе на північ до траси-160, — пояснив він, — а ви можете йти далі, до Лаконії, це в самому центрі Нью-Гемпширу. Це не зовсім прямий маршрут, але яка в біса різниця, вам же не конче потрібно встигнути налітак, правда? Притиснувши долоні до очей, Джордан потер їх і відкинув волосся з чола добре знайомим Клаю жестом, що свідчив про втому і неухважність. Йому бракуватиме цього жесту. І самого Джордана. А ще більше Тома. — Шкода, що Аліси немає, — зітхнув Джордан. — Вона б вас відрадила. — Не відрадила б, — похитав головою Клай, всім серцем шкодуючи, що Аліса втратила такий шанс завжди. Він палко бажав, щоб у Аліси була можливість ще багато всього зробити. П'ятнадцять

років— не той вік, коли треба помирати.— Твої плани нагадують мені четверту дію «Юлія Цезаря», — сказав Том. — У п'ятій герої кидаються грудьми на власні мечі. — Зараз їм доводилося обходити (а іноді — й перелазити) автомобілі, що запрудили Понд-стрит. Позаду повільно згасали аварійні лампи будівлі муніципалітету. Попереду на легенькому вітерці хитався згаслий світлофор, що позначав центр міста.— Не будь таким довбаним песимістом, чорт тебе забирай, — сказав Клай. Він пообіцяв собі не дратуватися (йому не хотілося прощатися таким чином з друзями, коли цього можна було уникнути), але просто не витримував.— Вибач, я надто втомився, щоб зображати з себе групу підтримки, — огризнувся Том, зупиняючись біля дорожнього знака, на якому було написано «РОЗВИЛКА ТРАСИ-11. 2 МИЛІ». — І буду відвертим, у мене крається серце від самої лише думки про розставання з тобою.— Томе, мені шкода.— Якби я знав, що у тебе є хоча б один шанс із п'яти — та що там... один із п'ятдесяти... добре, не будемо про це. — Том посвітив ліхтариком на Джордана. — А ти? Маєш якісь аргументи проти цього безумства? Джордан замислився, а потім повільно похитав головою.— Одного разу Директор сказав мені одну річ. Хочете знати яку? Том іронічно відсалютував ліхтариком. Промінь вихопив із темряви наметкінотеатру «Іока», у якому показували новий фільм за участю Тома Генкса, і аптеку поряд із ним.— Хочемо.— Він сказав, що розум може бути розважливим, але душа прагне, і серце знає, щойому потрібно.— Амінь, — дуже тихо сказав Клай. Вони пройшли дві милі на схід по Маркет-стрит, яка була відрізком траси-19А. Після першої милі тротуар закінчився і почалися ферми. У кінці другої вони побачили ще один світлофор, вогні якого не горіли, і знак перетину з трасою-11. На перехресті сиділо троє людей, загорнувшись по самі шиї у спальні мішки. Одного з них Клай упізнав одразу ж, як тільки навів на нього промінь ліхтарика: це був літній джентльмен з видовженим інтелігентним обличчям і волоссям із сивиною, стягнутим на потилиці у кінський хвіст. Бейсболка «Дельфінів з Маямі» на голові в іншого чоловіка теж видалася знайомою. А потім Том посвітив ліхтариком на жінку, яка сиділа поряд із паном Кінським Хвостом, і сказав: «Ви». Клаєві не було видно, чи на ній є футболка «Гарлей-Девідсон» зі зрізаними рукавами (заважав спальний мішок), але він точно знав, що якщо футболка не на її власниці, то, напевно, в одному з

рюкзаків, які купую лежали біля знака «ТРАСА-11». Також він знав, що жінка вагітна. Ці троє наснилися йому в мотелі «Шепіт сосен», за дві ночі до загибелі Аліси. Йому снилося, що вони у світлі ліхтарів стоять на платформах на великому полі. Сивий чоловік підвівся, від чого спальний мішок повільно сповз донизу. Поряд із їхніми речами лежали дві рушниці, але він здійняв руки на знак того, що вони незаряджені. Жінка вчинила так само. Коли спальний мішок упав до її ніг, стало помітно, що вона вагітна. Чоловік у бейсболці виявився високим, років сорока. Він також здійняв руки. Усі втрьох стояли так кілька секунд у світлі ліхтарів, а потім сивий чоловік дістав із нагрудної кишені м'ятої сорочки окуляри в чорній оправі і надів їх. У нього з рота йшла пара, що злітала у холодному нічному повітрі до дорожнього знака «ТРАСА-11», стрілки на якому були спрямовані як на захід, так і на північ. — Так, так, — сказав він. — Президент Гарварда сказав, що ви, ймовірно, пройдете цією дорогою. Аж ось і ви. Розумний хлопець цей Президент Гарварда, хоч і замолодий для такої посади. І, на мою думку, непогано було б йому звернутися до пластичного хірурга, перш ніж він зустрінеться з потенційними багатими спонсорами. — Хто ви? — спитав Клай. — Перестаньте світити мені в обличчя, молодий чоловіче, і я з радістю вам розповім. Том і Джордан опустили ліхтарики. Клай теж, але одну руку тримав на рукоятці револьвера Бет Нікерсон. — Я Деніел Гартвік, із Гавергілла, штат Массачусетс, — відрекомендувався сивий чоловік. — Ця молода пані — Деніз Лінк, також із Гавергілла. Джентльмен праворуч від неї — Рей Гейзенга із Гроувленда, сусіднього містечка. — Дуже приємно, — пробурмотів Рей Гейзенга і вклонився: смішно, чарівно і незграбно. Клай зняв руку з рукоятки револьвера. — Але наші імена вже не мають значення, — вів далі Деніел Гартвік. — Важливою є наша сутність, принаймні та, якою її сприймають фонери. — Він похмуро глянув на них. — Ми божевільні. Так само, як і ви. 8 Поки точилася розмова — говорив переважно Ден, — Деніз і Рей встигли приготувати скромну їжу над пропановим пальником («Ціконсервовані сосиски не такі вже й погані, якщо кип'ятити їх довго-довго», — відзначив Рей). Свою розповідь Ден почав із того, що вже двадцять на третюранку, а о третій він збирається знову вивести свій «хоробрий маленький загін» на дорогу. Сказав, що до світанку, поки не з'явилися мобілоїди, хоче встигнути подолати якомога більше миль. — Бо вночі вони не виходять.

Хоч у цьому в нас є перевага. Пізніше, коли програмування закінчиться чи вступить у завершальну стадію, можливо, вони й почнуть ходити після настання темряви, але...— І ви теж дійшли такого висновку? — спитав Джордан, уперше відтоді, як померла Аліса, виявивши цікавість дорозмови. Він ухопив Дена за руку.— Ви вважаєте, що вони перезапускаються, як комп'ютери, з жорстких дисків яких...— ...стерли інформацію, — закінчив Ден таким тоном, наче це була найзвичайніша річ у світі.— Ви... були вченим? — спитав Том. Ден відповів йому посмішкою.— Я уособлював цілу кафедру соціології в Гавергілльському університеті мистецтва техніки. Якби Президенту Гарварда наснився найжахливіший кошмар, то цим кошмаром був би я. Ден Гартвік, Деніз Лінк і Рей Гейзенга знищили не одну, а цілих дві зграї. Першу на задній стоянці гавергілльського звалища старих автомобілів, куди вони забрели випадково, коли їхній гурт ще складався з шести людей, що намагалися вибратися з міста. Це сталося через два дні після проходження Імпульсу, коли фонолюди ще були мобілоїдами, приголомшеними і готовими вбивати одне одного так само, як і нормальних, що траплялися на їхньому шляху. Перша зграя була маленькою — лише сімдесят п'ять мобілоїдів. Тоді вони скористалися бензином.— Вдруге, у Нашуа, ми використали динаміт, який знайшли на будівельному майданчику, — сказала Деніз. — На той час ми вже були без Чарлі, Ральфа і Артура. Ральф та Артур просто пішли своїм шляхом. А Чарлі, бідолашний старий Чарлі, помер від серцевого нападу. Хайтам як, але Рей знав, як підірвати динаміт, бо колись прокладав дороги. Сидячи навпочіпки біля пальника і помішуючи боби, що розігрівалися разом із сосисками, Рей підняв вільну руку і махнув нею.— Після того, — провадив далі Ден Гартвік, — ми почали скрізь помічати ті знаки, «Кашвак=Без-Моб». Нам вони припали до душі, чи не так, Денні?— Еге ж, — кивнула Деніз. — Всіх впускати, нікого не випускати. Ми йшли на північ, як і ви, а коли нам почали траплятися ці знаки, ми прискорили ходу. Тільки я була не в захваті від цієї ідеї, бо через Імпульс втратила чоловіка. Через цих паскуд моя дитина виросте без батька.— Побачивши, що Клай скривився, вона сказала: — Вибач. Ми знаємо, що твій хлопчик пішов у Кашвак. Клай аж рота роззявив від здивування.— Так, — підтвердив Ден, беручи тарілку, коли Рей почав роздавати їжу. — Президент Гарварда знає все, бачить усе, і на кожного в нього досє... принаймні

він хоче нас у цьому переконати.— Він підморгнув Джордану, і хлопчик щиро посміхнувся у відповідь.— Ден мені все пояснив, — сказала Деніз. —Якась терористична група чи, можливо, просто двійко натхненних психів у гаражірозпочала це все, не підозрюючи, до яких наслідків це призведе. Фонери всьоголише грають у цьому спектаклі відведену їм роль, ось і все. Вони не відповідалині за що, коли були божевільними, і тепер не відповідають, бо...— Вони керуються якимось стадним інстинктом, — підказав Том. — Як під час міграції.— Це колективний інстинкт, але зовсім не міграція, — заперечив Рей, сідаючи з тарілкою в руках. —Ден вважає, що це інстинкт виживання, й більше нічого. Думаю, він має рацію.Чим би це не було, ми мусимо знайти притулок на час дощу. Розумієте, про що я?— Ми почали бачити ці сни — після того як спалили першу зграю, — сказав Ден. — Владні сни. Ессе homo — insanus —цілком у дусі Президента Гарварда. Потім, коли ми підірвали зграю в Нашуа,Президент з'явився особисто і привів із собою близько п'ятисот нерозлучнихдрузів.— Він їв швидко й вправно.— І залишив на порозі купу розплавлених стереосистем, — сказав Клай.— Деякі були розплавлені, — відповіла Деніз, — а переважно то були уламки. — Вона посміхнулася одними губами. — Та нічого. У них геть немає музичного смаку.— Ви називаєте його Президентом Гарварда, а ми — Лахмітником. —Том відставив тарілку вбік і відкрив свій рюкзак. Покопирсавшись у ньому,дістав малюнок, зроблений Клаєм у день вимушеного самогубства Директора. ОчіДеніз стали круглими. Вона передала малюнок Рею, і той аж присвиснув.Останнім малюнок взяв Ден, глянув і з повагою подивився на Тома.— Це ви намалювали?Том показав на Клая.— Ви дуже талановитий, — сказав Ден.— Колись учився, — відповів Клай. — Малював Пушка [40 Пушок —монстр із фільму «Калейдоскоп жаху» (1982 рік, режисер Джордж Ромеро, авторсценарію— Стівен Кінг).]. — Він повернувся до Тома, у якого в рюкзаку лежали карти. — Яка відстань між Гейтеном та Нашуа?— Максимум тридцять миль.Клай кивнув і знову повернувся до Дена Гартвіка.— Він говорив із вами? Той у червоному «кенгуру»?Ден глянув на Деніз, і та відвела погляд. Рей повернувся до своєї плитки,вочевидь збираючись її вимкнути та спакувати. І Клай все зрозумів.— Через кого з вас він говорив?— Через мене, — сказав Ден. — Це було жахливо. Ви через це пройшли?— Так. Цього можна не

допустити, але тільки не тоді, коли хочеш дізнатися, щойому потрібно. Думаєте, він робить це, аби продемонструвати свою силу?— Можливо, — сказав Ден, — але, по-моєму, це не все. Думаю, вони не вміють говорити. Вони можуть вимовляти звуки, і (я впевнений) думати —але не так, як вони це робили раніше; було б жахливою помилкою вважати, що віхніх головах залишилися людські думки— але я не думаю, що вони можуть говорити зв'язно.— Поки що, — сказав Джордан.— Поки що, —погодився Ден. Він глянув на свого годинника, і це спонукало Клая подивитися на свій. Була вже за чверть третя.— Він звелів нам іти на північ, — втрутився Рей. —Сказав «Кашвак=Без-Моб». Попередив, що нам більше не вдасться підпалити їхнюзграю, бо вони виставляють вартових...— Так, ми бачили кількох у Рочестері, — підтвердив Том.— І ви бачили, що скрізь повно написів «Кашвак=Без-Моб»?Вони кивнули.— Як соціолог, я почав досліджувати ці знаки, — мовив Ден.—Не історію їхнього виникнення, бо впевнений, що перші знаки «Без-Моб» почализ'являтися одразу ж після Імпульсу, і їх створили вцілілі, які вирішили, щомісце, де немає стільникового покриття,—найкраще на землі і там можна врятуватися. Мене передусім цікавило, як ця ідеяі написи могли так швидко поширитися у катастрофічно роздробленому суспільстві,яке втратило всі звичні засоби комунікації—звичайно ж, за винятком безпосереднього спілкування. Відповідь стає очевидною,якщо прийняти гіпотезу, що з'явилася нова форма передачі інформації, доступнатільки для однієї групи соціуму.— Телепатія, — майже прошепотів Джордан. — Вони. Фонери. Вони хочуть, щоб ми ішли на північ, у Кашвак. — Він повернувся до Клая, і той побачив, що в очах у хлопчика стоїть переляк. —Так це справді клятий жолоб на бійню. Клаю, вам не можна туди йти! Це всепридумав Лахмітник! Перш ніж Клай зміг щось відповісти, втрутився Ден Гартвік, залишаючи за собоюпрерогативу викладача: читати лекцію може тільки він, і перебивати теж.— Боюся, мені доведеться припинити цю розмову, вибачайте. Ми хочемо вам дещопоказати. Власне, цього від нас вимагав Президент Гарварда...— У ваших снах чи особисто? — спитав Том.— У снах, — тихо мовила Деніз. — Ми бачили його особисто тільки один раз: після того як спалили зграю в Нашуа, — та й то на відстані.— Ми були піддослідними, — сказав Рей. — Я так думаю.Ден втратив терпець, чекаючи, коли ж нарешті закінчиться цей обмін думками. Адочекавшись, продовжив.— Ми погодилися, бо ми і

так туди йшли...— То ви йдете на північ? — Цього разу перебив Клай.Дратуючись все більше, Ден знову зиркнув на свій годинник.— Якщо ви придивитесь до цього знака, то побачите, що він пропонує вибір. Мизбираємося на захід, а не на північ.— І це правильно, чорт забирай, — промимрив Рей. — Може, я й дурний, але не божевільний. — Те, що я вам покажу, більше говорить на нашу користь, ніж на їхню, — продовжив Ден. —І до речі, щодо Президента Гарварда... чи Лахмітника, якщо вам це більше до вподоби... мабуть, він припустився помилки, коли показався нам особисто. І,можливо, серйозної помилки. Насправді він не більше ніж псевдопод-окозамиллювач,якого колективний розум, надвелика зграя, висуває, як щит, для того, щоб вінрозбирався зі звичайними нормальними та з особливо небезпечними божевільними,наприклад, такими як ми. У мене є теорія, згідно з якою в усьому світі зараз єнадвеликі зграї, і кожна з них, можливо, висуває такого псевдопода. А може,навіть декількох. Але не дозволяйте ввести себе в оману: розмовляючи зЛахмітником, ви бачите не конкретну людину, а зграю. Ви розмовляєте зі зграєю.— Чому б вам не показати нам те, що, на його думку, ми повинні побачити? —Клай щосили намагався говорити спокійно, та в голові не вщухав ураган.Залишилася одна-єдина чітка думка: якщо він знайде сина, поки той не діставсядо Кашвака, що б там не відбувалося, то, можливо, Джонні вдасться врятувати.Здоровий глузд підказував, що Джонні, напевно, вже давно в Кашваці, але іншийголос (і навіть не зовсім ірраціональний) заперечував, кажучи, що його сина йту групу людей, з якими він ішов, могло щось затримати в дорозі. Чи вони моглизлякатися. Такий варіант розвитку подій був можливим. Імовірним було й те, що вТР-90 усього лише створюють резервацію для нормальних, тому що фонолюдивирішили ізолювати їх від решти світу. По тому йому згадалися слова ДиректораАрдая, які процитував Джордан: розум може бути розважливим, але душа прагне.— Ідіть за мною, — сказав Ден. —Це недалеко. Він дістав ліхтарика і пішов узбіччям траси-11 на північ,освітлюючи дорогу.— Вибачайте, але я не піду, — сказала Деніз. — Я вже бачила. Одного разу з мене досить.— Гадаю, задум був такий, що вас це мусить потішити, — почав пояснювати Ден. —Авжеж, крім цього, треба було ще нагадати... як вашій маленькій групі, так імоїй... що влада тепер належить фонерам і їх потрібно слухатися.— Він зупинився. —Ми на місці. У тій снограмі

Президент Гарварда подбав про те, щоб ми обов'язково побачили собаку і не пропустили потрібний будинок.—Промінь ліхтаря освітив поштову скриньку на узбіччі з зображеною на ній вівчаркою-колі.— Шкода, що Джорданові доведеться це побачити, але, мабуть, цього не уникнути, якщо хочеш знати, з ким маєш справу.—Він підніс ліхтарика вище. Рей увімкнув свій ліхтар, і разом вони освітили фасад одноповерхового дерев'яного будиночка, до якого тулився крихітний газон. Між вікном вітальні й вхідними дверима висів розіп'ятий Канонір. Окрім поплямованих кров'ю трусів, на ньому не було нічого. З рук, ніг, передпліч і колін стирчали гвіздки, що за розміром нагадували рейкові костилі. Може, це і є костилі, подумав Клай. Під Каноніром, незграбно вивернувши ноги, сидів Гарольд. На його грудях розпливалася величезна пляма крові, як у Аліси, коли вони вперше її побачили, але текла вона не з носа. В одній руці досі виблискував гострий шматок скла, яким він, після того як розіп'яв свого приятеля, перерізав собі горло. З шиї Каноніра на мотузці звисав шматок картону, на якому великими темними літерами було надрапано три слова: JUSTITIA EST COMMODATUM.⁹ — Якщо ви раптом не знаєте латини... — почав Ден Гартвік.— Щоб прочитати це, мені вистачить того, що я пам'ятаю зі старших класів, — сказав Том.—«Справедливість відновлено». Це за вбивство Аліси. За те що наважилися торкнутися однієї з недоторканих.— Точно, — кивнув Ден, вимикаючи ліхтарика. Рей зробив те саме. — А ще це попередження для інших. Вони їх не вбивали, хоча могли б це зробити з легкістю.— Знаємо, — відповів Клай. — Вони влаштували показове масове вбивство в Гейтені. Після того як ми спалили їхню зграю.— Те саме було в Нашуа, — похмуро зазначив Рей. — Ті крики я пам'ятатиму до самої смерті. У біса страхітливі. Як і це лайно. — Він зробив жест рукою в напрямку темного обрису будинку. — Вони змусили малого розіп'яти великого, а великому наказали поводитися тихо. А коли справу було зроблено, примусили малого перерізати собі горлянку.— І з Директором було так, — сказав Джордан і взяв Клая за руку.— Це надзвичайно великий телепатичний потенціал, — сказав Рей. — Ден думає, що він примушує всіх прямувати на північ, у Кашвак. Може, і нас він підштовхує йти туди, хоча ми і сказали собі: треба показати вам це і переконати, щоб ви приєдналися до нас. Розумієте?— Лахмітник казав вам що-небудь про мого сина? — спитав

Клай.— Ні, але навіть якби сказав, то щось на кшталт того, ніби він з іншими нормальними й вас із ним чекає щасливе возз'єднання в Кашваці,— відповів Ден. — Слухайте, забудьте про ті сни, у яких ми стоїмо на платформах, а Президент Гарварда каже радісному натовпу, що ми божевільні. Такий кінець не для вас, звами такого не повинно трапитися. Я впевнений, досі ви обдумували багато різних сценаріїв зі щасливим кінцем, а головний із них—що Кашвак і хтозна скільки інших зон, де немає стільникового зв'язку, есприродними заповідниками для нормальних, місцями, де люди, через яких не пройшов Імпульс, здобудуть нарешті довгоочікувану свободу. Як на мене, то версія про жолоб, що веде на бійню (її обговорювали ваші друзі) ближча до реальності. Але навіть якщо припустити, що нормальним дадуть там спокій, висправді вважаєте, що фонери пробачать таких, як ми? Винищувачів зграй? На це у Клая відповіді не було. У темряві Ден знову глянув на годинника.— Уже по третій, — повідомив він. — Повертаймося. Ден із уже мусила спакувати речі. Настав час, коли нам потрібно або розійтися, або прийняти рішення і вирушати разом. «Але пропонуючи йти разом, ви просите мене розійтися з моїм сином», — подумав Клай. А так він міг вчинити тільки в одному випадку: якщо Крихітка Джонні мертвий. Або не такий, як раніше.¹⁰— Як ви збираєтеся потрапити на захід? — спитав Клай, коли вони йшли до знака на перехресті. — Ночі ще деякий час належатимуть нам, але дні — це їхній час, а на що вони здатні, ви вже бачили.— У мене практично немає сумнівів у тому, що ми можемо не пускати їх у свої думки, коли не спимо,— відповів йому Ден. — Звичайно, потрібні деякі зусилля, але це можливо. Спатимемо по черзі, принаймні деякий час. Багато залежить від того, чи вдасться нам триматися подалі від зграй.— А для цього треба якомога швидше дістатися західної частини Нью-Гемпширу й перейти до Вермонту,— сказав Рей. — Подалі від забудованих районів. — Він посвітив ліхтариком на Дені, котра сиділа, спершись на спальні мішки. — Ми зібралися, дороженька?— Зібралися, — підтвердила вона. — Шкода тільки, що ви не даєте мені хоч щось нести.— Ти несеш свою дитину, — ніжно заперечив Рей. — Цього досить. А спальні мішки можна залишити.— Є такі місцини, де ліпше їхати, ніж іти, — сказав Ден. — Рей вважає, що деякі путівці вільні для проїзду протягом дюжини миль, не менше. У нас хороші карти. Він опустився на одне коліно й одягнув

свій рюкзак, незводячи при цьому погляду з Клая. На губах Дена з'явилася ледь помітна гіркапосмішка.—Я знаю, що шансів у нас небагато, я не дурень, якщо вас це цікавить. Але мизнищили дві їхні зграї, вбили сотні мобілоїдів, і я не хочу зустріти кінець наодній із цих платформ.— У нашому арсеналі є ще дещо, — мовив Том. «Чи збагнув Том, що вже перейшов до табору Гартвіка?» — подумав Клай. Мабуть, збагнув. Том далеко не дурень. — Ми потрібні їм живими.— Авжеж, — кивнув Ден. —Ми можемо врятуватися. Вони ще слабкі, Клаю. І нехай вони розкинули своюмережу, але б'юся об заклад, що у ній повно дірок.— Чорт забирай, вони й досі ходять у брудному одязі, — додала Деніз. Клай схилився перед нею. Схоже було, що вона на шостому, а може,й на сьомому місяці, але її так просто не злякаєш. Він дуже шкодував, що Алісатак і не познайомилася з нею.— Крізь ці дірки ми й прослизнемо, — твердив Ден. —Підемо в Канаду з Вермонту, а може, Нью-Йорка. П'ятеро краще, ніж троє, алешестеро—ліпше за п'ятьох. Троє сплять, троє стоять на варті вдень, щоб протидіятителепатичному навіюванню. Наша власна маленька зграя. Що скажете?У відповідь Клай повільно похитав головою.— Я йду шукати сина.— Подумай ще раз, Клаю, — попросив Том. Будь ласка.— Облиште його. Він уже все вирішив, — сказав Джордан, підійшов до Клая і обійняв його. —Сподіваюся, ви його знайдете. Але навіть якщо знайдете, гадаю, нас вам знайтивже ніколи не вдасться.— Ще й як вдасться. — Клай поцілував Джордана в щоку і відступив назад. —Я впіймаю собі телепата й користуватимуся ним, як компасом. Може, це навітьбуде Лахмітник власною персоною.Повернувшись до Тома, він простягнув йому руку.Але Том, не звертаючи уваги на руку, стиснув Клая в обіймах і розцілував уобидві щоки.— Ти врятував мені життя, —прошепотів він своєму другові на вухо. Гарячий подих лоскотав шкіру. Щетинатерлася об Клаєву щоку.— Дозволь мені врятувати твоє. Ходімо з нами.— Я не можу, Томе. Я мушу це зробити.Том відступив на крок і подивився на нього.— Знаю, що мусиш. Знаю. — Він витер очі. —Чорт, ніколи мені не вдається як слід попрощатися. Я навіть зі своїм довбанимкотом не зміг попрощатися.¹¹Клай стояв під знаком перехрестя і дивився, як поступово віддаляється світлоїхніх ліхтариків. Він не зводив погляду з променя Джордана, який зник останнім.Секунду чи дві він затримався на вершині першого пагорба на заході, єдинамаленька іскорка у пільмі, так, наче Джордан

зупинився, щоб озирнутися. На мить здалося, що промінець хитається з боку в бік. А потім зник, і все поглинуло темряву. У Клая вирвалося зітхання, у якому бриніли сльози. Він натягнув на плечі рюкзак і ґрунтовим узбіччям траси-11 рушив на північ. Приблизно за чверть четверта він перетнув межу міста Норт-Бервік, залишаючи Кент-Понд позаду.

МОБІЛЬНЕ БІНГО! Тепер Клай міг спокійно повернутися до нормального життя і мандрувати вдень, бознав, що фонолюди не чіпатимуть його. Він був аутсайдером, до того ж, вони самі хотіли, аби він ішов у Кашвак. Але була одна проблема: він уже призвичаївся до нічного існування. «Усе, що мені потрібно, — це труна і плащ із каптуром, яким я, лягаючи, зможу вкритися», — думав він. Холодний червоний світанок наступного дня після розставання з Томом та Джорданом застав Клая на околиці Спрінгвейла. Поряд зі спрінгвейльським музеєм лісу розташовувався невеликий і затишний на вигляд будиночок, який, мабуть, належав доглядачеві. Зламавши замок на бічних дверях, Клай увійшов і з радістю побачив, що в кухні є й пічка, і ручний насос. Була тут ще й повна харчів маленька комора, до якої не дісталися мобілоїди, що нишпорили в пошуках їжі. Цю знахідку він відсвяткував великою тарілкою вівсянки, приправивши страву розведеним з порошку молоком, а ще з цукром та родзинками. На полиці в коморі, притулені один до одного, мов книжки в паперових обкладинках, знайшлися пакети з фольги, у яких виявився концентрат яєчні збеконом. Одну порцію він підсмажив, а решту пакетів запхав у рюкзак. Їжа була кращою, ніж він очікував, тож Клай заснув одразу, як тільки його голова торкнулася подушки в спальні.² По обидва боки траси тягнулися довгі намети. То була не траса-11 з її фермами, містечками й відкритими полями (на якій приблизно через кожні п'ятнадцять миль траплялася цілодобова крамниця з бензозаправкою), а магістраль, прокладена у глухих місцях. Густих ліс підступав до кюветів обабіч дороги. По обидва боки білої розділової смуги стояли людські черги. «Праворуч і ліворуч, — інструктував чийсь голос через гучномовець. — Ліворуч і праворуч, ставайте у дві шеренги». Він був схожий на голос закликальника біля шатра для гри у бінго на Ейкронському ярмарку, але підходячи все ближче уздовж центральної смуги, Клай зрозумів, що цей гучний голос звучить у нього в голові. То був голос Лахмітника. Тільки Лахмітник —

це лише (як там його називав Ден?) оковамилювач, і Клай чув голос зграї.Ліворуч і праворуч, шикуйтеся у дві шеренги, правильно. Так-так.«Де я? Чому ніхто не визвіряється на мене з криком: "Куди прешся, ставай учергу!?"»Попереду дві шеренги, як спуски з магістралі, розходилися в два боки: одна — у намет ліворуч, друга —у таке саме шатро з правого боку дороги. У таких наметах постачальники зазвичайставили столи для фуршетів, щоб затінити їх у жаркий полудень. Клай бачив, щоперед тим, як кожна черга заходила у намет, люди розділялися на десять чидванадцять коротких черг. Вони були схожі на фанатів, що нетерпляче чекають,поки білетер відірве корінці їхніх квитків і пропустить до зали.Посеред дороги, там, де подвійна черга розходилася праворуч та ліворуч, стоявсам Лахмітник, досі у своєму пошарпаному червоному «кенгуру».Праворуч і ліворуч, пані та панове. Губи не ворухаються. Сама тільки телепатія, підсилена міццю зграї. Просуваємося, не стоїмо. У всіх буде можливість зателефонувати тому, кого вилюбите, а далі на вас чекає зона без мобільного покриття.Почуте вразило Клая, але це був шок од відомого, наче він щойно почув кінецьсмішного анекдоту, який вперше хтось розповідав років десять-двадцять тому. «Деце?— спитав він у Лахмітника. — Що ви робите? Що, чорт забирай, відбувається?»Але Лахмітник навіть не глянув у його бік, і, звичайно ж, Клай розумів чому. Уцьому місці траса-160 вела у Кашвак, і він бачив його уві сні. А щодо того, щовідбувалося...«Це мобільне бінго, — подумав він. — Це мобільне бінго, а то намети, у яких грають в цю гру».Проходимо, проходимо, пані та панове, — навіював Лахмітник. — У нас дві години до заходу сонця, і ми хочемо обробити якомога більше людей,перед тим як зачинимося на ніч.Обробити.Чи це був сон?Клай пішов за чергою, що звивалася у напрямку намету, схожого на павільйон, налівому боці дорозі, наперед знаючи, що він там побачить. На чолі кожноїкороткої шеренги стояв один з фонолюдей, цих знавців Лоуренса Велька, ДінаМартіна та Дебі Бун. Кожному, хто опинявся попереду, білетер у брудному одязі(багато хто з них за останні одинадцять днів боротьби за виживання бувпокалічений сильніше, ніж сам Лахмітник) простягав мобільний телефон.На очах у Клая найближчий до нього чоловік узяв запропонований телефон, тричіпотикав у кнопки і жадібно підніс до вуха. «Алло,— мовив він. — Алло, ма? Ма? Ти там...» — І замовк. Очі стали бездумними, вираз обличчя —тупим. Телефон біля вуха трохи

опустився. Посередник (кращого слова Клайдібрати не міг) забрав телефон, підштовхнув чоловіка, щоб той проходив, і жестом показав наступній людині, що можна підходити. «Праворуч і ліворуч, — гукав Лахмітник. — Не зупиняємося». Хлопець, який намагався додзвонитися до матері, ледве тягнувши ноги, вийшов із павільйону. За ним Клай бачив натовп із сотень людей, що безцільно блукали довкола. Часом хтось комусь заважав пройти і отримував за це легенького ляпаса. Але такого, як раніше, не було. Тому що... Тому що сигнал змінився. Праворуч і ліворуч, пані та панове, не зупиняємося, вас багато, роботи повно, аскоро впаде темрява. Клай побачив Джонні. На хлопчику були джинси, кепка дитячої ліги й улюблена футболка «Ред Сокс» із ім'ям Тома Вейкфілда і номером на спині. Він саме опинився у голові черги за два відрізки од того місця, де стояв Клай. Клай рвонув до нього, але йому вперше заступили шлях. «Геть з дороги!» — закричав він, але, ясна річ, чоловік, що заступав йому шлях, нервово переминаючись з ноги на ногу, наче хотів у туалет, не міг його чути. Це ж був сон, і на додачу до цього Клай був нормальним і не мав здібностей телепата. Він кинувся у проміжок між неспокійним чоловіком та жінкою, яка стояла за ним. Прорвався крізь наступну шеренгу, думаючи тільки про те, щоб дістатися до Джонні, і тому не звернув уваги на те, чи справжні ті люди, яких він штовхає. Він опинився біля Джонні саме у ту мить, коли якась жінка (з нестримним жахом він побачив, що це невістка Скоттоні, досі вагітна, але вже без одного ока) простягнула хлопчикові мобільний телефон «Моторола». «Просто набери 911, — сказала вона, не розтуляючи рота. — Усі дзвінки йдуть через 911». «Ні, Джонні, ні! — закричав Клай і спробував вирвати телефон із рук Крихітки Джонні, коли той почав набирати номер, за яким його давно навчили дзвонити у разі неприємностей. — Не роби цього!» Джонні ухилився ліворуч, неначе збираючись приховати номер, який він набирає, від тупого погляду єдиного ока вагітної посередниці, і Клай промахнувся. Напевно, йому б усе одно не вдалося зупинити Джонні. Врешті-решт, то був тільки сон. Його син закінчив набирати номер (натиснути три кнопки — це не довго), натиснув клавішу «ВИКЛИК» і приклав телефон до вуха. «Алло? Тату? Тату, ти мене чуєш? Чуєш мене? Якщо чуєш, будь ласка, прийди й забери м...» — Зі свого місця Клай бачив тільки одне око свого сина, але й цього йому вистачило,

щоб зрозуміти: світло згасло. Плечі Джонні поникнули. Телефонопустився. Невістка Скоттоні брудною рукою вихопила трубку й грубо штовхнула Джонні в шию, щоб той ішов у Кашвак, разом з іншими, тими, хто прийшов сюди, сподіваючись знайти безпечне місце. І жестом показала наступній людині в черзі підходити й телефонувати. «Ліворуч і праворуч, ставайте у дві черги», — прогрімів у голові Клая голос Лахмітника, і з криком «Джонні!» він прокинувся. У спальню в котеджі доглядача музею проникали останні скупі промені надвечір'я. З Опівночі Клай, що брів під неприємним холоднющим дощем, часом із мокрим снігом (таку погоду Шарон колись називала «дошовою сльотою»), дістався маленького містечка Норт-Шеплі. Почувши шум моторів, який наближався, він зійшов з траси, старої доброї траси-11, а не дороги зі сну, і ступив на бетонований майданчик перед крамницею «З сьомої до одинадцятої». Світло фар, у якому пелена мжички здавалася сріблястою, належало автомобілям двох спринтерів, що мчали бік у бік, влаштувавши перегони у темряві. Божевілля. Клай став за бензиновим насосом, нете щоб ховаючись, а просто уникаючи сторонніх поглядів. Він дивився, як вони проносяться повз нього, наче картина зниклого світу, здіймаючи невеликі фонтани бризок. Йому здалося, що один із автомобілів — старомодний «корвет», але у світлі єдиної аварійної лампочки на розі крамниці він міг легко помилитися. Перегонники промчали під цілою системою контролю транспорту в Норт-Шеплі (згаслим сигнальним апаратом), деякий час неонові вишні сяяли у темряві, а потім зникли. «Божевілля, — знову подумав Клай. А коли повернувся на узбіччя, спало на думку: — Хто б казав про божевілля». Правда. Тому що його сон про мобільне бігго зовсім не був сном чи був не зовсім сном. Щодо цього він не мав сумнівів. Телепатичні здібності фонерів день у день зростали, і вони прагнули тримати у полі зору якомога більше винищувачів зграй. Тільки цим усе могло пояснюватися. З такими групами, як у Дена Гартвіка, що справді намагалися опиратися їм, могли виникнути ускладнення, але з ним наврядчи були якісь проблеми. Дивним було те, що телепатія нагадувала телефонний зв'язок, тобто обмін повідомленнями відбувався з обох боків. Завдяки цьому він перетворився на... що? Привіда в машині? Щось на зразок того. У той час, як вони не спускали з нього очей, він теж міг стежити за ними. Принаймні

покиспав. У снах. Невже на кордоні Кашвака справжні намети, перед якими нормальні шикувалися учерги, очікуючи, поки їх позбавлять мізків? Клай схилився до думки, що стояли, і не тільки в Кашваці, а й у багатьох подібних до нього містечках по усій країні та в цілому світі. Роботи вже, мабуть, значно менше, але самі КПП — контрольні пункти перетворення — можливо, й досі на місці. Фонери застосовували групову телепатію, щоби вмовити нормальних прийти. Щобинавіяти їм цей прихід уві сні. Чи завдяки цьому можна було вважати фонерів розумними, розважливими? Бо тоді можна й павука назвати розумним, бо він уміє плести павутину, чи алігатора — розважливим, тому що він уміє застигати непорушно, вдаючи з себе колоду. Крокуючи на північ трасою-11 в напрямку до траси-160, дорогою, яка приведе його до Кашвака, Клай думав про те, що телепатичний сигнал, який фонери посилали, наче тихий поклик сирени (чи то пак імпульс) мусить містити у собі як мінімум триокремих повідомлення. Приходь — і ти будеш у безпеці й зможеш припинити боротьбу за виживання. Приходь — і ти опинишся в компанії з такими самими, як ти, на своєму місці. Приходь — і зможеш поговорити з тими, кого любиш. Приходь. Так. Це основне. А щойно ти наблизився на достатню відстань, тебе одразу ж позбавляють вибору. Телепатія й мрія про безпеку надурили тебе. Тистав у чергу. Слухав, як Лахмітник наказує тобі проходити, всі зателефонують тим, кого вони люблять, але вас багато, а нам потрібно обробити якомога більше, поки не сіло сонце і ми не ввімкнули Бетті Мідлер з її піснею «Вітер під моїми крилами». Але як їм вдалося продовжувати почате, адже світло зникло, міста згоріли, а цивілізація провалилася в криваву безодню? Яким чином вони й досі поповнювали мільйонні лави фонерів, щоб компенсувати втрату тих, що загинули в перші дні та під час винищення зграй? Їм це вдалося, тому що передача Імпульсу досі тривала. Десять у підпільній лабораторії чи гаражі божевільного досі працював на елементах живлення якийсь пристрій, якийсь модем, що безупинно передавав свій неперервний божевільний сигнал на супутники, які літали довкола планети, чи на вежі-ретранслятори надвисоких частот, що скували її сталевим поясом. А який номер ти міг набрати, щоб гарантовано мати відповідь на свій дзвінок, хай навіть це буде запис на автовідповідачі? Авжеж, 911. І швидше за все, саме це й сталося з Крихіткою Джонні. Клай знав. Він запізнівся. Тоді навіщо ж

він і досі бреде на північ у сльотавій темряві? Попереду, не такдалеко, лежав Ньюфілд, а там він зійде з траси-11 і рушить далі трасою-160. І він підозрював, що варто трохи пройти трасою-160 уперед, і дні, коли йому доводилося читати дорожні знаки (чи щось інше), закінчатися. Тонавіщо? Але Клай знав причину так само добре, як і те, що означають віддалений гуркіт і тихий короткий автомобільний гудок, які долинули до нього з дощової пільми: один зі спринтерів зійшов з дистанції. Він ішов далі через записку на дверях, що трималася на невеличкому шматочку скотча, готова будь-якої миті відірватися. Він ішов, бо на дошці оголошень в муніципалітеті була друга записка, наполовинусхована під сповненим надії листом, який Айріс Нолан адресувала своїй сестрі. Обидва рази його син написав великими літерами одні й ті самі слова: БУДЬ ЛАСКА, ПРИЙДИ І ЗАБЕРИ МЕНЕ. І якщо він запізнився, щоб забрати Джонні, то, може, у нього ще є час побачити його і сказати, що він прагнув. Раптом йому вдасться протриматися досить довго, щоб зробити це, хай навіть його й змусять скористатися одним з мобільних телефонів? Що ж до платформ і тисячного натовпу перед ними... — У Кашваці немає футбольного поля, — сказав він. І тут же голос Джордана у голові прошепотів: «Це віртуальний стадіон». Клай відкинув цю думку. Позбувся її. Він уже прийняв рішення. Ясна річ, це було божевілля, але весь світ теж з'їхав з глузду, тож у Клая з ним була повна гармонія.⁴ Коли до третьої ранку залишалася чверть години, Клай вийшов на перехрестя трас 11 та 160. Ноги боліли, а сам він промок, не допомагала й куртка з каптуром, яку взяв у будиночку доглядача музею в Спрінгвейлі. На перетині доріг утворилося величезне звалище автомобілів, до якого приєднався й той «корвет», що промчав повз Клая у Норт-Шеплі. З добряче пом'ятого лівого вікна головою й руками донизу звисав водій. Коли Клай спробував підвести йому голову, аби дізнатися, чи він ще живий, верхня половина тіла впала на дорогу, тягнучи засобою м'ясисте кільце кишок. Клай відсахнувся до телефонного стовпа, притулився до дерева лобом, що раптом став дуже гарячим, і блював доти, доки шлунок незвільнився. На другому боці перехрестя, там, де траса-160 повертала на північ, стояла невелика крамниця під назвою «Ньюфілдська факторія». Напис на вітрині обіцяв: ЦУКЕРКИ ПАТОКА ВИРОБИ ІНДІАНЦІВ «НІК-НАКИ». Схоже було на те, що засмічена крамничка зазнала набігів грабіжників, але у ній можна було заховатися від дощу і

того випадкового переляку, з яким він щойно зіткнувся. Клай зайшов усередину. Сидів, низько опустивши голову, доки не перестав відчувати млості. У крамниці були трупи, він відчував сморід, але хтось їх накрив брезентом. На видноті залишалися тільки два тіла, і принаймні вони не були розчленовані. Холодильник для пива стояв розбитий і порожній, автомат з напоями—тільки розбитий. Він узяв банку імбирного пива і вищипав його довгими повільними ковтками, перестаючи пити тільки тоді, коли підступав відриг. Імало-помалу його самопочуття поліпшилося. Він страшенно сумував за своїми друзями. Той бідолаха надворі та його напарник з перегонів були єдиними спринтерами, яких він бачив за всю ту ніч, а гурти біженців узагалі не зустрічалися. Усю ніч він провів на самоті, наодинці зі своїми думками. Можливо, через погану погоду люди вирішили поховатися під дахом або ж тепер мандрували вдень. Тепер ніщо не стояло їм на заваді, бо фонери перейшли від вбивства до вербування. Йому спало на думку, що цієї ночі не було чути «музики зграй», як називала її Аліса. Можливо, всі зграї ночували на півдні, крім однієї великої (за його припущенням, це могла бути тільки велика зграя), що керує кашацьким пунктом перетворення. Це не надто турбувало Клая. Навіть попри самотність, він усе одно сприймав відпочинок від «Сподіваюсь, ти танцюєш» та «Теми з "Літнього будинку"» як маленький подарунок. Він вирішив, що йтиме ще максимум одну годину, а потім заповзе в якусь нору. Холодний дощ його просто вбивав. Із «Ньюфілдської факторії» він пішов, відвертаючи погляд від розбитого «корвета» і останків людського тіла біля нього, які заливав дощ.⁵ Однак йшов він до самого світанку, частково тому, що дощ перестав, але основна причина полягала в іншому. На трасі-160 не було жодного притулку під накриттям, її обступав тільки ліс. Нарешті, приблизно о пів на п'яту, він проминув зрешечений кулями щит, на якому було написано «ВІЗД ДО ГЕРЛЕЙВІЛЯ, ПОСЕЛЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ КВАЗІКОРПОРАЦІЇ». Хвилин за десять по тому він пройшов повз місце, завдяки якому існував Герлейвіль—тобто герлейвільську каменоломню, величезний кар'єр з кількома прибудовами, самоскидами й гаражем біля підніжжя видовбаних гранітних стін. Клай на мить замислився, а чи не заночувати йому в одній із прибудов, але потім вирішив, що знайде ліпше місце, і пішов далі. Він досі не зустрічав подорожніх і не чув музики зграй, навіть здалеку. Враження

було таке, наче він— остання людина на планеті. Але це було не так. Хвилини за десять після того, як каменоломня залишилася позаду, Клай побачив з вершини пагорба, на який зійшов, невеличке село. Першою на його шляху виявилася каланча герлейвільської добровільної пожежної команди. На табличці перед входом було написано «НЕ ЗАБУДЬТЕ ПРО ЗДАЧУ ДОНОРСЬКОЇ КРОВІВ ДЕНЬ ХЕЛОУЇНА» (схоже, на північ від Спрінгвейла ніхто не міг написати цеслово правильно). На автостоянці перед старою пожежною машиною, у якої був дуже непривабливий вигляд— відчувалося, що часи її молодості минули разом із закінченням корейської війни,— обличчям один до одного стояло двоє фонолюдей. Коли Клай спрямував на них промінь свого ліхтарика, вони повільно повернулися, але зовсім не виявили до нього цікавості й знову вступилися один у одного. Це було двоє чоловіків, один років двадцяти п'яти, другий— імовірно, вдвічі старший за нього. Безперечно, це були фонери. Одяг брудний, от-от розлізеться, обличчя в порізах і подряпинах. Рука молодшого чоловіка малатакий вигляд, наче зазнала сильного опіку. У складках сильно розпухлих і, можливо, запалених повік блищало ліве око старшого. Але їх зовнішність не мала великого значення. Головним було те, що Клай відчув у середині: та сама дивна нестача повітря, яку вони з Томом відчули в конторі гейтенської заправної станції «Сітго», до якої зайшли по ключі до пропанових автоцистерн. Те саме накопичення всемогутньої сили. Але ж була ніч. До світанку ще довго, бо небо вкрите щільною пеленою хмар. Що ці хлопці робитимуть вночі? Клай вимкнув ліхтарика, витяг револьвер Бет Нікерсон і став дивитися, що ж буде далі. Кілька секунд йому здавалося, Що не станеться нічого, все обмежиться дивним відчуттям нестачі повітря, очікуванням чогось, що от-от відбудеться. А тоді почувся високий металевий звук, наче в чийсь руках завібрувало полотно пилки. Клай подивився вгору і побачив, що електричні дроти на стовпах передпожежною станцією дуже швидко погойдуються вперед-назад, так швидко, що їх майже не видно.— Іди— еть! — Слова давалися молодому чоловікові з величезним зусиллям: він мало не виштовхував їх із себе. Клай від несподіванки аж підскочив. Якби його палець лежав на гачку револьвера, обов'язково пролунав би постріл. Це вже було не «Ав» та «Ін», а справжні слова. Клаю здалося, що лунали вони і в його голові, але тихо-тихо. Немов

відлуння, що помалу стихає.— Сам... іди! —відповів старший чоловік. На ньому були мішкуваті шорти-бермуди з величезноюкоричневою плямою на сідницях. Чи то від бруду, чи то від лайна. Говоривчоловік, докладаючи таких самих неймовірних зусиль, але цього разу ніякоговідлуння в голові Клай не почув—насправді він чув першого чоловіка. Парадоксально, але факт: завдяки цьому вінтільки ще більше утвердився у своїх здогадах.Вони геть про нього забули. У цьому він був упевнений.— Моя! —знову виштовхнув із себе молодий чоловік. І зробити це йому було фізично важко:все тіло наче подалося вперед від зусилля, а за його спиною з кількох маленькихвіконець на дверях гаража пожежної станції повилітало скло.Запала довга мовчанка. Клай зачаровано спостерігав, вперше за весь час, відколивін пішов із Кент-Понда, геть забувши про Джонні. Старший чоловік, схоже,гарячково розмірковував, докладав неймовірних зусиль, щоб, як подумав Клай,висловити свою думку вголос— уперше відтоді, як Імпульс відібрав у нього мову.На даху станції добровільної пожежної охорони (насправді трохи кращеобладнаного, але все ж гаража) на якусь секунду зайшлася виттям сирена, начекрізь неї пропустили ілюзорний розряд електрики. А на допотопній пожежніймашині швидко змигнули фари і червоні блималки, освітивши двох чоловіків, імоментально на підлозі з'явилися їхні тіні.— Дідька! Лисого! —спромігся старший чоловік. Він випльовував слова, наче шматки м'яса, що стоялийому поперек горла.— Мояинаї — вереснув молодий, і той самий голос у голові Клая прошепотів: «Моя машина». Насправді все було дуже просто. Замість печива вони сварилися через старупожежну машину. Тільки відбувалася ця суперечкавночі (хай навіть наближався світанок, але було ще зовсім темно), і вони знову вжемайже користувалися мовою. Чорт забирай, та вони говорили.Але, схоже, розмови закінчилися. Молодий чоловік нахилив голову і з розгонуударив старшого головою у груди. Той повалився на землю. Перечепившись черезйого ноги, парубок упав на коліна.— Чорт! — крикнув він.— Бля! — криком відповів інший. Жодних сумнівів бути не могло. «Бля» важко з чимосьпереплутати.Силкуючись, вони знову підвелися і розійшлися на п'ятнадцять футів один відодного. Клай відчував їхню ненависть. Вона охопила його мозок і билася в очніяблука, намагаючись знайти вихід.— Це... мояина! —сказав молодший чоловік. А у голові Клая голос молодика наче на

віддаліпрошепотів:«Це моя машина».Старший зробив глибокий вдих, різко підняв угору вкриту струпами руку і показавмолодшому середній палець.— Сядь. На це! — сказав він чітко й зрозуміло.Тепер уже обидва нахилили голови і кинулися один на одного. Від потужноготріску, яким супроводжувалося лобове зіткнення, Клай аж скривився. Цього разуповилітали всі вікна в гаражі. Сирена на даху зайшлася протяжним бойовим кличемі знову замовкла. Лампи денного світла в приміщенні пожежної станції спалахнулиі приблизно три секунди жилилися лише енергією божевілля. Раптом ожила музика:Бритні Спірс співала «Упс!.. Я зробила це знову». Два дроти високовольтноїлінії електропередачі з плавним дзвінкотом лопнули і впали майже перед Клаєм,котрий поспіхом відступив на крок назад. Швидше за все, вони вже не піднапругою, не повинні бути під напругою, але...Старший чоловік впав на коліна, по щоках стрімко текла кров.— Моя машина! —ясно промовив він і впав обличчям долілиць. Молодший повернувся до Клая, начедля того, щоб закликати його стати свідком перемоги. Кров витікала з-під йогосплутаного брудного волосся, спливала поміж очей, довкола носа і потрапляла нагуби. Клай побачив, що його очі зовсім не байдужі. Вони божевільні. І тут Клайодразу і безповоротно зрозумів: якщо це те, до чого приводить цикл, товрятувати Джонні вже не вдасться.— Мояина! — верещав молодий чоловік. — Мояина, мояина! — Пожежна машина, ніби погоджуючись із ним, коротко забуркотіла двигуном. — МОЯИ...Клай застрелив його і заховав револьвер у кобуру. «До дідька все... — подумав він — На п'єдестал мене можуть поставити тільки один раз». І все одно його трусило, немов у лихоманці. Вломившись до єдиного мотелюГерлейвіля, розташованого аж на околиці міста, довго не міг заснути. ЗамістьЛахмітника уві сні до нього прийшов син, брудна дитина з безтямним поглядом, іколи Клай звернувся до нього на ім'я, сказав:«Іди. Бісу. Мояина».6 Цей сон змусив його прокинутися задовго до настання темряви. Зрозумівши, щобільше не засне, Клай вирішив знову йти далі. Вийшовши з Герлейвіля (хай навітьце й було гучно сказано—містечко розташовувалося на невеликому клаптику землі), він збирався їхати даліна автомобілі. Іти пішки не було причин. Тепер, коли перехрестя на трасі-11, деутворилося величезне звалище, позаду, схоже, траса-160 практично вільна. Простоу темряві під дощем він цього не помітив.«Лахмітник та його друзі розчистили дорогу, —

подумав він. — Авжеж, розчистили, це ж довбаний жолоб для худоби. Для мене це, мабуть, жолоб, що веде на бійню. Бо зі мною в них старі рахунки. Хочуть якомога швидше поставити на мені печатку «СПЛАЧЕНО» і відправити у архів. Шкода, що довелося розлучитися з Томом, Джорданом і тими трьома. Цікаво, вдалося їм знайти путівці, щоб пройти до центральної частини Нью-Гемпширу...» Він зійшов на вершину пагорба, і думка обірвалася на середині. Унизу, посеред дороги, стояв маленький жовтий шкільний автобус із написом «ШКІЛЬНИЙ ОКРУГ 38 НЬЮФІЛД ШТАТ МЕН» на борту. На нього спиралися чоловік та хлопчик. Чоловік до болю знайомим дружнім жестом безтурботно обіймав хлопчика за плечі. Поки Клай стояв там мовукопаний, не вірячи власним очам, з-за тупого носа автобуса вийшов інший чоловік. Його довге сиве волосся було стягнуте ззаду в кінський хвіст. За ним ішла вагітна жінка у футболці. Не чорній, з написом «Гарлей-Девідсон», а зеленкувато-синій, але це точно була Деніз. Помітивши його, Джордан почав гукати на ймення, вивільнився з обіймів Тома і рвонув назустріч. Клай теж побіг. Вони зустрілися ярдах у тридцяти віда автобуса. — Клаю! — закричав Джордан істеричним від радості голосом. — Це справді ви! — Авжеж, я, — погодився Клай. Він підхопив хлопчика, підняв над землею і поцілував. Звичайно, Джордан — це не Джонні, але принаймні на деякий час може його замінити. Він міцно обійняв хлопчика, а потім поставив його на землю і уважно придивився до його змученого обличчя. Під очима хлопчика явно проступали коричневі кола від втоми. — Як, на Бога, ви тут опинилися? Обличчя Джордана затьмарилося. — Ми не могли... тобто, нам тільки снилося... До них повільно наблизився Том. Він знову не звернув уваги на простягнуту Клаєм руку і міцно його обійняв. — Як ти, Ван Гогу? — спитав він. — Нормально. У біса радий вас усіх бачити, але не розумію... Том посміхнувся, втомлено і приємно водночас, наче посмішкою викидав білий прапор. — Комп'ютерний хлопчик намагається сказати тобі, що, врешті-решт, вибору в нас не було. Ходімо з нами до маленького жовтого автобуса. Рей каже, якщо дорога буде вільною, а я впевнений, що так воно і буде, то в Кашваці ми опинимося ще до заходу сонця, навіть якщо їхати зі швидкістю тридцять миль на годину. Ти читав «Привид будинку на пагорбі»? Спантичений, Клай похитав головою. — Бачив фільм. — Там є одна слушна для нашої ситуації

фраза: «Усі подорожі закінчуються возз'єднанням закоханих». Схоже, врешті-решт я зустрінуся з твоїм сином. Вони пішли до шкільного автобуса. Не надто твердою рукою Ден Гартвік запропонував Клаю коробочку освіжаючих пастилок. Подібно до Джордана і Тома, він виглядав виснаженим. Клай, почуваячись мов уві сні, взяв одну пастилку. Хайтам настав кінець світу, на смак вона була дуже міцною. — Здоров, чоловіче, — сказав Рей. Він сидів за кермом автобуса — бейсболка «Дельфінів» повернута козирком назад, у руці димиться сигарета. Обличчя бліде і перекривлене. Погляд спрямований не на Клая, а крізь вітрове скло. — Здоров, Рею, приймай гостей, — відповів Клай. Обличчя Рея на коротку мить осяяла посмішка. — Здається, я таке вже чув кілька разів. — Аякже, мабуть, кілька сотень разів. Я б сказав тобі, що радий бачити, але, зважаючи на обставини, думаю, ти не хочеш цього чути. — Там на горі є дехто, кого ти точно не радий будеш бачити, — відповів Рей, досі дивлячись прямо перед собою у вітрове скло. Клай подивився. І всі теж повернули голови, щоб побачити. Приблизно за чверть милі на північ траса-160 піднімалася на інший схил. З вершини пагорба, досі устрашенно брудній «кенгурушці», яка на тлі сірого полуденного неба все однолишилася яскравою, на них дивився Лахмітник. Навколо нього скупчилося близько п'ятдесяти фонерів. Він помітив, що вони дивляться на нього, підніс вгору руку і двічі махнув їм, з боку в бік, наче протираючи вітрове скло. А потім повернувся і пішов геть, оточений свитою (зграйкою, подумав Клай), котра утворила позаду нього щось на зразок клину. Невдовзі вони зникли з поля зору.

ХРОБАК1 Трохи далі по дорозі вони спинилися на місці для пікніка. Їсти нікому особливого хотілося, але у Клая з'явилася можливість поставити свої питання. Рей не їздовсім, просто сидів на краю викладеної камінням ямки для барбекю, кутив і слухав. У розмову він не втручався. Клаю здалося, що він геть зневірився. — Ми думаємо, що зупинимось тут, — сказав Ден, вказуючи жестом на клаптик землі, призначений для пікників, який оточували ялинки й листяні дерева, розфарбовані в осінні кольори. Через нього протікав веселий струмок і пролягала похідна стежка, на якій стояв щит із написом «ІДУЧИ В ПОХІД, НЕ ЗАБУДЬТЕ КАРТУ!» — Мабуть, ми станемо тут, бо... — Він подивився на Джордана. — Скажеш чому, Джордане? Схоже, ти єдиний серед нас, хто найкраще це розуміє. —

Так, — миттєво погодився Джордан. — Це відбувається з нами насправді.— Еге ж, — сказав Рей, не підводячи погляду. — Ми тут, так і є. — Він ляснув долонею по кам'яній стінці ямки для барбекю, і його обручка тихенькодзенькнула: дін-дін-дін. — Це все реально. Ми знову разом — саме цього вони добивалися.— Не розумію, — сказав Клай.— Ми теж до кінця не розуміємо, — зізнався Ден.— Вони значно могутніші, ніж я думав. Тільки це я й розумію. —Том зняв окуляри і заходився протирати скельця сорочкою. Його рухи були втомленими і неухважними. Зараз він виглядав на десять років старішим за того Тома, якого Клай зустрів у Бостоні.— А ще те, що вони втручалися в наш розум. Силоміць. Тож шансів у нас не було.— У вас всіх змучений вигляд, — завважив Клай. Деніз розсміявся.— Справді? Ну, ми доклали чимало зусиль, чесно. Залишивши тебе, ми пішли трасою-11 на захід. Ішли до самої зорі. Сідати на машину не було сенсу, бо надорозі панував повний безлад. Місцями на чверть милі вільно, а далі...— Знаю-знаю, дорожні рифи, — підтакнув Клай.— Рей сказав, що коли ми опинимося на західному відрізку магістралі Сполдінг, ситуація стане кращою, але ми вирішили провести день у мотелі з цікавенькою назвою «Сутінковий».— Я чув про нього, — сказав Клай. — На узліссі Воганського лісу. У моїх краях про це місце шириться погана слава.— Справді? Ну добре. — Вона знизала плечима. — Отож, ми прийшли туди, і малий — Джордан — каже: «Зараз я вам зготую такий величезний сніданок, якого ви в житті не їли». А ми у відповідь: «Таке тільки наснитися може»... і сміх, і гріх, бо ці слова певним чином справдилися... але у мотелі є електрика, і він справді готує нам сніданок. Величезний, гігантського розміру сніданок. Ми всі налітаємо на нього. Це просто якийсь великодній обід, а не сніданок. Правильно я говорю? Ден, Том і Джордан закивали. Рей, сидячи на краю ямки для барбекю, просто закурив чергову сигарету. За словами Деніза, вони їли у столовій, і це надзвичайно здивувало Клая, бо ж він не сумнівався, що в «Сутінковому» ніякої столової немає: то був дешевий мотель, яких на кордоні штатів Нью-Гемпшир та Мен було як бруду. Подейкували, що з вигод там тільки душ з холодною водою та гарячі порноканали телебачення в номерах-пеналах. Але історія, яку розповідала Деніз, ставала дедалі химернішою. Там, де вони снідали, стояв музичний автомат. Проте нікого Лоуренса Велька та Дебі Бун — тільки те, що треба (включаючи пісню «Те, що треба» у виконанні

Донни Самер), і замість піти спати вони дві чи три години з запалом протанцювали. Потім, перш ніж розійтися по ліжках, вони з'їли ще одну величезну страву (при цьому ковпакшеф-повара перейшов до Деніз). І після цього врешті-решт позасинали без задніх ніг.— І нам наснилося, що ми йдемо, —з тривожною гіркотою в голосі, за якою вгадувалося безсилля, сказав Ден. Це був уже не той чоловік, якого Клай зустрів дві ночі тому. Той казав:«У мене практично немає сумнівів у тому, що ми можемо не пускати їх у свої думки, коли не спимо»та «Ми можемо врятуватися. Вони ще слабкі». Цей новий Ден тихо розсміявся, але зовсім не весело. — Так, нам точно це снилося, бо ми йшли. Увесь той день ми йшли пішки.— Не зовсім увесь, — заперечив Том. — Мені снилося, що я за кермом...— Так, ви вели машину, — тихо сказав Джордан. —Протягом години чи десь так, але ви були за кермом. Це було, коли нам такожснилося, що ми спимо в тому motelі. У «Сутінковому». Мені теж снилася машина і що я її веду. Це був наче сон уві сні. Тільки той був реальним.— Бачиш! — посміхаючись до Клая, мовив Том. Він скуйовдив Джорданові чуприну, що вже помітно відросла.— На якомусь рівні Джордан весь час усе знав.— Віртуальна реальність. Ось що це було. Майже все одно що потрапити у відеогру.Тільки гра була б краща.—Джордан подивився на північ, у тому напрямку, у якому зник Лахмітник. Унапрямку Кашвака.— Ця реальність стане кращою, коли вони вдосконаляться.— Після настання темряви ці сучі діти не спроможні все це робити, — заговорив Рей. — Їм доводиться лягати у свою срану люлю.— І в кінці дня ми теж полягали, — сказав Ден. —У цьому була їхня мета. Вимучити нас повністю, щоб ми не могли зрозуміти, що діється, навіть з настанням ночі, коли вони втратять контроль над нами.Протягом дня Президент Гарварда постійно знаходився неподалік, весь час у компанії немалої зграї, випромінюючи своє психічне силове поле і створюючи те,що Джордан називає віртуальною реальністю.— Швидше за все, — погодилася Деніз. — Так-так.Клай вирахував, що все це відбувалося, поки він спав у котеджі доглядача музею.— Але вони хотіли не просто вимучити нас, — продовжив Том. —І навіть не змусити повернути на північ. Їм потрібно було, щоб ми зновузустрілися.Усі п'ятеро отямилися у напівзруйнованому motelі на тра-сі-47 —уже у штаті Мен, трохи південніше від Грейт-Воркс. За словами Тома, відчуття дезорієнтації

було неймовірним. Не допомогли навіть звуки музики зграй, що лунала десь неподалік. Усі вони нутром відчували, що сталося, але словами цесформулював саме Джордан, і він же вказав їм на очевидне: їхня спроба втечі провалилася. Так, може, їм і вдалося б вислизнути з мотелю, у якому вони опинилися, та знову вирушити на захід, але чи далеко вони зайдуть цього разу? Вони виснажені. Гірше того, вони зневірилися. І саме Джордан вказав їм, що фонери могли підслати кількох шпигунів із нормальних, щоб стежити за їхніми нічними пересуваннями. — Ми їли, — сказала Деніз, — бо були не тільки втомлені, але й помидали з голоду. Потім ми насправді позасинали і прокинулися тільки наступного ранку. — Першим устав я, — підхопив Том. — І побачив, що посеред двору стоїть Лахмітник власною персоною. Він легенько вклонився і махнув рукою в напрямку дороги. — Цей жест Клай пам'ятав дуже добре. Шлях вільний. Можете йти. — Я міг би його пристрелити (сер Швидкий був зі мною), але що б це змінило? У відповідь Клай похитав головою. Геть нічого не змінило б. Вони знову вирушили в путь, спочатку йдучи трасою-47. Потім, сказав Том, відчули, як їх у думках підштовхують до лісової дороги, не нанесеної на карту, що, схоже, повертала на південний схід. — Цього ранку видінь не було? — спитав Клай. — Снів теж? — Нічого і нічого, — відповів Том. — Вони зрозуміли, що ми змирилися. Врешті-решт, вони ж уміють читати думки. — Вони почули, що ми благаємо про пощаду, — тим самим знесиленим, гірким тоном додав Ден. — Рею, у тебе часом немає зайвої сигарети? Я покинув, але, мабуть, знову підсяду на цю звичку. Рей мовчки кинув йому пачку. — Відчуття таке, ніби тебе підштовхують рукою, але відбувається це у тебе в голові, — провадив далі Том. — Дуже неприємно. Я навіть описувати не хочу, яке нахабне це втручання. І весь цей час нас переслідувало відчуття, що Лахмітник разом зі своєю зграєю десь поряд, рухаються з нами. Часом дехто з них маячив між деревами, часом — ні. — Тобто, тепер вони збираються в зграї не тільки вранці, а й увечері, — зробив висновок Клай. — Так, усе змінюється, — підтвердив Ден. — У Джордана є цікава теорія, до того ж підкріплена доказами. А крім того, ми — це особливий випадок. — Він закупив сигарету. Затягнувся. Закашлявся. — Яке лайно! Я так і знав, що не дарма це покинув. — І майже без паузи додав: — Знаєте, вони можуть літати. Підноситися у повітря. Мабуть, це в біса зручно, коли дороги так забиті. Навіщо маєш килим-самоліт. Подолавши

приблизно милю дорогою, що, здавалося, не мала кінця і нікуди не вела, вони вп'ятьох натрапили на хижку, перед якою стояв припаркований пікап. Увантажівці були ключі. За кермо сів Рей, Том із Джорданом їхали в кузові. Ніхтоне здивувався, коли лісова дорога з часом знову повернула на північ. Передсамим її кінцем навігаційний радіомаяк у їхніх головах спрямував їх на іншудорогу, а потім і третю, не більш ніж стежку, зарослу бур'янами. Ця остання впиралася у болотистий клапоть землі, у якому пікап зав'яз, але година ходьби пішки—і вони потрапили на трасу-11, на південь від того місця, у якому це шосе зникало зі сто шістдесятим.— Там були двійко мертвих фонерів, — сказав Том. — Ще теплих. Дроти лінії електропередачі, зірвані зі стовпів, лежали на землі. Круки бенкетували. Клай хотів було розповісти їм про те, що бачив біля станції добровільної пожежної охорони в Герлейвілі, але вирішив цього не робити. Бо не бачив у цьому ніякого зв'язку з ситуацією, у якій вони опинилися. Крім того, не бракувало фонерів, що не билися між собою, і саме вони примушували Тома та інших іти вперед. До жовтого автобуса їх вивела не ця сила — його знайшов Рей, коли оглядав «Ньюфілдську факторію», поки інші цупили банки з содовою з того самого холодильника, який відкривав Клай. Рей побачив автобус із заднього вікна. Відтоді вони зупинялися тільки раз — щоб розвести вогнище на гранітній підлозі герлейвільської каменоломні і приготувати гарячу їжу. У «Ньюфілдській факторії» вони перевзулися, бо їхні взуття після болота було вже не придатним, і годину відпочили. Мабуть, повз герлейвільський мотель вони проїжджали саме о тій порі, коли Клай вже прокидався, тому що невдовзі їх змусили зупинитися.— І ось ми тут, — підсумував Том. — Справу майже закрито. — Він обвів рукою небо, землю, дерева. — Одного дня, синку, це все стане твоїм.— Те, що нас штовхало вперед, пішло з моєї голови, принаймні зараз його немає, — сказала Деніз. — Я вдячна за це. Ви знаєте, найгіршим був перший день. Тобто Джордан справді найчіткіше розумів, що відбувається щось дивне, але, думаю, всі ми знали... щось не так.— Так, — кивнув Рей і потер собі потилицю. — Це те саме, що опинитися у дитячій казці, де пташки і змії розмовляють. Вони кажуть щось типу: «З тобою все добре, все гаразд, не зважай на те, що твої ноги так втомилися, у тебе все супер-пупер». Моє дитинство пройшло у Лінні, там завжди говорили «супер-пупер». — «Місто Лінн, місто Лінн, гріх

тут править не один, у раю тобі скажуть: ти впекло іди»,— співуче протягнув Том.— Усе зрозуміло, тебе ж виростили у церкві, — сказав Рей. —Хай там як, малий розумів, і я розумів. Гадаю, ми всі знали, хай йому чорт!Маючи хоча б половину мізків, думати, що ти тікаєш...— Я вірив, поки міг, бо хотів вірити, — заперечив Ден, —але так насправді... У нас зовсім не було шансів. Інші нормальні, може, й мализмогу врятуватися, але не ми—не винищувачі зграй. Вони хочуть прибрати нас до рук, хай там що з нимивідбувається.— Як ви думаєте, що вони хочуть з нами зробити? — спитав Клай.— Умертвити, — спокійно відповів Том. — Принаймні я хоч зможу нормально виспатися.Розум Клая нарешті помітив декілька явищ і зосередився на них. Раніше у розмовіДен згадав, що їхня звична поведінка змінюється, а в Джордана є щодо цього теорія. Щойно він сказав:«Хай там що з ними відбувається».— Недалеко звідси я бачив сутичку двох фонерів, — нарешті сказав їм Клай.— Справді? — не надто зацікавлено спитав Ден.— Уночі, — додав він, і це змусило всіх повернути голови до нього. —Вони билися через пожежну машину. Як діти за іграшку. Від одного з них мені передавалися думки, але важливо не це: вони розмовляли.— Розмовляли? — недовіжливо повторила Деніз. — Справжніми словами?— Справжніми словами. Часом важко було розібрати, але то були слова, без сумніву.Скільки нових трупів ви бачили? Тільки цих двох?— Відтоді як ми прокинулися і зрозуміли, де ми справді знаходимося, — мабуть, дюжину, —відповів Ден і глянув на інших. Том, Деніз і Джордан кивнули, погоджуючись. Рей знизав плечима і закурив чергову сигарету.—Але причину смертей назвати важко. Вони можуть повертатися до попереднього стану, це відповідає Джордановій теорії, а от мовлення, мабуть, сюди не вписується. А можливо, то просто трупи, до яких у зграй не дійшли руки.Позбуватися трупів— це для них нині не найголовніше.— Найголовніше для них — ми, і скоро вони знову почнуть штовхати нас далі, — сказав Том. —Я дуже сумніваюся, що нам влаштують... так би мовити, прийом на великому стадіоні до завтрашнього ранку, але впевнений: їм потрібно, щоби ми прийшли вКашвак сьогодні ввечері ще до настання темряви.— Джордане, а в чому полягає твоя теорія? — спитав Клай.— Я думаю, що у початковій програмі був хробак, — відповів Джордан.2 — Не розумію, але це нормально, — зізнався Клай. —Що стосується комп'ютера, то я можу користуватися тільки

програмами Word, AdobeIllustrator і MacMail. В усьому іншому я повний чайник. Джонні довелося вчитимене, як розкласти пасьянс на моєму «Макінтоші».—Говорити про це було боляче. Згадка про те, як рука Джонні лягала на його руку, звільняючи мишку, завдала ще сильнішого болю.— Але ж ви знаєте, що таке комп'ютерний хробак?— Це щось таке, що потрапляє у комп'ютер і псує програми, так? Джордан підкотив очі, але підбадьорив:— Близько до істини. Він може закопуватися глибоко, руйнуючи ваші файли та жорсткий диск. Якщо хробак потрапить до випробувальної версії якоїсь програми або у файли, які ви надсилаєте,— навіть додатки до електронної пошти, як це часто і відбувається,— то може розвинути вірусну активність і розповсюдитися далі. Часом у хробака з'являються маленькі хробачки. Сам хробак— мутант, і ці його клони зазнають ще сильнішої мутації. Поки що зрозуміло?— Зрозуміло.— Імпульс був комп'ютерною програмою, яку розіслав якийсь модем — тільки так вона могла працювати. Модем і досі її розсилає. Тільки в ній хробак, і він постійно точить програму. З кожним днем вона стає дедалі слабшою. ГІГО [41 ГІГО (англ. GIGO, garbage in, garbage out) — комп'ютерний термін. Означає, що неправильні дані, введені у програми, призведуть до отримання неправильного результату.]. Ви знаєте, що таке ГІГО?— Я навіть не знаю, як до Сан-Хосе дістатися, — чесно відповів Клай.— Це означає «сміття на вході — сміття на виході», що закладеш, те і отримаєш. — Ми думаємо, що існують пункти перетворення, у яких фонери з нормальних хроблять... Клай згадав свій сон.— На цьому я розуміюся краще.— Але тепер їх програмують погано. Розумієте? І це підтверджується, оскільки найновіші фонери виявляються найслабшими. Вони б'ються між собою, поведуться нетак, як інші, чи просто падають мертвими.— Ти не маєш достатньої кількості даних, щоб це стверджувати, — одразу заперечив Клай. Бо думав про Джонні. Джорданові очі досі сяяли, але тепер трохи згасли.— Це правда, — сказав він і тут же підняв підборіддя. — Але це логічно. Якщо припущення правильне... якщо це хробак, який все глибше і глибше закопується в початкову програму... тоді кожен біт у тому, що я говорю, так само логічний, як і та латина, якою вони користуються. Нові фонери перезавантажуються, але це божевільний перезапуск не за встановленим порядком. Вони мають телепатичні здібності, але ще й досі можуть говорити. Вони...— Джордане, ти не можеш робити такий

висновок, ґрунтуючись тільки на даних протих двох, яких я бачив...Джордан не звернув на це уваги. Зараз він справді розмовляв сам із собою.— Вони не ходять зграями, як інші, тобто не так тотально, бо вказівка збиратися взграї у них встановлена неправильно. Натомість вони... вони не лягають допізна і рано встають. Знову повертаються до агресії, спрямованої проти власних побратимів. І якщо програмування постійно погіршується... невже ви не розумієте? Найслабшими будуть ті фонери, яких перетворили на таких в останню чергу!— Це як у «Війні світів», — замріяно сказав Том.— Що? — перепитала Деніз. — Я не бачила цього фільму. Він здався мені занадто страшним.— Прибульці загинули від мікробів, які наші організми переносять із легкістю, — пояснив Том. — Це було водночас поетично і справедливо: мобілоїди помирають від комп'ютерного вірусу.— Я налаштований на агресію, — заявив Ден. — Хай би повбивали одне одного в останній великій битві. Клай досі думав про Джонні. Про Шарон теж, але переважно про Джонні. Про Джонні, котрий написав: «БУДЬ ЛАСКА ПРИЙДИ Й ЗАБЕРИ МЕНЕ»— великими-великими літерами, а внизу підписався своїм повним ім'ям, наче цьому силу додати ваги його мольбі.— Битва нам не допоможе, якщо, звісно, вона не станеться сьогодні вночі, — пробурмотів Рей Гейзенга. Він встав і випростався. — Вони почнуть нас підштовхувати незабаром. Піду справлю нужду, поки ще є така нагода. Без мене не від'їжджайте.— Автобусом вже напевно нікуди не рушимо, — гукнув Том йому навздогін, коли Рей уже рушив уперед похідною стежкою. — Ключі ж у тебе в кишені.— Сподіваюся, Рею, що у тебе все вийде, — ніжно сказала Деніз.— Люба моя, ніхто не любить розумак, — відбив подачу Рей і зник із поля зору.— Що ж вони все-таки з нами робитимуть? — спитав Клай. — У вас є щодо цього якісь ідеї? Джордан знизав плечима.— Можливо, це щось на зразок кабельної телевізійної мережі, тільки вона охопить багато регіонів країни-учасника. Може, навіть усього світу. Зважаючи на розмір стадіону, я схилиюсь до думки, що...— І звісно, є ще латина, — перебив Ден. — Це ж щось на зразок лінгва-франка [42 *Lingua franca* — загальноприйнята мова (лат.).].— Навіщо їм мова? — спитав Клай. — Вони ж телепати.— Але й досі думають переважно словами, — нагадав Том. — Принаймні поки що. Хай там як, вони справді збираються нас стратити, Клаю. Так вважають Джордан і Ден, і я теж.

— І я, — похмурим голосом тихо додала Деніз, погладжуючи живіт. — Латина — більш ніж просто лінгва-франка. Це мова правосуддя, і ми вже бачили її в дії. Канонір і Гарольд. Так. Клай кивнув. — У Джордана є інша ідея, — сказав Том. — Гадаю, тобі треба це почути, Клаю. Про всяк випадок. Розкажи, Джордане. Джордан похитав головою. — Не можу. Том і Ден Гартвік презирнулися. — Ну тоді хтось із вас нехай мені розкаже, — нетерпеливився Клай. — Ну ж бо! Врешті-решт погодився Джордан. — Вони телепати, тому знають, хто для нас найдорожчий у світі. Клай намагався збагнути, що такого страшного в цих словах, і ніяк не міг. — Ну? — У мене є брат у Провіденс, — сказав Том. — Якщо він один із них, то стане моїм катом. Звісно, якщо Джордан має рацію. — Моя сестра, — сказав Ден Гартвік. — Наглядач мого поверху. — Джордан пополотнів. — Той, у якого був телефон «Нокія» з мегапіксельною камерою, що завантажувала іпоказувала відеокліпи. — Мій чоловік, — сказала Деніз і розридалася. — Якщо він не помер. Я молю Бога, щоб він був мертвий. Якусь мить Клай не брав до тями. А потім подумав: «Джон? Мій Джонні?» Побачив Лахмітника, що тримає руку над його головою, почув, як він присуджує вирок: «Ось чоловік — божевільний». І бачив сина, який наближається до нього в бейсболці дитячої ліги, повернутої козирком назад, і улюбленій футболці «Ред Сокс» з ім'ям, прізвиськом і номером Тіма Вейкфілда. Джонні, такий маленький, на виду в мільйонів, що дивляться цю передачу завдяки дивовижній кабельній мережі, створеній телепатією зграї. Крихітка Джонні посміхається. У руках нічого немає. Озброєний тільки власними зубами. З Мовчанку порушив Рей, хоча його з ними й не було. — Ох, Господи, — донеслося з якогось віддаленого місця за похідною стежкою. — Чорт. — А тоді: — Агов, Клаю! — Що там таке? — відгукнувся Клай. — Ти ж у цих місцях все життя провів, правда? — Голос Рея звучав зовсім не так, як у щасливого туриста. Клай подивився на інших, але їхні погляди, крім подиву, не виражали нічого. Джордан знизав плечима і розвів руки, на якусь мить, що краяла серце, перетворившись із жертви «телефонної війни» на хлопчика майже підліткового віку. — Ну... У центрі штату, але так. — Клай підвівся. — А в чому проблема? — Тобто ти знаєш, які на вигляд отруйний плющ і отруйний дуб? Деніз страшенно розвеселилася й затулила рота обома руками. — Так, — підтвердив Клай. Йому самому важко було втриматися від посмішки.

Авжеж, він добре знав ці рослини, сам сотні разів попереджав про них Джонні та його ватагу.— Тоді йди сюди і поглянь, — попросив Рей. — Тільки приходь сам. — І майже не роблячи паузи, додав: — Деніз, я і без телепатії добре знаю, що ти смієшся. Поводь себе стриманіше, дівчино. Клай залишив за спиною місце для пікніка і, проминувши щит із написом «ІДУЧИ ВПОХІД, НЕ ЗАБУДЬТЕ КАРТУ!», пішов уздовж мальовничого струмка. Осінній ліс дихав красою. Спектр багряних тонів змішувався зі стійкою, вічною зеленню ялин, і Клаю вже не вперше в його житті спало на думку—якщо чоловіки й жінки заборгували Господу Богу смерть, то повертати борг можна було б і в інші пори року, гірші за цю. Він очікував побачити Рея із розстебнутими або спущеними додолу штаньми, алетой стояв на килимі хвої, і помітно було, що штанів не знімав. А навкруги неросло жодного куща, жодного натяку на отруйний плющ. Його обличчя було смертельно блідим. Так пополотніла Аліса, коли вибігла у вітальню Нікерсонів, бо її знудило. Тільки в очах ще залишалася іскра життя. Вони палахкотіли.— Іди сюди, — пошепки покликав він, наче злочинець іншого злочинця на подвір'ї в'язниці. Струмок дзюркотів так сильно, що Клай ледве чув слова.— Швидко. У нас мало часу.— Рею, що, чорт забирай...— Просто слухай. Ден і твій приятель Том, вони надто розумні. Джорді теж. Іноді думки заважають. Деніз—краща кандидатура, але вона вагітна. Вагітній жінці довіряти не можна. Залишаєшся тільки ти, пан художник. Мені це не надто до вподоби, бо ти досі думаєш про свого сина, але твій малий пропав. У глибині душі ти це знаєш. Твій син загинув.— Хлопці, у вас там все добре? — гукнула Деніз, і Клай, хоч який був спантеличений, вловив у її голосі сміх.— Рею, я не знаю, про що...— Не знаєш, і хай так і буде. Просто слухай. Те, чого хоче той недоумок у червоній «кенгурушці», не станеться, якщо ви цього не допустите. Ось і все, що тобі необхідно знати. Рей засунув руку в кишеню своїх полотняних штанів і дістав мобільний телефон таклаптик паперу. Телефон був сірим від бруду, що вкривав його щільним шаром, наче ним з дня купівлі користувалися на будівельному майданчику.— Поклади це в кишеню. Коли прийде час, подзвони за номером, записаним на тому клапті. Ти відчуєш, коли цей час настане. Мені залишається тільки сподіватися, що ти зрозумієш. Клай узяв телефон. Вибору він не мав, хіба що впустити мобільний на землю. Клаптик паперу вислизнув з його пальців.—

Підніми його! — несамовито прошепотів Рей. Клай нахилився і підняв папірець. На ньому було надряпано десять цифр, із них перші три означали телефонний код штату Мен. — Рею, вони читають думки! Якщо у мене це буде... Рот Рея скривився у жахливій пародії на усмішку. — Так! — так само пошепки тріумфував він. — Вони зазирнуть тобі у голову і що побачать? Що ти думаєш про довбаний мобільний телефон, от що! А про що ще всі думають з першого жовтня? Ті з нас, хто ще взмозі думати? Клай дивився на брудний побитий мобільник. Корпус був заклеєний двома наліпками. На верхній Клай прочитав напис: ПАН ФОґАРТІ. На нижній — ВЛАСНІСТЬ ГЕРЛЕЙВІЛЬСЬКОЇ КАМЕНОЛОМНІ. НЕ ЗНІМАТИ. — Негайно поклади це у свою довбану кишеню! Він послухався не тому, що наказ прозвучав як беззастережний, а через нагальну потребу, що застигла в очах доведеної до відчаю людини. Клай поволі почав засовувати мобільний і шмат паперу в кишеню джинсів, які прилягали до тіла щільніше, ніж полотняні штани Рея. Не встиг він поглянути вниз, щоб трохи ширше відкрити кишеню, як Рей простягнув руку й вихопив револьвер із Клаєвої кобури. Клай звів на нього погляд, але було вже пізно: Рей тримав дуло під підборіддям. — Ти лише допоможеш синові, Клаю. Повір мені. Бо це не життя. — Рею, ні! Рей натиснув на гачок. Куля із м'яким кінчиком, яку називали «Захисник Америки», знесла йому півголови. З гущавини дерев із криком здійнялося в небо вороння. Клай навіть не підозрював, що вони там, та зараз своїм карканням вони сколихнули осіннє повітря. Але на якусь мить навіть їх заглушив крик Клая. 4 Тільки-но вони почали копати могилу в м'якій землі під ялинами, як у їхнє мислення втрутилися мобілоїди. І Клай уперше відчув цю спільну силу. Відчуття було саме таким, як його описав Том: наче в спину штовхає чиясь сильна рука. Тільки і рука, і спина знаходилися в голові. Жодних слів. Тільки той поштовх. — Дайте нам закінчити! — крикнув він і тут же відповів сам собі трохи вищим голосом, який упізнав одразу. — Ні. Ідіть. Зараз. — П'ять хвилин, — наполягав він. Цього разу голосом зграї заговорила Деніз. — Ідіть. Зараз. Том скинув тіло Рея (те, що залишилося від голови, загорнули в чохол підголівника, знятий з крісла в автобусі) у яму і трохи прикидав землею. І, скривившись, схопився за голову. — Гаразд, гаразд, — мовив він і одразу ж відповів: — Ідіть. Зараз. Похідною стежкою вони повернулися до автобуса. Попереду всіх ішов Джордан. Він помітно

зблід, але, на думку Клая, це була не та блідість, що розливалася наобличчі Рея в останні хвилини життя. Зовсім не та. І його останні слова: «Бо цене життя». На протилежному боці дороги, мов на параді, у шерензі, що простиралася до обохліній горизонту, на відрізку завдовжки, мабуть, з милю, вишикувалися фонери. Напевно, їх було не менше чотирьох сотень, але Лахмітника серед них Клай небачив. Тому вирішив, що Лахмітник пішов далі, щоб підготувати їм прийом, бо в його володіннях було багато вілл. «І на кожній є телефон, підключений до центральної АТС», — подумав Клай. Коли вони гуртом ішли до мікроавтобуса, він побачив, що із загального строю випало троє фонерів. Двоє одразу ж заходилися кусатися, битися й рвати один на одному одяг, а їхнє гарчання могло бути словами (Клай наче почув вигук «лайнособаче», але це міг бути просто випадковий збіг складів). Третій просто повернувся і побрів геть у напрямку Ньюфілда, тримаючись білої розділової смуги. — Так, виходь із шеренги, солдате! — істерично заверещала Деніз. — Усі виходьте! Але цього не сталося. І перш ніж дезертир (якщо його можна було так назвати) дійшов до повороту на південь, за яким траса-160 зникала з поля зору, літній фонер міцної статури різко простягнув руки, захопив перехожого за голову і скрутив йому в'язи. Подорожній повалився у кювет. — Ключі були у Рея, — втомлено сказав Ден. Його кінський хвіст майже розпустився, і волосся розсипалося по плечах. — Комуś доведеться повернутися і... — Я їх забрав, — відповів Клай. — І сам сяду за кермо. — Він відчинив дверцята маленького автобуса, відчуючи те монотонне стук-стук-стук, поштовх-поштовх-поштовх у голову. Його руки були вкриті брудомі кров'ю. Мобільний телефон відтягував кишеню, і Клая відвідала забавна думка: раптом Адам і Єва перед вигнанням з раю прихопили з собою трохи яблук? Аби булочим перекусити на довгому пильному шляху до семисот телеканалів і бомб урюкзаках, котрі залишають у лондонському метро. — Усі по своїх місцях. Том поглянув на нього. — Не треба веселощів, Ван Гогу. — Чом би й ні? — з посмішкою спитав Клай. Йому стало цікаво, а чи, бува, не схожа його посмішкана Рееву — той моторошний передсмертний вищир. — Принаймні мені не доведеться слухати ваші теревені. Усі на борт. Наступна зупинка — Кашвак = Без-Моб. Але, перш ніж вони змогли залізти в автобус, їх змусили викинути зброю. Ніяких телепатичних команд їм не надсилали, і керування тілом не перебирала на себе якась

надсила—Клаю не довелося спостерігати за тим, як щось змушує його руку тягнутися ідіставати револьвер з кобури. Він мав сумнів, що фонери на це спроможні,принаймні на цьому етапі. Вони навіть не могли примусити когось дочеревомовлення, якщо їм це не дозволяли. Натомість він відчув у голові якусьсверблячку, дуже сильну, майже нестерпну.— О Єзус Марія! —тихо скрикнула Деніз і жбурнула свій маленький пістолет двадцять другогокалібру подалі. Він приземлився на дорозі. Після цього Ден викинув власногопістолета, про всяк випадок додавши до нього мисливського ножа. Ніж полетіввлезом уперед подалі на узбіччя траси-160, не зачепивши, проте, жодного зфонерів, які там стояли.Джордан впустив пістолет, який носив із собою, на землю біля автобуса. Потім,скиглячи і сіпаючись, поліз у свій рюкзак, дістав Алісин пістолет і жбурнувйого до першого. Том додав сера Швидкого.До купки зброї, що утворилася біля автобуса, Клай додав свого кольта сорокп'ятого калібру. Від самого початку Імпульсу він приніс нещастя двом людям, іКлай анітрохи не шкодував за ним.— Маєте, —сказав він, звертаючись до очей і брудних облич (часто спотворених) тих, щостояли, спостерігаючи за ними з того боку дороги, але подумки уявляв собіЛахмітника.— Це все, більше немає. Ви задоволені? — Й одразу ж дістав відповідь із власних уст. — Чому. Він. Це зробив?Клай глितнув слину. Відповідь на це питання хотіли знати не тільки фонери —на нього очікувально дивилися Ден та інші. Він помітив, що Джордан тримаєтьсяза пасок Тома, наче боїться відповіді Клая не менше, ніж мала дитина— шумної вулиці. Вулиці, якою на великій швидкості мчать вантажівки.— Він сказав, що такий спосіб життя, як у вас, — неприйнятний, — відповів Клай. — Узяв мій револьвер і зніс собі голову, перш ніж я зміг його зупинити.Запала тиша, яку порушувало тільки каркання ворон. Потім монотонно й бундючнозаговорив Джордан.— Наш спосіб. Єдиний.Наступним був Ден. Повторив слова так само монотонно.«Якщо вони не розлючені, то не відчувають нічого», — подумав Клай. — Сідайте в. Автобус.Вони послушалися. Клай пробрався за кермо, запустив двигун і рушив на північтрасою-160. Не минуло й хвилини, як він помітив якийсь рух ліворуч. То булифонери. Вони рухалися на північ узбіччям— власне, понад узбіччям —рівною шеренгою, наче стояли на невидимому конвейєрі, що рухався дюймів навісім вище від рівня землі. А потім, попереду, де дорога піднімалася на схил,вони здійснювалися значно вище,

десь футів на п'ятнадцять, утворивши людську аркуна тлі похмурого, зтягнутого хмарами неба. Спостереження за фонерами, якізникали за вершиною пагорба, нагадувало спостереження за людьми, що з'їжджаютьз незначного підвищення на невидимих американських гірках.Аж ось елегантна симетрія порушилася: одна з фігур, що піднімалися, впала наузбіччя, як підстрелена качка з висоти семи футів, не менше. То був чоловік урваному шматті, яке колись було спортивним костюмом. Він дзигою закрутився наземлі, відштовхуючись однією ногою і тягнучи другу. Коли автобус проїжджав повзнього на швидкості п'ятнадцять миль за годину, Клай побачив, що обличчячоловіка перекошене від люті, а губи рухаються: він вочевидь випльовував ізсебе свою передсмертну заяву.— Отже, тепер ми знаємо, —глухо сказав Том, що сидів із Джорданом на задньому сидінні, перед відділеннямдля багажу, куди вони покидали свої рюкзаки.— Із приматів вийшла людина, з людини вийшли фонери, з фонерів — літаючі телепати з синдромом Туаре. Кінець еволюції.— Що таке синдром Туаре? — спитав Джордан.— Хай мені грець, синку, якщо я знаю, —відповів Том, і неймовірно, але всі розсміялися. А невдовзі вже реготали(навіть Джордан, який не розумів, з чого сміється), поки маленький жовтийавтобус повільно котив на північ— повз фонерів, що піднімалися й піднімалися вгору, і здавалося, що цій процесіїне буде кінця.

КАШВАК1 Через годину, після того як вони від'їхали од місця пікніка, де Рей застреливсяКлаєвим револьвером, автобус проїхав повз щит, на якому було написано:

ЯРМАРОК ПІВНІЧНИХ ОКРУГІВ5-15 ЖОВТНЯПРИХОДЬТЕ ВСІ, ПРИХОДЬТЕ КОЖНИЙ!!!

ВІДВІДАЙТЕ КАШВАКАМАК-ХОЛ І НЕ ЗАБУДЬТЕ ПРО УНІКАЛЬНИЙ «НОРТ-ЕНД»* ГРАЛЬНІ АВТОМАТИ(У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ГРИ В ПОКЕР)* «ІНДІАНСЬКЕ БІНГО»ВИ БУДЕТЕ У ЗАХВАТІ!!!

— Господи, — пробурмотів Клай. — Ярмарок. Кашвакамак-хол. Ісусе. Кращого місця для зграї не знайдеш.— Що це за ярмарок? — спитала Деніз.— Звичайнісінький окружний ярмарок, — відповів Клай, —тільки більший за деякі інші й менш впорядкований, бо відбувається у місцині,де немає самоуправління. А ще бізнес у Норт-Енді. Усі мешканці штату Мен знаютьпро Норт-Енд на ярмарку

північних округів. До певної міри він має таку самупогану славу, як і мотель «Сутінковий». Том зажадав дізнатися, що таке Норт-Енд, але перш ніж Клай зміг пояснити, їх перебила Деніз.— Он іще двоє. Маріє, Ісусе, я знаю, що це фонери, але мене все одно нудить. У пилюці на узбіччі лежали чоловік і жінка. Вони померли чи то в обіймах, чи товід жорсткої сутички. От тільки обійми начебто були не в стилі фонерів. Дорогою на північ вони бачили з півдюжини мертвих. Практично не залишалося сумніву в тому, що це постраждалі зі зграї, що приходила за ними до автобуса. Удвічі більше фонерів безцільно брели на південь, часом по одному, часом парами. Одна з таких пар, вочевидь не розуміючи, куди прямує, спробувала спинити автобус, коли він проїжджав повз них.— Правда, було б добре, якби вони всі до здійснення того, що запланували для нас на завтра, або повипали зі зграї, або попадали мертвими?— спитав Том.— Не розраховуй на це, — відповів йому Ден.— На кожну жертву і на кожного дезертира, яких ми бачили, припадає двадцять-тридцять таких, котрі мають незіпсовану програму. І тільки Господь Бог відає, скільки їх чекає на нас у тому Кашваці.— На це теж не варто розраховувати, — трохи різкувато відповів Джордан, що сидів поруч із Томом.— Баг у програмі — хробак — це вам не абищо. Усе може початися з маленької неприємності, а потім раптомраз—і все повисло. Я граю в одну гру, називається «Стар Маг». Ну, тобто, колись грав у неї. Так один чувак у Каліфорнії сильно розсердився, бо весь час програвав, до того розізлився, що запустив хробака в систему, і той за тиждень зжер усі сервери. Практично півмільйона геймерів через цього придурка повернулися до комп'ютерного пасьянсу.— У нас немає тижня, Джордане, — нагадала йому Деніз.— Знаю. І також знаю, що не всі вони можуть за одну ніч накритися... але це можливо. Тому я не полишаю сподівань. Я не хочу померти, як Рей. Він втратив... надію.— По Джордановій щоці скотилася сльоза. Том обійняв його.— Ти не помреш, як Рей, — сказав він хлопчику.— Ти виростеш великим... як Біл Гейтс.— Я не хочу бути таким, як Біл Гейтс, — насупився Джордан.— Б'юся об заклад, у Біла Гейтса був мобільник. Ціла дюжина мобільників, взагалі-то.— Він випростувався.— Але я багато віддав би, щоб дізнатися, як така кількість цих бісових ретрансляторів може досі працювати, якщо немає електроенергії.— ФЕМА [43 ФЕМА — Федеральна агенція США з надзвичайних ситуацій.], — глухо

сказав Ден.Том і Джордан, мов за командою, повернули до нього голови. На губах Томаз'явилася обережна посмішка. Навіть Клай подивився у дзеркало заднього огляду.— Гадаєте, я жартую? — спитав Ден. — На жаль, це не жарт. Я читав про це статтю в журналі, поки сидів у приймальнілікаря, в очікуванні огидного огляду, коли доктор натягає рукавички і потімлізе тобі...— Будь ласка! — вигукнула Деніз. — Усе й так погано. Цю частину можна було б і пропустити. Що було в тій статті?— Після одинадцятого вересня ФЕМА зажадала від Конгресу й отримала-таки великусуму грошей— не пригадую точно, скільки, але йшлося про десятки мільйонів, —для того, щоб оснастити вежі-ретранслятори стільникового зв'язку в масштабахусієї країни аварійними генераторами тривалої дії, аби забезпечити зв'язок Україні на випадок координованих терористичних атак.— Ден помовчав. — Схоже, все у них вийшло.— ФЕМА, — повторив Том. — Не знаю, сміятися мені чи плакати.— Я би порадила тобі написати листа своєму конгресменові, але він, мабуть,збожеволів,— похмуро пожартувала Деніз.— Він був божевільним ще до Імпульсу, — неуважно відповів Том, потираючи потилицю і дивлячись у вікно. — ФЕМА. А знаєте, це навіть логічно. Довбана ФЕМА.— А я би багато дав за те, щоб дізнатися, навіщо вони влаштували таку грандіознуакцію, аби тільки схопити нас за барки й доставити туди, куди їм треба,— сказав Ден.— І не дозволити, щоб решта наслідувала приклад Рея, — додала Деніз. — Не забувайте про це. — Вона помовчала. — Але я б і так цього не робила. Самогубство —це гріх. Тут вони можуть робити зі мною все, що їм заманеться, але я й моядитина— ми збираємося потрапити до раю. Я вірю в це.— Латина — ось від чого мені стає моторошно, — вів Ден. —Джордане, а чи могло так статися, що фонери взяли стару інформацію, ту, якоюволоділи до Імпульсу, і вставили її в нову програму? Якщо вона потрібна була...гм, не знаю... для їхніх довготермінових цілей?— Гадаю, так, — відповів Джордан. —Не можу сказати точно, бо ми не знаємо, які команди були закладені в Імпульс.Хай там як, але це не звичайна комп'ютерна програма. Вона сама себе створює.Органічно. Як модуль навчання. Гадаю, це і є модуль навчання. «Це відповідаєвизначенню»— як сказав би Директор. Тільки навчаються вони разом, бо...— Бо володіють телепатією, — закінчив його думку Том.— Так, — погодився Джордан. Він виглядав стурбованим.— Чому вам стає моторошно від латини? —

спитав Клай, дивлячись на Дена у дзеркало заднього огляду.— Том зауважив, що латина —це мова правосуддя, і, гадаю, це правда, але як на мене, то зараз вона більшескидається на мову помсти.— Він нахилився уперед. Очі за скельцями окулярів були втомлені і стурбовані. — Хай там чим вони користуються, латиною чи ні, думати вони не можуть. У цьому я впевнений. Принаймні поки що не можуть. Замість раціональномислення вони покладаються на якийсь розум вулика, що виник з чистої люті.— Заперечую, ваша честь, фрейдистське припущення! — з веселими нотками в голосі вигукнув Том.— Може, це й за Фройдом, а можливо, за Лоренцом, — відповів Ден, — але я маю право на сумнів. Хіба вас здивує той факт, що ця єдина істота — істота, що жадає помсти, — плутає акт правосуддя і помсту?— А хіба це має значення? — спитав Том.— Для нас, може, й має, — відповів йому Ден. —Як людина, що колись читала курс про суди Лінча в Америці, авторитетно заявляю,що помста завдає більше болю, ніж правосуддя.² Невдовзі після цієї розмови вони приїхали до місця, яке Клай впізнав. І це його стривожило, бо раніше він у цій частині штату не бував. Хіба що раз— уві сні про масове навернення.Поперек дороги широкими мазками яскраво-зеленої фарби йшов напис «КАШВАК=БЕЗ-МОБ». Автобус перетнув ці слова на швидкості тридцять миль на годину, а потокуфонерів досі не було кінця: вони рухалися ліворуч своєю величною зачарованоюпроцесією.«То був не сон, —подумав Клай, дивлячись на сміття, що застрягло в кущах обабіч дороги, на банкіз-під пива й содової у стічних канавах. Під шинами маленького автобусахрускотіли пакети, у яких колись були чіпси «Дорітос» і сирні кільця.— Нормальні стояли тут у шерензі по двоє, їли чіпси, запивали їх пивом,відчуваючи ту дивну сверблячку в голові, поштовхи руки в мозку, чекаючи, покипідійде їхня черга зателефонувати рідній людині, яка загубилася під часІмпульсу. Вони стояли і слухали, як ними керує Лахмітник: «Праворуч і ліворуч,шикуйтеся в дві шеренги, правильно, ви молодці, проходимо, не затримуємося, донання темряви нам потрібно обробити якомога більшу кількість людей».Трохи далі попереду дерева, що росли обабіч дороги, закінчилися. Поле, котреякийсь фермер ледве відстояв для своїх корів чи овець, тепер було гетьвитоптане й сплюндроване тисячами ніг, що по ньому пройшлися. Майже таким самимвоно було б і після рок-концерту.

Один з наметів зник (його здуло вітром), а ще один зачепився за гілля дерев і тріпотів у темному світлі надвечір'я, мовдовгий коричневий язик.— Мені снилося це місце, — напруженим голосом сказав Джордан.— Справді? — вигукнув Клай. — Мені теж.— Написи «Кашвак дорівнює Без-Моб» привели нормальних сюди, — провадив далі Джордан. — Це було схоже на контрольно-пропускні пункти, правда, Клаю?— Щось на зразок того, — озвався Клай. — Дуже схоже на КПП.— У них були великі картонні коробки, вщент заповнені мобільниками, — додав Джордан. Цієї деталі зі свого сну Клай не пригадував, але не мав сумнівів, що так і було.— Цілі гори мобільників. І кожен нормальний мав змогу зробити один дзвінок. Стадошасливих баранів.— Коли тобі це снилося, Джорді? — спитала Деніз.— Минулої ночі. — Джордан зустрівся поглядом із Клаєм, який дивився у дзеркало заднього огляду. — Вони знали, що не розмовлятимуть з тими людьми, з якими хотіли поговорити. Углибині душі знали. Але все одно дзвонили. Брала телефони. І слухали. Більшість із них навіть опору не чинили. Чому, Клаю?— Гадаю, тому що вони втомилися боротися, — озвався Клай. — Утомилися бути іншими. Хотіли слухати «Прогулянку слоненяти» по-новому. Вони проминули сплюндроване поле, на якому стояли намети. Попереду трасарозгалужувалася, й від неї відходив брукований бічний шлях. Ця об'їзна дорога була ширшою і рівнішою за саму трасу. Потік фонерів повертав на неї та зникав у лісовій просіці. Над верхівками дерев десь на відстані приблизно півмилівисочіла споруда, схожа на підйомний кран, яку Клай теж упізнав, бо бачив увісні. І подумав, що це, мабуть, якийсь атракціон— можливо, вишка для стрибків із парашутом. На перетині траси й об'їзної дороги стояв рекламний щит, на якому було зображено цілу родину— тата, маму, синочка й маленьку донечку, —що з посмішками на задоволених обличчях прямувала в казкову країну атракціонів, ігор і сільськогосподарських експонатів.

**ЯРМАРОК ПІВНІЧНИХ ОКРУГІВ ГАЛАКОНЦЕРТ ІЗ
ФЕЄРВЕРКАМИ П'ЯТОГО ЖОВТНЯ ВІДВІДАЙТЕ КАШВАКА МАК-
ХОЛ «НОРТ-ЕНД» ВІДЧИНЕНИЙ ЦІЛОДОВОЗ 5 ДО 15
ЖОВТНЯ ВИ БУДЕТЕ У ЗАХВАТІ!!!**

Під щитом стояв Лахмітник. Піднявши одну руку, він жестом звелів їм зупинитися. «Ісусе, — подумав Клай і припаркував мікроавтобус поряд із ним. Погляд очей Лахмітника, які Клай так і не

зміг правильно передати на малюнку в Гейтені, був водночас холодним і сповненим недоброзичливого зацікавлення. Клай переконував себе у тому, що таке поєднання просто не можливе, але так і було. Здебільшого холоднатупість була єдиним їх виразом, але лише секунда — і їй на зміну приходить навдивовижу неприємна ненажерливість. — Не може бути, щоб він хотів сісти до нас у автобус». Але саме цього, схоже, й хотів Лахмітник. Склавши долоні разом, він підніс їх до дверей і розвів у різні боки. Жест був досить кумедним: схожим жестом люди показують, що пташка полетіла. Та самі руки темношкірого були чорними від бруду, а мізинець на лівій зламаний у двох місцях. «Це і є нові люди, — подумав Клай. — Телепати, яких треба купати». — Не впускай його, — благально мовила Деніз. Її голос тремтів. Клай уже помітив, що конвеєр фонерів, який рухався ліворуч від автобуса, зупинився, тож у відповідь покачав головою. — Немає вибору. «Вони зазирнуть тобі у голову і що побачать? Що ти думаєш про довбаний мобільний телефон, от що! — сказав йому Рей... майже пирхнув. — А про що ще всі думають з першого жовтня?» «Сподіваюся, це так, Рею, — подумав він, — бо до настання темряви ще залишається півтори години. Як мінімум півтори години». Він смикнув за важіль, що відчиняв двері, і Лахмітник із порваною губою, щозвисала, перетворюючи рот на сардонічну посмішку, зайшов у автобус. Вкрай худий, брудна червона кофта висить на плечах, як на вішаку. Ніхто з нормальних автобусі чистотою не вирізнявся, бо особиста гігієна з першого жовтня втратила значення, але від Лахмітника ішов такий важкий і сильний сморід, що у Клая почали сльозитися очі. Такий дух ішов би від гострого сиру, якби його залишили в теплій кімнаті на видержку. Лахмітник опустився на сидіння біля дверей, обличчям до крісла водія, і подивився на Клая. Якусь мить він просто дивився своїми тьмяними очима, у яких прозирило моторошне зацікавлення. Мовчанку порушив Том. Він заговорив тонким голосом, у якому звучала лють. Такі нотки Клай чув тільки одного разу, коли Том казав повнявій жінці — біблійній проповідниці: «Ну все, приїхали», коли та почала відправляти перед Алісою службу про кінець світу. — Чого вам від нас треба? У вас є цілий світ, яким би він не був. Чого вам треба від нас? Спотворений рот Лахмітника почав рухатися, але слово вимовив Джордан. Тільки одне слово, сказане монотонним, позбавленим емоцій голосом.

— Справедливості.— Якщо вже йдеться про справедливість, — сказав Ден, — то навряд чи вам відомо, що це таке. Лахмітник відповів жестом. Підніс руку долонею догори, показуючи вказівним пальцем на бічну дорогу: Їдь далі. Щойно автобус рушив з місця, як почала рухатися й конвеєрна стрічка фонерів. Ще декілька впали на землю і заходилися дубасити один одного, а в зовнішньому дзеркалі Клай побачив і інших, що брели бічною дорогою в протилежному напрямку до траси.— Ви втрачаєте бійців, — зауважив Клай. Лахмітник не відповів — зграв мовчала. Його очі, то тьмяні, то зацікавлені, то водночас тьмяні й зацікавлені, незмигтно дивилися на Клая, якому цей погляд лоскотав шкіру. Скрючені пальці Лахмітника, сірі від бруду, лежали на колінах заялжених синіх джинсів. А тоді він ошкірився. Можливо, то й була відповідь. Врешті-решт виявилось, що Ден мав рацію. На кожного фонера, що випадав зі зграї (говорячи словами Джордана, накривався), припадала маса інших. Але Клай навіть гадки не мав, наскільки численною може бути ця маса, аж поки через півгодини, коли лісобабіч дороги розступився, і вони проїхали під дерев'яною аркою з написом «ЛАСКАВО ПРОСИМО НА ЯРМАРОК ПІВНІЧНИХ ОКРУГІВ». 3 — Господи помилуй, — пробурмотів Ден. Почуття, яке пережив сам Клай, краще виразила Деніз: вона тихо скрикнула. Сидячи через прохід на першому пасажирському місці, Лахмітник просто зирив на Клая з тупим злорадством недоброї дитини, що збирається відірвати кільком мухам крильця. «Як вам це подобається? — здавалося, промовляла його усмішка. — Це щось, чи не так? Уся банда зібралася!» Авжеж, цей оскал міг говорити що завгодно. З таким самим успіхом він міг означати: «Я знаю, що у тебе в кишені». За аркою починалася центральна вулиця і розташовувалися атракціони, які, судячи з вигляду, у той час, коли пройшов Імпульс, перебували ще у стані підготовки й збирання. Клай не знав, скільки наметів уже встигли встановити працівники фірми, що займалася обслуговуванням ярмарку, але деякі віднесло вітром (як тіпавільйони на пропускну пункті, котрі вони проминули за шість чи вісім миль звідси), і тепер на майданчику стояло приблизно півдюжини. Боки наметів піднімалися й опускалися, наче вони дихали свіжим вечірнім вітерцем. «Скажені чашки» були зібрані тільки наполовину, як і кімната сміху навпроти (по єдиній встановленій частині фасаду йшов напис «СТРАШНО ДО», над словами танцювали скелети). Тільки

чортове колесо і вишка для стрибків з парашутом на дальньому кінці недобудованої центральної вулиці були ніби готові, але без веселих електричних ліхтариків здавалися Клаю жахливими, більше схожи на гігантські знаряддя тортур, ніж на атракціони. Але один вогник блимав, і вінце бачив: крихітний червоний маячок на верхівці парашутної вишки, що, ясна річ, працював на батареях. Далеко за вишкою стояла біла будівля з червоним цоколем. Судячи з довжини, вона за простою могла вмістити дюжину комор. Уздовж стін снопами лежало сіно. З цієї дешевої сільської ізоляції через кожен десяток футів стирчали американські прапори, що лопотіли на вечірньому вітерці. Будівлю задрапірували сувоюми патріотичних транспарантів і прикрасили написом, зробленим яскраво-синьою фарбою: ЯРМАРОК ПІВНІЧНИХ ОКРУГІВ КАШВАКАМАК-ХОЛА. Але їхню увагу привернули зовсім не ці принади. Парашутну вишку від Кашвакамак-холу відділяло кілька акрів відкритого простору. Клай здогадався, що саме на цьому майдані збирався великий натовп, коли відбувалися виставки худоби, покази тракторів, завершальні концерти ярмаркового дня і, ясна річ, шоу з салютом, що влаштовувалося як у перший, так і в останній день ярмарку. Довкола стояли ліхтарні стовпи й гучномовці. Тепер на цій величезній порослій травною площі яблуку ніде було впасти через фонерів. Вони стояли пліч-о-пліч, стегно до стегна, повернувши обличчя туди, звідки мав виїхати маленький жовтий автобус. Будь-яка надія Клая на те, що він все-таки побачить Джонні (чи Шарон) зникла водну мить. На перший погляд під цими ліхтарними стовпами, від яких тепер було мало користі, зібралося не менше за п'ять тисяч фонерів. Але потім Клай побачив, ще вони наводнили ще й порослі травною автостоянки поряд із основним ярмарковим майданчиком, і змінив свою думку. Вісім. Як мінімум вісім тисяч. Лахмітник сидів на місці третьокласника якої-небудь ньюфіддської початкової школи і всміхався Клаю, шкідливо зуби через розірвану нижню губу. «Як вам це подобається?» — здавалося, запитувала його усмішка. І Клаю знову довелося нагадати собі, що в цьому оскалі можна прочитати що завгодно. — А хто сьогодні виступає? Вінс Джил? [44 Вінс Джил — виконавець музики в стилі кантрі.] Чи ви, хлопці, зірвали великий куш і запросили Алана Джексона? [45 Алан Джексон — американський співак і композитор кантрі, що став одним із найпопулярніших виконавців цього стилю в

90-х рр. XX ст.] —Том намагався жартувати, і Клай подумки високо оцінив його зусилля. Однак уголосі Тома звучав страх.Лахмітник досі не зводив очей із Клая, але на лобі посередині в нього з'явилася маленька вертикальна складка— наче його щось збентежило.Клай повільно вів мікроавтобус центральною вулицею до парашутної вишки ймовчазного натовпу, що зібрався за нею. Тут теж подекуди валялися трупи. Вони нагадали Клаю дохлих мух, яких часом знаходиш на підвіконні після раптового похолодання. Він зосередився на тому, щоб розслабити руки. Не хотів, аби Лахмітник побачив, як побіліють кісточки його пальців, які стискають кермо. «І їдь повільно. Спокійно, неквапом. Він лишень дивиться на тебе. А щодо мобільних, то про що інше може думати людина з першого жовтня?Лахмітник підняв руку і показав на Клая викривленим скаліченим пальцем.— Ніякого фо-фо, ти, — сказав Клай чужим голосом. — Insanus.— Так, ніякого фо-фо-ме-ме для нас, ми ж тут всі козли в цьому автобусі, — переклав Клай. — Але ви з цим розберетеся, правда ж?Лахмітник вишкірився, наче підтверджуючи: так... але маленька вертикальна моршка з лоба не зійшла. Наче його й досі щось спантеличувало. Можливо, те, що вирувало в голові Клая Ріддела, не давало йому спокою.Коли автобус під'їздив до кінця центральної вулиці, Клай подивився у дзеркало заднього огляду.— Томе, ти питає мене, що таке Норт-Енд.— Вибач, Клаю, але мені вже не хочеться цього знати, — відповів Том. — Може, тому що мене приголомшив розмах зустрічі.— Ні, але ж це цікаво, — гарячково наполягав Клай.— Добре, що таке Норт-Енд? — спитав Джордан. Хай Господь благословить Джордана. Допитливий до самого кінця.— Ярмарок північних округів ніколи не мав особливого розмаху в двадцятому столітті,— сказав Клай. —Звичайна собі маленька паскудна сільськогосподарська виставка-ярмарок, на якій продавали вироби ремісників, продукти і тварин, і все це в Кашвакамак-холі...куди нас, судячи з усього, й запроторять.Він подивився на Лахмітника, але той і не підтвердив, і не спростував цей здогад. Тільки вишкірився. Маленька вертикальна складка з його лоба зникла.— Клаю, обережно, — напруженим голосом застерегла Деніз.Він повернув голову, глянув крізь вітрове скло і різко загальмував. Ізмовчазної юрби, хитаючись, вийшла літня жінка з гнійними рваними ранами на ногах. Вона обминула парашутну вишку, наступила на кілька елементів

конструкції кімнати сміху (яку розмітили, але так і не склали, бо пройшов Імпульс), а тоді незграбно побігла прямо до шкільного автобуса. Добігши, жінка почала повільно барабанити по вітровому склу брудними, скоцюрбленими від артриту руками. На її обличчі Клай побачив не жадібну безтямність, яку звик пов'язувати з фонерами, а вираз переляку і дезорієнтації. Знайомий вираз. «Хто ти? — питала Темна Фея. Темна Фея, яку Імпульс зачепив тільки трохи. — Хто я?» За літньою жінкою, чиє безумне обличчя було менш ніж за п'ять футів від Клая, рухаючись акуратним квадратом, пішли дев'ять фонерів. Її губи ворушилися, і він почув чотири слова — почув слухом і розумом: «Візьміть мене з собою». «Навряд чи вам захочеться поїхати туди, куди прямуємо ми», — подумав Клай. А тоді фонери схопили її та потягли назад до натовпу, що стояв на порослому травною майдані. Вона намагалася вирватися, але вони не мали жалю. Клай упіймав її блискавичний погляд і подумав, що це очі жінки, яка побувала у чистилищі, тільки якщо їй пощастило. Скоріше за все, то було пекло. Лахмітник знову простер руку долонею догори і вказівним пальцем уперед. «Рушай». Рука літньої жінки залишила на вітровому склі відбиток, прозорий, але помітний. Клай подивився крізь нього і рушив.⁴ — Хай там як, — розповідав він, — до тисяча дев'яносто дев'ятого року ярмарок нічим особливим не вирізнявся. Ті, хто жили у цій частині світу і хотіли покататися на атракціонах, пограти в ігри й просто розважитися, їхали на фрайбурзький ярмарок. — Власний голос здавався Клаєві записаним на плівку. Розмова заради розмови. Цена гадало йому водіїв бостонських «амфібій», що показували туристам різні видатні місця міста. — Але наприкінці століття бюро штату в справах індіанців провело геодезичну зйомку. Усі знали, що ярмарок проводиться практично по сусідству з резервацією Сокабасін. Але геодезична зйомка показала, що північний край Кашвакамак-холу насправді стоїть на землі резервації. З формальної точки зору — на території індіанців. Організатори ярмарку дурнями не були, як і члени ради племені мікмаків. Вони домовилися, що приберуть крамнички з північного краю холу і поставлять там гральні автомати. Так виник Норт-Енд. І ярмарок північних округів ураз перетворився на найбільший осінній ярмарок штату Мен. Вони під'їхали до парашутної вишки. Клай хотів різко повернути ліворуч і провести автобус між атракціоном та недобудованою кімнатою сміху,

але Лахмітник, опустивши долоні вниз, зробив знак зупинитися. Клай зупинив автобус. Лахмітник підвівся і повернувся до дверей. Клай натиснув на важіль, і Лахмітник вийшов. Тоді повернувся до Клая і зробив широкий жест рукою. — Що він зараз робить? — спитала Деніз. Зі свого місця вона цього не бачила. Ніхто, крім Клая, небачив. — Він хоче, щоб ми вийшли, — відповів Клай і підвівся. Й одразу ж відчув, як мобільний телефон, котрий дав йому Рей, вперся у стегно. Якби він опустив погляд, то побачив би його обрис через синю тканину джинсів. Тому обсмикнув футболку, намагаючись сховати телефон. «Мобільник, то й що, всі про них думають». — Ми виходимо? — злякано спитав Джордан. — Схоже, вибору ми все одно не маємо, — відповів Клай. — Ходімо, відвідаємо ярмарок.

Лахмітник повів їх до мовчазного натовпу. Юрба розступилася, утворивши зовсім вузький прохід від парашутної вишки до подвійних дверей Кашвакамак-холу. Клай та інші проминули паркувальний майданчик, заставлений вантажівками (на бортах кожної був напис «РОЗВАЖАЛЬНА КОРПОРАЦІЯ НОВОЇ АНГЛІЇ» і логотип із зображенням американських гірок). А потім натовп їх поглинув. Той перехід здався Клаю нескінченним. Хоча свіжий вітерець і провівав верхній рівень, майже нестерпний сморід все одно бив у ніс і випікав очі. Клай усвідомлював, що його ноги рухаються, бачив червоне «кенгуру» Лахмітника попереду, але подвійні двері холу, на яких висіли червоні, білі й сині гірлянди, від цього не ставали ближчими. Смерділо брудом і кров'ю, сечею і лайном. Бродінням зарази, обпаленою плоттю, тухлим яйцем від просоченого гною. Одягом, що гнив на тілах, які його носили. І ще чимось новим. Назвати цей запах божевілля було б надто простим виходом. Думаю, це запах телепатії. Якщо так і є, то ми до неї не готові. Вона занадто сильна для нас. Якимось чином вона випалює мозок. Так занадто сильний струм може спалити проводку в електросистемі автомобіля чи... — Допоможіть! — заволав Джордан у нього за спиною. — Допоможіть, вона зараз зомліє! Клай повернувся і побачив, що Деніз упала на коліна і впирається руками в землю. Біля неї навколішках стояв Джордан і намагався підвести її, поклавши одну руку Деніз собі на шию, але вагітна жінка була надто важкою для нього. Томі Ден не могли пробратися на допомогу, бо коридор, відкритий фonerами, був занадто вузьким. Деніз підвела голову і на якусь мить зустрілася поглядом із Клаєм. У її очах стояло зачудоване

нерозуміння—то були очі підстреленої лані. Її знудило рідкою масою на траву, і голова зновупохилилася. Волосся, ніби фіранка, затуляло обличчя.— Допоможіть! — знову закричав Джордан і розплакався. Клай повернувся і заходився ліктями розштовхувати фонерів, аби пробратися до Деніс з іншого боку.— Геть з дороги! — грізно закричав він. — Геть, вона вагітна, ви що, кретини, не бачите, що вона вагі...Спочатку він упізнав блузку. Білу шовкову блузку Шарон з високим комірцем, яку він завжди називав лікарською. І чомусь вважав саме цю найсексуальнішим предметом з усього її одягу, частково завдяки тому високому суворому комірцеві. Вона подобалася йому оголеною, але ще більше він любив гладити і стискати її груди через білий шовк. Він любив пестити її доти, доки соски не ставали досить твердими і починали випирати з-під тканини. Зараз лікарська блузка Шарон місцями була чорна від бруду, а місцями — поплямована засохлою кров'ю. І порвана під пахвою. «Вона виглядає не так погано, як інші», — написав Джонні. Але й гарно вона теж не виглядала. Авжеж, це була вже не Шарон Ріддел, що пішла на роботу до школи у своїй лікарській блузці і темно-червоній спідниці, поки її чоловік, з котрим вони мешкали окремо, перебував у Бостоні, збираючись укласти угоду, що поклала б край їхнім фінансовим негараздам і змусила її визнати, що причиною всіх нападок на його «недешеве хобі» були страхи недовіра (принаймні про це він мріяв, тримаючи в душі образу на неї). Темно-русьве волосся звисало пасмами. Обличчя було сильно порізане, одне вухоначе наполовину відірване, і на його місці з'яла діра, оточена згустками крові. Вона щось з'їла, щось темне, і в кутиках рота, рота, який він цілував майже щодня протягом майже п'ятнадцяти років, пристали крихти. Вона дивилася нанього, повз нього, з тією ідіотською напівусмішкою, яку він бачив на обличчях інших фонерів.— Клаю, допоможіть! — майже ридав Джордан. Клай струсив із себе оману. Шарон там не було — ось що треба було зрозуміти. Шарон не було вже майже два тижні. Відтоді, як вона спробувала скористатися маленьким червоним мобільником Джонні в день Імпульсу.— Дай пройти, суко, — процідив він крізь зуби і відштовхнув жінку, що колись була його дружиною, в бік. І, поки вона не ступила вперед знову, зайняв її місце.— Ця жінка вагітна, тож поступися місцем, чорт забирай. — Клай нахилився, поклав другу руку Деніс собі на шию і підвів її.— Іди вперед, — звелів Том Джорданові.

— Дозволь, я її тримаю. Джордан тримав руку Деніз достатньо часу, щоб Том міг підсунути під неї свою шию. Так вони з Клаєм і несли її останні дев'яносто ярдів до дверей Кашвакамак-холу, де на них чекав Лахмітник. На той час Деніз уже бурмотіла, щовони можуть відпустити її, вона йтиме сама, з нею все добре, але Том невідпускав. І Клай теж. Якби відпустив, то у нього з'явилася б можливість зирнути на Шарон. А він не хотів цього робити. Лахмітник шкірився на Клая, і цього разу усмішка здавалася більш осмисленою. Наче обидва потішалися над якимось жартом. «Шарон? — подумав Клай. — Невже цей жарт — Шарон?» Але, схоже, йому просто примарилося, бо Лахмітник зробив жест, котрий у старому світі Клай міг би сприйняти як до болю знайомий, але тут він здавався зловісним і недоречним: права рука піднесена до правого вуха і великим пальцем притиснута до нього, мізинець приставлений до рота. Імітація телефонної розмови. — Ніякого фо-фо-те-те, — сказала Деніз, а потім, уже власним голосом, вигукнула: — Годі, не роби цього, терпіти не можу, коли ти так робиш! Та Лахмітник не звертав на неї уваги. Він і досі тримав праву руку, зображаючи телефонну трубку — великий палець біля вуха, мізинець коло рота, — і дивився на Клая. На якусь мить Клая охопило відчуття впевненості, що він зиркнув і на кишеню, з якої випирає мобільний. А тоді Деніз знову це сказала, потворно спародіюючи його давні розмови з Крихіткою Джонні: — Ніякого фо-фо-те-те. — Лахмітник зобразив на обличчі сміх — огидну гримасу спотвореного рота. Погляди зграї за спиною наче притискали Клая до землі. Потім подвійні двері Кашвакамак-холу прочинилися самі собою, і звідти вирвалися змішані запахи спецій, варення, сіна і худоби. Хоча й слабкі, як примарний аромат минулих років, вони все одно трохи нейтралізували сморід зграї. Надворі ще не до кінця стемніло, аварійні лампи, що працювали на елементах живлення, світили тьмяно, але ще не згасли остаточно. Клая це вкрай зачудувало, але він сумнівався, що їх не вмикали спеціально, аби приурочити світло до їхнього приїзду. Лахмітник нічого не говорив, тільки посміхався і жестом показав їм зайти всередину. — Для нас це щастя, потворо, — сказав Том. — Деніз, ти точно можеш іти сама? — Так. Але спочатку мені треба владнати одну маленьку справу. — Вона набрала в легені повітря і щосили плюнула в обличчя Лахмітнику. — Маєш. Забирай це з собою

у Гахвахд, ти, суча мордо.Лахмітник промовчав. Тільки стояв і шкірився до Клая. Просто двоє хлопців, щознають один анекдот і нікому його не розповідають.⁶ Ніхто їм не приніс поїсти, але автоматів із продуктами харчування було повно, ав комірчині для обслуги, на південному краї неозорої будівлі, Ден знайшов лом.Усі скупчилися навколо і дивилися, як він ламає автомат із цукерками.«Хіба ми не божевільні? — подумав Клай. — На обід ми їмо «Снікерси», а завтра снідатимемо «Твіксами». І тут зазвучала музика. І цього разу з великих гучномовців, що кільцемоточували порослий травною майдан, лунало не «Ти світло мого життя» чи«Прогулянка слоненяти». То було щось повільне і урочисте, мелодія, яку Клайколись чув, але відтоді минуло багато років. Вона сповнювала його душу смутком,а ніжна шкіра рук із внутрішнього боку вкрилася сиротами.— Господи, — тихо пробурмотів Ден. — Здається, це Альбіноні [46 Томазо Джованні Альбіноні (1671—1751) — італійський композитор доби бароко.].— Ні, — заперечив Том. — Це Пахельбель [47 Йоганн Пахельбель (1653—1706) — німецький композитор і органіст.]. «Канон ре-мажор».— Авжеж, — сором'язливо сказав Ден.— Це наче... — почала Деніз, одразу ж замовкла і почала вивчати свої черевики.— Що? — спитав Клай. — Кажі. Тут усі свої.— Це наче відлуння спогадів, — пояснила вона. — Немовби це все, що у них лишилося.— Так, — погодився Ден. — По-моєму...— Люди, йдіть сюди! —погукав Джордан. Він визирав у одне з малих віконець, розташованих доситьвисоко, але хлопчик діставав до них, бо стояв навшпиньках.— Погляньте-но!Усі підійшли до віконець і визирнули на широкий майдан. Надворі вже гетьстемніло. Гучномовці і ліхтарні стовпи чорними вартовими бовваніли на тлітемного неба. За ними виднілися обриси парашутної вишки, на верхівці якоїсамотньо блимав вогник. А попереду, прямо перед очима, навколішках, якмусульмани під час молитви, стояли тисячі фонерів, а музика Йоганна Пахельбелянаповнювала повітря звуками, схожими на замітник спогадів. А коли вони лягли наземлю, то зробили це як одна істота, ледь чутно здійнявши вітерець, що розкидавпорожні пакети та зім'яті пляшки з-під содової й закружляв ними в повітрі.— У всієї армії кретинів відбій, — пробурмотів Клай. — Якщо ми збираємося щось робити, то в нас є тільки одна ніч: сьогоднішня.— Робити? А що ми можемо вдіяти? — недовірливо спитав Том. —Двоє дверей, які я перевіряв, замкнені. Впевнений, що з

іншими пощастить небільше. Ден підняв лома. — Не варто, — похитав головою Клай. — Для торговельних автоматів ця штука, може, й придатна, але тут же було казино, пригадуєте? — Він показав жестом на північний край холу, встелений килимами і заставлений рядами «одноруких бандитів», хромоване покриття яких тьмяно виблискувало усвітлі аварійних ламп, яке ставало дедалі слабшим і слабшим. — Я думаю, ці двері ломостійкі. — А вікна? — спитав Ден, потім придивився ближче і сам відповів на власне питання. — Хіба що Джордан. — Давайте щось перекусимо, — вирішив проблему Клай. — А тоді просто сядемо і трохи відпочинемо у тиші. Нам цього так бракувало останнім часом. — І що робитимемо? — поцікавилася Деніз. — Ви можете робити все, що вам спаде на думку. А я вже майже два тижні немалював, і мені цього дуже не вистачало. Так що я помалюю. — У вас же немає паперу, — заперечив Джордан. Клай посміхнувся. — Коли немає паперу, я малюю подумки. Джордан якось невпевнено на нього подивився, намагаючись зрозуміти, чи його, бува, не беруть на кпини. Вирішивши, що Клай говорить серйозно, він знову заперечив: — Але ж це зовсім не те саме, що малювати на папері, чи не так? — До певної міри це навіть краще. Замість стирати намальоване я просто його перевигадую. Гучно клацнувши, двері автомата з цукерками розчахнулися. — Бінго! — закричав Ден і переможно підняв лом над головою. — Хто казав, що викладачі університетів у реальному житті ні до чого непридатні? — Дивіться! — жадібно вигукнула Деніз, не звертаючи на Дена ніякої уваги. — Ціла коробка м'ятних батончиків! — І занурила у них руки. — Клаю? — покликав Том. — Гммм? — Гадаю, ти не бачив серед них свого сина, чи не так? Або свою дружину? Сандру? — Шарон, — виправив Клай. — Нікого з них не бачив. — Він повернувся до автомата і зазирнув до нього з-за широкого стегна Деніз. — А ті — горіхові? За півгодини вони наситилися солодощами і відкрили автомат із напоями. Усідвері, які вони намагалися відчинити, виявилися замкненими. Ден намагався зарадити цьому за допомогою лома, але не зміг вставити його навіть у щілину піддверима. І хоча на перший погляд двері були схожі на дерев'яні, Том вважав, що всередині у них, швидше за все, сталеве осердя. — А ще вони на сигналізації, — сказав Клай. — Якщо будемо надто довго коло них товктися, приїде поліція резервації і забере нас до в'язниці. Інші четверо вмостилися маленьким колом на

м'якому килимовому покритті казиносеред гральних автоматів. Клай сидів на бетонній підлозі, підпираючи спиною подвійні двері, через які їх насмішкуватим жестом {тільки після вас, побачимося вранці} пропустив Лахмітник. Клай подумки повертався до іншого насмішкуватого жесту — імітації телефонної розмови за допомогою великого пальця й мізинця, але він позбавився цих думок, не дозволяючи прямо завдавати клопоту розуму, в усякому разі не так відверто. З багатого досвіду він знав, що результату в таких справах якнайшвидше можна досягти, тільки користуючись дверима чорного ходу. Тож прихилив голову до дерев'яних дверей зі сталевим осердям, схованим усередині, заплющив очі й уявив сплеш-сторінку коміксу. Не з «Темного Мандрівника» — йому кінець, і кому ж, як не Клаю, це знати? — а з нового коміксу. За браком кращої назви, нехай це буде «Зона покриття» — сага про кінець світу, від якої кров холодне у жилах, де ватаги фонерів йдуть війною на кількох нормальних, що дивом лишилися у живих... Тільки це не може бути правдою. На перший побіжний погляд все відповідало дійсності (як і двері Кашвакамак-холу, що, здавалося, були зроблені з дерева, а насправді — зі сталі). Армія фонерів зазнала величезних втрат — так мусило бути. Скільки їх загинуло у хвилині насильства, що накрила світ одразу ж після Імпульсу? Половина? Пригадавши несамовитість, якою насильство супроводжувалося, він подумав: «А може, й більше. Можливо, шістдесят чи навіть сімдесят відсотків». Додамо до цього втрати, пов'язані з важкими пораненнями, інфекцією, незахищеністю тіла, подальшими бійками і просто дурістю. Плюс, ясна річ, попрацювали винищувачі зграй — скількох вони відправили на той світ? І скільки тоді лишилося великих зграй, подібних до цієї? Клай подумав, що завтра їм, можливо, вдасться це з'ясувати, якщо на місцеву фонади зі стратою божевільних підтягнуться й ті зграї, що залишилися. Хоча яка користь з цієї інформації? Не зважай. Відсій усе неважливе. Якщо на титульній сторінці потрібно зобразити передісторію, то всю ситуацію слід переглянути під таким кутом, щоб звести до однієї оповідної серії картинок. Це неписане правило. Ситуацію фонерів можна описати в двох словах: тяжкі втрати. На перший погляд їх було дуже багато, їх до чорта, але ж і мандрівні голуби, напевно, теж до самого кінця справляли таке враження. Бо їхні зграї у небі затьмарювали денне світло до самого кінця. Ніхто не помітив, що цих велетенських зграй

ставало дедалі менше й менше. Покиїх яось разом не стало. Зникли. Finito [48 Finito — кінець (іт., ісп.).]. Бах — і все. «Плюс, — подумав Клай, — у них тепер з'явилася ще одна проблема: погане програмування. Хробак. Як бути зцим? Врешті-решт, життя цих істот на планеті може виявитися коротшим, ніжудинозаврів, і ніщо їм не допоможе: ні телепатія, ні переміщення у повітрі, ітак далі, і тому подібне». Добре, досить вже передісторії. Що ти намалюєш на аркуші? Якою буде твоя клятакартинка, та зачіпка, з якої усе почнеться? Авжеж, на ній будуть Клай Ріддел та Рей Гейзенга. Вони стоять у лісі. Рей тримає дуло револьвера Бет Нікерсон біля підборіддя, а в руках у Клая... Ясна річ, мобільний телефон. Той, котрий Рей підібрав у герлейвільській каменоломні. КЛАЙ (перелякано): Рею, ЗУПИНИСЯ! Це безглуздо! Невже не пам'ятаєш? Кашвак — МЕРТВА ЗОНА МОБ... Не допомогло! БА-БАХ! — нерівними великими жовтими літерами на передньому плані сплеш-сторінки, і пляма [49 Англійською слово «сплеш» означає «пляма» або «бризки».] розпливається, бо дбайливий Арні Нікерсон забезпечив свою дружину набоями зм'якими кінчиками, які продають в Інтернеті на сайтах «Американська параноя», і тепер замість голови в Рея — справжній гейзер. На задньому плані (саме завдяки такому детальному опрацюванню Клая Ріддела міг би взнати весь світ — якби не Імпульс) з гілля сосни здіймається у повітря налякана ворона. У біса гарна сплеш-сторінка, подумав Клай. Ймовірно, занадто кривава, і в старідобрі часи, коли ще існував Коміксовий Кодекс, таку б ні за що не пропустили, але уяву розбурхує одразу. І незважаючи на те, що Клай нічого не казав Рею про мобільні телефони, які не працюють далі пункту на вернення, він би обов'язково це зробив, якби вчасно подумав. От тільки часу не вистачило. Рей вчинив самогубство, щоб Лахмітник та його друзі не прочитали в його думках про телефон, і в цьому була гірка іронія. Лахмітник знав усе про телефон, заради якого Рей пішов на смерть. Лахмітник знав, що телефон у Клая в кишені... і йому було байдуже. Лахмітник стоїть біля подвійних дверей Кашвака маж-холу. Підносить руку зрозчепіреними великим пальцем та мізинцем до вуха, скоцюрблені пальці біля розірваної, зарослої щетиною щоки, мізинець прямо перед ротом. Використовує Деніз, щоб знову наголосити, розставити всі крапки над «і»: — Ніякого фо-фо-те-те. Так. Бо Кашвак дорівнює Без-Моб. Рей загинув ні за цапову душу... але чому ж тоді

Клаю зараз не сумно через це?Клай розумів, що дрімає, бо часто це робив, малюючи в уяві. Усі образирозпливаються, стають нечіткими. І нічого поганого в цьому не було. Бо так вінпочувався завжди, коли картина й історія поєднувалися—щастя, яке сповнює людей, що нетерпляче очікують повернення додому, і цеймомент уже не за горами. Момент, коли подорож закінчиться возз'єднаннямзакоханих. У нього не було жодних підстав для таких відчуттів, але вони незникали.Рей Гейзенга застрелився через абсолютно непотрібний мобільний телефон.Чи, крім телефону, було ще щось? Зараз Клай бачив іншу серію картинок. На нійзображалася подорож у минуле, це було зрозуміло із зубчатих країв.Рука Рея великим планом, у ній заяложений мобільник і клаптик паперу знадряпаним на ньому номером. Великий палець Рея закриває всі цифри, крімтелефонного коду штату Мен.РЕЙ: Коли настане час, подзвони за номером, записаним на тому клапті. Ти зрозумієш,коли цей час прийде. Мені залишається тільки сподіватися, що зрозумієш.У Кашвакамак-холі не можна подзвонити з мобільного, Рею, бо Кашвак=Без-Моб.Спитай хоча б у Президента Гахвахда.З'являється ще одна серія картинок з минулого, наче для того, щоб розставитивсі крапки над «і». Це траса-160. На передньому плані— маленький жовтий автобус із написом «ШКІЛЬНИЙ ОКРУГ 38 НЬЮФІЛД ШТАТ МЕН» на боці. Весь середній план займають букви «КАШВАК= БЕЗ-МОБ», написані фарбою поперек дороги. І знову вражають деталі: порожні банки з-підсодової у стічній канаві, викинута футболка, що лежить на гілках куща, авдалині—намет зачепився за дерево і тріпоче на вітрі, мов довгий коричневий язик. Надмікроавтобусом чотири контури для слів, схожі на кульки. Таких слів ніхто з нихв реальності не казав (навіть дрімаючи, він це усвідомлював), але це було неголовне.Достовірність не мала значення, принаймні тепер.Клай подумав, що зрозуміє, у чому суть, коли підійде до неї.ДЕНІЗ (У КОНТУРІ): Це тут вони?..ТОМ (У КОНТУРІ): Тут вони перетворювали нормальних на фонерів, так. Нормальний стає в чергу, дзвонить, а до зграї на ярмарку йде вже одним із НИХ.От і все.ДЕН (У КОНТУРІ): Чому тут? Чому не на території ярмарку?КЛАЙ (У КОНТУРІ): Невже не пам'ятаєш? Кашвак=Без-Моб. Їх вишикували у чергу надальньому краї зони покриття. Далі лежить простір без мобільного зв'язку. Nada [50 Nada — нічого (ісп.).]. Нуль. Немає мережі.Чергова серія картинок.

Лахмітник у всій смердючій красі великим планом. Усмішка на весь понівечений рот і підбиття підсумків будь-якої справи одним жестом руки. У Рея з'явилася якась блискуча ідея, втілення якої залежало від мобільного телефону. Ідея була настільки грандіозною, що він геть забув про відсутність покриття в Кашваці. Щоб мати бодай ризик сигналу на телефоні, який він мені давав, мені, мабуть, довелося б іти до Квебека. Це смішно, але знаєте, що найсмішніше в усій цій історії? Я взяв телефоні Ну й ідіоті Отже, ідея, заради якої Рей пішов на смерть, виявилася безглуздою? Можливо, але в уяві художника вже поставала інша картина. Надворі після Пахельбеля зазвучав Форе [51 Габріель Урбен Форе (1845—1924) — французький композитор, органіст і піаніст.], а після нього — Вівальді. Стереосистем більше не було: музика лилася з гучномовців. Чорних гучномовців на тлі згаслого неба. На задньому плані недобудовані атракціони, на передньому — Кашвакамак-хол із його гірляндами та копицями сіна для дешевої ізоляції. Ізавершальний штрих, невеличка деталізація, завдяки якій Клай Ріддел вже помалу ставав відомим... Раптом він широко розплющив очі і випростався. Інші досі сиділи кільцем накилимі північного краю будівлі. Клай не знав, скільки часу провів, притулившись спиною до дверей, але, мабуть, довго, бо його зад геть занімів. Люди, спробував покликати він, але з вуст не зірвалося ані звуку. У роті пересохло. Серце шалено калатало в грудях. Клай відкашлявся і повторив спробу. — Люди! — сказав він, і всі повернулися на звук його голосу. Щось у ньому змусило Джордана схопитися на ноги, а слідом за ним і Том не змусив себе довго чекати. Клай підійшов до них на задерев'янілих ногах, бо ще до пуття не прокинулися, на ходу дістаючи мобільник із кишені. Той телефон, заради якого помер Рей, зопалу забувши про найхарактернішу особливість Кашвакамаку: тут, на ярмарку північних округів, немає стільникового покриття.⁸ — Якщо він не працює, то яка з нього користь? — спитав Ден. Клаєве збудження передалося і йому, але так само швидко і зникло, коли він побачив, що предмет у руці Клая — не дозвіл на звільнення із в'язниці, а всього лише черговий триклятий мобільник. Брудна стара «Моторола» з тріснутим корпусом. Інші дивилися на телефон зі страхом і цікавістю. — Потерпіть трошки, — попросив Клай. — Зможете? — У нас ціла ніч попереду, — відповів Ден і заходився полірувати скельця своїх окулярів. — Усе одно її треба

якось скоротати.— Ви зупинилися біля «Ньюфілдської факторії», збираючись пошукати харчів танапоїв, і знайшли жовтий шкільний автобусик.— То було наче трильйон років тому, — зітхнула Деніз, прикусивши нижню губу, вона здмухнула волосся з лоба.— Рей знайшов автобус, — наголосив Клай. — У ньому було приблизно дванадцять місць...— Узагалі-то, шістнадцять, — виправив Ден. — Так було написано на щитку. Схоже, школи тут у них крихітні.— Шістнадцять місць, за заднім сидінням багажне відділення для рюкзаків або легких сумок для виїзних екскурсій. Далі ви поїхали автобусом. А коли дісталися герлейвільської каменоломні, то хто запропонував зупинитися біля неї? Б'юся обзаклад, що Рей.— Так і було, — з подивом підтвердив Том. — Він сказав, що непогано було б приготувати якусь гарячу їжу і відпочити. Азвідки ти знаєш, Клаю?— Знаю, бо намалював, — відповів Клай, і це майже скидалося на правду: розповідаючи, він змальовував картину в уяві.— Дене, ви з Деніз та Реєм знищили дві зграї. Першу за допомогою бензину, а от для другої в хід пустили динаміт. Рей знав, як це зробити, бо використовував шашки, коли працював на прокладанні доріг.— Бля! — видихнув Том. — Він знайшов динаміт на тій каменоломні, правда ж? Поки ми спали. Не дивно, щоби нічого не помітили — бо спали як убиті.— Розбудив нас саме Рей, — продовжила Деніз.— Не знаю, динаміт то був чи якась інша вибухівка, але я майже впевнений, що, поки ви спали, він зробив із того маленького автобуса бомбу на колесах, — сказав Клай.— Це ззаду! — вигукнув Джордан. — У багажному відділенні. Клай кивнув. Руки Джордана стислися в кулаки. — І скільки там, як ви думаєте? — Поки не вибухне, не знатимемо, — відповів Клай.— Давай з'ясуємо, чи правильно я тебе зрозумів, — утрутився Том. З гучномовців уже лунав не Вівальді, а Моцарт, «Легка вечірня музика». Той етап еволюції фонерів, на якому вони могли слухати Дебі Бун, вочевидь закінчився.— Він заклав бомбу в заднє відділення автобуса... а тоді якимось чином налаштував мобільний телефон, щоб той спрацював як детонатор? Клай кивнув.— Це я так думаю. Гадаю, у конторі каменоломні він знайшов два стільникових. Наскільки мені відомо, там могло виявитися й півдюжини — для робочих, апарати ж нині такі дешеві. Але важливо не це. Він під'єднав детонатори до вибухівки. Це так повстанці раніше підривали придорожні бомби віраку.— І все це він зробив, поки ми

спали? — спитала Деніз. — І нічого нам не сказав?— Він тримав це в таємниці, щоб інформація не потрапила у ваші думки.— І застрелився, щоби стерти це зі своєї голови, — сказав Ден і нервово розсміявся. — Та він герой, хай йому грець! Одне тільки забув: стільникові телефони непрацюють далі того місця, де стояли довбані намети! Та готовий битися обзаклад, вони навіть там ледве тягнули!— Правильно, — кивнув Клай. На його губах грала посмішка. —Тому Лахмітник і дозволив мені залишити цей телефон у себе. Він не знав, що я зним робитиму. Я не впевнений, чи здатні вони насправді думати...— Так, як ми, не можуть, — запевнив його Джордан. — І ніколи не зможуть.— ...але йому було начхати, бо він знав, що телефон не працює. Я навіть не можупропустити крізь себе Імпульс, бо Кашвак дорівнює Без-Моб. Ніякогофо-фо-те-те.— Тоді чому ти посміхаєшся? — спитала Деніз.— Бо я знаю те, що йому невідомо. Те, що їм не відомо. — Клай повернувся до Джордана. — Ти вмієш водити машину?Джордан здивовано звів брови.— Та мені ж тільки дванадцять років. Тобто як я можу це вміти?— Ти ніколи не сидів за кермом карта? Чи всюдихода? Чи снігохода?— Взагалі-то... біля Нашуа, на майданчику для гри в гольф, є земляна доріжка длякартингу, і два чи три рази...— Цього цілком досить. Далеко їхати тобі не доведеться. Тобто за умови, щоавтобус залишається й досі біля парашутної вишки. І б'юся об заклад, що таквоно і є. Гадаю, вони вміють водити не краще, ніж думати.— Клаю, ти що, з глузду з'їхав? — спитав Том.— Ні. Нехай влаштовують завтра привселюдну страту винищувачів зграй на своємувіртуальному стадіоні, але нас там не буде. Ми звідси виберемося.⁹ Скло в маленьких віконцях було товстим, але Денів лом із ним упорався. Він, Томі Клай працювали по черзі, поки не вибили всі осколки. Потім Деніз зняла ізсебе светр і накрила ним підвіконня. — Джордане, ти як, нормально? — спитав Том.Джордан кивнув. Хлопчик був переляканий — без жодної кровинки в губах, —але тримався спокійно. Колискові фонерів пішли на друге коло: знову звучав«Канон» Пахельбеля, котрий Деніз назвала відлунням спогадів. — Усе гаразд, — запевнив їх Джордан. — Буде гаразд. Я думаю. Як тільки я почну щось робити.— Том міг би спробувати протиснутися... —почав Клай. Том глянув на віконце завширшки не більше від вісімнадцяти дюймівз-за Джорданового плеча і заперечно похитав головою.— Зі мною все буде гаразд, — сказав Джордан.— Добре.

Повтори ще раз, що ти маєш зробити.— Обійти навколо автобуса і зазирнути в багажне відділення. Переконатися, що там є вибухівка, але не торкатися її. Пошукати другий мобільний.— Правильно. Впевнився, що він увімкнений. Якщо ні...— Я знаю, ввімкнути. — Джордан подивився на Клая очима, у яких читалося: «Я не дурень». — Потім завести двигун...— Ні, чекай, не поспішай так...— Підсунути крісло водія поближче, щоб діставати до педалей, і тільки тоді завести двигун.— Так.— Проїхати між парашутною вишкою і кімнатою сміху. Вести автобус на найменшійшвидкості. Під колеса можуть потрапити якісь деталі кімнати сміху, і вони затріщать, але я не повинен зупинятись.— Правильно.— Підібратися до них якомога ближче.— Так, правильно. Потім повертаєшся назад, до цього вікна. Таким чином будівляхолу захистить тебе від вибуху.— Сподіваємося, що вибух таки станеться, — не втримався від зауваження Ден.Клай міг би спокійно обійтися без подібних коментарів, але промовчав. Простонахилився і поцілував Джордана в щоку.— Я люблю тебе, і ти це знаєш, — вимовив він. Джордан рвучко і міцно обійняв його. Потім Тома. Потім Денізі. Простягнувши йому руку, Ден сказав: «До біса це» і стиснув Джордана у ведмежихобіймах. Досі Клай не відчував особливої приязні до Дена Гартвіка, але після цього жесту зрозумів, що той йому подобається. Клай зчепив пальці рук, утворивши сходинку, і підсадив Джордана.— Не забувай, — попередив він, — це буде як пірнання, тільки в сіно, а не у воду. Руки вгору і пішов. Джордан підняв руки над головою і висунув їх через розбите вікно у ніч. Обличчя під копицею густого волосся ще ніколи не було таким блідим, тому перші червоні плями дорослішання на ньому вирізнялися, як крихітні опіки. Хлопчик боявся, і Клай його чудово розумів. Стрибати доведеться з висоти десяти футів, і, навіть попри сіно, приземлення вочевидь буде твердим. Клай сподівався, що Джордан не забуде, що руки слід тримати вперед, а голову—втягнути в шию. Лежачи біля Кашвакамак-холу зі зламанною шиєю, він нікому не зможе допомогти.— Порахувати до трьох, Джордане? — спитав він.— Чорт, ні! Просто виштовхніть мене, поки я не обпісявся!— Тоді руки вперед і пішов! — закричав Клай і викинув угору зчеплені руки. Джордан кулею вилетів у вікно і зник. Клай не чув, як він приземлився,— музика грала надто гучно. Інші скупчилися біля вікна, що знаходилося вище рівня їхніх голів.— Джордане? — покликав Том. — Джордане, ти там? Якусь мить хлопчик

не відповідав, і Клай вирішив, що він справді зламав собі шию. А потім голос, який тремтів:— Я тут. Ой-йой, як боляче. Я вдарився ліктем. Лівим. Рука заніміла. Чекайте...Вони стали чекати. Деніз міцно стиснула Клаєву руку.— Рухається, — нарешті сказав Джордан. — Гадаю, нічого страшного, але, мабуть, доведеться піти до шкільного медпункту. Від полегшення вони розреготалися. Том прив'язав автобусний ключ запалювання до подвійної стрічки, яку вирвав зі своєї сорочки, а стрічку— до пряжки паска. Клай знову сплів пальці на кшталт підніжки і підняв Тома.— Зараз я спущу тобі ключ, Джордане. Готовий?— Так. Том ухопився за край вікна, глянув униз і спустив пасок.— Усе, він у тебе. Тепер слухай мене, — сказав Том. — Ми просимо тебе зробити це, тільки якщо ти зможеш. Якщо не вдасться, ніякого покарання. Зрозумів?— Так.— Тоді вперед. Геть! — Том якусь мить вдивлявся у темряву, а потім мовив: — Він пішов. Господи, допоможи цій хоробрій дитині. Спускайте мене.¹¹ Та стіна будівлі, від якої відійшов Джордан, була дальньою, зграя спала зіншого боку. Клай, Том, Деніз та Ден перейшли до тієї стіни, що виходила на центральну вулицю. Чоловіки втрюх перекинули зламаний автомат на бік і підтягнули до стіни. Ставши на автомат, Клай і Ден тепер могли дивитися у високі вікна, а от Тому для цього доводилося підніматися навшпиньки. Клай поставив ящик, щоб Деніз також могла визирнути, сподіваючись, що вона не впаде і не почнеться перейми. Вони побачили, як Джордан підійшов до краю скупчення тіл, постояв там хвилину, наче розмірковував, а потім повернув ліворуч. Ще довго після того, як раціональне мислення підказало йому, що Джордан уже зник із поля зору, Клаю здавалося, що він бачить фігурку, яка обходить величезну зграю.— Як ти думаєш, скільки часу йому знадобиться, щоб повернутися? — спитав Том. У відповідь Клай похитав головою. Він не знав. Це залежало від багатьох факторів, і розмір зграї був лише одним із них.— А що, як вони вже зазирали в багажник автобуса? — спитала Деніз.— А що, як Джорді зазирне в багажник, а там порожньо? — піддав жару Ден, і Клай ледве втримався, щоб не порадити йому тримати свої погані флюїди при собі. Час спливав, розтягуючись на кілометри. Маленький червоний вогник на верхівці парашутної вишки блимав. Після Пахельбеля знову почався Форє, після Форє—Вівальді. Клаю чомусь згадався сплячий хлопчик, який випав із магазинного вантажівки, а разом з ним—і чоловік, який його

віз (мабуть, це був не його батько), а потім сів з малим на узбіччя дороги, приказуючи: «Грегорі поцілує, і все заживе». Згадався чоловік з наплічником, який, слухаючи «Прогулянку слоненяти», сказав: «Для Доджа теж тоді були непогані часи». У пам'яті сплигло, як у дитинстві, у наметах для гри у бінго, чоловік із мікрофоном монотонно вигукував: «Це вітаміншастя», витягаючи номер В-12 з барабана, всередині якого стрибали м'ячики для пінг-понгу. І не мало значення, що вітаміном шастя був вітамін D. Тепер здавалося, що час тягнеться нескінченно, і Клай почав втрачати надію. Якби їм судилося почути звук автобусного двигуна, то це вже мало статися.— Щось пішло не так, як слід, — тихо пробурмотів Том.— А може, й ні, — озвався Клай. Йому доводилось докладати зусиль, щоб голос не видав, що на душі нього страшний тягар.— Ні, Томмі має рацію, — сказала Деніз, ладна будь-якої миті розплакатися. — Я всім серцем люблю його, і він хоробріший, ніж Сатана на своїй прем'єрі в пеклі, але якби все пішло так, як треба, то він вже мусив рушати. На диво, Ден не підтримував їхнього песимізму.— Ми не знаємо, яка перешкода могла виникнути на його шляху. Просто дихайте глибше і візьміть свою фантазію в шори. Клай спробував це зробити, але у нього не вийшло. Тепер краплями спливали секунди. З великих концертних динаміків гриміла Шубертова «Аве Марія». «Душу б продав за дозу гарного рок-н-ролу: «О Керол» Чака Беррі чи «Коли кохання приходить у місто» "U2"», — подумав Клай... За вікном не було нічого, крім темряви, зірок і самотнього крихітного червоного вогника, що працював на батареях.— Підсади мене, — сказав Том, зістрибуючи на підлогу з автомата. — Яюсь спробую пролізти у те віконце і піду його пошукаю.— Томе, якщо мій здогад про вибухівку в автобусі був неправильним...— До біса автобус і туди ж вибухівку! — несамовито вигукнув Том. — Я хочу знайти Джор...— Гей! — крикнув Ден. — Гей, все гаразд! ДАВАЙ, МАЛИЙ! — і грюкнув кулаком у стіну біля вікна. Клай повернувся і побачив, як у темряві спалахнули вогні фар. Від ковдри зкоматозних тіл, розстеленої на акрах майдану, почав підніматися туман, і фари автобуса сяяли, наче крізь димову завісу. Їхнє світло ставало яскравішим, потім тьмянішало, знову яскравішало, і в уяві Клая постала чітка картина: Джордан сидить у кріслі водія мікроавтобуса і натискає на елементи керування, намагаючись розібратися, який із них за що відповідає. Зараз фари поволі почали

наближатися. Дальнє світло.— Так, котику, — видихнула Деніз. — Ну ж бо, мій хороший. — Стоячи на ящику, вона з одного боку вхопила за руку Дена, з другого — Клая. — Ти молодець, так тримати. Фари відвернулися від них і зараз освітлювали дерева на дальньому лівому краю відкритого майдану, який килимом вкривали фонери.— Що він робить? — мало не застогнав Том.— З того боку кімната сміху не має стіни, — відповів Клай. — Усе гаразд. — Повагавшись, він додав: — Принаймні я так думаю.«Якщо його нога не зісковзне. Якщо він не сплутає газ і гальмо, не в'їде укляту кімнату сміху і не застрягне там». Вони чекали, а автобус дав задній хід, освітивши фарами стіну Кашвакамак-холу. І в променях дальнього світла Клай побачив, чому Джордан так забарився. Не всі фонери спали. Дюжини їх (тих, що мають погане програмування, припустив він) були на ногах і бродили по майдану. Чорні силуети безглуздо тикалися в різні боки, намагаючись знайти вихід, чіплялись через тих, що лежали, падали, підводилися і знову починали блукати, а нічне повітря наповнювали звуки «АвеМарії» Шуберта. Один із них, молодий чоловік з великою глибокою раною посеред лоба, що надавала його обличчю стурбованого вигляду, підійшов до Кашвакамак-холу і навпомацки, наче сліпий, почав пробиратися уздовж стіни.— Ти вже досить далеко заїхав, Джордане, — пробурмотів Клай, коли фари наблизилися до стовпів з гучномовцями на дальньому краї майдану.— Став машину і мчи сюди. І Джордан наче почув. Фари зупинилися. Якусь мить по майдану рухалися тільки неспокійні обриси фонерів, що не спали, та ще туман піднімався від теплих тіл, які лежали на землі. Тоді вони почули ревіння двигуна автобуса, що заглушив навіть музику, і фари стрибнули вперед.— Ні, Джордане, що ти робиш?! — закричав Том. Деніз відсахнулася і неодмінно впала б із ящика, якби Клай не підхопив її заталію. Автобус врізався у сплячу зграю і, підскакуючи, покотив по ній. Фари стрибали вгору-вниз: вони то освітлювали тіла, то миттєво піднімалися, то знову опускалися до звичного рівня. Автобус розвернувся ліворуч, потім знову взяв курс, але його занесло праворуч. На якусь мить чотири яскраві вогні дальнього світла вихопили з темряви одну зі сновид—чітку фігуру, наче вирізану з чорного будівельного картону. Клай побачив, як фонер здійняв руки, наче повідомляючи про забитий гол, і зник під радіаторною решіткою автобуса. Джордан виїхав на середину майдану і зупинив автобус. Фари

горіли, радіаторної решітки стікали краплі. Прикривши очі рукою, щоб їх не сліпилосвітло, Клай зміг роздивитися маленьку темну фігурку, що відрізнялася від рештиживістю і цілеспрямованістю. Джордан вискочив у бічні двері автобуса і почавпробиратися до Кашвакамак-холу. Потім хлопчик упав, і Клай подумав, що йомукінєць. Але буквально наступної миті Ден вигукнув: «Он він, он!», і Клай зновупобачив Джорданів силует—він уже був на десять ярдів ближче, встиг забрати набагато лівіше від тогомісця, де його не стало видно. Мабуть, перш ніж підвестися на ноги, Джорданпевну відстань проповз по тілах.Коли хлопчик знову потрапив у сніп приглушеного світла від фар автобуса,пришпилений до ніг сорокафутової тіні, вони вперше змогли його добрероздивитися. Джерело світла знаходилося у Джордана за спиною, тож обличчя небуло видно. Але впадало у вічі те, що тіла фонерів він перестрибував з якоюсьнестямною грацією. Ті, що лежали, залишалися байдужими до світу. Фонери, якіблукали по майдану, але перебували далеко від Джордана, не звертали на ньогожодної уваги. А от ті, що були поблизу, намагалися його схопити. Від двохДжордан викрутився, але втретє не пощастило: якась жінка вчепилася в його густучуприну.— Дай йому спокій! —закричав Клай. Йому було не видно її, але його охопила якась божевільнапевненість у тому, що це саме та жінка, яка колись була його дружиною.— Відпусти його!Вона не відпускала, але Джордан спромігся схопити її за зап'ястя, вивернувжінчину руку, впав на коліно і поповз від неї накарачках. Вона зновупотягнулася рукою, щоб вхопити його за комір сорочки, схибила і врешті-рештпочвалала в напрямку, відомому тільки їй самій.Клай побачив, що багато заражених фонерів зібралося довкола автобуса. Схоже, їхпритягувало світло фар.Клай зістрибнув з автомата (цього разу від падіння Деніз урятував Ден Гартвік)і схопив лома. Швидко вилізши назад, він розтрощив вікно, через яке дивився.— Джордане! — на повний голос закричав він. — Заходь ззаду! Біжи на той бік!Джордан підвів голову на голос Клая і перечепився через щось —ногу, руку чи, може, шию. Поки він підводився, з темряви, що дихала,матеріалізувалася рука і вхопила його за горло.— Господи, тільки не це, — прошепотів Том.Джордан різко рвонув уперед, наче захисник, що хоче вирвати м'яча у гравцякоманди-суперника, відштовхнувся ногами і вирвався з мертвої хватки.Спотикаючись, він рушив далі. Клай бачив, як широко

розкриті його очі та якважко здіймаються груди. Коли Джордан наблизився до Кашвакамак-холу, Клай почувсхлипування: хлопчик робив глибокі вдихи.«Нічого не вийде, — подумав Клай. — Він не зможе. Але ж він уже так близько, так близько».Проте Джордан зміг. Двоє фонерів, що непевним кроком брели уздовж стіни, коли він промчав повз них і завернув за ріг будівлі, не звернули на нього уваги. Четверо його друзів миттю зіскочили з перевернутого автомата і під проводом Деніз та її живота, як група підтримки, побігли через весь хол.— Джордане! — закричала Деніз, спинаючись навшпиньки й знову опускаючись. — Джордане, Джорді, ти там? Заради всього святого, хлопчику, скажи, що ти там!— Я... — він шумно втягнув у себе повітря, — тут. —Знову вдих. Клай, наче крізь туман, чув сміх Тома і відчував, як той колотить його по спині.— Ніколи б не подумав... — Хуууу-уууух! — ...що бігти по людях так... важко.— Ти взагалі чим думав, коли це зробив? —нагрімав на нього Клай. Він дорого б віддав за те, щоб стиснути малого вобіймах, добряче потрусити, а потім знову розцілювати нерозумного відчайдуха.Але він навіть не бачив хлопця.— Я ж сказав під'їхати поближче до них, а не на них!— Я зробив це... Хууу-ух!... за Директора! — У голосі Джордана, крім браку дихання, вчувався виклик. —Вони вбили Директора. Вони та їхній Лахмітник. Вони та їхній тупий Президент Гарварда. Я змушу їх за це заплатити. Я хочу, щоб він заплатив.— Чому ти так забарився? — спитала Деніз. — Ми так довго чекали!— Вони не всі сплять, бродять дюжинами, — відповів Джордан. —А може, й сотнями. Хай там що з ними коїться поганого... чи доброго... чи просто зміни відбуваються... це дуже швидко поширюється. Вони розбрелися повсіх усюдах, ходять, наче остаточно заблукали в лісі. Мені доводилося змінювати маршрут, щоб не потрапити їм на очі. І до автобуса я підібрався з боку центральної вулиці. А потім...— Він видихнув із себе повітря, сміючись. — Він не хотів заводитися! Можете собі уявити? Я крутив ключ туди-сюди, але, крім клацання, нічого не чув.Я ледь не збожеволів, але потім опанував себе. Бо знав, що Директора б це дуже засмутило.— Ох, Джорді... — видихнув Том.— А знаєте, чому він не заводився? Я мусив пристебнути пасок безпеки. На пасажирських місцях вони не потрібні, але автобус не заведеться, якщо водій непристебне свого паска. Мені шкода, що це забрало так багато часу, але все-такія тут.— І ми можемо припустити, що відділення для багажу не було порожнє? — спитав

Ден.— У цьому можете навіть не сумніватися. Воно напхом напхане штуками, схожими начервону цеглу. Їх там незліченна кількість.— Дихання Джордана вже прийшло у норму. —Вони накриті ковдрою. Зверху лежить мобільник. Рей прив'язав його до двохцеглинок за допомогою еластичного шнурка. Телефон увімкнений, і в ньому є порт для підключення до комп'ютера і передачі даних, наприклад факсом. Шнур живлення йде під цеглинки. Я сам не бачив, але голову даю на відсіч, що детонатор у середині.— Він знову глибоко вдихнув повітря. — А на дисплеї телефону були риси. Три риси сигналу. Клай кивнув. Він не помилився. Вважалося, що Кашвакамак — мертва зона мобільного зв'язку, що починається якраз за бічною дорогою, яка веде на ярмарок північних округів. Фонери дістали цю інформацію з голів деяких нормальних і скористалися нею. Графіті «Кашвак=Без-Моб» поширилися, як віспа. Але чи намагався хто-небудь із фонерів хоч раз скористатися мобільним телефоном на ярмарковому майданчику? Авжеж, ні. Навіщо їм це? Телепатом телефони непотрібні. А коли ти член великої зграї — частинка цілого, — телефон двічі не потрібен, якщо тільки таке може бути. Але на цьому невеликому п'ятачку стільникові телефони все ж працювали і чому? Бо тут працювали робочі — ось чому. Робітники компанії під назвою «Розважальна корпорація Нової Англії». А у двадцять першому столітті робочим, що займалися спорудженням павільйонів (для рок-концертів, турів зірок і кінозіомок), потрібен був мобільний зв'язок, особливо у віддалених від цивілізації місцях, де стаціонарних телефонів як кіт наплавав. А як бути, коли немає веж-ретрансляторів, що передають сигнал? Це не проблема. Вони користуються піратським методом встановлення програмного забезпечення і привозять власне обладнання. Незаконно? Ще б пак, але, судячи з тих трьох рисок на дисплеї, про які повідомив Джордан, дієво. А оскільки живляться ці ретранслятори від батарей, то обладнання досі працює. Його встановили на найвищій точці ярмарку. На верхівці парашутної вишки.¹² Ден знову перейшов через увесь зал, заліз на автомат і визирнув у вікно.— Троє оточили автобус, — доповів він. — Перед фарами четверо. Збоку здається, ніби всередині ховається якась поп-зірка першої величини. Ті, на яких вони стоять, мабуть, вже розчавлені.— Він повернувся до Клая і кивком голови показав на брудну «Моторолу», котру Клай уже тримав у руці. — Кращого моменту, щоб це зробити, годі й чекати, бо поки ви

роздумуєте, один із них вирішить залізти в той клятий автобус і відігнати його подалі.— Мені слід було заглушити двигун, але я подумав, що фари погаснуть, якщо цезробити,— виправдовувався Джордан. — А мені потрібне було світло, щоб їх бачити.— Усе гаразд, Джордане, — відповів Клай. — Нічого страшного. Зараз я... —Але в кишені, з якої він витяг «Моторолу», не було нічого. Клаптик паперу з телефонним номером зник.¹³Клай із Томом шукали на підлозі, гарячково нишпорячи всюди, а Ден, стоячи наперевернутому автоматі, із сумом у голосі доповідав, що ось уже перший фонерзаліз у автобус, коли Деніз заволала: «Годі!ЗАМОВКНИ!»Кожен із них відірвався від своєї справи, і всі глянули на неї. Серце Клая розривалося. Він не міг повірити у власну недбалість.«Заради цього Рей пішов на смерть, ти, тупий шматок лайна! — кричала половина його душі на іншу половину. — Він помер заради цього номера, а ти його загубив!»Деніз заплющила очі, похилила голову і молитовно склала руки перед собою. А потім дуже швидко проспівала: «Тоні, Тоні, допоможи, де загублене, скажи».— Що це в біса таке? — уражено спитав Ден.— Молитва до святого Антонія, — спокійно відповіла вона. — Мене навчили в парафіяльній школі — завжди спрацює.— Ой, тільки цього нам бракувало, — мало не застогнав Том. Деніз не звернула на його слова ніякої уваги — її погляд був прикутий до Клая.— На підлозі папірця нема, так?— Думаю, нема, ні.— Іще двоє забралися в автобус, — повідомив Ден. — Блимають сигнали повороту. Схоже, хтось із них сидить у...— Прошу тебе, Дене, замовкни, — обірвала його Деніз. Вона впритул дивилася на Клая. І досі зберігала спокій. — І якщо ти загубив його в автобусі чи десь надворі, то вже не знайдеш, так?— Так, — тяжко зітхнув він.— Отже, ми знаємо, що його там немає.— Звідки ми це можемо знати?— Тому що Господь цього не допустив би.— Здається... моя голова цього не витримає і вибухне, — прокоментував Том на диво спокійним голосом.І знову Деніз його проігнорувала.— Тож у котрій з кишень ти ще не дивився?— Я перевірів кожну... — почав Клай і замовк. Не відводячи погляду від Деніз, він поліз у маленьку кишеню, пришиту до великої передньої правої кишені джинсів. І намацав папірець.Він не пам'ятав, як його туди поклав, але клапоть лежав там, і Клай витяг його.На ньому були ретельно виведені рукою покійного цифри: 207-919-98-11.— Подякуй від мене святому Антонієві, — сказав він.— Якщо цей номер спрацює, я попрошу

святого Антонія подякувати Богові, — відповіла Деніз.— Дені... — озвався Том. Вона повернулася до нього.— Подякуй Йому і від мене.¹⁴ Усі вчотирьох сіли під подвійними дверима, через які ввійшли, сподіваючись, щосталеве осердя захистить їх. Джордан припав до землі біля задньої стінибудівлі, під розбитим вікном, через яке виліз.— Що робитимемо, якщо після вибуху в цих стінах не з'явиться жодної дірки? — спитав Том.— Щось придумаємо, — відповів Клай.— А якщо Реєва бомба не вибухне? — уставив свої п'ять копійок Ден.— Відступиш на двадцять ярдів назад і впадеш, — відрізала Деніз. — Давай, Клаю. Не треба чекати на потрібну мелодію. Він відкрив кришку мобільного, подивився на темний дисплей і зрозумів, що требабуло спершу перевірити, чи ловить він сигнал, а потім вже відправляти Джорданана завдання. Про це він якось не подумав. І ніхто з них не подумав. Якебезглуздя. Так само по-дурному, як і забути, що поклав клаптик паперу з номерому кишеньку на джинсах. Клай натиснув кнопку живлення. Телефон пискнув. Якусьмить на дисплеї нічого не було, а тоді в кутку з'явилися три rischi, рівні йчіткі. Клай набрав номер і обережно поклав палець на кнопку ВИКЛИК.— Джордане, ти готовий?— Так!— А ви? — звернувся Клай до трьох людей, що стояли поруч.— Зроби це, поки в мене не стався серцевий напад, — відповів Том.І раптом в уяві Клая постало зображення, дуже чітке й від того жахливе: Крихітка Джонні лежить біля автобуса, набитого вибухівкою. Лежить на спині зрозплющеними очима, склавши руки на грудях, в улюбленій футболці «Ред Сокс», іслухає музику, поки його свідомість реорганізується якимось дивним новимспособом.Клай відігнав від себе зображення.— Тоні, Тоні, поможи, —чомусь сказав він, натиснув кнопку і подзвонив на телефон, що лежав у задньомувідділенні мікроавтобуса.У нього ще був час, аби почати відлік: Міссісіпі один, Міссісіпі два, —а потім увесь світ за стінами Кашвакамак-холу, здавалося, вибухнув, і «Адажіо»Альбіноні потонуло в голодній ударній хвилі. Весь ряд віконець, розташованих натоми боці будівлі, біля якого лежала згряя, вилетів усередину. Крізь отвори взяло проникало яскраве темно-червоне світло, а потім південну стіну будівлізірвало—градом посипалися дошки, осколки і здійснювався вихор із сіна. Двері, на які вониспиралися, наче ввігнулись. Деніз обійняла свій живіт, затуляючи дитину. Аззовні залунали несамовиті крики болю. Якусь мить ці звуки циркулярною пилкоюврізалися в

голову Клая. А потім звук стих. Але крики у його вухах не припинялися ні на мить. То були крики людей, що живцем горять у пеклі. Щось впало на дах, і під вагою вся будівля здригнулася. Клай схопив Деніз і поставив її на ноги. Вона боязко поглянула на нього, наче забула, хто він такий.— Ходімо! — Він кричав, але власного голосу майже не чув. Наче у вухах були ватні тампони, що не пропускали звуку.— Ходімо, треба звідси вибиратися! Том уже був на ногах. Ден наполовину підвівся, але не зумів встати і впав, повторив спробу, і цього разу йому це вдалося. Він ухопив Тома за руку, а Том, у свою чергу, взяв за руку Деніза. Тримуючись так, вони вервечкою подалися до пролому в стіні залу. Там, поряд із купою палаючого сіна, вже стояв Джордан і широко розкритими очима дивився на результат одного-єдиного телефонного дзвінка.¹⁵ Нога велетня, що, здавалося, наступила на дах Кашамак-холу, виявилася величезним шматком шкільного автобуса. Дах уже зайнявся. Прямо перед їхніми очима, за маленьким стогом підпаленого сіна, валялися два перевернуті сидіння, що теж горіли. Сталеві каркаси буквально перетворилися на спагеті. З неба, як падалий сніг, падав одяг: сорочки, капелюхи, штани, шорти, бандажі, палаючий бюстгальтер. Клай побачив, що вони вчасно вийшли з будівлі: ізоляційний прошарок сіна невдовзі перетвориться на вогняний рів. Увесь майдан, на якому колись проводилися концерти, дискотеки просто неба і різні змагання, тепер перетворився на море, у якому плавали острівці вогню, а шматки автобуса розлетілися на значно більшу відстань. Клай побачив вогонь у кронах дерев, що росли як мінімум за триста ярдів від центру майдану, де стався вибух. Точно на південь від того місця, де вони зараз стояли, зайнялася недобудована кімната сміху, а в каркасі парашутної вишки він побачив щось охоплене вогнем,— можливо, людський торс. Сама зграя перетворилася на сирий м'ясний рулет із мертвих і помираючих фонерів. Телепатичний зв'язок обірвався. (Хоча слабкі потоки тієї дивної психічної сили ще й досі час від часу напливали на нього. Від цього волосся ставало сторч, а тіло вкривалося сиротами.) Але всілі ще могли кричати, їхні крики лунали у нічному повітрі. Навіть якби Клай міг собі уявити вповні, який жах на них чекає (у перші кілька секунд він не завдавав собі клопоту і не вводив себе в оману), то його рука все одно б не здригнулася. Але те, що розгорталося перед їхніми очима, годі було змалювати в уяві. Полум'я давало досить світла, щоб вони могли

побачити навіть більше, ніж їм бихотілося. Куди не кинь оком, лежали розчленовані і обезголовлені трупи, стояли калюжі крові, валялися відірвані кінцівки,— але розкиданий одяг і черевики справляли ще гірше враження — наче вибух мав таку силу, що частина зграї просто випарувалася. Просто на них ішов чоловік, що затискав руками горло, марно намагаючись зупинити потік крові, яка лилася між пальців і у світлі палаючого даху Кашвакамак-холу здавалася помаранчевою. Його кишки теліпалися туди-сюди на рівні паху. Коли чоловік зшироко розкритими невидючими очима проходив повз них, із живота вивалилося ще кілька вологих кілець. Джордан щось говорив. Через крики, виття і тріск пожежі, що з кожною секундою ставала дедалі сильнішою, Клай не міг розібрати слів, тому нахилився ближче.— Ми musiли це зробити, це був єдиний вихід, — мов заклинання, повторював Джордан. Він дивився на жінку з відтятою головою, чоловіка без ноги, рештки чийогось тіла, настільки роздерті, що нагадували каное, вщерть наповнене кров'ю. Трохи далі ще два автобусних сидіння приземлилися на пару жінок, що померли, обійнявшись, і тепер горіли яскравим полум'ям.— Ми musiли це зробити, це був єдиний вихід. Ми musiли це зробити, це був єдиний вихід.— Правильно, котику, притулися до мене обличчям та так і йди, — сказав Клай, і Джордан одразу ж зарився головою у його бік. Іти так було незручно, але про це зараз не думалося. Вони обійшли край майдану, прямуючи до виходу з недобудованої центральної вулиці, яка могла б стати веселим парком атракціонів, якби не втрутився Імпульс. Тим часом Кашвакамак-хол розгорявся все сильніше й сильніше, освітлюючи яскравою загравою майдан. Довкола, спотикаючись і ледве тягнувши ноги, бродили темні силуети, часто оголені чи напівоголені (одяг зірвало вибухом). Клай не мав жодного уявлення, скільки їх залишилося. Ті, що пройшли повз їхній маленький гурт, не виявляли до них жодної цікавості: вони прямували чи до центральної вулиці, чи до лісу, що підступав до західного краю території ярмарку. «Якщо не вдасться відновити свідомість зграї,— подумав Клай, — то в лісі на них чекає смерть». Але в поверненні стадного інстинкту він сумнівався. Частково через вірус, але переважно завдяки Джордановому рішенню поставити автобус прямо в центрі майдану, що допомогло створити максимальну кількість жертв (так само вони вчинили з пропановими цистернами). «Якби вони знали, до

чого це призведе, то ніколи б і пальцем не зачепили старого... — подумав Клай. — Але звідки їм було це знати?» Вони наблизилися до засміченої галявини, на якій робочі залишили свої вантажівки і будинки-автопричепи. Тут на землі лежали електричні кабелі, схожі на змії, а проміжки між будинками на колесах були заповнені предметами побуту сімей, що постійно знаходилися в дорозі: приладами для барбекю, газовими грилями, шезлонгами, був тут і гамак, а також колесо для сушки, на якій білизна висіла вже, мабуть, тижнів зо два. — Знайдімо машину, у якій є ключі, і забираймося звідси до дідька, — сказав Ден. — Бічну дорогу розчистили, і якщо просуватися обережно, то, готовий побитися об заклад, ми зможемо досить далеко проїхати трасою-160 на північ. — Він повів рукою в тому напрямку. — Туди, де закінчується без-моб. Клай помітив вантажний автофургон із написом «ЛЕМ — ФАРБУВАННЯ І САНТЕХНІКА» ззаду на причепі. Дверця відчинилися одразу, як тільки він натиснув на ручку. Весь простір усередині був забитий ящиками із різними інструментами сантехніка, але в одному з них Клай знайшов те, що шукав: балончики з фарбою. Переконавшись, що вони повні чи майже повні, він узяв із собою чотири штуки. — Навіщо вони тобі? — здивувався Том. — Побачиш, — загадково сказав Клай. — Їдьмо звідси, будь ласка, — стала благати Деніз. — Я вже не можу. Мої штани вже промокли від крові. — І розплакалася. Вони вийшли на центральну вулицю й стали між «Скаженими чашками» та наполовину зібраним дитячим атракціоном — паровозом «Чарлі Чу-Чу». — Подивіться, — сказав Том, показуючи на щось рукою. — Ох... Господи... Боже, — промимрив Ден. На гострій верхівці даху квіткові каси паровозика лежали залишки обвугленого червоного пуловера (такий часом називають «кенгурушкою»), із якого й досі йшов дим. Навколо дірки спереду, можливо, зробленої великим уламком шкільного автобуса, розпливалася величезна пляма крові з нерівними краями. І поки кров не встигла розійтися далі, закриваючи решту літер, Клай зміг розібрати три букви, що звучали як останній сміх Лахмітника: ГАР.16 — У тій клятій кофті нікого нема. Судячи з розміру дірки, йому зробили операцію на відкритому серці, а наркоз не вкололи, — сказала Деніз. — Тож коли вам набридне дивитися... — На південному краю центральної вулиці є ще одна маленька стоянка, — промовив Том. — Там круті тачки. Мабуть, належали їхнім босам. А

раптом нам пощастить? Їм пощастило, але автомобіль виявився не крутим. Виїзд для всіх крутих машин зістоянки перегородив невеличкий фургон із написом «ТАЙКО. ЕКСПЕРТИ З ОЧИЩЕННЯ ВОДИ». Водій фургона завбачливо залишив ключ у замку запалення, можливо, самотому, що його машина блокувала виїзд, і Клай, сівши за кермо, повіз їх далі відполум'я, закривавлених останків та криків. Він повільно вів фургон бічною дорогою до того місця, де стояв щит із зображенням щасливої родини, якої більше не існувало (якщо вона взагалі колись була). Біля щита став і перевів важіль коробки передач у положення зупинки.— Хтось із вас мусить пересісти за кермо, — сказав він.— Чому, Клаю? — спитав Джордан, але в його голосі чулося, що він уже знає відповідь.— Бо тут я вийду.— Ні!— Так. Я піду шукати свого сина.— Але ж він, напевно, мертвий. Я не хочу, щоб ти вважав мене жорстоким, але подивися на це реально, — сказав Том.— Я знаю, Томе. А ще я знаю, що шанс вижити у нього був, і ти теж це знаєш. Джордан сказав, що вони розбрелися по всіх усядах, ходять, наче остаточно заблукали у лісі.— Клаю... серденько... навіть якщо він живий, то може статися так, що він бродить у лісі з розкуроченою головою, — спробувала відговорити його Деніз. — Мені самій не подобається те, що я кажу, але ти знаєш, що так може бути. Клай кивнув:— Я також знаю, що він міг вибратися звідти раніше, поки ми сиділи під замком, і піти дорогою, що веде на Герлейвіль. Одна зайшла аж туди, я бачив на власні очі. На шляху мені зустрічалися ще деякі з них. Та й вам теж.— Не сперечайтесь з творчою натурою, так? — із сумом констатував Том.— Так, — підтвердив Клай, — але хочу вас із Джорданом про щось попросити: ви не могли б вийти зі мною нахвилинку? Том зітхнув.— Чом би й ні? 17 Поки вони стояли біля фургончика, що належав компанії, яка займалася очисткою води, повз них пройшли кілька фонерів, і на обличчях у них був написаний вираз розгубленості й ніяковості. Клай, Том і Джордан не звернули на них уваги, і фонери вчинили так само. Лінія горизонту на північному заході поволі починала розгорятися червонясто-помаранчевим, бо полум'я з Кашвакамак-холу вже перекинулося на ліс, що підступав до його задньої стіни.— Ніяких грандіозних прощань, — попередив Клай, удаючи, що не бачить сліз в очах у Джордана. — Я дуже сподіваюся побачити вас знову. Томе, візьми. — Він простягнув другові мобільний, за допомогою якого

підірвав автобус. І Том взяв його.— Їдьте на північ. Дивіться на дисплей і перевіряйте, чи є сигнал. Якщо натрапитена дорожні рифи, залишайте свій транспорт і далі йдіть пішки, поки дорога зновуне стане вільною, а там беріть іншу машину чи вантажівку. Можливо, у районі Ренджлі—раніше там плавали на човнах влітку, полювали восени і каталися на лижах взимку—на дисплеї телефону будуть ризики сигналу. Але за межами цієї зони ви будете поза небезпекою, і можна буде, не боячись, подорожувати вдень.— Уже можна, б'юся об заклад, — витираючи очі, мовив Джордан. Клай кивнув.— Можливо, ти й маєш рацію. Хай там як, будьте обережні. Коли проїдете близько ста миль на північ від Ренджлі, знайдіть якусь хатину, зробіть запаси і заляжте там на зиму. Ви ж розумієте, що станеться взимку з цими істотами?— Якщо групова свідомість розпадеться і вони не полетять у вирій, то майже всі вимруть,— сказав Том. — Принаймні ті з них, що зараз перебувають північніше лінії Мейсона-Діксона [52 Лінія Мейсона-Діксона — демаркаційна лінія між штатами Пенсільванія, Делавер та Меріленд. Після того як 1781 року Пенсільванія почала протестувати проти рабства, ця лінія, а ще поріччя Огайо стали основним кордоном між вільними та рабовласницькими штатами.].— Думаю, так. Я поставив балончики з фарбою на середню стійку. Через кожні двадцять миль пишіть на дорозі Т-Дж-Д, великими гарними літерами. Зрозумів?— Т-Дж-Д, — повторив Джордан. — Це означає «Том, Джордан, Ден і Деніз».— Правильно. Напис робіть дуже великим і ставте стрілку, коли повертатимете на іншу дорогу. Якщо поїдете пугівцем, пишіть на деревах, завжди з правого боку дороги. Туди я й дивитимусь. Збагнули?— Завжди праворуч, — повторив Том. — Їдьмо разом, Клаю. Будь ласка.— Ні. Не треба піддавати жару, бо мені й так боляче. Щоразу, коли вам доводитиметься міняти машину, залишайте її посеред дороги і пишіть на ній «Т-Дж-Д». Домовилися?»— Домовилися, — кивнув Джордан. — Краще знайдіть нас.— Обов'язково знайду. Деякий час світ буде небезпечним, але, звісно, не таким страшним, як раніше. Джордане, у мене до тебе одне питання.— Яке?— Якщо я раптом знайду Джонні і побачу, що він пройшов через їхній пункт повернення, і це найгірше, що з ним сталося, як мені бути? Джордан вражено втупився у нього.— Звідки мені це знати? Господи, Клаю! Тобто... ви що!— Ти знав, що вони перезавантажуються, — сказав Клай.— Я просто вгадав! Але Клай

знав: то був не просто здогад. А щось набагато цінніше. Крім того, вінбачив, що Джордан виснажений і наляканий. Він опустився перед хлопчиком на коліно і взяв його за руку.— Не бійся. Гірше йому вже не буде. Бог цьому свідок.— Клаю, я... — Джордан перевів погляд на Тома. — Люди — не комп'ютери. Скажи йому це, Томе!— Але комп'ютери схожі на людей, чи не так? — спитав Том. —Тому що ми створюємо все тільки за відомими зразками. Ти знав проперезавантаження і про хробака. Тож скажи йому, що думаєш з цього приводу.Мабуть, йому все одно не вдасться знайти сина. Якщо ж малий все-таки знайдеться...— Том знизав плечима. — Він уже це сказав. Навряд чи від цього дитині стане гірше.Джордан міркував над Томовими словами, закусивши нижню губу. Він виглядав страшенно змученим, на сорочці були плями крові.— Ви йдете? — покликав їх Ден.— Ще одну хвилину, — озвався Том. І вже м'якше додав: — Давай, Джордане.Джордан ще трохи помовчав. Потім подивився на Клая і почав:— Вам буде потрібний ще один мобільний. Відвезіть сина туди, де є покриття...

СИСТЕМНА КОПІЯ1 Клай стояв посеред траси-160, у місці, куди в ясний сонячний день падала б тінь від щита, і дивився на задні вогні, поки вони не зникли з-перед очей. Він ніякне міг позбутися думки, що більше не побачить Тома і Джордана(троянди в'януть, прошепотів його внутрішній голос), але не дозволив їй перерости у передчуття. Вони зустрілися вже двічі, і кажуть же люди, що Бог трійцю любить...На нього налетів фонер, що проходив поряд. Обличчя цього чоловіка — першого потерпілого з ярмарку північних округів, котрого Клай побачив, —з одного боку було вкрите шаром закипілої крові. Клаю б зустрілися й інші, якби він не випереджав їх, тож він знову рушив на південь трасою-160. У нього небуло жодної вагомої підстави вважати, що його син пішов на південь, але в душі ще жеврілася надія, що якісь залишки свідомості Джонні— давньої свідомості —підкажуть йому напрям, у якому лежить його дім. І до того ж цей напрям був добре відомий Клаю.Приблизно за півмилі на південь від бічної дороги він зустрів іншого фонера, цього разу жінку, що швидкими кроками туди й назад мірила шосе, наче капітан—палубу свого судна. Вона так пильно подивилася на Клая, що той підвів руки, готовий до сутички в разі, якщо вона нападе.Але цього не сталося.— Хто упа-та? — спитала вона, а в його голові прозвучало чітке питання: Хто впав? Тату, хто

впав?— Не знаю, — відповів він, обережно оминаючи її. — Я не бачив.— Де ара? — спитала вона, заходившись ще швидше крокувати по шосе, і у думках Клай почув: Де я зараз? На це питання він не намагався відповісти, але у свідомості зринула думка про Темну Фею: Хто ти? Хто я? Клай прискорив ходу, але цього виявилось не досить. Жінка гукнула його, і від її останнього питання у нього похололо всередині:— Хто Те-Фе? Відлуння цих слів у його свідомості прозвучало чітко й моторошно. Хто така Темна Фея?2 У першому будинку, до якого він вломився, зброї не було, але знайшовся довгий ліхтарик, промінь якого Клай спрямовував на кожного заблудлого фонера, коли вони траплялися на його шляху. І щоразу ставив одне й те саме питання, намагаючись одночасно зробити його проекцію в голові, наче слайд на екрані: Ви не бачили хлопчика? Відповідей не було: у голові він чув тільки невиразні уривки думок. У дворі другого будинку стояв гарний «додж-рем», але Клай не наважився його взяти. Якщо Джонні прямує цією дорогою, то тільки пішки. За кермом автомобіля Клай може прогавити сина, навіть якщо їхатиме повільно. У коморі він знайшов банку консервованої шинки «Дейзі», відкрив її прикріпленим ключем і, жуючи на ходу, повернувся на трасу. Уже збираючись викинути залишки їжі в бур'яни, він раптом побачив немолодого фонера, що стояв біля поштової скриньки і проводжав його сумними голодними очима. Клай простягнув йому банку, і старий її взяв. Потім, чітко вимовляючи слова і змальовуючи в уяві Джонні, Клай спитав:— Ви не бачили хлопчика? Старий пожував шинки. Ковтнув. Схоже, задумався. І сказав:— Збира слабо.— Слабо, — повторив Клай. — Так. Дякую. — І пішов далі. У третьому будинку, розташованому приблизно на милю південніше, у підвалі знайшлася двостволка тридцятого калібру і три коробки набоїв до неї. На кухонному столі Клай знайшов мобільний телефон, вставлений у зарядний пристрій. Ясна річ, зарядка не працювала, але варто було Клаю натиснути кнопку живлення, як сам телефон пискнув і ввімкнувся. На дисплеї була тільки одна риска сигналу, але це його не здивувало. Пункт навернення фонерів був розташований на самому краю зони покриття мережі. Тримавши в одній руці заряджену рушницю, а в другій — ліхтарика і причепивши мобільний до пояса, Клай рушив було до дверей, але нанього раптом накотила хвиля втоми. Він заточився, немовби від удару молотком зповстяною оббивкою.

Клай не хотів зупинятися, але та краплина здорового глузду, на яку ще був спроможний його втомлений розум, підказувала, що треба поспати. Якщо Джонні десь неподалік, то, ймовірно, теж зараз спить. — Переходимо на денний режим, Клайтоне, — пробурмотів він. — Серед ночі з ліхтариком ні чорта ти не побачиш. Будиночок був маленьким — якраз для немолодої пари, подумав Клай, судячи з фотографій у вітальні та єдиної спальні, а також поручнів біля унітазу в туалеті, який теж був тільки один. Він ліг на дбайливо застелене ліжко, не розстеляючи його. Тільки черевикизняв. І щойно голова торкнулася подушки, все тіло від виснаження налилося свинцем. Він не зміг би встати, навіть якби виникла така потреба. У кімнаті стояв якийсь запах (мабуть, сухі парфуми старої, подумав він). Бабусин запах. Такий же слабкий, як і сам Клай. Тут, у тиші спальні, криваве видовище на ярмарковому майдані здавалося далеким і нереальним, наче ідея коміксу, який він ніколи не створить. Занадто вже вона огидна. «Не залишай "Темного Мандрівника", — сказала б Шарон, його колишня кохана Шарон. — Тримайся за своїх ковбоїв апокаліпсису». Здавалося, що його розум відокремився від тіла і плаває над ним у повітрі. Ліниво, без поспіху, у ньому зринула згадка про Клая та двох його друзів, щорозмовляли біля фургона очисної компанії «Тайко», перед тим як Том і Джордан знову сіли в машину. Джордан повторив те, що казав у Гейтені: людський мозок — це просто великий старий жорсткий диск, з якого Імпульс стер усю інформацію. Засловами Джордана, Імпульс подіяв на людські мізки, як електромагнітний імпульс. «Не залишилося нічого, крім сутності, — сказав Джордан. — А сутністю виявилось вбивство. Але оскільки мозок — це органічний жорсткий диск, він почав відновлюватися самостійно. Перезавантажуватися. Тільки у програмний код закралася помилка. Довести я це неможу, але переконаний, що вся ця поведінка зграї, телепатія, переміщення у повітрі... все це стало результатом тієї помилки. Помилка була від самого початку, тому вона стала частиною процесу перезавантаження. Ви слідкуєте заходом моїх думок?» Клай кивнув. І Том теж. Перемазане кров'ю обличчя хлопчика, коли він на них дивився, було втомлене і серйозне. «Але Імпульс досі пульсує, чи не так? Бо десь стоїть комп'ютер, що працює від резервного джерела живлення, і робота програми не припиняється. Програма зіпсована, мутація триває. Врешті-решт дійде до того, що сигнал обірветься чи програма

закриється сама, бо її подальша робота в такому стані буде неможлива. Тим часом, можливо... вам вдасться цим скористатися. Я кажу «можливо», розумієте? Усе залежить від того, чи мозок поводить себе так само, як і надійно захищені комп'ютери, коли їх уражає електромагнітний імпульс». Том спитав, як саме вони поведуться. У відповідь Джордан втомлено посміхнувся. «Вони роблять системну копію всіх даних. Якщо таке трапиться з людиною і ви зможете стерти фонерську програму, то, можливо, мозок запустить стару версію програмного забезпечення». — Він говорив про людське програмне забезпечення, — прошепотів Клай у темряві спальні, вдихаючи слабкий солодкий аромат сухих парфумів. — Людську програму, збережену десь у надрах. Повну версію. — Він уже засинав, свідомість затуманювалася. І сподівався, що не побачить увісні криваве видовище на майдані ярмарку північних округів. Остання думка, що відвідала перед тим, як він остаточно занурився в обійми Морфея, стосувалася фонерів. Можливо, врешті-решт вони б стали кращими. Так, вони народилися з жаху й насильства, але процес народження завжди такий: важкий, жорстокий і часом жахливий. Щойно вони почали збиратися в зграї ізливатися розумами, хвиля насильства зменшилася. Наскільки йому було відомо, насправді вони не оголошували війни нормальним, якщо тільки не вважати воєнними діями примусове перетворення на фонерів. А акти помсти, що не забарилися після знищення їхніх зграй, були жахливими, але цілком передбачуваними. Якби їм дали спокій, то, напевно, фонери б стали кращими господарями на Землі, ніж так звані нормальні. Ніхто з них точно не пнув би зі шкіри, аби тільки купити позадорожник, що жере бензин десятками літрів. Завдяки умінню літати в повітрі (чи досить примітивним споживацьким вимогам) у цьому не було б жодної потреби. Чорт, та навіть їхній смак у музиці врешті-решт поліпшився. «Але чи мали ми вибір? — подумав Клай. — Виживання дуже нагадує кохання. І те, і те сліпе». Клай зморив сон, і ніякої бійні на ярмарковому майдані у ньому він не побачив. Натомість наснилося, що він у наметі для гри в бінго, і співучий голос вигукує: «Бе-12 — це вітамін щастя!» Клай відчув, як хтось тягне його за холоду штанив, зазирнув під стіл і побачив там Джонні. На обличчі сина грала посмішка. А десь дзвонив телефон.

3 Не всі біженці-фонери втратили свою схильність до жорстокості і не пізнані досвідчності. Опівдні

наступного дня, холодного і вогкого (у повітрі вже відчувалося дихання листопада), Клай спинився, узрівши на узбіччі дороги нестямну бійку. Двоє гамселили один одного кулаками, дряпалися, тоді зчепилися, зіткнувшись лобами, й заходилися гризтися, рвучи зубами шкіру на щоках і шиї одного. І в такому положенні вони почали повільно підніматися над дорогою. Клай із відвислою щелепою спостерігав, як вони, не припиняючи бійки, набрали висоту приблизно десять футів. Широко розставлені ноги фонерів твердо стояли у повітрі, наче спиралися на невидиму підлогу. Потім один із них вп'явся зубами у ніс супротивника, одягненого в заляпану кров'ю футболку з написом «ТВЕРДЕ ПАЛЬНЕ» на грудях, яка вже перетворилася на лахміття. Носогриз із силою штовхнув ТВЕРДЕ ПАЛЬНЕ. ТВЕРДЕ ПАЛЬНЕ похитнувся і впав, як лантух із картоплею. Поки він падав, з прокушеного носа бив фонтан крові. Носогриз подивився вниз, наче вперше зрозумів, що перебуває на висоті другого поверху, ізвалився сам. «Наче слонення Дамбо, що втратило свою чарівну пір'їнку», — подумав Клай. Носогриз вивихнув коліно, лежав на землі, вишкіривши закривавлені зуби, і гарчав на Клая, коли той проходив повз нього. І все ж ці двоє були винятком із правила. Більшість фонерів, що траплялися на Клаєвому шляху (нікого з нормальних він не бачив протягом усього того дня, та й цілого наступного тижня), мали розгублений, спантеличений вигляд, бо їх більше підтримував колективний розум. Клай знову і знову прокручував у думках слова Джордана, сказані перед тим, як хлопчик повернувся у фургон і поїхав у ньому на північ, у ліси, де не було стільникового покриття: «Якщо хробак і далі розвиває активність, то їхні новонавернені не будуть ані фонерами, ані людьми». І Клай подумав, що це стан, як у Темної Феї, тільки трохи важчий. Хто ти? Хто я? Він бачив ці питання в їхніх очах і підозрював — ні, знав, — що саме це було в них на думці, коли вони вивергали з себе потік нісенітниць. Він знову ставив усім питання: «Ви не бачили хлопчика?» — намагаючись послати подумки зображення Джонні, але вже не сподівався на розумілу відповідь. У більшості випадків відповіді не було зовсім. Наступну ніч він перебув у трейлері за п'ять миль на північ від Герлейвіля, а на ранок, щойно минула дев'ята, вгледів маленьку фігурку, що сиділа на бордюрі тротуару біля кафе «Герлейвіль», прямо посередині ділового району містечка, який займав усього один

квартал.«Не може бути», — подумав він, але прискорив ходу, а коли вже підійшов досить близько і майже переконався, що це дитина, а не дорослий тендітної будови, то кинувся бігти. Новий рюкзак почав підстрибувати на спині. Ноги проминули те місце, де починався короткий герлейвільський тротуар, і почали лунко відбивати кроки на бетонному покритті. То був хлопчик. Дуже худий хлопчик із довгим волоссям, що спадало на плечі, у футболці «РедСокс». — Джонні! — закричав Клай. — Джонні, Крихітко Джонні! Хлопчик злякано повернув голову на голос. Його нижня щелепа трохи відвисала донизу, від чого обличчя набуло тупого виразу. В очах не було нічого, крім неусвідомленої тривоги. Схоже було на те, що хлопчик думає про втечу, але перш ніж він устиг хоча б ногою поворухнути, Клай підхопив його і вже вкривав замурзане байдуже личко і розслаблений рот поцілунками. — Джонні, — мов зачарований, повторював він. — Джонні, я прийшов по тебе. Я прийшов. По тебе. Я прийшов по тебе. І якоїсь миті — можливо, тільки тому, що чоловік почав крутитися разом з ним на місці — хлопчик обійняв Клая за шию і повис на ньому. А ще він щось вимовив. Клай відмовлявся вірити, що це безглуздий вигук, у якому значення не більше, ніж удутті в горлечко порожньої пляшки. То було слово. Щось подібне до «тооо», наче хлопчик намагався сказати «втомився». А, можливо, «тааа» — так він у віці шістнадцяти місяців вперше назвав свого тата. Клай вирішив, що повірить у це. Повірить у те, що блідий, брудний, худий хлопчик, що чіпляється руками за його шию, назвав його татом.⁴ З того часу минув тиждень, і це було єдине, у що залишалося вірити. Один звук, що міг бути словом, одне слово, яке прозвучало для нього наче «тато». Зараз хлопчик спав на розкладачці в стінній шафі спальні, тому що там йому було спокійно, а Клай вже втомився витягати його з-під ліжка. Тісні стіни шафи, схожі на материнське черево, вочевидь діяли на нього заспокійливо. Можливо, це було наслідком навернення, через яке він пройшов разом з іншими. Перетворення. Фонери біля в'їзду до Кашвака перетворили його дитину на затравленого недоумка, у якого більше немає зв'язку зі зграєю для підтримки. З сірого вечірнього неба посипав сніг. Холодний вітер розвіював його хвилястими мійками на головній вулиці Спрінгвейла, де більше не горіли ліхтарі. Здавалося, що для снігу ще зарано, але варто було лише згадати, що вони далеко на півночі, і всі сумніви відпали. Якщо сніг починав іти раніше за День

подяки, це завжди викликало невдоволення, а якщо випадав ще до Геловіну, тоневоголення зростало вдвічі, але потім хтось нагадував, що ти живеш у штаті Мен, а не на острові Капрі, і все ставало на свої місця. Клаю хотілося дізнатися, де зараз Том, Джордан і Деніз. Що робитиме Деніз, коли настане час пологів? Але з нею напевно все буде гаразд—ця жінка непохитна, як скеля. Було цікаво, чи Том із Джорданом думають про нього так само часто, як він про них, і чи сумують за ним так само сильно? Якійому бракує цих людей... Джорданових серйозних очей, іронічної посмішки Тома. Він ще не досить надивився на цю посмішку— події, які їм довелося пережити, не належали до розряду смішних. Він не знав, чи був цей тиждень, проведений зі зламаним сином, найсамотнішим у його житті. І, поміркувавши, відповів собі ствердно. Клай подивився на мобільний телефон, який тримав у руці. Усі інші думки відійшли на другий план. Чи варто зробити ще один дзвінок. На крихітному дисплеї, коли Клай вмикав телефон, відображалися риси сигналу, три великі риси, але заряд акумулятора не триматиметься вічно— йому це було відомо. І так само не міг він розраховувати на те, що Імпульс триватиме вічно. Джерело живлення пристрою, що надсилає сигнал на супутники (якщо саме це й відбулося і за умови, що це триває й досі), може врешті-решт вичерпатися. Або процес мутації, якого зазнає Імпульс, перетворить його на просту радіохвилю, ідіотське бубніння чи вереск на високих нотах, який лунає, коли помилково додзвонюєшся до чиєїсь факсової лінії. Сніг. Сніг двадцять першого жовтня. Невже сьогодні двадцять перше? Клай утратив лік днів. Одне він знав точно: щонавчій там, під снігом, гинутиме все більше й більше фонерів. І Джонні б теж помер, якби Клай не відшукав його вчасно. Питання полягало в тому, що він знайшов? Що врятував? Тааа. Тато? Можливо. Але відтоді дитина не сказала нічого, що хоча б віддалено нагадувало слова. Він хоче ходив із Клаєм на прогулянки... але часто брів кудись у своєму, одному йому відомому напрямку. При цьому Клаю доводилося знову хапати його. Так батьковтримує малюка, що хотів було подріботити десь з автостоянки перед супермаркетом. І щоразу, коли доводилося це робити, Клай мимоволі згадував заводного робота, яким він грався у дитинстві. Іграшка щоразу вперто пробиралася в куток і йшла маршем там на місці, безглуздо піднімаючи і опускаючи ноги, поки Клай не розвертав її обличчям до середини кімнати. Коли Клай спробував

усадовити його в машину — автомобіль із ключами, знайдений на дорозі, — Джонні запанікував і хотів було вирватися. Але, коли пасок безпеки був застібнутий, дверцята замкнені, а сам Клай сів за кермо і рушив з місця, Джонні знову затих і поринув у стан, що нагадував гіпнотичний. Він навіть самотійно знайшов кнопку, що опускала скло, і, заплющивши очі та трохи піднявши голову, підставив обличчя вітру. Клай побачив, як вітер розвіває довге брудне волосся його сина і подумав: «Господи, допоможи, я наче собаку везу». Коли перед машиною вигулькнув дорожній риф, який вони не змогли об'їхати, Клай допоміг Джонні вилізти і побачив, що його син обмочився. «Він втратив навички користування туалетом разом із мовою, — з сумом констатував він. — Христос на милицях» [53 «Христос на милицях» (англ. Christ on a crutch) — група, заснована в Сієтлі наприкінці 80-х рр. XX ст. Виконувала агресивну музику в стилі «хардкор-панк».]. І це виявилось правдою, проте наслідки були не настільки тяжкими чи безповоротними, як їх уявляв собі Клай. Джонні справді більше не вмів користуватися туалетом, але якщо зупинитися і вивести його у поле, то за необхідності міг помочитися. Або сідав навпочіпки і випорожнював кишечник, сонно дивлячись у небо. Можливо, спостерігав за польотом птахів у небі. А може, й ні. На унітаз ходити не вміє, але гуляти проситься. І знову Клай подумав про собак, які у нього колись жили. Тільки собаки не прокидалися посеред ночі і не заходилися криком, що тривав п'ятнадцять хвилин. 5 Тієї першої ночі вони зупинилися в будинку, розташованому неподалік від «Ньюфілдської факторії», й коли почався крик, Клай подумав, що Джонні помирає. Хлопчик заснув у нього на руках, але коли Клай підскочив мов ошпарений, його вже не було поряд. Джонні був не на ліжку, а під ним. Клай проліз у тісний простір між ліжком і підлогою, заповнений клубками пилу (від дна пружинного матраца його голову відділяв лише дюйм), і вхопив кволе тіло сина, що віднапруги стало твердим, мов залізна рейка. Верески дитини мали надзвичайну силу, такий звук просто не міг іти з маленьких легенів, і Клай зрозумів, що чує їх удумках, через телепатичний підсилювач. Усе волосся на тілі, навіть в паху, здавалося, стало сторч і не опускалося. Джонні верещав під ліжком хвилин п'ятнадцять, а тоді крики обірвалися так самонесподівано, як і почалися. Його тіло обм'якло. Щоб переконатися, чи він дихає, Клай притисся головою до боку Джонні

(одна з рук сина у цьому неймовірнотісному просторі якимось чином опинилася за головою). Він витяг Джонні, в'ялого, як мішок для листів, і знову вклав брудне від пилютки у ліжку. Так і лежав біля нього, не заплющуючи очей, протягом години, а потім заснув сам. А прокинувшись уранці, зрозумів, що лежить у ліжку один. Джонні знову забився у той свій сховок, наче побита собака, яка шукає бодай найменшого прихистку. Така поведінка була прямою протилежністю до того, якчинили фонери раніше... але, ясна річ, Джонні був не такий, як вони. Джонні був якоюсь новою істотою, хай Господь його береже.⁶ Зараз вони мешкали у затишному будиночку доглядача музею лісу в Спрінгвейлі. Запасів харчів вистачало, також тут була піч, що топилася дровами, а ручним насосом можна було качати питну воду. Навіть біотуалет і той був (хоча Джонні ним не користувався — Джонні вигулювали на подвір'ї). Усі вигоди зразка 1908 року. Дні минали спокійно, якщо не брати до уваги нічні напади крику в Джонні. У Клай був час на роздуми. І тепер, стоячи біля вікна вітальні й дивлячись, як на вулиці кружляють сніжинки, поки Джонні спав у своїй схованці в шафі для одягу, він поступово усвідомлював, що час, відведений на роздуми, минув. Тільки він сам може все змінити, інакше все залишиться, як є. «Вам буде потрібний іще один мобільний, — сказав йому Джордан. — І треба буде відвезти сина туди, де є покриття». У тій місцевості, де стояв котедж, покриття було. Ретранслятори досі передавали сигнал — це переконливо доводили риси на дисплеї стільникового телефону. «Навряд чи від цього дитині стане гірше», — сказав Том. І знизав плечима. Авжеж, йому було легко знизувати плечима. Джонні не був Томовою дитиною, у Тома тепер з'явився власний син. «Усе залежить від того, чи мозок поводить себе так само, як і надійно захищені комп'ютери, коли їх вражає електромагнітний імпульс, — провадив далі Джордан. — Вони роблять системну копію». Системна копія. Ця фраза має якусь магічну силу. Але для того щоб звільнити місце для перезавантаження, що в теорії (і тільки в теорії) ймовірно, доведеться спочатку стерти фонерську програму. Джорданова ідея — повторно пропустити Імпульс через Джонні, влаштувавши щось на зразок зустрічного удару по лум'я — здавалася такою страшною і шалено небезпечною, особливо якщо взяти до уваги, що Клай не мав жодного уявлення про те, на що перетворилася програма Імпульсу, яка постійно зазнає мутації... якщо

припустити (припускати означає пошитися вдурні, так, так, так), що вона й досі функціонує...— Системна копія, —прошепотів Клай. Надворі вже майже стемніло, і вихор снігу здавався примарнішим. Зараз Імпульс уже не такий, як раніше, щодо цього Клай не мав сумнівів. Згадав перших фонерів, яких він уздрів вночі біля будівлі добровільної пожежної охорони Герлейвіля. Вони билися через стару пожежну машину, але не тільки билися, а ще й розмовляли. Не просто вигукували дивні звуки, які можна прийняти за слова, —справді розмовляли. Авжеж, це не була блискуча дискусія за круглим столом, проте на розмову це було схоже. Іди геть. Сам іди. Дідька лисого. І незмінне «мояина». Ті двоє відрізнялися від перших фонерів — мобілоїдів доби Лахмітника, —а Джонні відрізнявся від тих двох. Чому? Бо хробак досі псував програму Імпульсу і постійно відбувалася мутація? Цілком імовірно. Останні слова Джордана перед тим, як поцілувати на прощання і рушити на північ, були: «Якщо ви встановите нову версію програми зверху тієї, яку Джонні та інші дістали біля пропускного пункту, вони можуть зжерти одна одну. Бо в цьому й полягає призначення хробаків. Вони жеруть». А тоді, якщо стара програма ще збереглася... якщо існує її системна копія... Згорьовані думки Клая повернулися до Аліси —Аліси, яка втратила матір, Аліси, що знайшла спосіб бути хороброю, вклавши всі свої страхи в дитячий черевичок. Години за чотири після того, як вони вийшли з Гейтена, пересуваючись трасою-156, Том гостинно запросив інший гурт нормальних приєднатися до них на майданчику для пікніка на узбіччі дороги. «Це вони, — сказав тоді один з чоловіків. — Гейтенські головорізи». А інший послав Тома до дідька. І Аліса схопилася. Схопилася і крикнула їм услід... «Крикнула, що ми хоча б щось зробили, — мовив Клай, дивлячись на вулицю, де збирався морок. — А потім спитала у них: «А ви? Що в біса зробили ви?» Так покійна дівчина допомогла йому знайти відповідь. Крихітці Джонні не ставало краще. У Клая було два виходи: змиритися зі станом речей чи спробувати щось змінити, поки ще є час. За умови, що він ще є. Освітлюючи собі шлях ліхтарем на батарейках, Клай пішов до спальні. Двері шафи були прочинені, і він побачив обличчя Джонні. Уві сні, підклавши руку під щоку, з волоссям, що падало на лоба, він майже нічим не відрізнявся від того хлопчика, якого Клай цілував на добраніч, перед тим як тисячу років тому поїхав до Бостона із портфелем, у якому лежав «Темний

Мандрівник». Трохи схуд, але загалом той самий Джонні. Різниця відчувалася, тільки коли він прокидався. Відвисла щелепа і порожні очі. Пониклі плечі й безвладно опущені руки. Клай відчинив двері шафи навстіж і став навколішки перед ліжком. Коли промінь ліхтаря впав на його обличчя, Джонні неспокійно заворушився, а потім знову затих. Клай ніколи не був надто релігійною людиною, та й події останніх кількох тижнів не зміцнили його віру в Бога, але він знайшов сина, і це був незаперечний факт. Тож тепер прочитав молитву тому, хто міг його почути. Молитва була короткою і доцільною: Тоні, Тоні, поможи, де загублене, скажи. Він відкрив кришку мобільного і натиснув на кнопку живлення. Апарат тихо пискнув. На віконці дисплея загорілося бурштинове світло. Три риси сигналу. Наякусь мить він нерішуче застиг, не знаючи, що саме набирати, але єдино правильним залишався тільки один номер: той, яким користувалися Лахмітнік і його друзі. Набравши три цифри, Клай простягнув руку і поторсав Джонні за плече. Хлопчик не хотів прокидатися. Він застогнав і спробував звільнити плече. Потім спробував перевернутися на інший бік. Але Клай цього не дозволив. — Джонні! Крихітко Джонні! Прокидайся! — Він почав трусити сина сильніше і робив це доти, доки хлопчик не розплющив нарешті свої байдужі очі й подивився на нього насторожено, але без жодного натяку на людську цікавість. Таким поглядом на тебе дивиться собака, яку часто б'ють, і серце Клая краялося, коли він його бачив. «Останній шанс, — подумав він. — Ти справді цього хочеш? Дев'ять шансів проти одного». Але які у нього взагалі були шанси знайти Джонні? Шанси на те, що Джонні залишить кашвакамацьку зграю перед вибухом, якщо вже на те пішло? Один із тисячі? Із десяти тисяч? Невже він зможе і далі жити, бачачи той насторожений, але незацікавлений погляд, а тим часом Джонні дорослішатиме і йому виповниться тринадцять, потім п'ятнадцять, потім двадцять один? І весь цей час спатиме у шафі і відправлятиме фізіологічні потреби на задньому дворі? «Ми хоча б щось зробили», — сказала Аліса Максвел. Він кинув погляд на дисплей над клавіатурою. Чорні цифри 911 виднілися на його тлі так само чітко й невблаганно, як наперед визначена доля. Очі Джонні знову почали заплющуватися. Клай знову потермосив його лівою рукою, щоб не дати заснути. І водночас великим пальцем правої руки натиснув кнопку виклику. У нього був

час, щоб почати відлік: Міссісіпі ОДИН, Міссісіпі ДВА, перш ніж напис «З'єдную» на маленькому підсвіченому табло поступився місцем факту— «З'єднано». Коли це сталося, Клай Ріддел не дозволив собі роздумувати.— Крихітко Джонні, — сказав він, — фо-фо-те-те. І притиснув мобільний до вуха сина.

30 грудня 2004 р. — 17 жовтня 2005 р. Сентер-Ловел, штат Мен

Чак Веріл, редагуючи цю книгу, виконав неоціненну роботу. Дякую, Чаку. Робін Ферт провела дослідження, пов'язане зі стільниковими телефонами, і представила різні теорії щодо сутності людської душі. Правильна інформація отримана завдяки їй, помилки в інтерпретації— мої власні. Спасибі, Робін. Моя дружина прочитала перший, чорновий варіант рукопису і висловила позитивну оцінку. Дякую тобі, Табі. Мешканці Бостона і півночі Нової Англії зрозуміють, що з географією я поведився досить вільно. Що я можу сказати на своє виправдання? Дозволю собі маленький каламбур: географія кінчається там, де починається фантазія. Наскільки мені відомо, ФЕМА не надавала ніяких коштів на оснащення веж-ретрансляторів стільникового зв'язку резервними генераторами живлення, а я мушу зазначити, що на багатьох станціях-ретрансляторах справді є резервні джерела живлення на випадок зникнення електричного струму. С.К.